ZPRAVODAJ

muzea v Hradci Králové

29

MUZEUM VÝCHODNÍCH ČECH
V HRADCI KRÁLOVÉ
archeologické oddělení
Eliščino nábř. 465
PSČ 500 01 HRADEC KRÁLOVÉ

Muzeum východních Čech v Hradci Králové

ZPRAVODAJ MUZEA V HRADCI KRÁLOVÉ

Muzeum východních Čech v Hradci Králové

číslo 29

2003

ISBN 80-85031-49-3

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY ZÍSKANÉ PRO MUZEUM V JIČÍNĚ V ROCE 2002

Eva Ulrychová

Informativní soupis archeologických akcí muzea Jičín roku 2002 a darů z amatérských akcí realisovaných výhradně na ploše okresu Jičín, při nichž byly získány movité archeologické nálezy převážně z období neolitu, pozdní doby bronzové, raného a vrcholného středověku a novověku. Vyjímečným je soubor keramiky a nástrojů z polykulturní lokality Slavhostice „Nade dvorem", který potvrzuje intenzivní osídlení místa v pravěku a raném středověku typické pro jih sledovaného regionu.

1. BRTEV (okr. Jičín)

KULT.: novověk (NO 1). LOK.: ppč. 685/5, poloha „Byšičky", východně a jihovýchodně od kostela sv. Petra a Pavla. OKOL.: sběr na poli, červen 2002, M. Hrnčíř, Lázně Bělohrad čp. 83. NÁLEZ: střepy, železný hrot kopí s tulejí a s odlomenou špicí. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 7462 – 7487. LIT.: Archiv nálezových zpráv ARÚ AV ČR Praha (dále jen NZ), čj. 7800/2002, 6933/97; Ulrychová (v tisku - a). POZN.: Plocha zaniklé středověké vsi Byšičky. Zánik před rokem 1554, tehdy poprvé uveden hospodářský dvůr zv. „Nový dvůr" západně pod svahem s kostelem a zaniklou vsí u stejnojmenného rybníka. Ves v písemných pramenech uváděna od roku 1318 – zaniklá k 1544. V nálezech téměř chybí glazované zboží.

2. ČEŠOV (okr. Jičín)

KULT.: doba hradištní (RS 3 – starší fáze). LOK.: jižní okraj východního ramene severní klešťové brány hradiště „Valy". OKOL.: sběr anonymního dárce roku 2001. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6254 – 6271. LIT.: NZ čj. 7809/2002; Čtverák - Ulrychová, 2001. POZN.: Menší soubor technologicky velmi kvalitní zdobené keramiky.

3. DOLANY (okr. Jičín)

KULT.: středověk (VS 2), novověk (NO 1). LOK.: ppč. 227/1, východně od hradiště, poloha „V mostkách". OKOL.: sběr 25.4. 2002. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6391 – 6402. LIT.: NZ čj. 7802/2002; Ulrychová (v tisku - a). POZN.: Nepříliš výrazný soubor keramiky může pocházet

z okolních vsí Jičíněves a Dolany. Pomístní název koresponduje s obecně uváděnou lokalisací zaniklé středověké vsi Mostky – Mostek. Množství písemných zpráv uvádějících ves a její majitele mezi lety 1318 a 1429 se nemusí týkat pouze této lokality.

4. HORNÍ DOBRÁ VODA (okr. Jičín)

KULT.: doba hradištní (RS 3). LOK.: ppč. 188/1, východní část areálu tvrze Horní Dobré Vody (čp. 2). OKOL.: při stavbě domu, 27.4. 2002. NÁLEZ: kulturní vrstva, střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6423 – 6426. LIT.: NZ čj. 7803/2002. POZN.: Nově zjištěná lokalita překrytá vrcholně středověkým a novověkým osídlením.

5. HRADIŠŤKO U ŽERETIC (okr. Jičín)

KULT.: slezskoplatěnická (doba bronzová). LOK.: západní okraj ppč. 332 při polní cestě, jižně od fortifikace hradiště. OKOL.: ověření obdélného objektu zjištěného při letecké prospekci - sběr 4.4. 2002. NÁLEZ: chata (?), střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6272 – 6273; Archiv leteckých snímků – Hradišťko 3.7. 2002. LIT.: NZ čj. 7804/2002; Vokolek 1999, 62. POZN.: Sídlištní objekt – možná souvislost se zničeným pohřebištěm 300 m východně odtud v okolí dnešní silnice do Veselské Lhoty.

6. JIČÍN

KULT.: neolit. LOK.: severozápadně pod kopcem „Zebín", jižní okraj polohy „Želvák" a „Kamenice", ppč. 1789. OKOL.: nález P. Kracíka, r. 2002. NÁLEZ: kamenný broušený nástroj. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6332. LIT.: NZ čj. 7805/2002, 9342/2000, 8343/1999; Ulrychová 1997. POZN.: Místo nálezu je součástí rozsáhlého sídlištního areálu až po k.ú. Kbelnice opakovaně osídlovaného v neolitu, pozdní době bronzové, starší době železné a trvale od střední doby hradištní. Zaniklá vodní nádrž jižně pod prameništěm vody zdrojem ještě pro dva vodovody stavěné v letech 1632 – 1633.

7. JIČÍN

KULT.: lineární. LOK.: Bolzanova ulice, v ploše chodníku severně před garáží (st.p.č. 699), severozápadně od domu čp. 550. OKOL.: v rýze pro NN kabel odtěženo 10 cm výplně objektu. NÁLEZ : jáma, střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6427 – 6430. LIT.: NZ čj. 7806/2002; Ulrychová 1999. POZN.: Opakovanými nálezy postupně lokalisované sídliště lidu kultury s keramikou linerání (3. stupeň) do prostoru mezi ulice Kukulova, Foerstrova a Železnická zahrnujícím i areál Okresní nemocnice Jičín.

8. JINOLICE (okr. Jičín)

KULT.: středověk (VS 2). LOK .: ppč. 1/2 - náves obce, okolí pomníku padlým vojákům z rakousko – pruské války roku 1866. OKOL.: ověřování písemných zpráv o dalším hromadném hrobu. NÁLEZ : střep (podstava nádoby), opracovaný pískovcový kámen se stopami po červené barvě (část pomníku ?). ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 7457 – 7458. KOM.: NZ čj. 7807/2002. POZN.: Ves Jinolice byla 29. června 1866 součástí bitevní linie mezi pruskými a rakouskými vojsky v bitvě u Jičína. Na katastru obce další hromadné hroby a pomníky.

9. KBELNICE (okr. Jičín)

KULT.: vypíchaná. LOK. : ppč. 180b – východní polovina, areál známého sídliště. OKOL.: sběr P. Kracík, 14.4. 2002. NÁLEZ: střepy, broušené a štípané kamenné nástroje. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6333 – 6346. LIT.: NZ čj. 7808/2002, 768/91, 1825/42, 1826/42, 1106/32; Slavík – Prostředník 1991 – 1992. POZN.: V archeologické sbírce M Jičín uložen velký soubor nálezů.

10. LIBÁŇ (okr. Jičín)

KULT.: neolit. LOK.: ppč. 548, 550 – severně ve svahu u oplocení nového závodu fy Peguform, a.s. Liberec – závod Libáň. OKOL.: při stavbě parkoviště 27.8. 2002. NÁLEZ: Štípaná industrie (část šedohnědé čepele). ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 7456. LIT.: NZ čj. 7809/2002, 9334/2000, 583/95, 594/95, 763/91; Ulrychová 2000a. POZN.: Východní okraj libáňské kotliny nad Bystřickým potokem je polykulturní lokalitou - opakovaně byl osídlen v neolitu nositeli k. starolineární, lineární a vypíchané a dále v mladším pravěku i raném středověku. Místní archeologická sbírka převedena do M Jičín.

11. MILÍČEVES (okr. Jičín)

KULT.: vypíchaná, středověk (VS 2), novověk (NO I). LOK.: ppč. 623, mezi domy čp. 39 a čp. 55, okraj nivy Cidliny – poloha „Malá strana". OKOL.: při stavbě STL plynovodu a přípojek, 4.4. – 9.4. 2002. NÁLEZ: kulturní vrstva, střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6274 – 6282. LIT.: NZ čj. 7810/2002, 1829/42, 1110/32. Ulrychová 2000b. POZN.: Nově zjištěná lokalita. Starší nálezy datovány do období k. lidu s keramikou lineární. Místo nálezu je situováno na mírném návrší přibližně 1700 m jihovýchodně za řekou Cidlinou od sídliště a rondelu ve Vitiněvsi.

12. MLÁZOVICE (okr. Jičín)

KULT.: pozdní středověk (VS 2/ NO 1). LOK.: les „Homole" (současný název Horka) severovýchodně od obce Mlázovice. OKOL.: náhodný nález M. Hrnčíř, Lázně Bělohrad, čp. 83, v červenci 2002. NÁLEZ: železná ostruha s jedním odlomeným ramenem. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 7461. KOM.: NZ čj. 7811/2002.

13. NEMYČEVES (okr. Jičín)

KULT.: středověk (VS 2), novověk (NO 1, 2). LOK.: jižně od čp. 8, asi 100 m východně od tvrziště (čp. 100), u koryta zaniklé vodoteče. OKOL.: v rýze pro plynovod, 25.4. 2002. NÁLEZ: naplavená vrstva, střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6383 – 6390, 6443 – 6465. LIT.: NZ čj. 7812/2002, 676+ 4/98, 6765/98. POZN.: Písemné zmínky o vsi od roku 1340. Místo nálezu leží v centru vsi mezi kostelem a panským sídlem – zaniklou tvrzí.

14. NEMYČEVES (okr. Jičín)

KULT.: pozdní doba hradištní (RS 4 /VS 1). LOK.: severně u domu čp. 144, západní okraj vsi. OKOL.: v přípojce pro plynovod, 26.9. 2002. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 7459 – 7460. LIT.: NZ čj. 7813/ 2002, 6764/98, 6765/98. POZN.: Starší soubor keramiky ze stejného období nalezený východně u kostela sv. Petra a Pavla uložen v M Jičín, inv. č. 1185 – 1197, 1660 – 1661, 1670 – 1672, 1674, 1682 – 1684, 1678 – 1687/. Vzdálenost obou míst je přibližně 220 m.

15. OSTRUŽNO (okr. Jičín)

KULT.: pozdní doba hradištní (RS 4 /VS 1). LOK.: ppč. 489/1, před vchodem do fary (čp. 1). OKOL.: v rýze pro kabel 9.5. 2002. NÁLEZ: kulturní vrstva, střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6431 – 6435. LIT.: NZ čj. 7814/ 2002, 518/93. POZN.: První písemná zmínka o vsi k roku 1227. V okolí nebo v intravilánu dnešní vsi zatím nelokalisovaná zaniklá ves Hradiště uvedená k roku 1227 jako pustá.

16. OSTRUŽNO (okr. Jičín)

KULT.: středověk (VS 2), novověk (NO 1, 2). LOK.: ppč. 489/4, vně plotu západně od obytného domu usedlosti čp. 15. OKOL.: v rýze pro kabel v narušené situaci 5.4. 2002. NÁLEZ: střepy, zlomek kachle. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6283 – 6328. LIT.: NZ čj. 7815/2002. POZN.: Pravděpodobně střepiště usedlosti jihozápadně od kostela Povýšení sv. Kříže v centru vsi.

17. PODHRADÍ (okr. Jičín)

KULT.: středověk, novověk. LOK.: jihovýchodní okraj hradního kopce – hrad Velíš. OKOL.: sběr H. Trnka, Velíš čp. 48. NÁLEZ: dvě kamenné koule, zlomek komorového kachle. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6329 – 6331. LIT.: NZ čj. 7816/2002. POZN.: Nálezy doplňují početnou kolekci želez a keramických výrobků z hradu Velíš (poč. 14. století – 1658) uloženou v M Jičín.

18. SLAVHOSTICE (okr. Jičín)

KULT.: latén (LC). LOK.: ppč. 159/1, 159/2, 159/3 – pole mezi trafostanicí a hřbitovem, poloha „Nade dvorem". OKOL.: náhodný nález 23.4. 2002. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6379 – 6382, 6442. LIT.: NZ čj. 7817/2002, 8357/99. POZN.: Viz položka č.19.

19. SLAVHOSTICE (okr. Jičín)

KULT.: neolit, lineární, vypíchaná, lužická, slezskoplatěnická (starší fáze), latén (LC), mladší doba hradištní (RS 3, RS 4). LOK.: ppč, 159/1, 144/7 - poloha „Nade dvorem", 1600 m jižně od jižního okraje fortifikace hradiště Češov. OKOL.: sběr M. Lhotová, S. Langhans po jarní a podzimní orbě, 2000 – 2002. NÁLEZ : 159 kg střepů, broušených a štípaných kamenných nástrojů. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6466 – 7430. KOM.: zpracováno přibližně 15 kg. LIT.: NZ čj. 7818/2000; Ulrychová (v tisku). POZN.: Z této polohy pocházejí početné nálezy darované převážně statkářem Rudolfem Hrdým do muzea v Kopidlně a Jičíně. Kulturní zastoupení nálezů je typické pro jih Jičínska.

20. SOBĚRAZ (okr. Jičín)

KULT.: vypíchaná. LOK.: ppč. 502 východně od vsi, areál známého sídliště. OKOL.: sběr P. Kracík, září 2001. NÁLEZ: broušené a štípané kamenné nástroje. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6436 – 6441; Archiv leteckých snímků M Jičín – Soběraz 12.5. 1996. LIT.: NZ čj. 7819/2002, 6958/97, 5656/96. POZN.: Přibližně ve středu sídliště byla leteckou prospekcí zjištěna rozoraná mohyla. Z katastru bez bližší lokalizace pochází sekeromlat k. s keramikou šňůrovou nalezený v kostrovém hrobě (Kalferst – Prostředník 1993, 27 - tab. XIII:10). Jiné osídlení nebylo v této poloze zjištěno.

21. ÚDRNICKÁ LHOTA (okr. Jičín)

KULT.: slezskoplatěnická (starší fáze). LOK.: u stodoly usedlosti čp. 107, jihovýchodní okraj vsi. OKOL.: sběr, 25.4. 2002. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6403 – 6422. LIT.: NZ čj. 7820/2002, 5663/96. POZN.:

Opakovaný sběr na ploše dvorce (?) z pozdní doby bronzové. Letecká prospekce zatím negativní. Výrazná poloha s dohledem přibližně 8 km k jihu (okolí dnešního města Kopidlno).

22. VESELSKÁ LHOTA (okr. Jičín)
KULT.: středověk (RS 4, VS 1, VS 2), novověk (NO 1). LOK.: ppč. 262/1, severozápadně od hospodářského dvora. Na okraji nivy Cidliny, poloha „Panský". OKOL.: sběr, 23.4. 2002. NÁLEZ: podzemní objekty (?) v místech terénních nerovností, střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 6347 – 6378. LIT.: NZ čj. 7821/2002; Ulrychová (2002). POZN.: Velmi pravděpodobně lokalisována zaniklá středověká ves Koloděje. V písemných pramenech od roku 1332, hospodářský dvůr od 1332 (!). Zánik neuveden, podle nálezů 1. polovina 16. století (absence glazovaného zboží).

23. VOLANICE (okr. Jičín)
KULT.: latén (LC), středověk (RS 4, VS 2). LOK.: st.p.č. 49/1, na místě zbořeného domu. OKOL.: neoznámená stavba velkého bazénu, 17.7. a 20.8. 2002. NÁLEZ: narušené kulturní vrstvy, střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 7431 – 7455. LIT.: NZ čj. 7822/2002. POZN.: první laténské nálezy z katastru.

24. ZÁMOSTÍ (okr. Jičín)
KULT.: mladší doba hradištní (RS 3 – mladší fáze, RS 4 – starší fáze). LOK.: skalní ostrožna „Starý Hrádek" v areálu Prachovských skal. OKOL.: anonymní sběr z roku 1930 , dar P. Koťátka, Prachov, čp. 28. NÁLEZ: střepy. ULOŽ.: M Jičín, inv. č. 7488 – 7553. LIT. NZ čj. 7823/2002; Turek R.1946 : Prachovské skály na úsvitě dějin. Praha. POZN.: Další z několika větších souborů keramiky uložených v M Jičín a pocházejících z doby, kdy se na „Starém Hrádku" pohřbívalo.

Literatura:

Čtverák, V. – Ulrychová, E. 2001: Komplex Češov (okr. Jičín) - Fenomén v české archeologii? Archeologie ve středních Čechách 5, 365 – 404, tab. I.-IV. Praha.

Kalferst, J. – Prostředník, J. 1993: Nálezy kultury se šňůrovou keramikou ve východních Čechách, Pojizerský sborník I, 16 – 47. Turnov.

Slavík, J. – Prostředník, J. 1991/92: Terénní průzkum na Jičínsku v letech 1990 – 1991, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 18, 30 – 31. Hradec Králové.

Turek, R. 1946 : Prachovské skály na úsvitě dějin. Praha.

Ulrychová, E. 1997: Archeologické nálezy z okolí Valdštejnovy loggie v Jičíně-Sedličkách, Z Českého ráje a Podkrkonoší – Supplementum 3, 21- 23. Semily.

Ulrychová, E. 1999: Sídliště z mladší doby kamenné v areálu Okresní nemocnice v Jičíně. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 25, 69 – 76. Hradec Králové.

Ulrychová, E. 2000a: Starolineární sídliště v Libáni. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 26, 23 – 29. Hradec Králové.

Ulrychová, E. 2000b: Sídlištní areály s kruhovými objekty na Jičínsku, in: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí – 2000 (Plzeň 2001), 56 – 62. Plzeň.

Ulrychová, E. 2002: Polykulturní lokalita Slavhostice „Nade dvorem" (okr. Jičín), Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 54 - 62. Hradec Králové.

Ulrychová, E. (v tisku): Soupis zaniklých středověkých vsí na Jičínsku. Z Českého ráje a Podkrkonoší XV/2002. Semily.

Vokolek, V. 1999: Východočeská halštatská pohřebiště. Pardubice.

Eva Ulrychová: Archaeological finds deposited at the Jičín Museum in the year 2002. This is a listing of archaeological finds secured for the Jičín Museum during the year 2002, both in consequence of professional archaeological activities and as gifts of non-professional finds within limits of the Jičín district. The items in question include finds from the Neolithic, Final Bronze Age, early and high Middle Ages and the post-medieval age. An exceptional find is that of a group of pottery and tools from a multi-cultural site of Slavhostice "Nade dvorem". This bears out the intensity of the local settlement over the prehistoric and early medieval periods, a feature typical for the southern segment of the region in consideration.

ARCHEOLOGICKÉ VÝZKUMY MUZEA ČESKÉHO RÁJE V ROCE 2002

Jan Prostředník

1. BENEŠOV U SEMIL (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10: 03-41-16. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída, 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

2. BYSTRÉ NAD JIZEROU (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10:03-41-17. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

3. DOLNÍ ROKYTNICE NAD JIZEROU (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10:03-41-02. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

4. DOLNÍ SYTOVÁ (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán ZM 10:03-41-17. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou, středověké panské sídlo.

5. FRANTIŠKOV (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10: 03-41-03. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

6. HORNÍ ROKYTNICE NAD JIZEROU (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10: 03-23-22, 03-23-23, 03-41-03, 03-41-02. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

7. CHUCHELNA (okr. Semily)
KULT.: středověk - novověk. LOK.: „Hrádek", poloha „Dola", ZM 10:03-32-20, koordináty ZSČ/JSČ 342/349 mm, nadmořská výška 460 m. OKOL.: P. Hartman, J. Prostředník, Klub přátel historie Jilemnice, 12.4.2002, záchranný výzkum na lokalitě narušené těžbou dřeva. NÁLEZ: strážiště (sídliště strategické, jiné), vrstva 1, mazanice 1. ULOŽ.: MČR Turnov – studijní materiál.: KOM.: Lokalita leží poloze „Palučiny" (Na Hrádku, Doly) na vrcholu výrazného kopce převýšeného 30 m nad údolím Palučinského potoka. Jedná se o homolovitý vrch, nejsou zde patrné stopy fortifikace. Položeny 3 sondy (2 na temeni a 1 na S předpolí), které s výjimkou rozpadlé hrudky mazanice ve vrstvě (nález v sondě 1/02 na vrcholu kopce) nepřinesly prokazatelné doklady středověké atropogenní aktivity. LIT.: Prostředník 2002.

8. CHUCHELNA (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, SZ svah Kozákova, intravilán, extravilán, polohy „Doly", „Na zámčišti", ZM 10: 03-32-20, 03-32-25. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

9. JISTEBSKO (okr. Jablonec nad Nisou)
KULT.: Neolit. LOK.: Maršovický vrch - jižní svah Černostudničního hřebene, ZM 10: 03-32-04, koordináty 170/45,5 mm (střed lokality), nadmořská výška 630 - 710 m. OKOL.: Zjišťovací sondáž, AO MČR, FF UK, Ústav struktury a mechaniky hornin AV ČR, červenec – říjen 2002. NÁLEZ: Neolitický těžební areál, těžební jámy na amfibolový rohovec, těžební a výrobní odpad – 1500 aretafaktů. ULOŽ.: MČR v Turnově, studijní materiál. LIT.: Šrein – Šreinová – Šťastný – Šída – Prostředník 2002. KOM.: Artefakty se nalézají v dlouhém pásu širokém cca 200 metrů (pás probíhá od jihozápadu k severovýchodu). Při terénním průzkumu bylo zjištěno, že část plochy, na které se artefakty nalézají, byla upravena na pole. A. Profous uvádí první zmínku o Maršovicích, ke kterým plužina patřila, k roku 1543 (1538). V téměř neporušeném stavu tak, jak byl po skončení těžby zanechán, zůstal pás o rozměrech cca 70 x 300 m. Těžební jámy jsou pouze mírně zaneseny následnými splachy a deponováním odpadu hlavně v posledních 200 letech. Výzkum v sondě 1/02 nebyl

s ohledem na počasí ukončen, jeho pokračování je plánováno na letní měsíce roku 2003.

10. KOŠOV (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: hrad Kozlov, vrch Kozlov, rozhraní katastrů Košov a Kněžnice, ZM 10: 03-43-06, koordináty 106/184; 105/199; 118/199; 120/185 mm, nadmořská výška 570 - 619 m (kulturní památka č. 2639). OKOL.: Rekognoskace lokality, P. Hartman, J. Prostředník, 30.4. 2002. NÁLEZ: hrad. KOM.: Na východním předhradí registrovány terénní zásahy, související zřejmě s prospekcí drahokamů, archeologické situace nenarušeny.

11. LHOTA - KOMÁROV (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, Komárov, ZM 10:03-32-25. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída, 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

12. LHOTA KOMÁROV, LESTKOV POD KOZÁKOVEM (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: JZ svah Kozákova, intravilán, extravilán, ZM 10:03-32-24, 03-32-25. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída, 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

13. MAŠOV (okr. Semily)
KULT.: středověk (SV1 – NO1), novověk (NO/REC). LOK.: Hrad Valdštejn (kulturní památka č. 2841), ZM 10:03-32-23, 319/023 mm, nadmořská výška 390 m. OKOL.: Záchranný výzkum AO MČR v Turnově, 31.8. - 31.10.2002. NÁLEZ: Zásobní objekt džbánovitého tvaru vysekaný do pískovcové skály, 8 vrstev, kapsa, keramika. ULOŽ.: MČR v Turnově, studijní materiál. LIT.: Prostředník 2002d. KOM.: Při opravě klasicistního domu došlo k narušení středověkého džbánovitého objektu tesaného do skály. Objekt byl recentně upraven jako ústí septiku.

14. PEŘIMOV (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10: 03-41-17, 03-41-18. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

15. PONIKLÁ (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10: 03-41-12; 03-41-13. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

16. PŘÍCHOVICE (okr. Jablonec nad Nisou)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10: 03-23-21. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

17. PŘÍVLAKA (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, Jilem, ZM 10: 03-41-07. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

18. ROKYTNICE NAD JIZEROU (okr. Semily)
KULT.: pozdní středověk (VS – NO). LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10:03-41-02, 03-41-03, 03-23-23, koordináty ZSČ/JSČ 03-41-02: 249,5/222,5. 03-23-22: 272/0, 03-23-22, 03-23-23: 236,5/0. 03-41-03: 236,5/267,5 mm; nadmořská výška 510 – 740 m. OKOL.: P. Hartman, J. Prostředník 05/2002, výzkum formou dohledu - kabelizace (pokládka telefonních kabelů, DOK), JILM, RONJ Rokytnice nad Jizerou - příloze DOK Český Telecom, a.s. NÁLEZ: protnuté kamenité meze plužiny.

19. ROKYTNICE NAD JIZEROU (okr. Semily)
KULT.: Vs-No. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10:03-41-02, 03-41-03, 03-25-22, 03-23-23, koordináty ZSČ/JSČ 03-41-02: 250/223, 10:03-23-22, 272/000; 10:03-23-23, 237/000; 10:03-41-03, 237/268 mm; nadmořská výška 510 – 740 m. OKOL.: P. Hartman, J. Prostředník květen 2002, výzkum formou dohledu (pokládka telefonních kabelů, DOK), Rokytnice nad Jizerou - příloze VČE a KTV. NÁLEZ: protnuté kamenité meze plužiny.

20. ROPRACHTICE (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10:03-41-12; 03-41-07. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

21. SEMILY A BENEŠOV U SEMIL (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, poloha Nouzov, Jílovce, ZM 10:03-41-16. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída, 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

22. SKLENAŘICE (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10:03-41-01; 03-41-02. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída, 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

23. STARÁ VES (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, poloha „Na Svatově", intravilán, extravilán, ZM 10: 03-41-06, 03-41-07. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

24. STARÁ VES (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10: 03-41-07. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

25. SYŘENOV (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: Hrad Bradlec ZM 10:03-43-12, koordináty, 165/340; 169/338, 171/341; 167/344; 165/342 , nadmořská výška 514 m (kulturní památka č. 2799). OKOL.: Rekognoskace lokality 30.4. 2002. P. Hartman, J.Prostředník. NÁLEZ: Hrad. KOM.: Nebylo shledáno narušení terénních situací.

26. SYŘENOV (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: Hrad Kumburk, 900 m JVV od myslivny „Na Oboře", ZM 10:03-43-07, 393/004; 398/007; 397/012; 392/013; 387/009; 389/005 mm, nadmořská výška 642 m (kulturní památka č. 2798). OKOL.: Rekognoskace lokality P. Hartman, J.Prostředník, 30.4. 2002. NÁLEZ: Hrad. KOM.: Nebylo shledáno narušení terénních situací.

27. TATOBITY (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, JZ svah Kozákova, ZM 10:03-32-25. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída, 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

28. TŘÍČ (okr. Semily)
KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, Dolní Tříč, Horní Tříč, ZM 10: 03-41-02, 03-41-07. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída, 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

29. TURNOV (okr. Semily)
KULT.: středověk - recent (od 13. stol.). LOK.: Markova čp. 311 (Střelnice), ZM 10:03-32-23, 262/283, nadmořská výška 256 m. OKOL.: Statické zajištění svahu v souvislosti se stavbou Turnovského kulturního střediska - II. etapa, vertikální řez (dokumentace a vzorkování řezu) – P. Hartman, J. Prostředník, duben 2002. NÁLEZ: splachové vrstvy a svahoviny pod zaniklým dominikánským klášterem (po 1250). KOM.: Výzkum proveden v souvislosti s I. etapou rekonstrukce objektu v roce 2001. LIT.: Prostředník 2002 a,b.

30. TURNOV (okr. Semily)
KULT.: pozdní halštat, středověk (VS1 – VS2-NO1). LOK.: Mariánské nám. čp. 14 (parc. č. 1503), ZM 10: 03-32-23, 261/291 mm, nadmořská výška 260 m. OKOL.: Záchranný výzkum, 30.6.- 31.7. 2002, AO MČR v Turnově, Peres – služby vědě a výzkumu. NÁLEZ: 50 vrstev, zahloubený objekt (polozemnice – zánik mezi pol. 16. - pol. 17. stol.), zahloubený objekt (předpecní jáma, množství strusky - NO1), keramika (HD - 1 zlomek, VS1- 1 zlomek, VS1/2 - 1 zlomek, VS2 - 16 zlomků, VS2/NO - 141 zlomek, VS2-NO1 - 26 zlomků, 1. pol. 16. stol. - 479 zlomků), kosti, železné artefakty (stavební železo), bronz (plech), sklo. ULOŽ.: MČR v Turnově, studijní materiál. LIT.: Prostředník 2002 c; Prostředník 2003.

31. TURNOV (okr. Semily)
KULT.: Pravěk. LOK.: Průmyslová zóna Vesecko, ZM 10:03-32-18: 104/0, 154/19, 159/0, 03-32-23: 104/380, 159/380, 140/362 mm, nadmořská výška 260 - 272 m. OKOL.: Výzkum formou dohledu v souvislosti s NN kabelizací Turnov – Antolin, a.s., 30.11- 31.12.2002. NÁLEZ: 2 zahloubené jámy bez datovacího materiálu. ULOŽ.: MČR v Turnově, studijní

materiál. KOM.: V řezu průkopu pro kabel objeveny 2 zahloubené objekty, z jejichž vzorkování nebyl získán žádný datovací materiál - objekty však vzhledem k analogické výplni a vzhledem k vzdálenosti korespondují s pravěkým polykulturním sídlištěm odkrytým při výzkumu v souvislosti se stavbou objektu SÚS Semily v roce 2001 a neolitickým výrobním okrskem zkoumanou v roce 1998 v poloze „U Pyrámu" k. ú. Ohrazenice (Macháčková – Prostředník 2001; Hartman – Prostředník 2002).

32. TURNOV (okr. Semily)

KULT.: středověk – NO. LOK.: Pravý břeh Stebenky pod městským hřbitovem, ZM 10:03-32-23, 283/279 mm, nadmořská výška 254-258 m. OKOL.: Stavba Obřadní síně, červenec až září 2002 - dokumentace a ovzorkování vertikálního řezu. NÁLEZ: 6 vrstev, keramika, dislokované lidské kosti. ULOŽ.: MČR v Turnově, studijní materiál. KOM.: Sondáž prokázala antropogenní aktivitu v řešeném prostoru, ale nalezené artefakty ji datují do průběhu 15./16. století a zejména 19. - 20. století (subrecentní deponie stavebního materiálu). Dále můžeme s jistotou prokázat, že v řešeném prostoru nedocházelo ani ve středověku ani v novověku k pohřbívání, neboť zde nebyly nalezeny kostrové hroby. V uloženinách novověkého stáří se nalezly ojedinělé lidské kosti, které souvisejí s rušením starších hrobů. Lidské ostatky se nalezly i pod zdí hřbitova a tudíž jsou starší než tato stavba. Severně od zkoumaného areálu se za zdí nachází městský hřbitov, v jehož příkrém svahu, svažitém k toku Stebeňky, byly v červenci r. 2001 exhumovány ostatky 64 německých vojáků, pohřbených zde v první polovině roku 1945.

33. VYSOKÉ NAD JIZEROU (okr. Semily)

KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10: 03-41-07. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

34. ZLATÁ OLEŠNICE (okr. Jablonec nad Nisou)

KULT.: středověk. LOK.: intravilán, extravilán, ZM 10:03-41-01. OKOL.: Letecký průzkum, snímkování a rekognoskace, B. Jakoubě, J. Prostředník, P. Šída, 12.4.2002. NÁLEZ: Dispozice původní středověké osady s plužinou.

Literatura:

Hartman, P. – Prostředník, J. 2002: Záchranný výzkum polykulturní lokality v Turnově – Vesecku, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 77-82. Hradec Králové.

Macháčková, L. - Prostředník, J. 2001: Záchranný výzkum neolitického výrobního okrsku v Ohrazenicích (okr. Semily). In: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí. Pravěk NŘ – Supplementum 8, 140 – 190, Brno.

Prostředník, J. 2002: Kozákov pravěký a středověký. In: Barták, J (red.) 2002: Chuchelna – Lhota – Komárov, 65- 72, Chuchelna.

Prostředník, J. 2002a: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v roce 2001, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 10-15. Hradec Králové

Prostředník, J. 2002b: Výsledky archeologického výzkumu v Turnově - Markově ulici čp. 311, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 197-207. Hradec Králové

Prostředník, J. 2002c: Nálezová zpráva z předstihového archeologického výzkumu v Turnově – Mariánském náměstí čp. 14. 06 – 07/02, interní doklad 66/02. OMČR Turnov.

Prostředník, J. 2002d: Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu. Hrad Valdštejn (k. ú. Mašov, okr. Semily). 09-10/02, interní doklad 70/02. OMČR Turnov.

Prostředník, J. 2003: Záchranný výzkum v domě čp. 14 v Turnově na Mariánském náměstí, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 29, 254-269. Hradec Králové.

Šrein, V. – Šreinová, B. – Šťastný, M. – Šída, P. – Prostředník, J. 2002: Neolitický těžební areál na katastru obce Jistebsko. In: Archeologie ve středních Čechách 6, 91 – 99. Praha.

Jan Prostředník: Archaeological excavations of the Český-ráj Museum (Museum of the Bohemian Paradise region, henceforth MBP) in 2002. Field vestiges of medieval arable systems and their relations towards the adjacent settlements were documented by an aerial-photography campaign in 2002. The sites thus documented include Benešov by Semily, Bystrá nad Jizerou, Dolní Rokytnice nad Jizerou, Dolní Sytová, Františkov, Horní Rokytnice nad Jizerou, Lhota Komárov, Lestkov pod Kozákovem, Peřimov, Poniklá, Přívlaka, Tatobity, Tříč, Roprachtice, Semily, Sklenařice, Stará Ves, Vysoké nad Jizerou (all of these in the district of Semily), as well as Zlatá Olešnice and Příchovice, both in the district of Jablonec nad Nisou. In the month of April we surveyed a medieval lookout position at the site of "Na zámčišti", at "Hrádek" ("Dola") in the cadastral territory of Chuchelny, district of Semily, where the existence of a manor site has been suspected. Monitoring of activities at some castles of our region, as well as minor

rescue operations, has been taking place from spring to the autumn of 2002. We thus kept under surveillance the sites of Kozlov-Košov, Bradlec, Kumburk, Valdštejn, where we excavated a medieval storage pit sunk into the sandstone bedrock, Trosky, and others. Exploratory trenches were sunk into the Neolithic mining area on the Jistebsko cadastral territory in the district of Jablonec nad Nisou in the months of July and August of 2002. A test trench, which opened up the subsoil under house No. 14 at the city of Turnov on the Mariánské náměstí (Virgin Mary Square), laid bare a sunken-floored feature and a production facility, possibly of metallurgical character, of the 16th century.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

PŘEHLED ARCHEOLOGICKÝCH AKCÍ MUZEA V RYCHNOVĚ NAD KNĚŽNOU V LETECH 2000 AŽ 2003

Martina Beková - Bohumír Dragoun

Záchranné akce muzea byly prováděny M. Bekovou a B. Dragounem na okrese Rychnov nad Kněžnou a v sousedících oblastech. Výrazný pokles drobných zjištění ve sledovaném regionu souvisí především s nižší intenzitou stavebních prací a dokončením velkých liniových staveb. Archeologické oddělení na druhou stranu věnovalo značné úsilí plošným záchranným výzkumům. Do října 2002 byla M. Beková na mateřské dovolené a pracovala jen na částečný úvazek.

1. DOBRUŠKA (okr. Rychnov nad Kněžnou)
   KULT.: novověk (konec 16. stol. - 18. stol.). LOK.: Šubrtovo náměstí, ZM 10:14-14-13, 246/046 mm. OKOL.: stavba finančního úřadu. NÁLEZ: keramika. ULOŽ.: M Dobruška.

2. KVASINY (okr. Rychnov nad Kněžnou)
   KULT.: novověk (16. stol. - 17. stol.). LOK.: areál závodu AZ Škoda Kvasiny, ZM 10:14-13-04, 453/243, 474/256, 471/216 mm. OKOL.: sběr ze skrývky pro stavbu provozu. NÁLEZ: keramika. ULOŽ.: M Rychnov nad Kněžnou.

3. ORLICE (okr. Ústí nad Orlicí)
   KULT.: středověk (15. stol.). LOK.: cca 30 m SZ kostela, ZM 10:14-32-04, 002/071 mm. OKOL.: kontrola liniové stavby. NÁLEZ: keramika. ULOŽ.: M Rychnov nad Kněžnou.

4. POTŠTEJN (okr. Rychnov nad Kněžnou)
   KULT.: středověk, novověk (15. stol. - 17. stol.). LOK.: hrad Potštejn, kostel sv. Jana Nepomuckého ZM 14-13-25, 234/313 mm. OKOL.: záchranný výzkum při sanaci kleneb. NÁLEZ: klenební zásyp, keramika, kosti, prejzy. ULOŽ.: M Rychnov nad Kněžnou.

5. SEMECHNICE (okr. Rychnov nad Kněžnou)
   KULT.: středověk (15. stol.). LOK.: před č.p. 94, ZM 10:14-11-18, 161/069 mm. OKOL.: sběr z výkopu pro kabeláž. NÁLEZ: keramika, torzo srpu. ULOŽ.: M Rychnov nad Kněžnou.

6. SLEPOTICE (okr. Pardubice)

KULT.: eneolit, latén (LB), starší doba římská (plaňanský horizont), stěhování národů (po r. 300). LOK.: pískovna ZD, ZM 10:13-42-10, 300/130, 303/139, 305/139, 313/135, 309/127, 301/129 mm (sezóna 2002/2003); ZM 13-42-10, 299/141, 300/143, 304/141, 303/139 mm (sezóna 2003). OKOL.: etapový předstihový archeologický výzkum (ve spolupráci s Univerzitou Hradec Králové). NÁLEZ: ojedinělé nálezy eneolitické BN (v podorničí, na dně laténské zemnice), polykulturní sídliště, zahloubené i nadzemní objekty, keramika, struska, zlomky železa, 2 kostrové hroby z období stěhování národů. U prvního zcela vykradeného je kulturní příslušnost předpokládána pouze podle způsobu uložení. Druhý pouze částečně vykradený hrob byl uložený ve srubové konstrukci, obsahoval 4 nádoby, 2 stříbrné spony, původně obložené zlacenými destičkami (dochovaly se ve zlomcích), jantarové a skleněné perly, železný nožík, část spony opasku. ULOŽ.: M Rychnov n. Kn. (po dobu zpracování, pak M Pardubice).

7. TRNOV (okr. Rychnov nad Kněžnou)

KULT.: popelnicová pole. LOK.: cca 300 m jižně od středu vsi, ZM 10:14-11-23, 264/255, 264/241, 272/256, 276/240 mm. OKOL.: záchranný archeologický výzkum na stavbě protipovodňové hráze. NÁLEZ: sídliště, objekty, kůlové jamky, keramika, mazanice, kosti. ULOŽ.: M Rychnov nad Kněžnou.

8. ÚSTÍ NAD ORLICÍ

KULT.: středověk, novověk (15. - 16. stol.). LOK.: přístavba domů čp. 20 a 22 u náměstí, ZM 10:14-32-11, 465/297, 465/299 mm. OKOL.: přístavba prodejny potravin 2001. NÁLEZ: planýrková vrstva se zlomky keramiky a vepřovic. ULOŽ.: M Ústí nad Orlicí inv.č. 1-A-24.

Martina Beková - Bohumír Dragoun: Review of archaeological actions of the Rychnov-nad-Kněžnou museum in 2000-2003. This is review of actions of the museum´s rescue operations in the period indicated. Most of them took place in the Rychnov-nad-Kněžnou and Ústí-nad-Orlicí districts, with exceptional sorties to the Pardubice district.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

ARCHEOLOGICKÁ POVRCHOVÁ PROSPEKCE HORNÍHO POJIZEŘÍ V ROCE 2003

Martin Nechvíle

Následující soupis akcí navazuje na autorovy aktivity z předchozích l (Nechvíle 2002) v obdobné geografické oblasti. Sběry a povrchová prospek byly prováděny zároveň v rámci bakalářské práce (na Ústavu pro pravěk a ran dobu dějinnou UK FF Praha) zabývající se středověkými šlechtickými sídl v Českém ráji. Nalezené artefakty budou předány příslušným regionální archeologickým pracovištím.

1. BĚLÁ U TURNOVA (okr. Semily)

KULT.: vrcholný středověk/novověk (VS2-NO1); LOK.: areál hradu Ro štejna, ZM 10: 03-32-19, 247/376 mm, nadmořská výška 410 ; OKOL.: pov chový sběr, autor, 23. 5. 03; NÁLEZ: keramika (19 ks; Tab. 1:17-20), maz nice (2 ks); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Šimák 1893; Fišera 1992, 1 Gabriel – Ebel 1992; Sedláček 1997, 71; Prostředník 2001a; Gabriel 200 10n.; KOM.: Chronologické zařazení nálezů (14.-15. století) odpovídá p semným zmínkám o existenci hradu. POZN.: Hrad prochází dlouhodobo rekonstrukcí, spočívající zejména v zastřešení jeho choulostivých částí.

2. DOBŠÍN (okr. Mladá Boleslav)

KULT.: novověk (NO1-2); LOK.: Okraj plošiny „Na zájezdu", úbočí na Černým rybníkem, cca 250 m od hradu Kost, ZM 10: 03-34-13, 042/37 050/377; 058/374; 061/369; 046/365 mm, nadmořská výška 286-29 OKOL.: povrchová prospekce a sběr, autor, 18. 4. 03; NÁLEZ: keramik (2 ks); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Pekař 1998, 134, 238n., 280; Wald hauser 2001, 40, obr. 36 a 37; KOM.: Jedná se o zaniklý dvůr Zájezd V terénu bylo pozorováno množství konvexních i konkávních tvarů ve kterých lze rozlišit minimálně čtyři větší budovy. Na povrchu destrukč ních kuželů se vyskytují pískovcové tesané kvádry a zejména velké množ ství cihel a jejich zlomků. Výrazný terénní zářez tvoří zaniklá cesta z údol Černého rybníka. Z větší části zachovanými stavebními relikty jsou tř zděné pilíře na skalním úbočí nad výše uvedeným rybníkem – Pekař 1998 134: „…jeden z těch domků byl u silnice k Sobotce, druhý na stezc k Zájezdu. Dvanáct sáhů od něho se nalézala (podle popisu z roku 1830 kolna na vodní roury, na skále na kamenných pilířích postavená a k vrtán

rour určená. Jsou to asi ty pilíře, jež stojí tam dosud a v nichž jsme, snad neprávem, viděli zbytky zařízení, které zásobovalo dvůr v Zájezdě vodou z Černého rybníka" dále o dvoru píše na str. 280: „K polím semtinským počítá se pravidlem i malý dvůr Zájezd (leží v lese nad Černým rybníkem zcela blízko zámku), zvaný v starší době také dvorem „zámeckým" nebo „kosteckým". Je to snad příslušenství bývalé fary kostecké, snad starý selský lánový statek (roku 1738 se odhaduje na 83 1/2 korců), jež později byl připojen k dominikálu." Původně zařízení pravděpodobně sloužilo k vytahování vody z tesané studně (dnes téměř zasypána) pod skalním masivem. POZN.: Za upozornění na lokalitu děkuji J. Waldhauserovi.

3. FRÝDŠTEJN (okr. Jablonec nad Nisou)

KULT.: vrcholný středověk/novověk (VS2-NO1); LOK.: hrad Frýdštejn, SZ úbočí a vnitřní areál hradu, ZM 10: 03-32-13, 330/220; 332/223; 334/223; 333/220; 333/216 mm, nadmořská výška 490-470; OKOL.: povrchový sběr, autor a L. Halounová, 22. 3. a 15. 6. 03; NÁLEZ: keramika (65 ks.; Tab. 1:1-16), zvířecí kosti (2ks); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Gabriel 2002, 173-192; Nechvíle 2002; týž 2003 (s další literaturou); KOM.: V areálu hradu, konkrétně mezi studniční věží a zdí horní části hradu, se nachází nezajištěná archeologická situace s množstvím středověkých artefaktů. Časové zařazení nálezů, zejména tedy chronologicky citlivých zlomků keramiky, spadá do rozmezí 14.-16. století. POZN.: Jak již bylo dříve upozorňováno, v důsledku odlesnění SZ úbočí hradu dochází k neustálému eroznímu odnosu a splavování kulturních vrstev. Je zde tudíž prováděn pravidelný povrchový sběr.

4. KACANOVY (okr. Semily)

KULT.: vrcholný středověk (VS2); LOK.: poloha Radeč I, ostrožna Kapelníček, cca 1,5 km SZ od hradu Hrubá Skála, ZM 10: 03-34-03, 387/211; 385/214; 398/219; 400/212; 398/210 mm, nadmořská výška 374-378; OKOL.: povrchový průzkum a sběr, autor, 30. 3. 03; NÁLEZ: přepálená keramika (2 ks); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Šimák 1903, 14; Kosina – Waldhauser 1996, 7n.; Prostředník 2000, 13; KOM.: Dvěma příkopy přeťatá ostrožna (rozloha cca 0, 35 ha) s antropogenními tvary – snad cisterna, palisádový žlábek za vnitřním příkopem? Tuto lokalitou lze s určitou pravděpodobností považovat za sídlo Zbuda z Radče, který je s mnoha ostatními lokálními šlechtici připomínán k roku 1318, kdy společně přepadli a zajali Voka z Rotštejna; POZN.: V roce 1995 zde byla provedena na několika místech mikrosondáž za účelem získat datovací materiál. Byla nalezena jen atypická keramika (6 ks, uloženo v M Mladoboleslavska, př. č. 473/95, obal 49 – za upozornění děkuji J. Waldhauserovi) tmavě černá potažená pruhy světlé hlinky, rámcově datovaná do 15. století.

5. KACANOVY (okr. Semily)

KULT.: vrcholný středověk/novověk (VS2-NO2); LOK.: poloha Radeč II, cca 650 m Z od Arboreta, ZM 10: 03-34-03, 342/226; 343/261; 361/261; 386/244; 370/227 mm, nadmořská výška 350-383; OKOL.: povrchový průzkum a sběr, autor, 3. 5. 03; NÁLEZ: keramika (6 ks), kachel (1 ks.); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Kosina – Waldhauser 1996, 7n.; Sedláček 1997, 50n.; KOM.: O vsi Radeč se zmiňují písemné prameny k letům 1514, 1543 a 1605, kdy byla součástí Hruboskalského panství. Ještě před rokem 1890 měla ves 32 domů se 186 obyvateli. Jihovýchodně od zaniklé vsi roce 1999 objevili J. Prostředník a Z. Fišera ostrožnu údajně s výraznými antropogenními úpravami skalního reliéfu (tesané draže). Ostrožnu z obou stran lemují cesty, které jsou místy tesány do skály. Na západním úbočí ostrožny byla nalezena tesaná světnička, která patrně souvisí se zaniklou vsí. Na vlastní ostrožně byl nalezen pouze zlomek stěny novověkého rámového kachle. Není patrné přepažení ostrožny příkopem. O možnosti existence šlechtického sídla by více napověděla archeologická zjišťovací sondáž.

6. KACANOVY (okr. Semily)

KULT.: vrcholný středověk (VS 2); LOK.: hrad Kavčiny, je situován nad údolím Žehrovky, cca 0, 5 km JZ od hradu Valdštejna, ZM 10:03-34-03, 296/354 mm, nadmořská výška 375; OKOL.: povrchový sběr a rekognoskace, autor, 30. 5. 03; NÁLEZ: keramika (1 ks), mazanice (7), malta (3 ks), na S ostrohu mazanicová vrstva (mocná 20 – 30 cm), 3 skalní světničky, 6 skalních bloků, množství draží; ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Durdík 2001, 82; Nechvíle 2002 (s lit.); KOM.: Mazanicová vrstva je i nadále narušována, což dokládají každoroční nálezy keramiky. Hrad byl založen patrně jako předsunuté opevnění hradu Valdštejn. Jediná historická zmínka se váže k roku 1440, kdy byly Kavčiny i Valdštejn dobyty zemskou hotovostí.

7. KARLOVICE (okr. Semily)

KULT.: pravěk – popelnicová pole; LOK.: komplex Čertova ruka, horní plateau, ZM 10: 03-34-03, 373/314 374/319 377/320 378/324 381/325 391/316 392/306 386/303 379/305 377/310 mm, nadmořská výška 320-370; místo sběru ZM 10: 03-34-03, 382/313 mm, nadmořská výška 370; OKOL.: rekognoskace lokality, autor, 30. 3. 03; NÁLEZ: keramika

(1 ks), mazanice (1 ks.), kámen (2 ks); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Prostředník 1993, 30; týž 2000, 14; týž 2001, 18; Benešová – Kalferst – Prostředník 2001, 55-78; KOM.: Neoprávněné narušení archeologické situace „sondou" o rozměrech cca 1,5 x 0,7 m. Byl odebrán jen vzorek artefaktů. POZN.: Na skutečnost narušení archeologické lokality bylo okamžitě upozorněno archeologické oddělení MČR Turnov, jejíž pracovnící posléze celou situaci řádně zdokumentovali.

8. KARLOVICE (okr. Semily)

KULT.: vrcholný středověk (VS1-2); LOK.: komplex Čertova ruka, S část, ZM 10: 03-34-03, 373/314 374/319 377/320 378/324 381/325 391/316 392/306 386/303 379/305 377/310 mm, nadmořská výška 320-370; místo sběru ZM 10: 03-34-03, 377/319; 377/323; 380/324; 383/322, nadmořská výška 370; OKOL.: rekognoskace lokality, autor, 30. 3. 03; NÁLEZ: keramika (4 ks); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Filip 1947, 218-229; Benešová – Kalferst – Prostředník 2001, 55-78; Prostředník 2001a, 84; Waldhauser 2002, 36-39; KOM.: Středověký skalní hrad (2. pol. 13. – poč. 14. (?) století); zachována úzká soutěska s tesanými záseky po dřevěných schodech, příkop, cisterna (?), draže po dřevěné zástavbě. Koncem 80. let 20. st. zde byla provedena archeologická sondáž.

9. LUČANY NAD NISOU (okr. Jablonec nad Nisou)

KULT.: novověk (NO2); LOK.: mírný svah, cca 100 m Z od rozhledny Bramberk, ZM 10: 03-14-24, 100/273; 106/288; 120/277; 103/272 mm, nadmořská výška 778-786; OKOL.: povrchový průzkum, autor, květen 03; NÁLEZ: destrukce čtyř obytných domů, studně, zbytky valeně klenutého sklepa, vegetačními příznaky (linie mohutných stromů) zvýrazněné staré parcelní hranice; LIT.: nepublikováno; KOM.: osou lokality je již dnes nepoužívaná cesta; Na základě komparace terénní situace s katastrální mapou z roku 1909 lze jednotlivé destrukce ztotožnit se stavebními parcelami č. 1922, 1926, 324, 325. Je zde zřejmá souvislost geografická i časová s lokalitou „Pohlberg" (srov. Nechvíle 2000), která byla po 2. světové válce jejími německými obyvateli z donucení opuštěna. Oběma lokalitám bude nadále věnována odborná pozornost.

10. MAŠOV (okr. Semily)

KULT.: vrcholný středověk (VS2); LOK.: hrad Valdštejn, S svah – erozní rýha pod skalním masivem, ZM 10: 03-32-23, 313/024; 318/025; 326/023; 331/020; 321/016; 328/015; 324/019; 319/019; 315/018 mm, nadmořská výška 380-410; místo sběru ZM 10: 03-32-23, 382/313 mm, nadmořská výška 380; OKOL.: povrchový průzkum a sběr, autor, 30. 3. 03; NÁLEZ: keramika (3 ks.; Tab. 1:44), mazanice (1 ks.), zvířecí kosti (2 ks.), železný hřeb (1 ks; Tab. 1:42); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Waldhauser – Weber 1973b, 221-224; Macek – Novosadová 1988; Gabriel – Macek 1993, 163-175; Prostředník 1993, 30n.; Sedláček 1997, 56-62; Prostředník 1997, 139-150; týž 1998, 18n.; týž 2001, 20n.; týž 2001a, 120; KOM.: Sběr v místě erozní rýhy, kde je každoročně vyplavován středověký archeologický materiál z hradu.

11. PAŘEZSKÁ LHOTA (okr. Jičín)

KULT.: vrcholný středověk (VS2); LOK.: hrad Pařez, jižní úbočí, cca 500 m Z od Pařezské Lhoty, ZM 10: 03-34-15, 135/213; 133/219; 139/216; 140/211 mm, nadmořská výška 350-360; OKOL.: povrchový průzkum a sběr, autor, 30. 5. 03; NÁLEZ: keramika (21 ks), zvířecí kostí (1 ks); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Sedláček 1887, 267-269; Waldhauser 1969, 8n.; Waldhauser – Weber 1974, 8-10 (s lit.); Chotěbor 1981, 71-78; Durdík – Chotěbor 1984, 86; Durdík 1985, 123; Kašpar 1992, 107; Ulrychová 1993, 39; KOM.: nalezenou keramiku lze datovat poměrně přesně do intervalu existence hradu, tj. mezi léta 1370-1430.

12. VESEC U SOBOTKY (okr. Jičín)

KULT.: pravěk – raný středověk (HaB, turnovský typ, RS2/3, RS4); LOK.: Poráň – hradiště, ostrožna mezi Klenicí a Veseckým potokem, cca 2 km Z od Vesce u Sobotky, ZM 10: 03-34-13, 037/243; 040/255; 068/260; 071/237 mm, nadmořská výška 302-308; OKOL.: povrchový sběr v jádru hradiště (za valem), autor, 18. 4. 03; NÁLEZ: keramika (73 ks.; Tab. 1:21-30), mazanice (3 ks), zvířecí kosti (5 ks), kámen (1 ks); ULOŽ.: RMaG Jičín, inv. č. 7846-7858; LIT.: Píč 1888, 351; Pažout 1926-7, 52-56; Filip 1947, 279; Drenko 1965, 9n.; Waldhauser 1965, 253; Hataš 1967, 5n.; Waldhauser 1969, 169n.; Turek 1971, 3; Waldhauser – Weber 1973, 165n.; titéž 1973a, 32-35; Waldhauser 1976; Sláma 1986, 93; Waldhauser – Vokolek 1987, 223; Bubeník 1997, 73 (s další literaturou); Ulrychová 2001, 328; táž 2001a; táž 2003, 294; KOM.: velká část hradiště je každoročně orána a tím ničena; povrchový sběr by měl být prováděn pravidelně; nálezy z této lokality jsou uloženy v SM Liberec, M Mladoboleslavska, RMaG Jičín. Všechny komponenty reprezentují dobu existence hradiště, jen RS4 dle E. Ulrychové patrně souvisí se zaniklou vsí Vrbice.

13. VESEC U SOBOTKY (okr. Jičín)

KULT.: pravěk (StK), vrcholný středověk (RS4 – VS2); LOK.: cca 500 m

Z od Vesce u Sobotky, poloha „U křížku", okraj pole, ZM 10: 03-34-13, 170/230; 176/237; 184/242; 189/239; 185/229; 178/226 mm, nadmořská výška 286-292; OKOL.: povrchový sběr, autor, 18. 4. 03; NÁLEZ: keramika (58 ks.; Tab. 1:31-40), mazanice (3 ks), kámen (1 ks); ULOŽ.: RMaG Jičín, inv. č. 7834-7848; LIT.: nepublikováno; KOM.: Lokální koncentrace keramiky snad indikují naorání objektů; jedná se o původní místo vsi Vesec, kerá se později „posunula". V těchto místech prováděl sběr J. Waldhauser a nalezl 64 ks. keramiky datované do 12. – 13. století. Nálezy jsou údajně uloženy v RMaG Jičín.

14. VESEC U SOBOTKY, PODKOST (okr. Jičín)

KULT.: vrcholný středověk/novověk (VS2-NO2); LOK.: SV od hradiště Poráň, cca 700 m JZ od dvora Semtiny, ZM 10: 03-34-13, 073/261; 099/280; 105/274; 078/254 mm, nadmořská výška 300-322; OKOL.: povrchový sběr, autor, 18. 4. 03; NÁLEZ: keramika (7 ks ; Tab. 1:41, 43, 45); ULOŽ.: u autora zprávy; LIT.: Profous – Svoboda 1957, 625; Roubík 1959, 93; KOM.: Do těchto míst je lokalizována ZSV Vrbice, která je připomínána k roku 1497 jako součást panství Kost. V terénu nebyly pozorovány žádné výraznější kumulace keramiky, které by indikovaly zahloubené objekty. Nálezy asi souvisejí s existencí dvora Semtiny.

Literatura:

Benešová, J. – Kalferst, J. – Prostředník, J. 2001: Prostorová identifikace archeologických lokalit v oblasti „Hruboskalska", okr. Semily – úsek „Čertova ruka", in: Pojizerský sborník 4/1999, 55-78. Turnov.

Bubeník, J. 1997: Archeologické prameny k dějinám osídlení Čech v 7. až polovině 9. století (katalog nalezišť). Praha.

Drenko, Z. 1965: Pravěké hradiště Poráň, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky II, č. 10, 9n. Sobotka.

Durdík, T. 1985: Výzkumy v Čechách 1982-1983, 123. Praha.

Durdík, T. 2001: Výzkumy v Čechách 1999, 85. Praha.

Durdík, T. – Chotěbor, P. 1984: Výzkumy v Čechách 1980-1981, 86. Praha.

Filip, J. 1947: Dějinné počátky Českého ráje. Praha.

Fišera, Z. 1992: Druhé obytné jádro hradu Rotštejna, Hláska III/2, 15. Plzeň.

Gabriel, F. 2002: Hrad Frýdštejn, in: Castellologica bohemica 8, 173-192. Praha.

Gabriel, F. 2003: Výzkumy v Čechách 2000, 10n. Praha.

Gabriel, F. – Ebel, M. 1992: Hrad Potštejn – stavebně historický průzkum, rkp. ulož. v NPÚ Česká Lípa.

Gabriel, F. – Macek, P. 1993: Stavební vývoj hradu Valdštejna, Archaeologia historica 17, 163-175. Brno.

Hataš, M. 1967: Hradiště Poráň, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky IV, č. 8, 5n. Sobotka.

Chotěbor, P. 1981: Povrchový průzkum skalních hradů v Českém ráji, Archaeologia historica 6, 71-78. Brno.

Kašpar, V. 1992: Výzkumy v Čechách 1988-1989, 107. Praha.

Kosina, J. – Waldhauser, J. 1996: Zatím neznámé hradiště na Radči, Od Ještěda k Troskám XIX, 7n. Turnov.

Macek, P. – Novosadová, J. 1988: Stavebně historický průzkum hradu Valdštejna, strojopis ulož. SÚRPMO Praha.

Nechvíle, M. 2000: Zánik osady Pohlberg, nepubl. rkp. práce SOČ, ulož. MČR Turnov.

Nechvíle, M. 2002: Archeologická povrchová prospekce horního Pojizeří, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 35-48. Hradec Králové.

Nechvíle, M. 2003 (v tisku): Nové archeologické nálezy z hradu Frýdštejna, Muzejní a vlastivědná práce/Časopis společnosti přátel starožitností. Praha.

Pařout, J. 1926-7: Hradiště u Malé Lhoty, Vesce, Markvartic, Važic a Psinic a jejich význam, Náš domov II, 52-56.

Pekař, J. 1998: Kniha o Kosti. Praha.

Píč, J. L. 1888: Mužský a jeho okolí v ohledu archeologickém, Památky archeologické XIV, 330-362.

Profous, A. – Svoboda, J. 1957: Místní jména v Čechách IV. Praha.

Prostředník, J. 1993: Zpráva o archeologických akcích Okresního muzea Českého ráje v Turnově za rok 1992, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 19, 29-35. Hradec Králové.

Prostředník, J. 1997: Archeologické výzkumy turnovského muzea v Turnově v roce 1996, Z Českého ráje a Podkrkonoší 10, 139-162. Semily.

Prostředník, J. 1998: Archeologické výzkumy Okresního muzea Českého ráje v letech 1996 a 1997, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 24, 12-24. Hradec Králové.

Prostředník, J. 2000: Archeologické aktivity Okresního muzea Českého ráje v roce 1999, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 26, 10-22. Hradec Králové.

Prostředník, J. 2001: Archeologické aktivity Okresního muzea Českého ráje v roce 2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 15-26. Hradec Králové.

Prostředník, J. 2001a: Výzkumy v Čechách 1999, 11, 84, 120. Praha.

Roubík, F. 1959: Soupis a mapa zaniklých osad v Čechách. Praha.

Sedláček, A. 1887: Hrady, zámky a tvrze království českého V. Praha.

Sedláček, A. 1997: Hrady, zámky a tvrze království českého X. Praha.

Sláma, J. 1986: Střední Čechy v raném středověku II. Hradiště, příspěvky k jejich dějinám a významu, Praehistorica XI. Praha.

Šimák, J. V. 1893: Paměti o hradu Rotštejnu. Turnov.

Šimák, J. V. 1903: Příběhy města Turnova nad Jizerou I. Turnov.
Turek, R. 1971: Život prvých Slovanů v našem kraji, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky VIII, č. 1-2, 2-4. Sobotka.
Ulrychová, E. 1993: Archeologické akce a nálezy letech 1990 až 1992 na Jičínsku, Zpravodaj muzea v Hradci králové 19, 36-46. Hradec Králové.
Ulrychová, E. 2001: Výzkumy v Čechách 1999, 328. Praha.
Ulrychová, E. 2001a: Raně středověká hradiště na Jičínsku a jejich zázemí, Rkp. disertační práce, ulož. ÚPRAV UK FF Praha.
Ulrychová, E. 2003: Výzkumy v Čechách 2000, 294. Praha.
Waldhauser, J. 1965: Nález pražského typu na hradišti „Poráň" u Jičína, Archeologické rozhledy XVII, 253. Praha.
Waldhauser, J. 1969: Archeologický zápisník ze Sobotecka, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky VI, č. 1, 8n. Sobotka.
Waldhauser, J. 1972: BZO 1969, 169n. Praha.
Waldhauser, J. 1976: Turnovský typ kultury lidu popelnicových polí v severních Čechách. Archeologický výzkum v severních Čechách IV. Teplice.
Waldhauser, J. 2001: Archeologické nemovité památky Mladoboleslavska, ediční řada Archeologie Pojizeří, sv. 1. Mladá Boleslav.
Waldhauser, J. 2002: Středověký skalní hrad Čertova ruka a nejstarší schody Českého ráje, Od Ještěda k Troskám IX (XXV), č. 1-2, 36-39. Turnov.
Waldhauser, J. – Vokolek, V. 1987: Výzkumy v Čechách 1984-1985, 223. Praha.
Waldhauser, J. – Weber, V. 1973: Výzkumy v Čechách 1970, 165n. Praha.
Waldhauser, J. – Weber, V. 1973a: Poráň, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky X, č. 4-5, 32-35. Sobotka
Waldhauser, J. – Weber, V. 1973b: Výzkum na hradě Valdštejně, Archeologické rozhledy XXV, 221-224. Praha.
Waldhauser, J. – Weber, V. 1974: Pařez. Hrádek na západním okraji Prachovských skal, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky XII, č. 1-3, 8-10. Sobotka.

Martin Nechvíle: An archaeological survey of the upper part of the Jizera-river basin in 2003. This list of sites recorded in the survey's course covers the upper part of the Jizera-river basin, that is, the districts of Semily, Jičín and parts of the Jablonec-nad-Nisou and Mladá-Boleslav districts. This survey, another one of the author's undertakings of this kind since 1999, focused especially on medieval manor sites. The remaining movable objects date over a chronologically wide range beginning with the Neolithic and going up via the Final Bronze Age, early and high Middle Ages down to the post-medieval age.

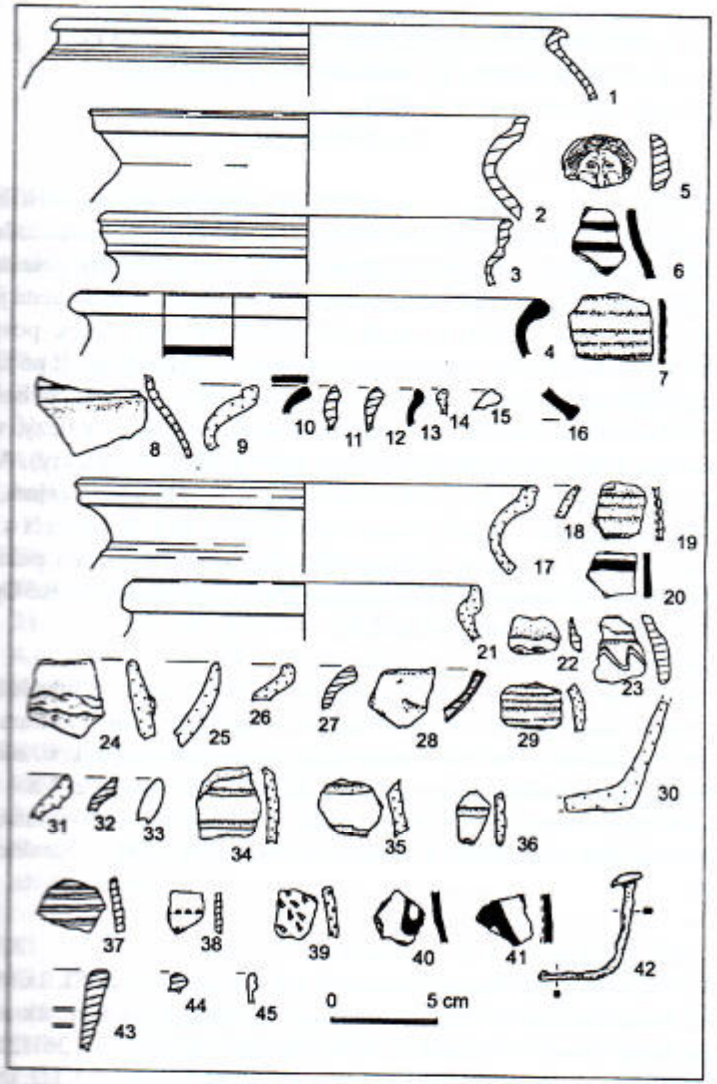

Tab. 1 – Archeologické nálezy získané povrchovou prospekcí v roce 2003; 1-16: Frýdštejn; 17-20: Rotštejn; 21-30: Vesec u Sobotky – Poráň; 31-40: Vesec u Sobotky – „U křížku"; 41, 43, 45: Vesec u Sobotky/Podkost – mezi Poráni a dvorem Semtiny; 42, 44: Mašov.

Plate 1 – Archaeological finds obtained by the surface survey of 2003: 1-16: Frýdštejn; 17-20: Rotštejn; 21-30: Vesec by Sobotka – Poráň; 31-40: Vesec by Sobotka – "U křížku"; 41, 43 and 45: Vesec by Sobotka/Podkost – between Poráň and the Semtiny court; 42 and 44: Mašov.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

POVRCHOVÁ PROSPEKCE SEVERNÍ ČÁSTI BOSKOVICKÉ BRÁZDY V ROCE 2002

David Vích

Při povrchové prospekci v roce 2002 se podařilo objevit další lokality na dlouhodobě sledovaných a nálezově bohatých katastrech (Chornice, Jaroměřice, Jevíčko-Předměstí). Vzhledem k pozornosti, která byla těmto oblastem dosud věnována, nelze zde v rámci metody povrchových sběrů v budoucnu již očekávat výraznější nárůst počtu nalezišť. Přirozeně ale není možné považovat dosavadní stav poznání za ukončený (nové lokality se mohou objevit po hluboké orbě v místech dosud zdánlivě archeologicky sterilních, zcela nepochybně počet nalezišť při zachování vysoké intenzity sběrů rozšíří ojedinělé nálezy, vyskytnout se mohou i nálezy kvalitativně odlišné, např. bronzové artefakty). Aktivity se dále soustřeďovaly i na území ležící doposud poněkud na okraji zájmu, někdy s poměrně překvapivými výsledky (např. nové lokality na k. ú. Bezděčí u Trnávky, Radišov), kromě toho je pozornost stále více věnována jižněji položeným katastrům, ležícím již na území okr. Blansko (Cetkovice, Uhřice, Velké Opatovice). Tento trend bude pokračovat i nadále.

Používané zkratky: **BN** – broušená industrie, **KLPP** – kultura lidu lužických popelnicových polí, **KZP** – kultura zvoncovitých pohárů, **LnK** – kultura s lineární keramikou, **MMK** – kultura s moravskou malovanou keramikou, **nal.** – naleziště, **NO** – novověk, **RS** – raný středověk, **ŠI** – štípaná industrie, **VS** – vrcholný středověk; pro sumaci nálezů: **X** – jednotlivé kusy, **XX** – desítky kusů, **XXX** – stovky kusů. Kód charakteristiky sběrů viz Vích 2001. **CH** - charakteristika, **D** - doba.

1. BEZDĚČÍ U TRNÁVKY (okr. Svitavy)[1]

KULT.: KLPP (2x keramika); pravěk (127x keramika; 2x ŠI, 1x třík); VS (9x keramika); neurčeno (2x mazanice; 1x zlomek rohovce; 1x atypický grafitový střep); LOK.: nal. 2; 24-21-02, 233/220, 237/231, 261/219, 255/206; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 9. 2. 2002 /3,60,1,0,1,1,2; sběr 4. 5. 2002 /4,55,1,0,1,2,2; AKTIVITA: sídliště (KLPP); ojedinělý nález (VS); POZN.: registrovány naorané objekty s nálezy.

[1] Vzhledem ke specifické úpravě textu, vycházející z dlouhodobě neměnné metodiky sběrů autora, byly záznamy ponechány bez redakčních úprav.

2. BEZDĚČÍ U TRNÁVKY (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (2x ŠI); VS (7x keramika); neurčeno (1x zlomek silně patinovaného silicitu); LOK.: nal. 3; 24-21-02, 241/245, 247/265, 258/260, 254/240; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 9. 2. 2002 /2,10,1,0,1,1,2; sběr 4. 5. 2002 /4,15,1,0,1,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk, VS); POZN.: z tmavě naorané plochy s objekty.

3. BEZDĚČÍ U TRNÁVKY (okr. Svitavy)

KULT.: VS (29x keramika; 1x zlomek patrně kachle); LOK.: nal. 4 – poloha „Díly"; 24-21-02, 235/158, 240/170, 260/158, 255/147; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 9. 2. 2002 /4,60,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (VS).

4. BEZDĚČÍ U TRNÁVKY (OKR. Svitavy)

KULT.: VS (1x keramika); LOK.: nal. 5; 24-21-02, 290/132, 302/143, 315/133, 303/124; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 9. 2. 2002 / 4,10,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS); POZN.: z výrazně tmavě probarvené plochy.

5. BEZDĚČÍ U TRNÁVKY (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (3x atypická keramika); LOK.: nal. 6; 24-21-02, 257/210, 259/215, 264/207, 262/203; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 4. 5. 2002 / 4,10,1,0,1,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk); POZN.: pokračování naleziště Bezděčí 2.

6. BISKUPICE (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (2x keramika); LOK.: nal. 1 – hradisko „Hrubé kolo"; 24-21-07, 244/056, 249/061, 256/053; OKOL.: sběr dr. Josef Pištělák a p. Antonín Berka ze splachové vrstvy 11. 5. 2002; AKTIVITA: sídliště opevněné (pravěk).

7. BISKUPICE (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (1x kolečko zhotovené ze střepu); neurčeno (1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 2b – nad biskupickým mlýnem; 24-21-07, 098/160, 117/158, 121/138, 112/149; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 2. 2. 2002 / 2,10,1,0,0,1,1; sběr 30. 4. 2002 /4,10,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); ojedinělá ŠI.

8. BISKUPICE (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (13x keramika); latén (3x keramika); d. římská (2x keramika); pravěk (14x keramika; 3x ŠI;); VS (1x keramika); LOK.: nal. 4a; 24-

21-07, 100/126, 106/137, 121/124, 107/110; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 26. 10. 2002 /4,40,1,0,1,1,1; AKTIVITA: neurčeno (KLPP; latén; d. římská); POZN.: oproti předcházejícím údajům (Vích 2001, 30, položka 8; týž 2002, 17-18, položka 9) změněn rozsah plochy naleziště; z tmavě probarvené plochy.

9. BISKUPICE (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (2x keramika); latén (27x keramika); d. římská (7x keramika); pravěk (14x keramika, 1x přeslen vyrobený z jemné keramiky); mladší d. hradištní (3x keramika); středověk (2x keramika); neurčeno (2x atypická grafitová keramika; 2x mazanice); LOK.: nal. 4c; 24-21-07, 078/103, 095/122, 099/112, 104/107, 095/095; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 15. 9. 2002 / 4,55,1,1,4,1,1; AKTIVITA: sídliště (latén); neurčeno (KLPP; d. římská; mladší d. hradištní); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

10. BISKUPICE (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (11x keramika); pravěk (39x keramika; 2x přepálená ŠI; 1x vývrtek); neurčeno (4x atypická grafitová keramika; 2x mazanice); NO (1x stříbrná mince – tříkrejcar, slezská ražba z let 1705 – 1711; za určení děkuji PhDr. J. Chvojkovi CSc. z Jihočeského muzea v Českých Budějovicích; za zprostředkování určení Mgr. Z. Sklenářové z Ústavu pro pravěk a ranou dobu dějinnou FF UK v Praze); LOK.: nal. 4d, poloha „Od Jevíčka"; 24-21-07, 098/096, 108/107, 117/097; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 3. 2. 2002 /2,30,1,0,0,1,2; sběr 30. 4. 2002 /4,20,1,0,0,1,1; AKTIVITA: neurčeno (KLPP, pravěk); ojedinělý nález (NO); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

11. BISKUPICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (5x keramika); RS ? (1x keramika); VS (6x keramika); LOK.: nal. 9; 24-21-07, 033/033, 046/049, 063/041, 049/023; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 30. 4. 2002 /4,15,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; RS ?; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

12. BORŠOV (okr. Svitavy)
KULT.: VS (1x keramika); pravěk (1x obitý silicitový valoun); neurčeno (4x zlomky silicitové suroviny); LOK.: nal. 1 – tvrziště u obce Hřebeč nad tunelem; 14-34-19, 350/038, 351/046, 364/046, 364/037; OKOL.: sběr D. Vích 21. 2. 2002 v areálu tvrze, který byl zplanýrován buldozerem při stavbě stožáru vysokého elektrického vedení; AKTIVITA: opevněné sídliště (VS); neurčeno (pravěk).

13. CETKOVICE (okr. Blansko)
KULT.: KLPP (3x keramika); d. římská (4x keramika); pravěk (26x keramika; 1x ŠI); VS (3x keramika); neurčeno (2x grafitová keramika; 1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 1 – poloha „Bahnička"; 24-21-16, 344/119, 354/134, 366/123, 358/108; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 26. 9. 2002 / 4(po 1),60,1,1,2,1,1; AKTIVITA: neurčeno (KLPP ?, d. římská; VS); POZN.: z výrazně tmavě probarvené plochy.

14. CETKOVICE (okr. Blansko)
KULT.: d. římská (29x keramika); pravěk (94x keramika; 3x ŠI); VS (17x keramika); neurčeno (1x keramika; 2x atypická grafitová keramika; 5x mazanice); LOK.: nal. 2; 24-21-16, 340/169, 354/190, 367/179, 352/156; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 26. 9. 2002 /2,95,1,1,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (d. římská); POZN.: z tmavě probarvené plochy, registrovány naorané objekty.

15. CETKOVICE (okr. Blansko)
KULT.: LnK (1x keramika); latén (6x keramika); pravěk (16x keramika; 1x ŠI); RS (37x keramika); VS (7x keramika); neurčeno (28x keramika, většinou grafitová; 1x mazanice); LOK.: nal. 3; 24-21-16, 448/187, 461/190, 466/173, 457/164; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 13. 10. 2002 / 4(po 1),45,1,7,1,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (latén; RS); neurčeno (LnK; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

16. DAMNÍKOV (okr. Ústí nad Orlicí)
KULT.: mezolit ? (debitáž – XX; 1x škrabadlo); pravěk (1x drobný střípek); VS (1x keramika); NO (1x mince); LOK.: nal. 1 – poloha „Na písečníku"; 14-34-04, 236/354, 248/354, 249/342, 238/344; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 21. 4. 2002 /4,75,1,0,0,2,2; AKTIVITA: sídliště (mezolit ?); neurčeno (pravěk); ojedinělý nález (VS; NO).

17. DĚTŘICHOV U MOR. TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: VS (19x keramika); neurčeno (1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 1; 14-43-11, 280/101, 294/104, 307/085, 293/077; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 19.11.2002 4,20,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS); POZN.: lokalita zasahuje na k. ú. Staré Město.

18. DLOUHÁ LOUČKA (okr. Svitavy)
KULT.: VS – 13. stol. (15x keramika; 4x mazanice); neurčeno (vzorek neopracovaného šedomodrého rohovce, který se zde hojně vyskytuje);

LOK.: nal. 1 – hradiště; 14-34-25, 315/114, 321/119, 328/115, 322/108 (pouze plocha akropole); OKOL.: sběr D. Vích 10. 2. 2002 na svazích akropole (nikoliv předhradí); AKTIVITA: opevněné sídliště (VS); POZN.: vzorek šedomodrého rohovce předán do Moravského zemského muzea – ústavu Anthropos.

19. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: NAORANÝ OBJEKT X: MMK (40x keramika); KLPP (7x keramika); pravěk (2x keramika); VS ? (5x keramika); NAORANÝ OBJEKT Y: MMK (15x keramika; 1x zlomek BN); KLPP (6x keramika); pravěk (14x keramika); RS (2x keramika); VS 7x keramika); neurčeno (1x mazanice; 1x zlomek rohovce); Z PLOCHY: MMK ? (1x keramika); KLPP (15x keramika); pravěk (keramika – XX; 4x tříky a otloukače; 3x ŠI); mladší d. hradištní (3x keramika); VS (12x keramika); neurčeno (1x atypická grafitová keramika; 2x zlomky rohovce); LOK.: nal. 1a – „Pod Hušákem"; 24-21-06, 330/298, 342/317, 361/309, 346/290; objekt X: 349/312 (s přesností cca 25 m); objekt Y: 342/312 (s přesností cca 25 m); OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 2. 11. 2002 /3,135,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (MMK; KLPP); sídliště ? (RS, VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

20. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: MMK (1x keramika); KLPP (2x keramika); pravěk (9x keramika); VS (5x keramika); neurčeno (1x atypická grafitová keramika; 1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 1b – „Pod Hušákem"; 24-21-06, 354/292, 366/309, 380/299, 371/280; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 2. 11. 2002 2,25,1,0,0,1,1; AKTIVITA: neurčeno (MMK; KLPP; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

21. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (2x keramika; 1x ŠI – škrabadlo); VS (6x keramika); neurčeno (11x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 1c; 24-21-06, 380/290, 383/297, 398/288, 396/280; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 5. 2002 /4,20,1,0,2,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 33, položka 27) změněn rozsah plochy naleziště.

22. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (3x keramika; 1x křemenný odštěpek); LOK.: nal. 2b; 24-21-01, 462/019, 482/016, 482/000, 458/000; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 4. 5. 2002 /4,20,1,0,0,2,1; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

23. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (5x keramika; 1x ŠI); RS (4x keramika); LOK.: nal. 3b; 24-21-06, 450/362, 452/380, 482/380, 480/360; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 4. 5. 2002 /4,10,1,0,0,2,2; sběr 1. 2. 2002 /2,10,1,0,0,1,1; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; RS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 34, položka 32) změněn rozsah plochy naleziště.

24. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: latén (12x keramika); VS (6x keramika); neurčeno (22x atypická grafitová keramika); neurčeno (1x štěpina křemenného valounu); LOK.: nal. 3c; 24-21-06, 430/362, 433/375, 447/372, 444/360; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 4. 5. 2002 /4,30,1,0,1,2,2; sběr 2. 11. 2002 /4,20,1,0,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (latén); ojedinělý nález (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

25. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: LnK (46x keramika); neolit (1x zlomek drtidla; 11x zlomky BN; 6x ŠI; 1x pískovcový brousek); pravěk (86x keramika; 1x otloukač); neurčeno (7x mazanice); LOK.: nal. 4a; 24-21-06, 387/333, 405/360, 431/352, 412/324; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 14. 4. 2002 /2,75,1,0,3,1,2; sběr 19. 5. 2002 /4,50,1,0,3,2,1; sběr 12. 10. 2002 /4,15,1,3,1,1,1; sběr 2. 11. 2002 /4,30,1,3,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (LnK); POZN.: na tmavě probarvené ploše registrovány naorané objekty s nálezy.

26. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: neolit (2x keramika); pravěk (2x keramika); LOK.: nal. 4b; 24-21-06, 392/356, 397/378, 407/376, 396/355; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 2. 10. 2002 /2,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (neolit); POZN.: z naoraných objektů.

27. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: RS/VS (3x keramika); LOK.: nal. 5; 24-21-06, 344/322, 358/335, 374/325, 363/314; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 2. 11. 2002 / 4,15,1,0,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (RS/VS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 35, položka 36) opraveny koordináty.

28. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: d. římská (18x keramika); pravěk (10x keramika; 2x ŠI); RS (9x keramika); VS (1x keramika); NO ? (1x křesadlo); neurčeno (1x mazanice; 2x keramika); LOK.: nal. 6a; 24-21-07, 075/228, 107/233, 108/215, 077/213; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 2. 2. 2002 /2,25,1,0,1,1,1; sběr 28. 4. 2002 /4,60,1,0,1,1,1; AKTIVITA: sídlliště (d. římská; RS); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

29. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (1x ŠI); LOK.: nal. 6c; 24-21-07, 054/224 (s přesností cca 25 m); OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 6. 10. 2002 /1,5,1,1,0,1,2; AKTIVITA: ojedinělý nález (pravěk).

30. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: neolit – eneolit (3x zlomky BN); KLPP (21x keramika); pravěk (54x keramika; 3x ŠI); VS (4x keramika); neurčeno (1x mazanice; 2x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 7; 24-21-07, 126/380, 150/380, 130/368; 24-21-02, 126/000, 131/002, 133/005, 158/031, 173/018, 150/000; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 6. 9. 2002 /4(po 2),85,1,1,4,1,1; AKTIVITA: sídliště ? (KLPP); ojedinělý nález ? (neolit – eneolit); POZN.: oproti dřívějším údajům (Vích 2001, 35, položka 31) zvětšen rozsah plochy naleziště.

31. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: neolit ? (1x ŠI – čepel); latén (14x keramika); d. římská (1x keramika); pravěk (11x keramika; 1x přepálená ŠI); VS (2x keramika); neurčeno (44x keramika; 2x mazanice); LOK.: nal. 10; 24-21-06, 405/208, 405/227, 455/230, 455/215; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 5. 5. 2002 / 4,40,1,0,2,1,2; AKTIVITA: sídliště (latén); sídliště ? (d. římská); ojedinělý nález (VS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 36, položka 42) změněn rozsah plochy naleziště; z tmavě probarvené plochy.

32. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (2x keramika); VS (5x keramika); neurčeno (1x keramika); LOK.: nal. 12b – poloha „K Nectavě"; 24-21-07, 179/254, 179/278, 197/278, 198/253; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 2. 2. 2002 /2,20,1,2,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

33. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: neolit – eneolit ? (1x keramika); eneolit (1x týlová část sekery); KLPP (7x keramika); pravěk (2x ŠI); VS (1x keramika); neurčeno (4x keramika); LOK.: nal. 14; 24-21-07, 264/363, 293/363, 281/347, 265/353; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 27. 10. 2002 /4,40,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); neurčeno (neolit – eneolit; eneolit; VS).

34. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: paleolit ? (2x ŠI); LnK (106x keramika); neolit (13x zlomky BN; 13x ŠI; 2x pískovcový brousek; 1x zlomek drtidla); KLPP (15x keramika); pravěk (keramika - XXX; 1x třík); VS (9x keramika); neurčeno (3x mazanice; 1x atypický grafitový střep); LOK.: nal. 15a; 24-21-02, 215/000, 235/029, 269/027, 255/000; 24-21-07, 215/380, 255/380, 252/365; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 27. 1. 2002 /2,105,1,0,2,1,1; sběr 20. 4. 2002 /4,110,1,0,2,1,1; sběr 24. 11. 2002 /4,65,1,2,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (LnK); neurčeno (KLPP); ojedinělý nález (paleolit; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

35. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (16x keramika); LOK.: nal. 15b; 24-21-02, 256/000, 269/027, 305/016, 294/000; 24-21-07, 256/367, 256/380, 294/380, 293/369; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 24. 11. 2002 /2,35,1,3,0,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (pravěk); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

36. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: d. římská (4x keramika); pravěk (36x keramika; 5x ŠI; 1x vývrtek); RS (46x keramika); VS (17x keramika); neurčeno (20x keramika); LOK.: nal, 16a; 24-21-07, 100/264, 101/278, 120/280, 129/268, 126/260, 121/264; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 28. 4. 2002 /4,40,1,0,1,1,1; sběr 3. 11. 2002 /4,45,1,1,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (RS); neurčeno (d. římská; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

37. CHORNICE (okr. Svitavy)

KULT.: d. římská (2x keramika); pravěk (44x keramika; 1x zlomek přeslenu); RS (2x keramika); RS ? (1x keramika); VS (11x keramika); neurčeno (2x atypická grafitová keramika; 2x mazanice); LOK.: nal. 16b; 24-21-07, 110/260, 110/263, 120/263, 122/260; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 2. 2. 2002 /2,10,1,0,0,1,2; sběr 28. 4. 2002 /4,15,1,0,0,2,2; sběr 3. 11. 2002 /4,20,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (d. římská; RS; VS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 38, položka 54) změněn rozsah plochy naleziště.

38. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (6x keramika); RS (2x keramika); VS 6x keramika); LOK.: nal. 16c; 24-21-07, 101/260, 101/264, 110/263, 110/160; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 2. 2. 2002 /4,10,1, 0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; RS; VS).

39. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: neolit (1x zlomek těla kopytovitého klínu); KLPP (51x keramika); pravěk (46x keramika; 2x ŠI); VS (4x keramika); neurčeno (1x mazanice); LOK.: nal. 19; 24-21-02, 187/038, 214/065, 235/049, 210/017; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 27. 1. 2002 /4,30,1,0,1,1,1; sběr 19. 11. 2002 /2,110,1,1,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); ojedinělý nález (neolit; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

40. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: LnK (27x keramika); MMK ? (1x keramika); neolit (8x ŠI; 2x zlomky BN); pravěk (10x keramika); RS (3x keramika); neurčeno (1x atypický grafitový střep; 2x mazanice); LOK.: nal. 23a; 24-21-06, 329/221, 334/233, 351/229, 348/216, 338/216; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 23. 2. 2002 /2,15,1,0,0,1,2; sběr 5. 5. 2002 /4,35,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (LnK); neurčeno (MMK ?; RS); POZN.: na tmavě probarvené ploše registrovány naorané objekty s nálezy LnK.

41. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: LnK (21x keramika); neolit (5x zlomky BN; 13x ŠI); pravěk (2x keramika; 3x ŠI; 2x třík a otloukač); RS (3x keramika); LOK.: nal. 23b; 24-21-06, 319/227, 325/243, 335/242, 330/226; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 5. 5. 2002 /4,25,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (LnK); neurčeno (RS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

42. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: eneolit (1x vrtaná bulava); latén (8x keramika); pravěk (17x keramika); neurčeno (31x atypická grafitová keramika; 8x mazanice); LOK.: nal. 23c; 24-21-06, 349/216, 351/229, 383/223, 381/211; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 5. 5. 2002 /4,30,1,0,2,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (latén); ojedinělý nález ? (eneolit); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

43. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: neolit – eneolit (břitová část vrtaného BN); d. římská (1x keramika); pravěk (18x keramika; 1x ŠI); VS (3x atypická keramika); neurčeno

(8x mazanice); LOK.: nal. 24; 24-21-06, 364/181, 367/204, 392/199, 388/176; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 6. 9. 2002 /4(po 1),40,1,1,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (neolit – eneolit; d. římská); sídliště (pravěk); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

44. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (3x keramika); VS (8x keramika); VS – NO (2x keramika); neurčeno (2x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 28; 24-21-07, 242/347, 244/352, 257/347, 250/342; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 27. 1. 2002 /2,10,1,0,0,1,2; sběr 20. 4. 2002 /4,20,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

45. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (40x keramika); VS (5x keramika); neurčeno (2x mazanice); LOK.: nal. 29; 24-21-07, 237/332, 240/341, 256/336, 263/328; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 27. 1. 2002 /2,10,1,0,0,1,2; sběr 20. 4. 2002 / 4,30,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (pravěk); ojedinělý nález (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy; vzhledem k charakteru pravěké keramiky jde o starší období zemědělského pravěku (neolit – eneolit).

46. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: latén (9x keramika); pravěk (14x keramika, v jednom případě přepálená); VS (7x keramika); neurčeno (35x atypická grafitová keramika; 1x přeslen; 2x mazanice; 1x přepálená ŠI; 1x křesadlo); LOK.: nal. 30; 24-21-06, 434/195, 434/206, 478/214, 479/199; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 1. 2. 2002 /2,20,1,4,1,1,2; sběr 6. 10. 2002 /4,50,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (latén); ojedinělý nález (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy; oproti dřívějším údajům (Vích 2001, 39, položka 59) pozměněno naleziště Chornice 21.

47. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (98x keramika); pravěk (1x keramika; 1x polovina otloukače); VS (7x keramika); neurčeno (8x mazanice); LOK.: nal. 31; 24-21-07, 027/227, 044/227, 027/215; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 2. 2. 2002 / 2,25,1,4,1,1,2; sběr 14. 4. 2002 /4,40,1,4,1,2,2; AKTIVITA: neurčeno (KLPP).

48. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: VS (8x keramika); LOK.: nal. 32, 24-21-07, 203/375, 211/370, 209/364, 200/367; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 20. 4. 2002 / 4,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS).

49. CHORNICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (1x keramika); VS (1x keramika); LOK.: nal. 33; 24-21-07, 000/218, 000/223, 010/225, 011/220; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 6. 10. 2002 /4(po 2),10,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

50. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)
KULT.: MMK (34x keramika; 4x ŠI); pravěk (36x keramika); VS (10x keramika); NO ? (1x keramika); neurčeno (1x mazanice); LOK.: nal. 1a; 24-21-12, 007/281, 019/282, 020/275, 010/272; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 2. 2. 2002 /2,15,1,0,1,1,2; sběr 13. 4. 2002 /4,20,1,0,1,1,2; sběr 8. 9. 2002 /4,15,1,1,4,1,2; AKTIVITA: sídliště (MMK); ojedinělý nález (VS); POZN.: z rozsáhlého naoraného objektu.

51. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)
KULT.: MMK (35x keramika; 3x ŠI); pravěk (32x keramika; 1x patinovaný úštěp); VS (12x keramika); neurčeno (1x mazanice); LOK.: nal. 1b; 24-21-12, 022/283, 039/290, 042/278, 023/274; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 2. 2. 2002 /2,25,1,0,1,1,2; sběr 13. 4. 2002 /4,15,1,0,1,1,2; sběr 8. 9. 2002 /4,12,1,1,4,1,2; AKTIVITA: sídliště (MMK); ojedinělý nález (VS); POZN.: z rozsáhlého naoraného objektu, oproti dřívějším údajům (Vích 2001, 40, položka 64) opraveno číslo mapového listu.

52. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (26x keramika; 2x ŠI); VS (13x keramika); neurčeno (3x atypická grafitová keramika; 1x mazanice); LOK.: nal. 6; 24-21-12, 000/150, 000/174, 034/174, 025/155; 24-21-11, 474/174, 174/483, 150/483, 473/150; OKOL.: sběr D. Vích;ch. sběru 11. 5. 2002 /4,40,1,0,2,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS).

53. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (23x keramika; 3x ŠI); VS (3x keramika); neurčeno (2x mazanice); LOK.: nal. 8; 24-21-11, 437/116, 461/126, 463/122, 450/111; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 6. 10. 2002 /4,50,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (pravěk); ojedinělý nález (VS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2002, 24, položka 44) doplněn chybějící koordinát; z tmavě probarvené plochy.

54. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (3x atypická keramika); VS (4x keramika); neurčeno (4x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 12; 24-21-12, 017/179, 016/188, 028/190, 031/179; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 11. 5. 2002 / 4,15,1,0,2,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS).

55. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)
KULT.: paleolit (1x ŠI); pravěk (23x keramika; 3x ŠI); VS (2x keramika); NO (2x keramika); neurčeno (5x keramika); LOK.: nal. 13; 24-21-11, 447/140, 466/155, 475/142, 454/126; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 11. 5. 2002 /4,45,1,0,2,2,2; AKTIVITA: sídliště ? (pravěk); ojedinělý nález ? (paleolit; VS; NO); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

56. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)
KULT.: neolit (1x kladívkovitě upravené tělo BN); d. římská (1x keramika); pravěk (18x keramika; 1x ŠI); VS (2x keramika); LOK.: nal. 14; 24-21-12, 051/052, 055/058, 069/048, 067/040; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 13. 10. 2002 /4(po 2),25,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (neolit; d. římská); ojedinělý nález (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

57. JAROMĚŘICE (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (1x drobný střípek); LOK.: nal. 15; 24-21-12, 096/020, 098/024, 106/022, 105/018; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 13. 10. 2002 /4,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (pravěk); POZN.: z nepříliš rozsáhlé tmavě probarvené plochy (naoraný objekt ?).

58. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (keramika - XXX); pravěk (9x keramika; 1x zlomek závaží; 2x mazanice; 1x fragment otloukače; 4x ŠI); neurčeno (2x zlomky rohovce); VS (2x keramika); NO (1x stříbrná ražba s nápisem MALEY GROSS 1583); LOK.: nal. 1; 24-21-06, 409/074, 427/096, 470/069, 469/050, 448/045; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 23. 2. 2002 /2,90,1,0,3,1,2; sběr 4. 5. 2002 /4,110,1,0,3,2,1; sběr 27. 10. 2002 /4,75,1,3,0,1,1; sběr 3. 11. 2002 /4,70,1,3,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); ojedinělý nález (VS; NO); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 42, položka 74) opraveny koordináty; z tmavě probarvené plochy.

59. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: latén (3x keramika); pravěk (2x keramika; 1x ŠI); VS (2x keramika); VS – NO (1x keramika); LOK.: nal. 4a – poloha „Na vrších"; 24-21-11, 215/269, 221/285, 242/281, 245/254; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 13. 4. 2002 /4,20,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (latén); neurčeno (VS; VS – NO); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

60. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (29x keramika); latén (12x keramika); pravěk (17x keramika); VS (2x keramika); neurčeno (4x keramika; 1x mazanice); LOK.: nal. 4b – poloha „Na vrších"; 24-21-11, 213/265, 236/252, 235/245, 216/251; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 13. 4. 2002 /4,55,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP; latén); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

61. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (9x keramika; 2x ŠI; fragment bronzové tyčinky); VS (59x keramika); neurčeno (3x mazanice); LOK.: nal. 10; 24-21-06, 338/048, 341/063, 387/061, 380/033; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 8. 9. 2002 / 2,5,1,0,0,1,2; sběr 15. 9. 2002 /4,70,1,0,0,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: oproti dřívějším údajům (Vích 2001, 44, položka 86) změněn rozsah plochy naleziště.

62. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (1x keramika); VS (4x keramika); LOK.: nal. 16; 24-21-06, 318/062, 319/066, 326/065, 327/060; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 9. 2002 /4(po 1),10,1,1,0,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS).

63. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP ? (1x keramika); pravěk (19x keramika); VS (7x keramika); LOK.: nal. 17; 24-21-06, 331/062, 330/071, 340/074, 339/063; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 9. 2002 /4(po 1),15,1,1,0,2,2; AKTIVITA: sídliště ? (KLPP ?); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

64. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: LnK (24x keramika); MMK (2x keramika); neolit (2x zlomky drtidla; 4x zlomky BN; 11x ŠI); pravěk (20x keramika; 2x fragment otloukače a tříku; 6x ŠI); VS (7x keramika); neurčeno (1x zlomek rohovce; 1x mazanice); LOK.: nal. 19; 24-21-06, 308/091, 311/102, 331/096, 330/092, 339/089, 340/077, 318/078, 312/089; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 23. 2. 2002 /4,50,1,0,1,1,2; 8. 9. 2002 /4,55,1,1,0,2,1; AKTIVITA: sídliště (LnK); neurčeno (MMK; VS).

65. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (78x keramika; 3x ŠI; 10x mazanice; 1x zdobený přeslen); VS (57x keramika); NO ? (1x olověný přeslen); neurčeno (13x mazanice; 1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 20 – poloha „V loučkách"; 24-21-11, 278/255, 315/266, 321/246, 283/243; OKOL.: sběr D. Vích;

ch. sběru 12. 2. 2002 /2,80,1,0,0,1,2; sběr 30. 4. 2002 /4,90,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (pravěk); neurčeno (VS); POZN.: registrován naoraný objekt s mazanicí s otisky konstrukce a nehojnou pravěkou keramikou a přeslenem.

66. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: neolit – eneolit (1x týl sekery); eneolit – starší d. bronzová (1x plošně retušovaný hrot); KLPP (1x keramika); latén (17x keramika); pravěk (21x keramika; 1x valoun silicitu; 2x ŠI); VS (56x keramika); neurčeno (6x atypická grafitová keramika; 1x břidlicový brousek); LOK.: nal. 21; 24-21-11, 163/374, 167/374, 182/370, 176/357, 169/363, 167/368; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 8. 5. 2002 /4,35,1,0,1,2,1; sběr 26. 10. 2002 /4,30,1,8,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (VS); sídliště ? (latén); neurčeno (neolit – eneolit; eneolit; KLPP); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

67. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (1x keramika); LOK.: nal. 22 – poloha „V dolinách"; 24-21-06, 423/041 s přesností cca 25 m; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 23. 2. 2002 /2,5,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk).

68. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: VS (16x keramika; 1x nevelký zlomek kachle); LOK.: nal. 23 – u kostela sv. Bartoloměje; 24-21-11, 188/380, 208/380, 207/370, 189/372; 24-21-06, 188/000, 187/003, 192/003, 193/006, 208/006, 208/000; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 23. 3. 2003 /2,30,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

69. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: VS (35x keramika); VS – NO (1x keramika); NO (1x mince – 19. stol.); LOK.: nal. 24; 24-21-11, 179/355, 183/370, 213/360, 208/342; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 5. 2002 /4,20,1,0,8,2,2; AKTIVITA: sídliště (VS).

70. JEVÍČKO-PŘEDMĚSTÍ (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (21x keramika); pravěk (25x keramika; 2x ŠI); VS (24x keramika); NO (1x křesadlo); neurčeno (4x mazanice); LOK.: nal. 25; 24-21-06, 405/060, 407/071, 427/060, 426/051; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 15. 9. 2002 /4,25,1,3,0,2,2; sběr 27. 10. 2002 /4,15,1,3,0,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (KLPP); neurčeno (VS); ojedinělý nález (NO); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

71. LÁZY (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (8x keramika); pravěk (4x keramika); VS (10x keramika); neurčeno (1x atypický grafitový střep); LOK.: nal. 4b; 24-21-02, 049/179, 049/204, 078/202, 075/178; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 28. 4. 2002 /4,10,1,0,8,2,1; sběr 27. 10. 2002 /4,20,1,8,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 46, položka 96) změněn rozsah plochy naleziště.

72. LÁZY (okr. Svitavy)

KULT.: paleolit ? (1x ŠI); KLPP (keramika – XXX); VS (11x keramika); neurčeno (3x mazanice; 1x rohovec); LOK.: nal. 4c; 24-21-02, 063/204, 063/221, 079/222, 078/202; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 1. 2. 2002 / 2,50,1,0,0,1,2; sběr 28. 4. 2002 /4,40,1,0,1,2,2; sběr 27. 10. 2002 /4,20,1,0,1,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); neurčeno (paleolit ?; VS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2002, 27, položka 60) změněn rozsah plochy naleziště.

73. LÁZY (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (43x keramika; 7x mazanice); pravěk (2x keramika); VS (6x keramika); LOK.: nal. 6 – nad Lázeckým mlýnem; 24-21-02, 081/217, 083/223, 087/222, 086/216; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 1. 2. 2002 /3,20,1,0,0,1,2; sběr 28. 4. 2002 /4,10,1,0,0,2,2; AKTIVITA: sídliště (KLPP); ojedinělý nález (VS); POZN.: větší část nálezů vyzvednuta z naoraného objektu.

74. LÁZY (okr. Svitavy)

KULT.: latén (2x keramika); pravěk (1x keramika; 1x ŠI); VS (1x keramika); LOK.: nal. 7; 24-21-02, 040/245, 046/252, 066/230, 059/227; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 1. 2. 2002 /2,15,1,0,0,1,2; sběr 19. 5. 2002 / 4,30,1,0,3,2,1; AKTIVITA: sídliště ? (latén; VS).

75. LINHARTICE (okr. Svitavy)

KULT.: VS (12x keramika); NO (6x keramika); LOK.: nal. 1 – pod Křížovým vrchem; 14-43-16, 103/103, 103/127, 111/128, 113/104; OKOL.: 1. 12. 2002 /4,25,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS; NO); POZN.: patrně v sekundární poloze.

76. MĚSTEČKO TRNÁVKA (okr. Svitavy)

KULT.: latén (25x keramika); pravěk (11x keramika; 1x fragment tříku); VS (5x keramika); neurčeno (12x keramika; 1x mazanice; 1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 5; 24-21-01, 435/346, 448/353, 455/338, 445/329;

OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběrů 1. 2. 2002 /2,25,1,0,1,1,2; sběr 14. 4. 2002 /4,45,1,0,1,2,1; AKTIVITA: sídliště (latén); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

77. MĚSTEČKO TRNÁVKA (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (keramika – XX; fragment nádoby slepený z kumulace střepů); pravěk (39x keramika); VS (7x keramika); LOK.: nal. 7; 24-21-01, 458/328, 467/338, 471/337, 469/318; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 1. 2. 2002 /3,30,1,0,0,1,2; sběr 14. 4. 2002 /(po 3),40,1,0,0,2,2; AKTIVITA: pohřebiště ? (KLPP); ojedinělý nález (VS); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 48, položka 106) zvětšen rozsah plochy naleziště; silně kamenitá půda bez jakýchkoliv známek tmavého probarvení; za konzultaci při datování nálezů děkuji PhDr. M. Šmídovi.

78. MĚSTEČKO TRNÁVKA (okr. Svitavy)

KULT.: pravěk (1x keramika); VS (11x keramika); VS – NO (1x keramika); LOK.: nal. 8; 14-43-21, 358/132, 362/138, 375/139, 376/131; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 12. 10. 2002 /4,25,1,0,4,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

79. MĚSTEČKO TRNÁVKA (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (5x keramika); pravěk (37x keramika; 3x ŠI); VS (12x keramika); NO ? (1x keramika); neurčeno (1x zlomek rohovce; 2x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 11; 24-21-01, 427/373, 435/375, 436/366, 430/365; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 1. 2. 2002 /2,15,1,0,1,1,2; sběr 14. 4. 2002 /4,10,1,0,1,2,2; AKTIVITA: sídliště (KLPP); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

80. MĚSTEČKO TRNÁVKA (okr. Svitavy)

KULT.: KLPP (20x keramika); pravěk (178x keramika; 3x ŠI; 1x fragment otloukače); VS (11x keramika); neurčeno (3x mazanice); LOK.: nal. 15; 24-21-02, 017/309, 015/330, 034/335, 043/320; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 30. 11. 2002 /3,95,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště (KLPP); neurčeno (VS); z naoraných objektů.

81. MORAVSKÁ TŘEBOVÁ (okr. Svitavy)

KULT.: VS (32x keramika); VS – NO (28x keramika); LOK.: nal. 2; 14-43-16, 051/242, 075/239, 075/220, 057/222; OKOL.: sběr D. Vích 12. 10. 2002 /2,40,1,4,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (VS; VS – NO); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 49, položka 114) plocha naleziště rozšířena.

82. RADIŠOV (okr. Svitavy)
KULT.: předneolitické období ? (1x ŠI); LOK.: nal. 1; 14-43-06, 036/056 s přesností cca 25 m; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 21. 4. 2002 / 4,15,1,0,1,2,2; AKTIVITA: ojedinělý nález ? (pravěk); POZN.: výrazně štěrkopíščitá půda.

83. ROZSTÁNÍ (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (4x keramika); pravěk (6x keramika); LOK.: nal. 1; 14-43-21, 462/218, 467/219, 474/216, 466/207; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 21. 2. 2002 /2,10,1,0,0,1,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); POZN.: z naoraného objektu; oproti dřívějším údajům (Vích 2001, 50, položka 118) opravena chyba v koordinátech.

84. ROZSTÁNÍ (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (35x keramika); pravěk (62x keramika; 2x zlomky otloukačů; 2x ŠI); VS (1x keramika); neurčeno (2x mazanice; 1x zlomek rohovce); LOK.: nal. 2; 14-43-21, 442/205, 461/216, 466/205, 452/194; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 21. 2. 2002 /3,70,1,0,3,1,1; sběr 19. 5. 2002 /4,45,1,0,3,2,1; AKTIVITA: sídliště (KLPP); ojedinělý nález (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy s naoranými objekty.

85. ROZSTÁNÍ (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (6x keramika); LOK.: nal. 3 – poloha „Pod Konšovicí"; 14-43-21, 425/200, 435/208, 448/195, 438/190; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 21. 2. 2002 /2,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk).

86. RYCHNOV (okr. Svitavy)
KULT.: KLPP (1x keramika); pravěk (14x keramika); VS (1x keramika); LOK.: nal. 2; 24-34-10, 392/108, 403/135, 434/123, 416/099; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 29. 9. 2002 /4(po 1),55,1,1,1,1,2; AKTIVITA: sídliště (KLPP); ojedinělý nález (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

87. RYCHNOV (okr. Svitavy)
KULT.: mezolit ? (6x ŠI včetně drobného škrabadla); LOK.: nal. 4; 14-34-05, 325/043, 335/045, 344023, 333/021; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 21. 4. 2002 /4,40,1,0,1,2,2; AKTIVITA: neurčeno (mezolit ?); POZN.: výrazně štěrkopíščitá půda.

88. RYCHNOV (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (40x keramika); VS (14x keramika); LOK.: nal. 5; 14-34-10, 362/173, 361/183, 385/194; 395/184, 373/171; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 29. 9. 2002 /4(po 2),85,1,0,4,1,2; AKTIVITA: sídliště (pravěk); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

89. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: d. římská (1x keramika); pravěk (7x keramika; 1x přepálená ŠI); LOK.: nal. 1a; 14-43-11, 126/136, 136/141, 154/115, 142/113; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 /4,30,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (d. římská); POZN.: registrovány slabě naorané objekty LnK bez nálezů.

90. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: neolit (1x ŠI; 7x keramika); VS (2x keramika); LOK.: nal. 1b; 14-43-11, 144/130, 148/132, 159/116, 154/115; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 /4,10,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště (neolit); POZN.: z naoraných objektů.

91. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: d. římská (7x keramika); pravěk (18x keramika; 1x ŠI); VS (7x keramika); neurčeno (1x atypický grafitový střep; 8x mazanice); LOK.: nal. 2b; 14-43-11, 154/128, 159/130, 171/117, 160/116; OKOL.: sběry D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 /4,20,1,0,1,1,2; sběr 19. 11. 2002 / 2,25,1,1,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (d. římská).

92. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: neolit – eneolit (1x ŠI); pravěk (44x keramika); VS (9x keramika); LOK.: nal. 3; 14-43-11, 174/125, 184/126, 187/116, 176/117; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 /4,30,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště (pravěk); POZN.: z tmavě probarvené plochy; nálezy se zatím nepodařilo spolehlivě datovat.

93. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: neolit (1x polovina ploché sekery); KZP (1x keramika); latén (17x keramika); d. římská (12x keramika); pravěk (keramika - XXX; 1x zlomek BN; 2x ŠI); VS (26x keramika); neurčeno (1x pískovcový brousek; 5x zlomky rohovce); LOK.: nal. 4a; 14-43-11, 180/163, 204/157, 215/126, 199/124; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 /4 (po 3),180,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště (latén); sídliště ? (d. římská); neurčeno (neolit; KZP; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy s naora-

nými objekty; oproti dřívějším údajům (Vích 2001, 51-52, položka 127) poněkud zvětšen rozsah naleziště; datace střepu do KZP potvrzena prof. M. Buchvaldkem.

94. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: latén (3x keramika); d. římská (2x keramika); pravěk (13x keramika; 1x otloukač); VS (14x keramika); neurčeno (42x keramika, většinou atypická grafitová; 6x mazanice); LOK.: nal. 4b; 14-43-11, 173/166, 186/186, 204/179, 194/162; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 / 4,75,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (latén; d. římská); VS (neurčeno); POZN.: oproti starším údajům (Vích 2001, 52, položka 128) změněn rozsah plochy naleziště; z tmavě probarvené plochy.

95. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: latén (3x keramika); pravěk (1x atypická keramika; 1x zlomek tříku); VS (8x keramika); neurčeno (18x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 6; 14-43-11, 214/151, 240/139, 238/120, 215/124; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 /4,25,1,0,0,1,2; AKTIVITA: sídliště ? (latén); POZN.: oproti dřívějším údajům (Vích 2001, 52, položka 130) podstatně zvětšen rozsah naleziště.

96. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (76x keramika; 6x mazanice; 1x ŠI); VS (9x keramika); neurčeno (4x atypická grafitová keramika; 4x mazanice); LOK.: na. 7; 14-43-11, 253/166, 262/184, 274/175, 263/160; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 /4,40,1,0,0,2,3; sběr 19. 11. 2002 /4,30,1,0,1,1,2; AKTIVITA: sídliště (pravěk); neurčeno (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy s naoranými objekty.

97. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (7x keramika); VS (7x keramika); LOK.: nal. 8; 14-43-11, 133/172, 138/184, 162/183, 162/167; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 /4,15,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS).

98. STARÉ MĚSTO U MORAVSKÉ TŘEBOVÉ (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk ? (1x keramika); VS (4x keramika); LOK.: NAL.: 11; 14-43-11, 208/159, 213/169, 225/164, 219/153; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 16. 4. 2002 /4,10,1,0,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk ?; VS).

99. UHŘICE (okr. Blansko)
KULT.: LnK (52x keramika); neolit (4x ŠI; 1x pískovcový brousek); pravěk (26x keramika); VS (3x keramika); LOK.: nal. 1a; 24-21-12, 038/030, 046/053, 065/038, 059/020; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 10. 2. 2002 /2,15,1,3,3,1,2; sběr 8. 5. 2002 /4,25,1,3,3,1,2; AKTIVITA: sídliště (LnK); ojedinělý nález (VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy s naoranými objekty.

100. UHŘICE (okr. Blansko)
KULT.: pravěk (14x keramika; 3x ŠI); VS (2x keramika); LOK.: nal. 2; 24-21-16, 478/350, 478/360, 483/360, 483/349; 24-21-17, 000/349, 000/360, 011/355, 010/346; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 5. 2002 / 4,10,1,0,6,2,2; AKTIVITA: neurčena (pravěk; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

101. UHŘICE (okr. Blansko)
KULT.: pravěk (7x keramika; 1x ŠI); VS (4x keramika); LOK.: nal. 3; 24-21-16, 469/340, 473/353, 483/347, 483/331; 24-21-17, 000/331, 000/347, 013/339, 011/325; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 5. 2002 / 4,10,1,0,6,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

102. UHŘICE (okr. Blansko)
KULT.: KLPP (15x keramika); pravěk (3x keramika; 3x ŠI); VS (1x keramika); LOK.: nal. 4; 24-21-16, 470/203, 476/215, 483/213, 478/201; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 8. 5. 2002 /4,30,1,0,0,2,2; AKTIVITA: sídliště ? (KLPP); neurčeno (pravěk; VS); POZN.: registrován naoraný objekt.

103. UHŘICE (okr. Blansko)
KULT.: KLPP ? (12x keramika); VS - NO ? (1x keramika); neurčeno (1x atypická grafitová keramika); LOK.: nal. 5; 24-21-16, 405/302, 412/318, 421/315, 416/300; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 26. 10. 2002 /4(pol), 15,1,1,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (KLPP ?); ojedinělý nález (VS – NO ?).

104. UHŘICE (okr. Blansko)
KULT.: pravěk (5x keramika); LOK.: nal. 6 – poloha „Horky"; 24-21-17, 011/285, 013/296, 027/286, 022/277; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 26. 10. 2002 /2,15,1,3,0,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk); POZN.: z tmavě probarvené plochy.

105. UNERÁZKA (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (6x keramika; 1x ŠI); VS (1x keramika); LOK.: nal. 3; 24-21-02, 180/282, 185/290, 192/291, 188/279; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 4. 5. 2002 /4,15,1,0,1,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS).

106. UNERÁZKA (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (3x keramika); VS (2x keramika); LOK.: nal. 5; 24-21-02, 210/277, 213/286, 224/282, 221/273; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 4. 5. 2002 /4,20,1,0,1,2,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS).

107. VELKÉ OPATOVICE (okr. Blansko)
KULT.: LnK (1x keramika); neolit (1x část BN; 1x ŠI; 1x polovina drtidla); KLPP (2x keramika); pravěk (28x keramika); VS (1x keramika); neurčeno (1x mazanice); LOK.: nal. 6; 24-21-11, 122/142, 121/168, 172/168, 168/145; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 3. 2. 2002 /4 (po 1),45,1,4,1,0,2; AKTIVITA: neurčeno (LnK; KLPP; VS); POZN.: z tmavě probarvené plochy; oproti dřívějším údajům (Vích 2001, 54, položka 140) plocha výrazně zvětšena.

108. VELKÉ OPATOVICE (okr. Blansko)
KULT.: pravěk (2x ŠI); VS ? (1x keramika); neurčeno (1x rohovec); LOK.: nal. 9; 24-21-16, 179/335, 179/343, 194/304, 194/337; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 26. 1. 2002 /4,15,1,0,1,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk); ojedinělý nález (VS ?).

109. VELKÉ OPATOVICE (okr. Blansko)
KULT.: pravěk (1x keramika); VS (19x keramika); LOK.: nal. 10; 24-21-16, 188/362, 188/374, 199/374, 199/362; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 26. 9. 2002 /4(po 1),15,1,0,4,1,2; AKTIVITA: neurčeno (pravěk; VS); POZN.: na nekvalitní červené půdě.

110. VÍSKA U JEVÍČKA (okr. Svitavy)
KULT.: pravěk (1x ŠI); LOK.: nal. 5; 24-21-06, 321/201 s přesností cca 25 m; OKOL.: sběr D. Vích; ch. sběru 4,15,1,0,1,1,2; AKTIVITA: ojedinělý nález (pravěk); POZN.: na štěrkopísčité půdě.

Z nových poznatků stojí za zmínku rozšíření známé v pravěku osídlené oikumeny (kultura s lineární keramikou, kultura lidu lužických popelnicových polí, latén, doba římská), a to nejenom v oblastech, kde se s tím počítalo (Cetkovice, Uhřice), ale v případě kultury lužických popelnicových polí i v místech

poměrně nečekaných (Bezděčí u Trnávky). K důležitým nálezům patří artefakty rozšiřující spektrum eneolitických artefaktů pojednávaného regionu – bulava z naleziště Chornice 23c a plošně retušovaný hrot z naleziště Jevíčko-Předměstí 21, i přes to, že uvedené datování těchto předmětů není zcela jednoznačné. Naprostým překvapením pak byl nález střepu kultury zvoncovitých pohárů z naleziště Staré Město u Moravské Třebové 4a, v tomto případě je datování byť ojedinělého keramického zlomku jednoznačné. Nálezy z území okresu Svitavy jsou postupně, stejně jako v dřívějších letech, předávány do Východočeského muzea v Pardubicích, nálezy z okr. Blansko do muzea Boskovicka v Boskovicích.

Literatura:

Vích, D. 2001: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v letech 1997 - 2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 27-56.
Vích, D. 2002: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v roce 2001, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 16-34.

David Vích: A surface survey of the northern part of the Boskovice Furrow (Boskovická brázda) in 2002. Thanks to this archaeological operation we now know more about prehistoric settlement of territories on which attention is traditionally focused (the sites of Chornice, Jaroměřice, or Jevíčko-předměstí). Moreover, settlement traces have been observed in areas marginal to contemporary interests (Bezděčí by Trnávka, Radišov). Prospection activities were transferred southwards, on the territory of the Blansko district (Cetkovice, Uhřice). A host of sites, dating from Palaeolithic to the Middle Ages, were recorded in topographically usual situations. In some instances, however, surprises came about. The biggest of these was undoubtedly a Bell-Beaker fragment found in cadastral territory of Staré-Město by Moravská-Třebová.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

PRŮZKUM NA TRASE DÁLNICE D 11 V ROCE 2002

Jiří Kalferst

1. Úvod

V roce 2002 provádělo AO MVČ na základě objednávky Ředitelství silnic a dálnic ČR další fázi průzkumu na trase dálnice D11 (Praha – Hradec Králové – Trutnov). Tato činnost vyplynula mj. i z předchozích aktivit, neboť přípravnými studiemi, jenž se vztahují k této stavbě, se hradecké muzeum zabývá již deset let (např. Kalferst – Sigl 1993, Kalferst 1994, týž 1995). Intenzita a používaná metodika loňské prospekce byly na jednotlivých úsecích rozdílné v závislosti na požadavcích zadavatele, rozsahu a kvalitě předchozích průzkumů a v neposlední řadě i míře poznatků o terénu, se kterými disponuje naše oddělení.

Trasa dálnice je ve sledovaném úseku rozdělena do tří stavebních úseků v rozsahu Chýšť – Plačice (úsek 1105, km 68,000-90,700), Plačice – Černožice nad Labem (úsek 1106, km 90,700-105,950) a Černožice – Jaroměř (úsek 1107, km 105,950-113,000). Jednotlivé úseky dálnice se od sebe liší délkou, stavební připraveností, biotopem a v neposlední řadě i úrovní archeologické prospekce. Z obecného hlediska lze považovat úsek č. 1105 za nejméně prozkoumaný již vzhledem k jeho částečnému zalesnění a umístění na pomezí dvou okresů při západní hranici regionu. O následném úseku, procházejícím po západním okraji hradecké aglomerace a blíže hrany labské terasy, lze předpokládat pravý opak. Tato skutečnost se projevila mimo jiné i markantním nárůstem nalezišť v okolí plánované trasy komunikace. Přesto se - na základě současných znalostí - jako nejproblematičtější jeví až poslední zkoumaný úsek č. 1107. Dálnice v něm nadále sleduje západní hranu labské terasy a navíc, především v rámci obchvatu Jaroměře přetíná řadu sídelních mikroareálů situovaných na břehy zdejších vodotečí.

Geomorfologicky patří sledovaná oblast do České křídové tabule, respektive do východní části Bydžovské tabule (tzv. Chlumská tabule), Pardubické kotliny a okrajově zasahuje i do Velichovské tabule, jenž je západní částí tabule Skalické. Podložím jsou křídové usazeniny cenomanského a především turonského období, překryté staropleistocénními náplavy labských teras doplněné četnými holocenními návějemi eolitických sedimentů (spraší), jenž jsou situovány zvláště na jihovýchodních svazích terénních tvarů. Na nich se vytváří mohutný pás hnědozemních půd středoevropského typu. Region se hodí pro všechny druhy zemědělské činnosti a byl k ní již od pravěku v plné míře využíván.

Celkový charakter oblasti je možno stanovit jako akumulační s říčními a eolitickými uloženinami. Původní vegetační pokryv tvořily převážně dubo-habrové háje s ostrůvky acidofilních doubrav a rozsáhlé porosty luhů a olšin v údolích a nivě vodních toků. Klimaticky je oblast na jihu lehce suchá s mírnou, nebo převážně mírnou zimou, přecházející na severozápadě do vlhčího pahorkatinného typu. Průměrná roční teplota činí 7 – 9°C, srážkový průměr kolísá okolo 650 mm ročně. Hydrologicky je oblast vymezena pravobřežními přítoky Labe (nejčastěji toky 2. – 3. řádu) a charakteristická četnými antropogenními zásahy (zvláště v prostoru labské nivy).

2. Charakter osídlení

Osídlení na dálničním úseku 1105 osazuje vyvýšeniny v blízkosti drobných vodních zdrojů (především v oblastech své pramenné pánve), které již dnes často nejsou patrné z důvodů změny vodního režimu krajiny. Další významný sídelní areál představuje hřbet vymezující jižní hranici Urbanické brázdy, který tvořil již od pravěku přirozenou strategickou dominantu regionu. Jeho temeno a především oba svahy - pokud se nacházejí v dosahu vodních zdrojů - byly v některých úsecích osídleny takřka nepřetržitě. Východní část sledovaného území je kryta vysoce jakostními typy hnědozemí a představuje tak ideální prostor pro zemědělství. Osídlení bylo v této krajině limitováno pouze dostatkem vody a soustředilo se do blízkosti hrany labské terasy. Naopak jihozápadní část úseku s nižší bonitou půd je typická častým výskytem středověkých zaniklých osad. Tomuto demografickému jevu napomáhala mimo klimatických změn i blízkost tradiční komunikace, tzv. „Kladské" (nebo Polské) stezky. Specifikou sledované oblasti jsou pak drobné výrobní areály, buď s doklady dřevozpracujících pyrotechnologií (zbytky po pálení dehtu a uhlí) nebo doklady lokální výroby železa, které jsou doloženy rovněž z předchozího protohistorického období.

Navazující dálniční úsek 1106 sleduje pravý břeh Labe v rozmezí jeho nejmladších teras. Díky vhodnému klimatu, jakostní půdě a blízkosti vody byl tento prostor intenzivně osídlen od samého počátku doložené existence člověka ve východočeském regionu. Osídlení se kumuluje na příhodných úsecích teras, případně sestupuje až do nivy, kde osazuje jen nepatrně zvýšené terénní vlny. Je situováno na temenech a jižních úbočích sprašových návějí nad jednotlivými vodotečemi a prameništi. Strmé výběžky sprašových návějí či členité hrany potočních úvalů byly vhodným strategickým prostorem pro i zakládání pravěkých opevněných osad. Zároveň však mnohaletá intenzivní zemědělská činnost zcela nivelizovala jejich nadzemní relikty. Spolu s nimi zanikly i stopy případných mohylových náspů nebo sakrálních objektů, které jsou v tomto úseku doloženy již od neolitu. Specifikou sledované oblasti jsou drobné středověké výrobní osady a dvorce v zápolí Hradce Králové, dokládající mimo pyrotechnologických

6. VOLEČ (okres Pardubice)
LOK.: km 72,300–72,450. OKOL.: letecký průzkum. NÁLEZ: výrazné vegetační příznaky. POZN.: do tohoto prostoru bývá některými prameny lokalizována slovanská osada.

7. PRAVY (okres Pardubice)
LOK.: km 74,400–74,600. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: pravěká a středověká keramika. POZN.: naleziště odpovídá terénním příznakům, zjištěným leteckým průzkumem v r. 1995. Do tohoto prostoru bývá lokalizováno starší pravěké osídlení katastru Prav.

8. PRAVY (okres Pardubice)
LOK.: km 74,700. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: novověká keramika. POZN.: souvisí nejspíše s hospodářským využitím pozemku.

9. DOBŘENICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 75,400. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: hráz rybníčku (?) v trase dálnice. POZN.: neznámá a nedatovaná lokalita.

10. DOBŘENICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 75,700. les „Velká Dorota" a „Soudný" v okolí výškového bodu. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: známý pravěký mohylník a ploché žárové pohřebiště pokračující v neznámém rozsahu JZ směrem k trase dálnice.

11. DOBŘENICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 76,700. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: ojedinělý středověký střep. POZN.: Další doklady osídlení nebyly zjištěny. V lese východně od lokality novodobé vojenské cvičiště, zjištěné objekty jsou okopy pro obrněnou techniku.

12. OSICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 79,400. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: ojedinělé pravěké střepy. POZN.: doklady osídlení byly zjištěny v podobě vegetačních příznaků při leteckém průzkumu.

13. OSICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 79,500. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: středověká keramika. POZN.: nové naleziště.

24. PLAČICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 88,350–88,550. OKOL.: rešerše. NÁLEZ: známé polykulturní naleziště (Plačice 3). POZN.: dokumentováno při leteckém průzkumu.

25. PLAČICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 88,800–89,100. OKOL.: rešerše. NÁLEZ: známé polykulturní naleziště. POZN.: dokumentováno při leteckém průzkumu.

26. PLAČICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 90,400–90,600. OKOL.: letecký průzkum. NÁLEZ: výrazné vegetační příznaky. POZN.: opakovaný povrchový průzkum byl v daném úseku (pro suché počasí ?) negativní.

27. SVOBODNÉ DVORY (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 91,800 – 92,000, v průkopu vodovodu mezi vodojemem „U sv. Františka" a místní částí „Cihelna". OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ:, blíže nelokalizované a neurčené objekty.

28. SVOBODNÉ DVORY (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 92,500 – 92,700. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: neurčená aktivita - pravěk, neolit, středověk, keramika, broušené kamenné nástroje.

29. SVOBODNÉ DVORY (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 93,100 – 93,550. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: středověká a novověká keramika.

30. BŘÍZA (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 94,700 – 95,200. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: středověká a novověká keramika.

31. VŠESTARY (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 95,200 – 95,650, na SZ okraji areálu mimoúrovňové křižovatky Plotiště. OKOL.: rešerše, povrchový sběr. NÁLEZ: zaniklá cihelna s doloženým polykulturním nalezištěm; novověká keramika.

32. SVĚTÍ (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 96,400–96,900. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: novověká keramika. POZN.: leteckým průzkumem konstatovány příznaky archeologických aktivit.

14. OSICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 79,900–80,000. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: středověká keramika. POZN.: nová lokalita.

15. OSICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 80,100–80,300. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: ojedinělý pravěký střep. POZN.: druh archeologické aktivity nebylo možné určit.

16. OSICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 81,200. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: pravěká keramika. POZN.: nová lokalita.

17. KRÁSNICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 82,200. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: ojedinělý středověký střep. POZN.: druh archeologické aktivity nebylo možné určit.

18. KRÁSNICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 82,900–83,100. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: novověká keramika. POZN.: patrně souvisí s hospodářským využíváním pozemku.

19. SEDLICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 84,100–84,250. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: středověká keramika. POZN.: druh archeologické aktivity nebylo možné určit.

20. LIBIŠANY (okr. Pardubice)
LOK.: km 84,500–85,100. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: známé polykulturní naleziště. POZN.: leteckým průzkumem dokumentovány četné vegetační příznaky sídlištní aktivity.

21. LIBIŠANY (okr. Pardubice)
LOK.: odbočka na Opatovice (R 35). OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: pravěká keramika. POZN.: nově zjištěná lokalita 1,2 km od trasy dálnice.

22. LIBIŠANY (okr. Pardubice)
LOK.: km 85,600–85,800. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: pravěká a novověká keramika. POZN.: leteckým průzkumem dokumentovány vegetační příznaky.

23. LIBIŠANY (okr. Pardubice)
LOK.: km 87,350–87,500. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: pravěká a novověká keramika. POZN.: pravěké osídlení asi souvisí s východněji situovanými nalezišti.

33. PŘEDMĚŘICE NAD LABEM (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 96,900 – 97,550. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: středověká a novověká keramika.

34. PŘEDMĚŘICE NAD LABEM (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 98,100 – 98,400. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: novověká keramika.

35. PŘEDMĚŘICE NAD LABEM (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 98,400 – 98,850. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: neurčená aktivita - mladší pravěk (ojediněle), středověk (ojediněle), novověk.

36. LOCHENICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 98,850 – 99,400. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: sídliště kultury s vypíchanou keramikou. POZN.: patrně okrajová část známého sídelního areálu, který leží východně od trasy dálnice.

37. LOCHENICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 99,400 – 99,800, pole západně od státní silnice a jižně od potoka Olšovky. OKOL.: rešerše, povrchový sběr. NÁLEZ: středověké sídliště s ojedinělou příměsí pravěké a novověké keramiky. POZN: podle záznamů pravěké a neolitické sídliště.

38. LOCHENICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 99,850 – 100,300, pole na pravé straně silnice Jaroměř - Hradec Králové, poloha „Na sekyrách". OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: středověká keramika.

39. LOCHENICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 100,300 – 100,600, sprašová návěj západně od státní silnice HK – Jaroměř; S od Sendražického potoka. OKOL.: rešerše, povrchový sběr. NÁLEZ: pravěká (ojedinělá), středověká a novověká keramika. POZN.: v průkopu plynovodu Hradec Králové - Žíreč, polykulturní sídliště (únětická, střední doba hradištní, středověk).

40. LOCHENICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 100,600 – 101,100, pole jihozápadně od křižovatky státní silnice a odbočky do Sendražic. OKOL.: rešerše, povrchový sběr. NÁLEZ: novověká keramika. POZN.: známé neolitické sídliště.

41. LOCHENICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 101,100–101,300. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: keramika datovaná do mladšího pravěku a ojedinělé novověké keramické střepy.

42. RODOV (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 101,800–102,800, návrší „Šance", severozápadně od železničního přejezdu na státní silnici u Trotiny. OKOL.: rešerše, povrchový sběr. NÁLEZ: středověká (ojedinělá) a novověká keramika. POZN.: leteckým snímkováním ARÚ Praha zjištěn blíže nedatovaný příkopovitý útvar (Gojda 1997)

43. SMIŘICE (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 102,800–104,100, na východním okraji mimoúrovňové křižovatky Smiřice. OKOL.: rešerše, povrchový sběr. NÁLEZ: středověká (ojedinělá) a novověká keramika. POZN.: zaniklá cihelna s doloženým pravěkým osídlením;

44. HOLOHLAVY (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 104,100–104,700. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: středověká a novověká keramika.

45. HOLOHLAVY (okr. Hradec Králové)
LOK.: km 104,700–105,500. OKOL.: povrchový sběr. NÁLEZ: pravěká, neolitická, středověká a novověká keramika.

46. HORNÍ DOLCE (okr. Náchod)
LOK.: pravobřežní svah nad soutokem Jezbinského potoka s bezejmennou vodotečí, severně od cihelny. OKOL.: rešerše. NÁLEZ: pravěká s středověká keramika

47. HORNÍ DOLCE (okr. Náchod)
LOK.: východní břeh Doleckého potoka, návrší vymezené dvěma polními cestami, vycházejícími ze střední a jižní části obce, parc.č. 1954-1961. OKOL.: rešerše. NÁLEZ: polykulturní sídliště (linearní, vypíchaná, eneolit, slezskoplatěnické, mladší doba hradištní, středověk

48. HOŘENICE (okr. Náchod)
LOK.: parc. č. 426, 463 - Z část. OKOL.: rešerše. NÁLEZ: mezolitická ŠI; středověká keramika.

5. Závěr

Výsledkem naší prospekce je řada nových zjištění, doplňujících naše znalosti o prostoru plánované dálnice novými poznatky z oblasti sídelní archeologie. Bezvýznamná není ani revize stavu nebo opětovná lokalizace již dříve známých nalezišť. I z tohoto pohledu je možné hodnotit zvláště západní část trasy jako hustě až extrémně hustě osídlenou. Zdánlivá neosídlenost některých úseků může být způsobena například dlouhodobým zatravněním nebo zahrazením pozemku, které jej v současnosti znepřístupnilo pro terénní prospekci. Ojedinělé starší záznamy o nálezech však signalizují, že území bylo celoplošně osídleno a naleziště zde jsou pouze dosud neobjevena. Část zjištěných středověkých a především novověkých artefaktů tak nejspíše souvisí s pouze hospodářským využíváním pozemků. U úseku 1107 je nižší počet nalezišť přímo dotčených výstavbou trasy způsoben dosud chybějícím podrobným povrchovým průzkumem.

Přes všechny výše uvedené prospekční aktivity zůstává i nadále nejdůležitější složkou průzkumu důsledný odborný dohled na průběh stavebních prací.

Literatura:

Gojda, M. 1997: Letecká archeologie v Čechách. Praha.

Kalferst, J. 1994: Dokumentace o hodnocení vlivů dálnice D11 (úsek Libice nad Cidlinou - Hradec Králové) na životní prostředí, část archeologie, historické a kulturní památky. Rkp. studie ulož. AO MVČ Hradec Králové.

Kalferst, J. 1995: Dokumentace o hodnocení vlivů dálnice D 11 (úsek Vlčkovice - Černožice), část archeologie, historické a kulturní památky. Rkp. studie ulož. AO MVČ Hradec Králové.

Kalferst, J. - Sigl, J. 1993: Vyhodnocení prostoru plánované dálnice II. úsek (komentář k archeologické části). Rkp. studie ulož. AO MVČ Hradec Králové.

Jiří Kalferst: Investigations of the D-11 highway route in 2002. In this year, the Department of Archaeology of the Regional Museum of East Bohemia (henceforth DA RMEB) undertook further exploration of the D-11 highway route (Praha – Hradec Králové - Trutnov) in compliance with a request made by the Direction of roads and highways of the Czech Republic. Sections 1105 to 1107 of the highway (68 to 113 km) were investigated. We prepared our intervention by listing previously known sites, by surface collections and by aerial prospection. Section 1107 was investigated in detail by surface collections, as we had time enough to concentrate on the route traced out by then by the road-building enterprise. We documented forty-eight archaeological sites dating from the Neolithic to the Post-medieval age. Although we have resorted to a number of pre-excavation exploration techniques, the most reliable guide to unearthing archaeological remains still is, and will be, systematic monitoring of all building works by watching briefs.

DATABÁZE „ARCHEOLOGICKÁ NALEZIŠTĚ V PARDUBICKÉM KRAJI"

Jiří Kalferst

1. Úvod

V roce 2002 zpracovalo AO MVČ Hradec Králové na základě objednávky Krajského úřadu v Pardubicích a pro potřeby jeho odboru strategického rozvoje kraje databázi „Archeologická naleziště v Pardubickém kraji". Tato databáze byla následně v rámci zadané zakázky upravena firmou T-Mapy Hradec Králové do podoby geografického informačního systému (GIS) v prostředí ArcView. Vzhledem k požadovanému termínu odevzdání a po dohodě se zadavatelem byla jako podklady využity následné zdroje dat:

- Databáze „Excerpta" - rešeršní databáze archeologických nalezišť východočeského regionu včetně podpůrných podsouborů (aktualizace k 1.1.2002, © AO MVČ Hradec Králové);
- Přírůstková kniha a inventární seznamy sbírek AO MVČ Hradec Králové (aktualizace k 1.1.2002);
- Mapové podklady, jenž jsou uloženy v archívu AO MVČ Hradec Králové;
- Podklady pro Státní archeologický seznam (okres Chrudim), zpracoval J. Kalferst;
- Diplomová práce Davida Vícha (1999).

Schéma informační věty bylo uzpůsobeno laickému uživateli, v tomto případě pracovníku státní správy, kterému GIS slouží jako jeden z podkladů pro další rozhodovací činnost. I když může být výhledově využita také jako základ pro další odbornou hieraticky uspořádanou databázi, má informační věta v současné podobě účelově omezený rozsah vycházející z praxe ověřených požadavků státní správy a investorů. Z tohoto důvodu je její současné přímé odborné využití omezeno „pouze" na prostorovou lokalizaci nalezišť (lze ho rozšířit dodatečným využitím primárních zdrojů databáze – přímé softwarové propojení je autorem chápáno jako její výhledová optimalizace).

Výstupem práce je databázový systém umožňující fixaci archeologických zjištění v terénu, jejich obecnou chronologickou a typologickou definici, zpětnou prostorovou identifikaci a případné propojení do dalších mapových podkladů. Faktickým výstupem je mimo tištěného soupisu a kartogramů především vrstva (coverage) v rámci GISu.

Výhodou databáze jsou vedle obecné užitnosti i jednotně (v rámci možností) sestavené údaje a celoplošný zábor území Pardubického kraje, tedy výstupy, které v současné době není schopný nabídnout žádný další již existující systém. Soupis tak představuje kvalitativní navýšení a efektivnější využívání možností, které až dosud nabízela rešeršní databáze „Excerpta" vytvořená rovněž na AO MVČ Hradec Králové. S propojením na žádný z dalších systémů (např. SAS, Archív, Demus, Dědictví) se ani výhledově nepočítá.

2. Struktura databáze

Práce je řešena jako databáze obsahující v tabulkové podobě lineární informační větu bez stanoveného primárního třídícího klíče. Ve své původní formě je postavena bez relačních propojení na další soubory dat (lze je však vložit dodatečně, v rámci optimalizace využití). Je setříděna po jednotlivých katastrech a nalezištích. Naleziště je pro účely této práce chápáno jako (volně) vymezené území charakterizované především výskytem archeologických nálezů, nebo dokladem antropogenních, archeologickým způsobem zachytitelných aktivit.

Naleziště jsou řazena podle katastrálních území, přičemž jsou jednotlivé záznamy rozlišeny na lokalizované polohy (číslované) a lokality bez přesnějšího terénního určení, které jsou uvedeny bez číselného kódu. Čísla položek odpovídají údajům na digitalizované mapové příloze.

Jednotlivé záznamy jsou členěny na identifikační číslo naleziště (jedná se o pracovní číslování průběžně přidělované pracovníky AO MVČ pro snadnější odborné zpracování údajů); slovní lokalizaci; parcelní číslo – je-li známo; standardní koordináty na Základní mapě ČR 1:10 000 a při přesahu naleziště na další list mapy je situace řešena ve shodě s metodikou projektu SAS (řešitel NPÚ Praha); určení typu naleziště; kulturní příslušnost; sumační přehled nálezů a případnou zpřesňující poznámku. Pokud jsou koordináty umístěny až na konci záznamu, byly získány nepřímo, až během vytváření databáze a to komparací, popřípadě přepočtem z jiného typu podkladů (čímž se samozřejmě zvyšuje možnost subjektivní chyby). Bohužel, část podkladů byla lokalizována zastaralým způsobem pouze pomocí pomístních jmen, vlastnických vztahů, parcelních nebo popisných domovních čísel. Tyto údaje nebylo možné pro okamžitou nedostupnost odpovídajících archivních i mapových podkladů a časovou náročnost jejich získávání převést do standardizované podoby.

Na digitalizované mapě je vyznačeno naleziště včetně možného ochranného pásma (okruh o reálném poloměru 100 m). Ve výjimečných případech rozsáhlejších opevněných areálů nemusí být takto vymezený prostor dostačující a byl proto navýšen na poloměr 500 metrů.

Jako samostatná vrstva je řešen kartogram zobrazení prvních historických zmínek o obci (popřípadě katastru).

3. Vyhodnocení regionu

Pardubický kraj představuje územní celek zahrnující do svého areálu širokou škálu různých biotopů. Jejich antropogenní využití záviselo mimo přírodních faktorů (především pedologické, hydrologické a klimatické podmínky) na demografickém rozvoji a ekonomice tehdejších společenstev. S postupnými společenskými změnami a v závislosti na změnách přírodního prostředí se sídlištní oikumena dynamicky přizpůsobovala tak, že na základě našich současných znalostí bylo celé území kraje osídleno nejpozději v období pozdního středověku a to včetně vrchovinných partií. Případná dosavadní absence archeologických nálezů je (jak mj. ukazují práce D. Vícha) spíše odrazem úrovně dosavadní prospekce, než skutečného stavu osídlení. Archeologické naleziště zachycená v databázi tak poskytují minimální nutné informace o celé škále lokalit od období starší doby kamenné až po zaniklé novověké výrobní areály a mincovní poklady. Typově jsou zastoupeny všechny druhy nalezišť s výraznou převahou různých variant sídlišť (k nim bude patrně nutné zařadit i většinu blíže nespecifikovaných nálezových areálů) a ojedinělých nálezů.

Z hlediska provedené prospekce je nutné pokládat Pardubický kraj za území s nestejnoměrnou kvalitou informačních podkladů. Mimo ploch detailně sledovaných cíleně prováděnou systematickou povrchovou prospekcí a důslednou heuristikou historických pramenů, za jaké je nutno považovat prostor východního Chrudimska obsažený v desetiletém projektu hradeckého muzea (např. Frolík – Sigl 1995, Květina 2001, Mangel 1998), nebo krajinný transekt mezi Ústím nad Orlicí a Litomyšlí (Vích 1999), částečně i region historického Vraclavska (Charvát 1978) a v poslední době i Jevíčska (Vích 2001, 2002), jsou ostatní části kraje zkoumány spíše nahodile v rámci příležitostných akcí. Jejich počet bývá nepřímo úměrný vzdálenosti od sídla odborné instituce a je navíc zatížen dalším zkreslujícím faktorem závislosti na dopravní obslužnosti místa. V celkovém výsledku se tak výrazně odráží přítomnost nebo naopak absence odborného pracovníka či alespoň zájemce v příslušné sběrné oblasti byť by byla jen přechodná.

Rovněž kvalita zpracování jednotlivých akcí, a tím i jejich výpovědní hodnota je kolísavá, to se mj. ukazuje i na možnosti zpětné lokalizace nalezišť v terénu u značné části starších výkopů (preference starožitnického principu před památkovou ochranou v dřívějším archeologickém bádání - nápadné především na Pardubicku a u starších akcí na Chrudimsku).

Nepřímo se do mapy rozložení archeologických nalezišť odrazily i události novověkých dějin regionu, kdy s odsunem německého obyvatelstva z oblasti Sudet (přes jejich následné dosídlení) mizí trvale (až na ojedinělé výjimky) i zprávy o archeologických nálezech z tohoto prostoru. Obdobný úbytek zpráv zaznamenáváme i ve vnitrozemí, kde však situace souvisí s úpadkem lokální kultury a nivelizací spolkového života. Archeologická památková péče se tak

zvolna přesunula do několika postupně vznikajících odborných institucí, přičemž Pardubický region patří dodnes k územím s vůbec nejnižším počtem profesionálně působících archeologů.

okres	lokality	%	lokalizováno	%
Chrudim	950	28,7	434	45,7
Pardubice	759	22,9	238	31,4
Svitavy	747	22,5	351	47,0
Ústí nad Orlicí	857	25,9	498	58,1
celkem	3313	100	1521	45,9

4. Závěr

Databáze vychází především z interních muzejních zdrojů a v budoucnu se předpokládá její další rozvoj. Také proto, že v současnosti neexistuje jiný podklad pro celoplošnou archeologickou památkovou péči - stávající databáze jsou buď výrazně limitované, nebo si pro část plochy vypomáhají predikcí. Mimo kvalitnějšího uspokojování potřeb vyplývajících z činností zajišťovaných archeologickým oddělením MVČ, tj. úkolům spojeným s faktickým prováděním archeologické památkové péče na Pardubicku, může tvořit tato databáze součást budoucího muzejního vlastivědného informačního systému, který by poskytoval všestranné údaje o jednotlivých místech regionu. Přes svůj malý rozsah informační věty vyhovuje základním požadavkům památkové péče – při jejím použití se snížila pracnost zhotovení odborného posudku a s ní spojená časová náročnost asi na pětinu původního rozsahu, přičemž část činností mohla být přesunuta z odborného pracovníka na dokumentátora.

V oblasti státní správy se nabízí její využití v oblasti péče o kulturní dědictví, ať již přesnějším stanovením zájmových oblastí, tak i k možné predikci archeologických památkových zájmů (kartogramy „První historická zmínka"). Zároveň je ale databáze samostatně využitelná jako jeden z podkladů strategického plánování a rozvoje kraje (zde je nutno připomenout, že dle zák. č. 17/1992 Sb. a jeho pozdějších novel je archeologie od roku 1992 jedním z posuzovaných prvků při vypracování podkladů o vlivu staveb na životní prostředí), a to jak v rozsahu vyšších územních celků, tak koncepce jednotlivých obecních územních rozvojových plánů ve smyslu zákona č. 197/98 Sb. o územním plánování nebo jako součást chystaných rozsáhlých staveb.

Dalším možným způsobem, jak lze databázi využít je i varianta poskytnutí jejich oddělených aktuálních částí jednotlivým stavebním úřadům jako jeden z možných podkladů pro jejich rozhodování. Podíl odborných pracovišť by se pak mohl omezit pouze na stanovení způsobu provedení záchranného archeologického výzkumu. Vedle zkvalitnění rozhodovacího procesu na úrovni jednotlivých úřadů, jejichž počet a autonomie je stávající správní reformou ještě posílena, by se tím dala jednoznačně stanovit i míra zodpovědnosti, tj. oddělit faktickou neznalost od ignorance.

Literatura:

Frolík, J. – Sigl, J. 1995: Chrudimsko v raném středověku, vývoj osídlení a jeho problémy. Hradec Králové.

Charvát, P. 1978: Slovanské osídlení Vraclavska do poloviny 13. století. Rukopis kandidátské disertační práce, uložen archív Archeologického ústavu AV ČR Praha.

Květina, P. 2001: Neolitické osídlení Chrudimska, Archeologické rozhledy LIII, 682-703. Praha.

Mangel, T. 1998: Laténské osídlení Chrudimska, Zpravodaj muzea v Hradci Králové XXIV, 65-72. Hradec Králové.

Vích, D. 1999: Pravěké osídlení na horním toku řeky Loučné. Kopie rukopisu diplomové práce uložena na AO MVČ Hradec Králové.

Vích, D. 2001: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v letech 1997 – 2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 27-56. Hradec Králové.

Vích, D. 2002: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v roce 2001, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 16-34. Hradec Králové.

Jiří Kalferst: The "Archaeological Sites of the Pardubice Region"(Archeologická naleziště v Pardubickém kraji) database. Following a request by the Regional Office of the Pardubice Region, and responding to the needs of its Development-Strategy Section, the DA RMEB created the abovementioned database. This was assembled from information available to us in the form of a geographical information system, pinpointing all the topographically identifiable archaeological sites within the districts of Chrudim, Pardubice, Svitavy and Ústí-nad-Orlicí. Short information clauses, conceived in a linear fashion, are proposed according to long-term experience and with recourse to the demands of state-administration authorities and of developers based on current legislative system.

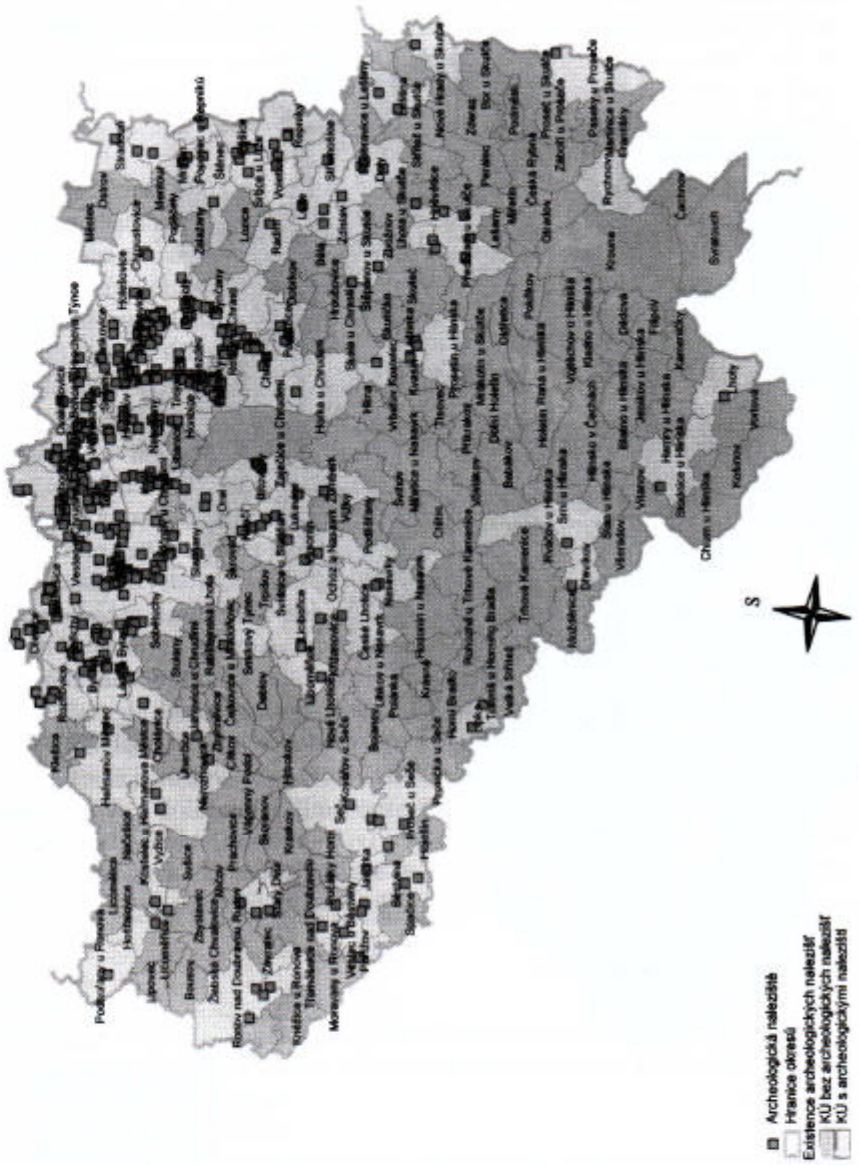

Tab. 1 – Ukázka kartogramu „Okres Chrudim, archeologická naleziště".
Pl. 1 – A sample of a map sketch "District of Chrudim – archaeological sites".

Tab. 2

Tab. 2 – Ukázka kartogramu „Okres Chrudim, první historická zmínka".
Pl. 2 – A sample of a map sketch "District of Chrudim – first reference in historical sources".

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

OBJEKT KULTURY S LINEÁRNÍ KERAMIKOU Z KOSIC U HRADCE KRÁLOVÉ

Jean Papineschi - Radomír Tichý

Dne 25. 9. 2003 při ohledání průkopu pro kanalizaci a ČOV nalezli pracovníci archeologického oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové Radek Bláha a Jean Papineschi západně od obce Kosice (ZM 10:13-23-03, 347/294 mm) menší objekt (Tab. 1) položený ve sprašovém podloží přímo pod ornicí. Z částečně zachyceného objektu s hnědočernou výplní s úlomky mazanice se podařilo získat 4 úštěpy BI, drobný zlomek pískovce a 31 zlomků keramiky kultury s lineární keramikou (Tab. 2).

Šest největších zlomků velikosti přes 6 cm patří jedné nádobě silně ostřené drcenou rulou a zdobené otisky prstů (důlky) (Tab. 2:1). Jen 8 zlomků patří stolní jemně plavené keramice, z níž dva kusy jsou zdobené rytím (Tab. 2: 2,3). Velká část keramiky (nejméně 10 zlomků) je silně otřelá. Ve dvou případech se jedná o dno, jeden zdobený okraj, zbytek zlomků pochází z těla kulovitých nádob. Zlomky krystalické břidlice nesou stopy odrážení, ale nikoli broušení. Proto nelze rozhodnout, zda jde o doklady výroby či pouze úpravy již užívaných broušených kamenných nástrojů. Z podobného důvodu nevíme, zda zlomek pískovce patřil původně brousku.

Přestože dochovaná výzdoba umožňuje pouze rámcové datování do středního či mladého neolitu v době trvání kultury s lineární keramikou, má nový nález význam jako nový konkrétnější doklad o osídlení uvedené oblasti, kde byly sídelní aktivity doloženy zatím pouze povrchovým sběrem v blízkosti Kosic i u nedalekého Písku (Kalferst - Sigl - Vokolek 1994, 8, 11). Zlomky krystalické břidlice, mazanice i zlomek pískovce tvoří typickou náplň objektů uvedené kultury, a proto v blízkosti můžeme očekávat další charakteristické objekty.

Literatura:

Kalferst, J. - Sigl, J. - Vokolek, V. 1994: Přírůstky archeologické sbírky muzea v Hradci Králové v roce 1993, Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 20, 3-16. Hradec Králové.

Jean Papineschi, Radomír Tichý: A Neolithic feature of the Linear-Pottery culture from Kosice by Hradec-Králové. A minor archaeological feature (Pl. 1), clearly visible in the loess subsoil below the level of the arable, was found by Jean

Papineschi, specialist of the DA RMEB, west of the Kosice community (1 : 10,000 map coordinates: 13-23-03, 347/294 mm) during inspection of a sewage-line trench on 25th September 2003. The brown-black filling of this incompletely excavated feature, containing fragments of fired clay daub, also yielded four fragments of ground stone tools, a small piece of sandstone and thirty-one pottery sherds belonging to the Linear-Pottery culture (Pl. 2). The feature dates to Middle or Late Neolithic.

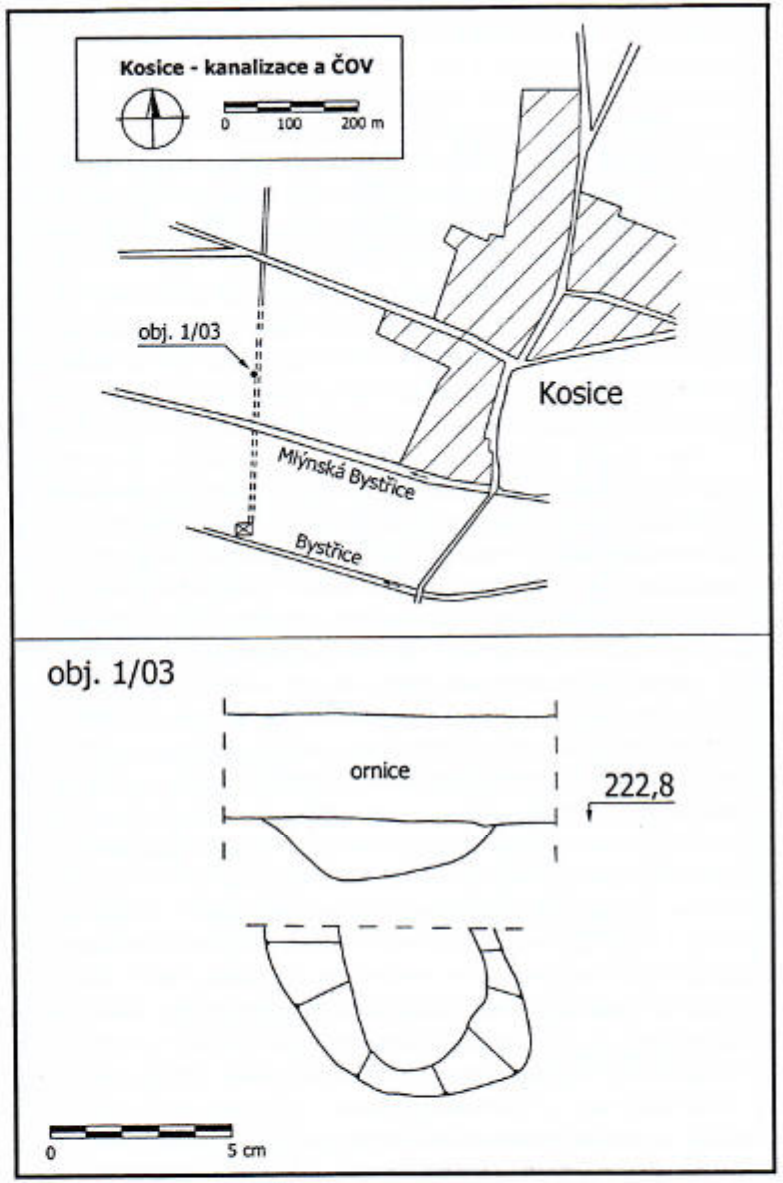

Tab. 1 – Poloha nalezeného objektu kultury s lineární keramikou u Kosic.
Pl. 1 – Situation of the feature (linear pottery culture) in Kosice.

Tab. 2

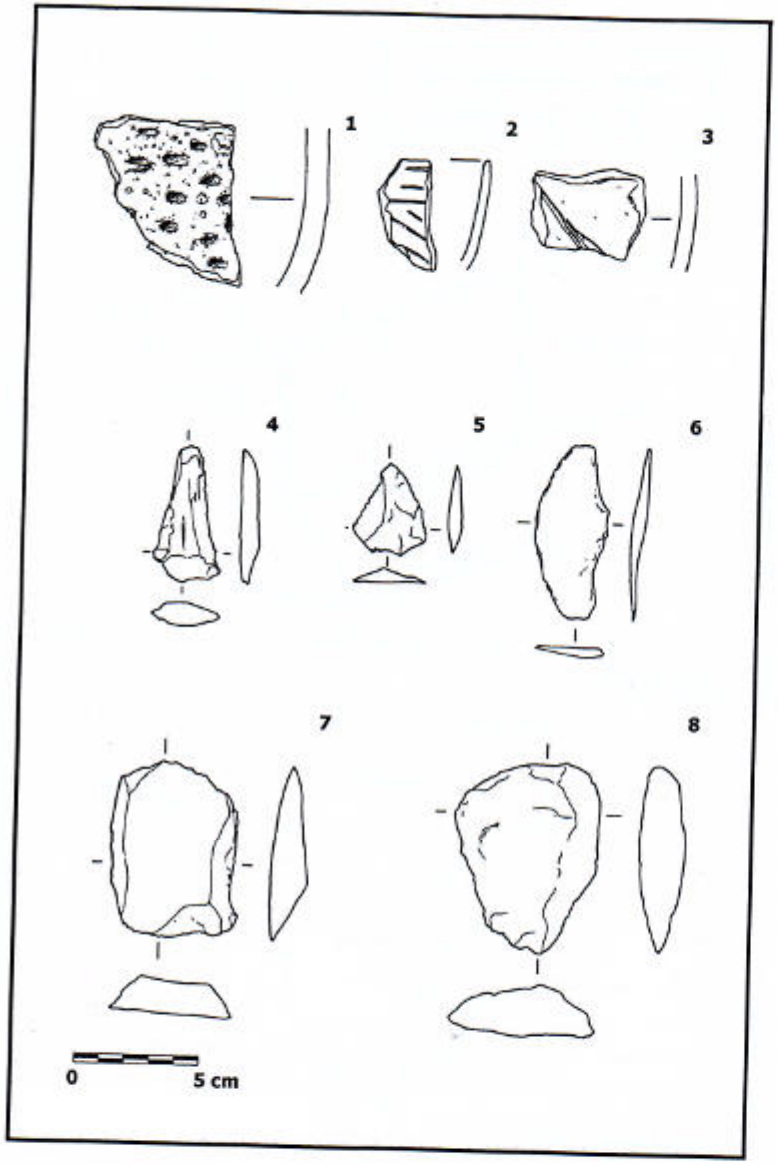

Tab. 2 – Výběr materiálu (1 - 3 keramika, 4 - 7 zlomky krystalické břidlice, 8 zlomek pískovce).
Plate 2 – Sample of finds (1- 3 pottery, 4 – 7 fragments of polish stone implements; 8 piece of sandstone).

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V JAROMĚŘI V R. 2002

Jiří Sigl

Archeologický výzkum v Jaroměři probíhal v roce 2002 již 3. sezónou v souvislosti s rozšiřováním výrobních prostor závodu Kimberly Clark a.s. Za tyto 3 roky (2000 – 2002) zde byla prozkoumána plocha 2,5 ha (25185,05 m^2) – Tab. 1 – 3. V předchozích informativních zprávách zveřejněných ve Zpravodaji (Sigl – Vokolek 2001, Sigl 2002) a v příspěvku V. Vokolka (1996), který zde zkoumal toto sídliště na ploše několika hektarů v roce 1995 (Tab. 3), byla shrnuta historie archeologického výzkumu a přírodní podmínky na lokalitě a v jejím nejbližším okolí. Z tohoto důvodu v tomto příspěvku podáváme pouze stručnou a předběžnou informaci o výsledcích prozatím poslední sezóny archeologického výzkumu.

V červenci až v září 2002 se uskutečnil předstihový archeologický výzkum na výše uvedené stavbě, která bude realizovaná v roce 2003. Předstihový archeologický výzkum proběhl na základě smlouvy čj. 521/2002 uzavřené mezi Muzeem východních v Hradci Králové a investorem. Výkopové a dokumentační práce prováděla firma Peres Praha. Archeologický výzkum se uskutečnil na dvou plochách, jež byly spojeny úzkým krčkem. Obě plochy se rozkládaly na parc. č. 2407/1, 2407/4 a 2290/1 s tím, že jižní okraj zkoumané plochy zasahoval na parc. č. 2407/12. Rozsah prozkoumané plochy činil 3258 m^2, (Tab. 1 - 3). Původní povrch terénu se nacházel v nadmořské výšce 264,5 m. Před zahájením vlastního archeologického výzkumu byla za naší přítomnosti odstraněna pomocí mechanizace vrstva ornice. Hladina výzkumu se nacházela v nadmořské výšce 264 m. Při archeologickém výzkumu bylo prozkoumáno více než 300 sídlištních objektů, které náleží kultuře s keramikou vypíchanou a dále kulturám lužické a slezskoplatěnické. Podstatnou část těchto objektů tvořily kůlové jamky a žlaby, které byly součástí dlouhých neolitických domů zkoumaných již v předchozích dvou sezónách. Velmi důležitým výsledkem výzkumu v r. 2002 bylo to, že se podařilo dokončit odkrytí celých půdorysů tří chat zkoumaných v roce 2000, nacházejících se ve východní části zkoumané plochy (Tab. 3). V této sezóně byly zdokumentovány jejich žlabovitá ukončení nacházející se na severním závěru domů. U dalšího domu, který byl rovněž zkoumán již v roce 2000 (Tab. 2 a 3), bylo zjištěno jeho pokračování v západní části sledované plochy, v blízkosti tzv. krčku. Půdorys tohoto domu však pokračuje dále severním směrem do dosud neprozkoumané plochy. Tato chata je nejvýchodněji situovaným obydlím západní skupiny domů. Bohužel u této skupiny se nepodařilo zaregistrovat severní

ukončení domů, protože mezi plochami zkoumanými v letech 2000 a 2002 zůstal několik metrů široký neprozkoumaný úsek (Tab. 1, 3). Poslední chata zachycená v západní části, při severním okraji zkoumané plochy náležela již další, nově zjištěné skupině domů (Tab. 2, 3). V sousedství chat se nacházelo několik rozsáhlých objektů, jako např. obj. 1169, 1177, 1209, které patřily k hospodářskému zázemí těchto domů. Definitivní vyjádření však bude možné až po detailním zpracování těchto objektů. V západní části zkoumané plochy bylo situováno několik dalších sídlištních jam, které patřily lužické a slezskoplatěnické kultuře. Z objektů bylo získáno celkem 351 nálezových čísel - sáčků, které obsahovaly zejména keramické fragmenty, mazanici, štípanou a broušenou kamennou industrii, kameny, zvířecí kosti, uhlíky atd. Prozkoumaná plocha byla v polovině září 2002 uvolněna pro zemní práce a následnou stavební činnost. Investor byl upozorněn, že severně od zkoumané plochy je projektováno nové zemní potrubí shz (S009), které nebylo ošetřeno archeologickým výzkumem a jeho dokumentaci je nutné uskutečnit v následující sezóně, tj. v roce 2003 .

Archeologický výzkum přinesl množství zajímavých informací. Za nejdůležitější výsledek sezóny realizované v r. 2002 považujeme zjištění pokračování sídliště kultury s vypíchanou keramikou severním směrem. Další přínosnou záležitostí je rozšíření prozkoumané plochy, na které bylo zachyceno v celém nebo částečném půdorysu minimálně 15 domů. Tato obydlí vytvářejí skupiny, jež jsou zcela jistě dokladem opakovaného návratu osady na přibližně stejné místo. Rozsah prozkoumané plochy a zjištění tří, možná i čtyř (to upřesní až další případný archeologický výzkum) skupin domů kultury s vypíchanou keramikou činí z této lokality jednu z nejvýznamnějších ve východních Čechách. Za důležité považujeme i vymezení neolitické osady na SV straně zkoumané plochy. Unikátní je celková dislokace osídlení a to na výrobní a obytný okrsek. Rovněž odkryv objektů patřících sídlišti z doby kultury lidu popelnicových polí bylo velmi přínosné. Podrobnější informaci poskytne až detailní zpracování jednotlivých sídlištních objektů.

Literatura:

Sigl, J. 2002: Pokračování archeologického výzkumu v Jaroměři v roce 2001, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 83-88. Hradec Králové.

Sigl, J. – Vokolek, V. 2001: Záchranný archeologický výzkum na „Přístavbě výrobního závodu Kimberly Clark, a.s." v Jaroměři v roce 2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 73-80. Hradec Králové.

Vokolek, V. 1996: Výzkum osady vypíchané keramiky v Jaroměři – Dolních Dolcích v r. 1995, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 22, 16-19. Hradec Králové.

Jiří Sigl: Archaeological excavations at Jaroměř in 2002. This was a third campaign of an excavation necessitated by the development of the production area of the Kimberly-Clark, Ltd. Company. Over the three years, our soundings assumed the overall extent of 2.5 hectares (25,185.05 square metres), of which 3,258 square metres were investigated in 2002. One of the most important contributions of this excavation was its large scale, thanks to which the total of fifteen Neolithic houses, clustering into groups, could have been documented. The extent of the area explored, with three or possibly four groups of Stroked-Pottery culture houses (as will be seen in future excavations), makes this site one of the most important ones within East Bohemia. Another important observation is that of the limit of Neolithic settlement on the northeastern side of the excavated area. A unique feature of this settlement is its articulation into a residential and production segment. The importance of the site is further enhanced by the presence of a Late Bronze-Age Urnfield-culture settlement. Detailed post-excavation treatment of materials from particular settlement features will doubtlessly contribute much more precise information.

Tab. 1

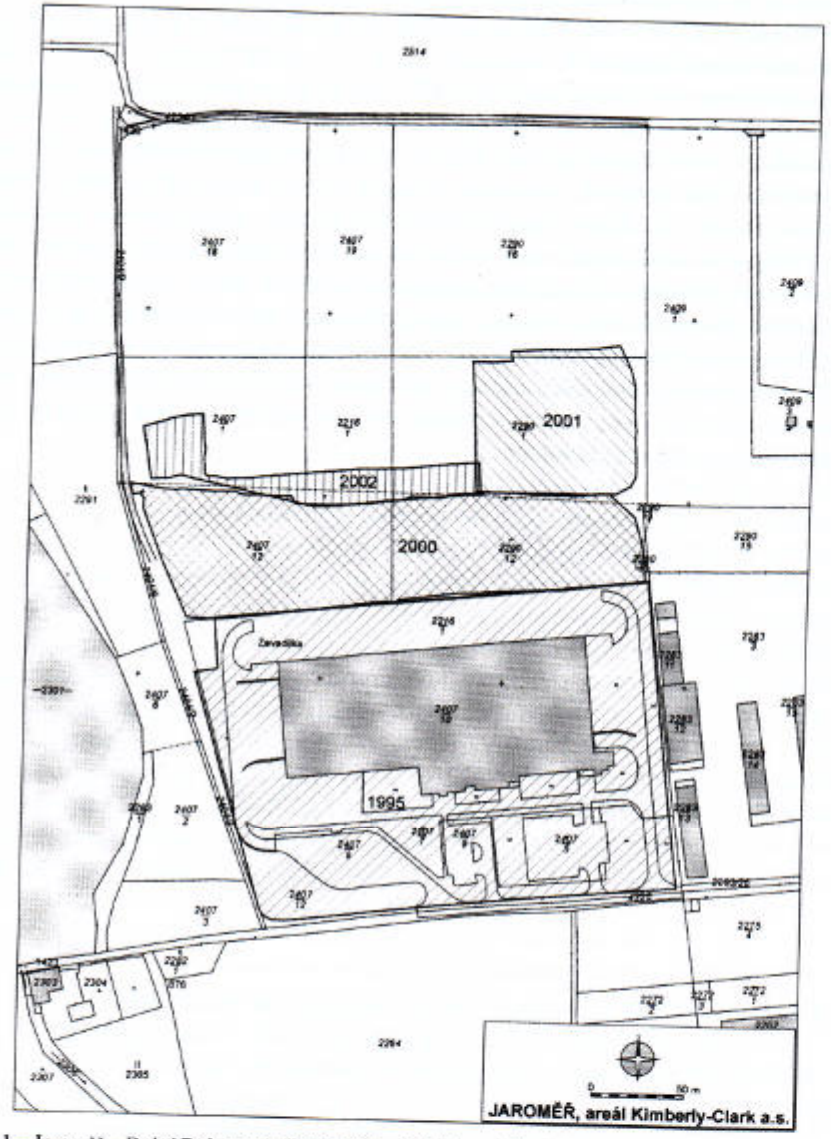

Tab. 1 – Jaroměř – Dolní Dolce, okr. Náchod. Geodetické zaměření zkoumané plochy podle jednotlivých sezón (1995, 2000, 2001 a 2002).
Pl. 1 – Jaroměř - Dolní-Dolce, district of Náchod. Geodetical survey of the excavated area according to particular campaigns (1995, 2000, 2001, 2003).

Tab. 2

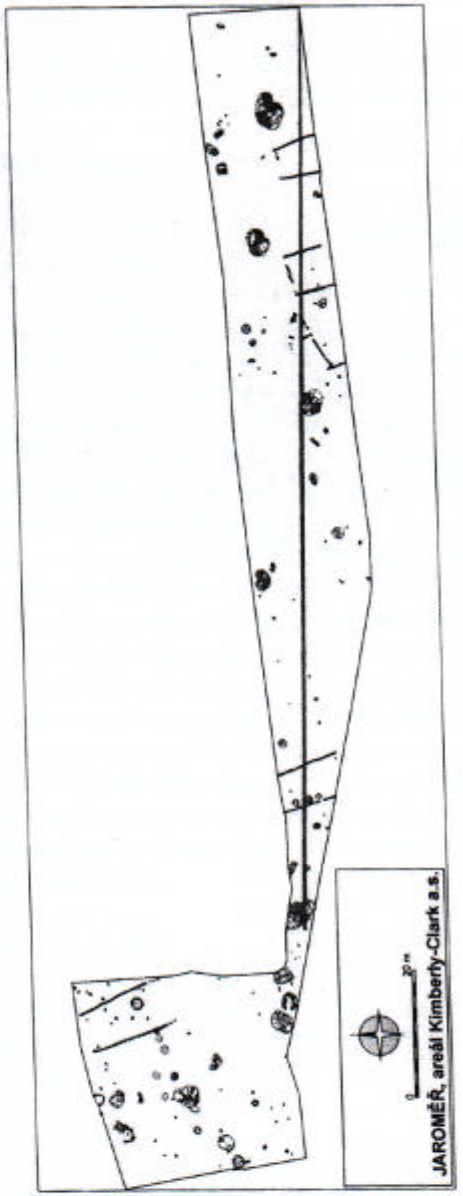

Tab. 2 – Jaroměř – Dolní Dolce, okr. Náchod. Plocha výzkumu zkoumaná v roce 2002 se zakreslenými objekty.
Pl. 2 – Jaroměř - Dolní-Dolce, district of Náchod. Area excavated in 2002 with features plotted on.

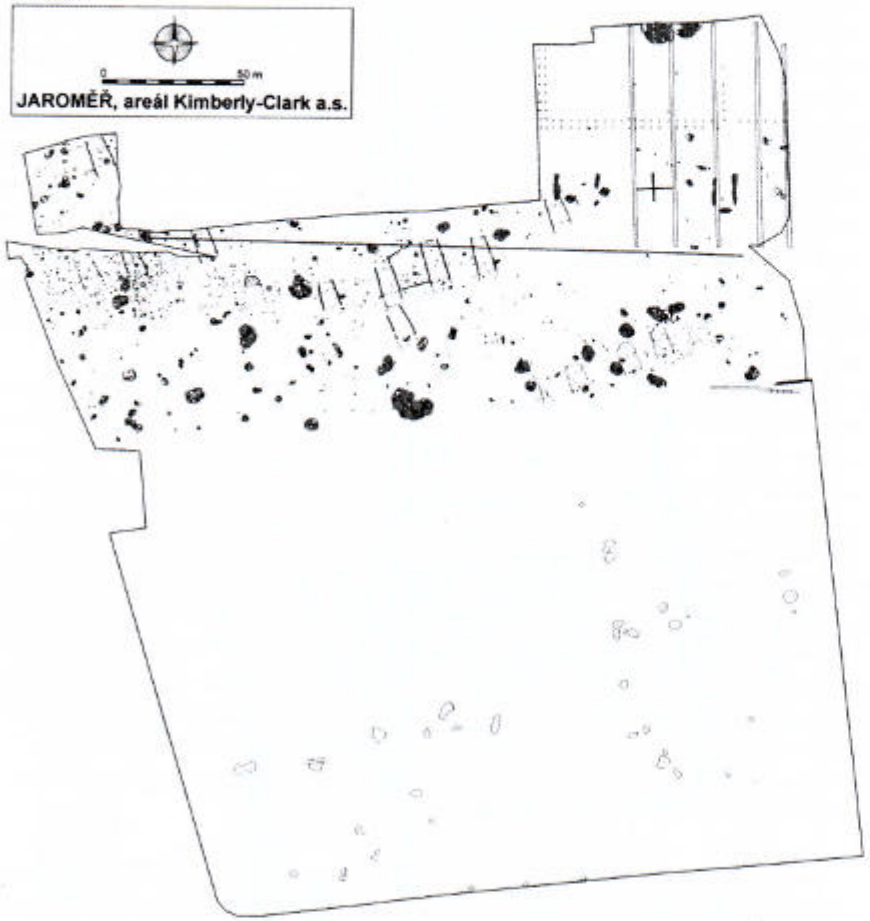

Tab. 3 – Jaroměř – Dolní Dolce, okr. Náchod. Geodetické zaměření objektů zkoumaných v letech 1995 a 2000 - 2002.
Pl. 3 – Jaroměř - Dolní-Dolce, district of Náchod.Geodetical survey of features excavated in 1995 and 2000-2002.

ARCHEOLOGICKÉ NÁLEZY ZJIŠTĚNÉ PŘI VÝMĚNĚ SLOUPŮ VYSOKÉHO NAPĚTÍ V ÚSEKU ČESKÁ TŘEBOVÁ – CHOCEŇ

Miroslava Cejpová – David Vích

V podzimních měsících roku 2001 byla v jihozápadní části bývalého okresu Ústí nad Orlicí jedním z autorů náhodně zjištěna investorem předem nenahlášená výměna stožárů vysokého napětí, při níž došlo k zásahům pod úroveň terénu, a to i na územích, odkud známe archeologické nálezy. Původní sloupy stály na dvou navzájem izolovaných betonových kvádrech zapuštěných do země, u sloupů nových však byly hloubeny základové jámy velké 3,5 x 3,5 m pro jeden velký betonový kvádr umístěný mezi dvěma kvádry původními. Oba autoři v rámci možností sledovali průběh prací, což se podařilo u sloupů č. 12 – 51. Ve třech případech pak bylo zjištěno narušení archeologických situací, jejichž prezentace je předmětem tohoto příspěvku.

Sledované území se nachází v severní části území geomorfologicky označovaného jako Trstenická tabule (Demek a kol.1965, 201-203), v nadmořské výšce v rozmezí cca 300 – 520 m n.m. Geologicky region charakterizuje druhohorní slínové a opukové podloží, pouze ojediněle s výskytem pískovců a bioticko – amfibolických dioritů (Svoboda a kol. 1990). Na toto podloží nasedá v širokém pásu podél levého a především pravého břehu řeky Loučné vrstva spraše krytá hnědozemí, kterou ostrůvkovitě střídají rendzinové půdy a boroviny spolu s půdami mírně podzolovanými (Válek 1964). Původní rostlinný kryt měly tvořit především dubohabrové háje, ve vyšších polohách méně častější acidofilní doubravy a bikové a květnaté bučiny. Pouze v okolí vodních toků se vyskytovaly luhy a olšiny (Mikyška a kol. 1970).

Horní Sloupnice (sloup č. 46)

LOK.: Polykulturní lokalita ležící na rozhraní lokalit Horní Sloupnice 6b a Horní Sloupnice 16 (neolit, kultura nálevkovitých pohárů, kultura zvoncovitých pohárů, kultura lužických popelnicových polí; Vích 1999); ZM 10:14-31-20, 356/032 mm (Tab. 3 A).

OKOL.: zaměřil 8.10.2001 D. Vích.

NÁLEZ: Při návštěvě konstatováno narušení objektu, dobře patrného v severní, východní a jižní stěně výkopu. Ve východním řezu objektu registrován ve výplni uhlík, ze severního řezu se podařilo vyzdvihnout několik pravěkých, blíže nedatovatelných keramických zlomků. Pozoruhodný keramický zlomek byl nalezen na výhozu (spojitost se zmiňovaným objektem tudíž

není zcela zaručena, střep je však dosti velký a tenkostěnný s čerstvými lomy, takže pravděpodobnost, že by se sem dostal sekundárně, je malá; Tab. 2 B). Tento zlomek z výdutě nádoby z jemného plaveného materiálu s neobvyklou výzdobou můžeme pravděpodobně datovat do mladšího neolitu (za konzultaci děkujeme PhDr. J.Kalferstovi a PhDr. J. N. Prostředníkovi, PhD.). Vzhledem k vlnitému vnitřnímu povrchu a s přihlédnutím k mimořádně nízké kvalitě zdejšího pravěkého keramického materiálu nelze zcela vyloučit ani jeho původ středověký.

POPIS VRSTEV (Tab. 2 A): vrstva 1A - ornice navršená při patě sloupu; vrstva 1B – ornice; vrstva 2 -šedočerná hlinitá výplň objektu s vysráženou železitou konkrecí (na řezu neznačeno), uhlíkem (vyznačen na řezu jako křížek) a pravěkou keramikou; vrstva 3 okrově hlinité podloží.

Vlčkov (sloup č. 37)

LOK.: Lokalita je známá jako Vlčkov 1c (Vencl 1997, 319; Vích 1999), kde byla povrchovými sběry získána bohatá kolekce štípané industrie. Tyto artefakty jsou prozatím vzhledem ke svému charakteru (drobnotvará industrie včetně mikrolitů štípaná povětšinou z místního křídového šedomodrého rohovce) chronologicky klasifikovány jako mezolitické, i když takovéto označení vzhledem k výskytu čepele se srpovým leskem není bez problémů (Vích 2002, 32). ZM 10:14-32-21, 083/310, 087/315, 091/310, 088/305 mm, koordináty vlastního sloupu ZM 10:14-32-21, 084/313 (Tab. 3 B).

OKOL.: Objekty zaměřila 1. 11. 2001 M. Cejpová.

NÁLEZ: Na východní stěně výkopu pro nový sloup se objevila na řezu jáma s nepříliš kontrastní hnědošedou hlinitopísčitou výplní, která měla na dně drobné uhlíky. Na bocích barva této výplně přecházela v hnědookrovou. Z výplně objektu vybral D. Vích několik drobných úštěpů šedomodrého rohovce s množstvím pískovcových valounů (lokalita leží na návěji jemného písku). Další objekt nebo pokračování objektu popsaného výše se objevilo na jižní stěně výkopu. Jeho výplň byla totožná jako na východní stěně, i zde byly malé uhlíky. Podloží tvořil okrový písek, v němž byly místy bělookrové vrstvy. Použitý termín "objekt" je zde třeba chápat jako technické označení, protože není jasné, zda jde o skutečně uměle vyhloubený objekt či o přírodními procesy vzniklou a zaplněnou depresi.

POPIS VRSTEV: (vrstvy u obou objektů stejné; Tab. 1 B, C) vrstva 1 - drn; vrstva 2 - hnědošedá hlinitopísčitá; vrstva 3 - hnědookrová s drobnými uhlíky (na řezu vyznačeny jako křížky); vrstva 4 - okrově písčité podloží, v něm místy bělookrové vrstvy.

Svinná (sloup č. 20)

LOK.: Lokalita dosud nebyla známa. ZM 10:14-32-21, koordináty sloupu jsou 471/124, sloup leží na rozhraní parcel č. 345, 351, 352 (Tab. 2 C).

OKOL.: zaměřila 1.11.2001 M. Cejpová.

NÁLEZ: Výkop pro sloup se nacházel na hraně, odkud terén klesal do údolíčka vytvořeného vodotečí. Na východní stěně výkopu pro nový sloup se objevila pod drnem (vrstva 1) část zahloubeného objektu. Jeho výplň tvořila hnědá hlinitá vrstva (č. 2), pod níž byla světle okrová jílovitá vrstva s kameny (č. 3). Na severním konci byly pozůstatky snad ohniště tvořeného plochými bloky uhlíků (vrstva 4) v okrové až hnědavé jílovité mírně propálené vrstvě místy s kameny (č. 5). Pod ní byla do červena propálená vrstva č. 6. Další blok uhlíků, na který navazoval drobný úsek vrstvy 5, byl jižně od ohniště ve vrstvě 7A. Pod vrstvami č. 6 na severu a č. 3 na jihu byla jílovito-písčitá vrstva č. 7, která se rozdělovala na tři části: pod propálenou vrstvou č. 6 obsahovala množství kamenů a měla téměř úplně bílou barvu (označena 7C). Ve zbývající části jižně od ohniště měla vrstva 7 bělavě šedou barvu, ve střední části profilu byla bez kamenů (7B), na jihu s kameny (7A). Barevné změny nastaly pravděpodobně vlivem průsaku vody obohacené o sloučeniny draslíku vyluhovaného z dřevěného popela (za konzultaci děkujeme RNDr. Z. Štaffenovi z Orlického muzea v Chocni). Podloží tvořila ostře okrová jílovitá vrstva s množstvím kamenů, která přecházela v navětralou skálu. V žádné z vrstev ani v bezprostředním okolí objektu se nepodařilo získat archeologický materiál.

POPIS VRSTEV (Tab. 1 A): vrstva 1 - drn; vrstva 2 - hnědá hlinitá; vrstva 3 - světle okrová jílovitá místy s kameny; vrstva 4 - uhlíky (na řezu značeno černou plochou bez čísla); vrstva 5 - okrová až hnědavá jílovitá místy s kameny, mírně propálená; vrstva 6 - červená propálená pod velkými bloky uhlíků; vrstva 7A - bělavě okrová jílovito-písčitá s množstvím kamenů; vrstva 7B - bělavě okrová jílovito-písčitá bez kamenů; vrstva 7C - bílá jílovito-písčitá s množstvím kamenů; vrstva 8 - ostře okrová jílovitá s množstvím kamenů, přechází v navětralou skálu.

Získané movité nálezy jsou uloženy v Muzeu východních Čech v Hradci Králové, archeologická dokumentace v Muzeu východních Čech v Hradci Králové a ve Východočeském muzeu v Pardubicích.

Akce, ač nevelkého rozsahu, přinesla několik důležitých poznatků. Především se podařilo na k. ú. Svinná objevit novou lokalitu s pozůstatkem ohniště (prozatím nedatováno), u lokalit známých z povrchových sběrů (Horní Sloupnice 6b a Vlčkov 1c) se podařilo prokázat existenci neporušených archeologických

situací pod ornicí, což je obzvláště důležité u lokality Vlčkov 1c. Tato lokalita by tak případným archeologickým výzkumem mohla přispět k objasnění datování štípané industrie z místního šedomodrého rohovce, v oblasti Litomyšlska hojně nalézané.

Literatura:

Demek, J. a kol. 1965: Geomorfologie českých zemí. Praha.

Mikyška, R. a kol. 1970: Geobotanická mapa ČSSR, list Česká Třebová, 1:200 000. Praha.

Svoboda a kol. 1990: Geologická mapa ČSSR, list Česká Třebová, 1:200 000. Praha.

Válek, B. 1964: Půdy východních Čech. Havlíčkův Brod.

Vencl, S. 1997: Vlčkov, Výzkumy v Čechách 1993-1995, 319 – položka 1613. Praha.

Vích, D. 1999: Pravěké osídlení na horním toku řeky Loučné, rkp. diplomové práce na Vysoké škole pedagogické v Hradci Králové, opravená verze uložena v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.

Vích, D. 2002: Neolitické osídlení Litomyšlska a Vysokomýtska, in: Sb. Pomezí Čech a Moravy 5, 7-78. Litomyšl.

Miroslava Cejpová - David Vích: Archaeological finds retrieved during the changing of electric high-voltage pylons in the Česká-Třebová – Choceň section. Monitoring the activities connected with changing the electricity pylons, the authors observed interference with hitherto unknown archaeological sites on cadastral territories of Horní-Sloupnice, Vlčkov and Svinná, district of Ústí-nad-Orlicí. A section through a sizable feature with fragments of not closely datable prehistoric pottery was documented at Horní-Sloupnice. Surface collections showed that the site was settled at last in the Eneolithic, or Copper Age (Funnel-Necked Beaker and Bell Beaker cultures) and in the Late Bronze Age (Lusatian-culture Urnfield remains, fig. 2 A). The two hollows of uncertain origin, observed on cadastral territory of Vlčkov, displayed hardly discernible fillings (fig. 1 B, I C). One of these yielded a few flakes of local grey-blue hornstone. We believe that these hollows may belong to the Mesolithic age in view of the abundant surface finds of chipped industry. The cadastral territory of Svinná has yielded a section of a hearth (fig. 1 A), observed in one of the foundation-trench walls. Its dating remains open as no finds were available from this site.

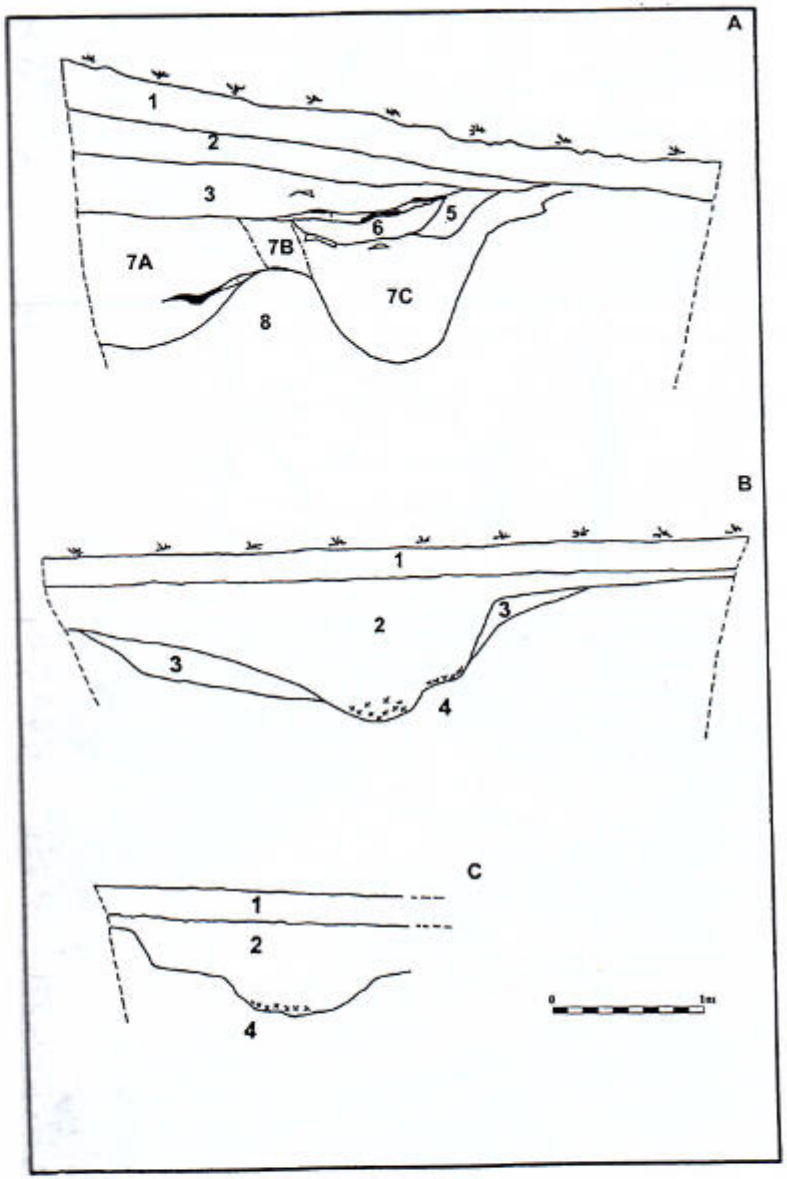

Tab. 1 – A - Svinná; B, C - Vlčkov.
Pl. 1 – A Svinná; B, C – Vlčkov.

Tab. 2

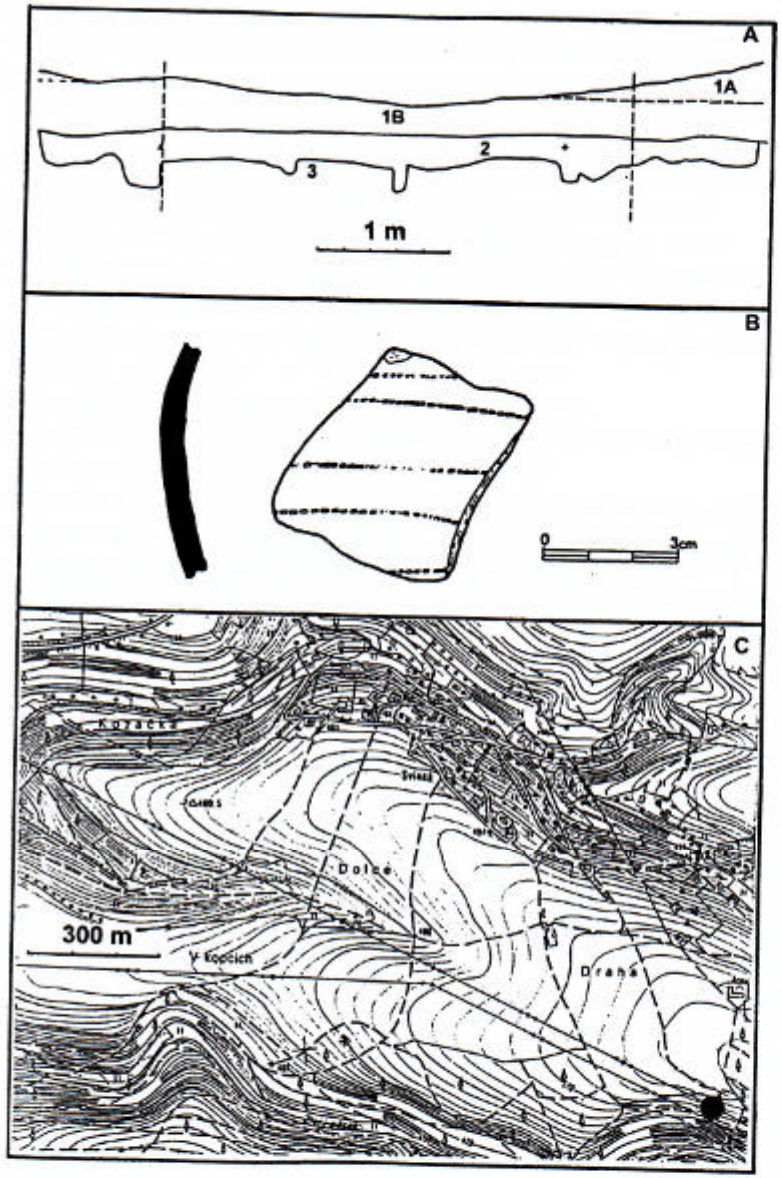

Tab. 2 – A, B - Horní Sloupnice; C) Svinná.
Pl. 2 – A, B - Horní Sloupnice; C) Svinná.

Tab. 3

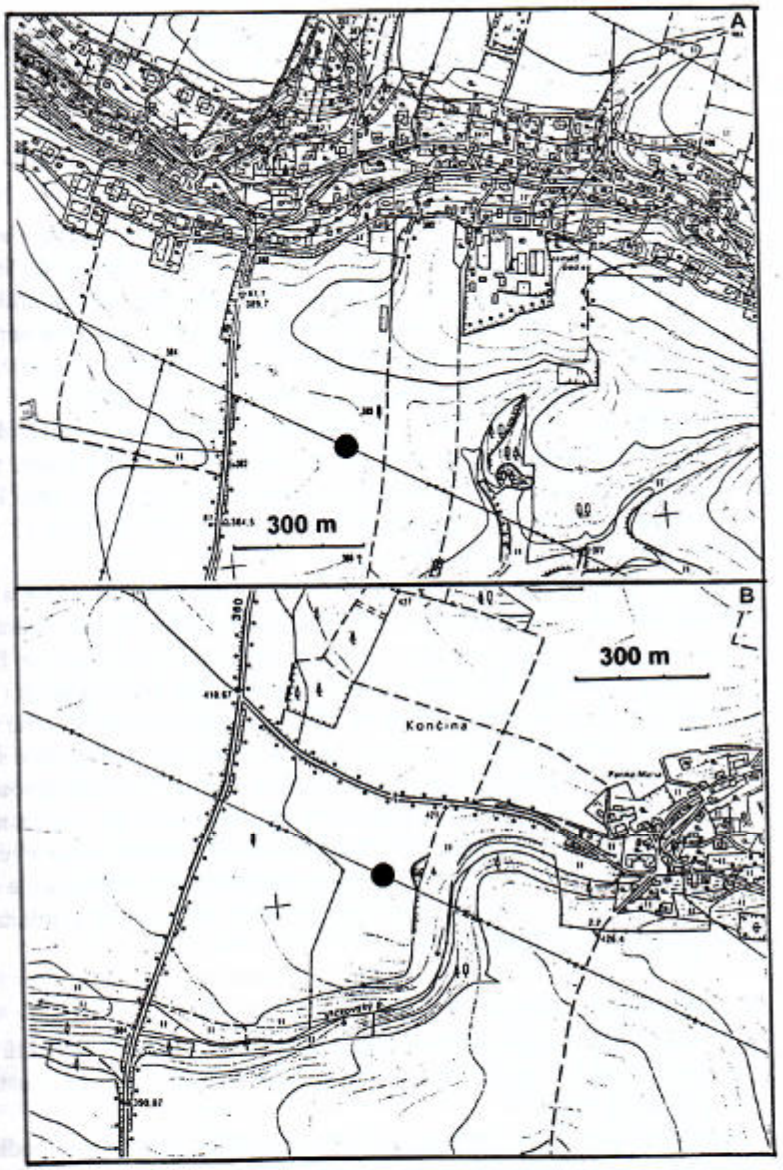

Tab. 3 – A - Horní Sloupnice; B - Vlčkov.
Pl. 3 – A - Horní Sloupnice; B - Vlčkov.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM V SENDRAŽICÍCH, OKR. HRADEC KRÁLOVÉ V ROCE 2003

Jean Papineschi

1. Úvod

Ve dnech 27., 28. března a 2. dubna 2003 provedli pracovníci archeologického oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové odborný archeologický dohled a posléze záchranný archeologický výzkum na stavbě komunikace, vodovodu, kanalizace a STL plynovodu pro sídliště rodinných domků v Sendražicích, okr. Hradec Králové. Následně ve dnech 8. a 10. července byl prozkoumaný prostor rozšířen o rozlohu rodinného domu na parcele č. 288/36.

Obec Sendražice leží na poloviční vzdálenosti mezi Jaroměří a Hradcem Králové (Tab. 1). Zkoumaná plocha je situována do západní části katastru obce na jižní svah táhlého hřbetu nad soutokem Sendražického potoka a jeho levobřežního bezejmenného přítoku. Koordináty lokality jsou ZM 10:13-22-13, (z:j) 004/020 mm, nadmořská výška je 275 m n.m.

Z geomorfologického pohledu (Faltysová – Mackovčin - Sedláček a kol. 2002) leží lokalita na rozhraní velichovské a libčanské tabule. Ty jsou charakterizované převážně rovinatým georeliéfem na svrchnokřídových sedimentech. Další geologický vývoj území souvisí s akumulační činností Labe a jeho přítoků (Trotina, Sendražický potok, Bystřice), která ve starším a středním pleistocénu převrstvila podloží z turonských a coniackých jílovců a slínovců mořských a sladkovodních sedimentů. Potenciální přirozená vegetace se skládá ze lužních porostů kolem vodních toků a je doplněná o doubravy a dubohabrové háje. Současností se vegetační pokryv krajiny změnil díky intenzivnímu zemědělskému využití. Pro svoji kvalitu půd (hnědozemě) a mírné klimatické podmínky (průměrná roční teplota dosahuje 8°C a ve vegetačním období 14°C) byla plošně osídlena již pravěkými zemědělskými kulturami.

2. Popis archeologické situace

Skrývka ornice a podorničí prováděná na lokalitě narušila 9 objektů dosud neznámého sídliště, z nichž pět bylo zachyceno v ploše skrývky a ostatní ve profilech průkopů (Tab.2).

Všechny objekty byly zahloubeny ve žlutohnědém sprašovitém podloží. Jejich výplň tvořila shodná sekvence vrstev: 1. promíšená spraš, 2. černošedá jílovitá hlína, 3. hnědočerná se spraší.

Z časových důvodů mohlo být detailně prozkoumáno pouze 5 objektů

(č. 3, 4, 7, 8 a 9). Nejrozsáhlejší z nich, objekty č. 3, 4 a 9, ležely uprostřed skryté plochy a byly od sebe vzdáleny 15,5 m. Podle jejich zachovaných tvarů lze předpokládat, že se jedná o jámy převážně se zásobní funkcí (Podborský a kol, 251).

Objekt č. 3 byla jáma přibližně čtvercového půdorysu o stranách asi 3,3 m a hloubce 0,18 m (Tab. 4). Při mechanické skrývce došlo ke zničení horní části objektu zachovalo se pouze jeho dno, v jehož středu byla registrována malá deprese. Zachovaný povrch zbytků výplně (vrstva 2 a 3) se nacházel na niveletě 274,99 m n. m.. V prozkoumané polovině jámy jsme nalezli 49 střepů, z nichž 16 mělo zdrsněný povrch a 17 bylo zdobeno nepravidelným prstováním a čárkami. Z morfologického hlediska lze keramiku přiřadit ke džbánům, amforám různé velikosti. Lze ji datovat do období starší doby bronzové do kultury únětické a interpretovat ji jako možný pozůstatek polozemnice.

Objekt č. 4 byla jáma s přibližně kruhovitým půdorysem o průměru 2,3 m, hloubce 0,5 m (Tab. 3:2). Stejně jako u objektu č. 3 se zachovala pouze jeho spodní část. Povrch výplně má niveletu 273,08 m.n.m. V tomto objektu bylo objeveno 157 střepů, z nich 10% je zdobených. Mezi typickými zlomky zaujme část poháru se dvěma vodorovnými žlábky pod okrajem, ostatní střepy mají výzdobu v podobě nepravidelného vodorovného prstování nebo zdrsnělý povrch. Většinou se jedná o fragmenty džbánů a amfory (Tab. 6, 7). Jediným přesněji časově zařaditelným tvarem je koflík s nízko položeným lomem (Tab. 8:1) datovatelný do období klasické a poklasické únětické keramiky. Ten zároveň datuje objekt.

Objekt č. 8 byla jáma s přibližně kruhovitým půdorysem o průměru 1,6 m a zachované hloubce 0,2 m. Objekt byl prozkoumán celý a bylo v něm objeveno 64 střepů. Úroveň povrchu výplně (vrstva 1 a 2) má niveletu 275,35 m n. m. Je to nejvýše položený objekt a proto je mělký, zdá se, že i zde došlo mechanickou skrývkou ke zničení jeho horní části a tak se zachovala pouze partie dna. Nejvýznamnější keramické nálezy z toho objektu jsou představené na tabulkách č. 8 a 9. Jde o zásobnice s vyhnutým okrajem (Tab. 9:1) a s límcem na hrdle (Tab.9:2). Lze ji tedy také datovat do období únětické kultury.

Objekt č. 9 byla jáma s přibližně kruhovitým půdorysem o průměru 1,3 m a hloubce 1 m. Na řezu je celkový tvar konický a průměr dna je 2,6 m (Tab. 4). Objekt byl celý prozkoumán po 20 centimetrových mechanických vrstvách a bylo v něm nalezeno 302 střepů. Méně obvyklý nález představuje nepoškozený koflík z vrstvy č. III (Tab. 9:3). Naopak z vrstev č. IV a V pochází největší počet zlomků keramiky, respektive 130 a 94 střepů. Z celkového množství střepů bylo pouze 9% zdobených. Mezi zdobenými fragmenty zaujme část poháru se dvěma vodorovnými žlábky na výdutí a se třemi svislými žlábky (Tab. 8:2), další pohár má tři až čtyři vodorovné žlábky na podhrdlí (Tab. 8:4, 6). Tato výzdoba tak představuje 7% z celkového množství keramiky nalezené v objektu. Soubor do-

plňuje několik zlomků zásobnic a dvě tkalcovská závaží z terakoty (Tab. 9:4). Celkově lze objekt přiřadit k mladšímu stupni únětické kultury.

Pro rychlý postup stavebních prací mohly být ostatní objekty zdokumentovány pouze v rámci řezů (Tab. 5). Výjimkou je objekt č. 7 (Tab. 3:1), ze kterého bylo možné prozkoumat polovinu.

Celkově výzkum přinesl 614 zlomků keramiky, z nichž bylo možné částečně rekonstruovat některé tvary nádob a dále se podařilo získat části závaží, mazanicí, zvířecí kosti a drobný soubor štípané industrie (Tab. 10). Na jejich základě je možné většinu objektů datovat do starší doby bronzové do únětické kultury.

3. Popis materiálu

Na základě keramické hmoty a výzdoby lze z nalezeného souboru keramiky vydělit několik keramických typů:

Typ I: v redukčně či oxidačně páleném keramickém materiálu převažuje písčitá hlína s obsahem křemene a slídy. Střepy mají leštěný hnědý povrch. Jejich síla kolísá mezi 4 až 8 mm. Jedná se o stolní keramiku. Ze souboru se vyčleňuje zvláštní skupina, rozlišitelná keramickou masou (typ Ia).

Typ Ia: odlišuje se od předchozí skupiny jemně písčitou hlínou s drobným inkluzemi slídy.

Typ II: redukčně pálený keramický materiál obsahuje velké inkluze křemene, které kolísají mezi 2 až 4 mm. Povrch je nehlazený či zdrsněný. Střepy jsou silné více než 1 cm. Můžeme předpokládat, že se jedná buď o amfory nebo zásobnice.

Typ IIa: se odlišuje od předchozí skupiny tím, že je leštěný uvnitř. Jedná se o kuchyňské nádoby.

Typ III: v redukčně páleném keramickém materiálu převažuje plavená jemná keramika. Střepy mají leštěný černý povrch. Všechny střepy tohoto typu mají tenkou stěnu kolem 5 mm a jejich fragmentarizace je silná. Jeden střep patří k okrajům a představuje hrnec či koflík. Naznačuje přítomnost stolní keramiky.

Typ IIIa: se odlišuje od předchozí skupiny hrubě písčitou hlínou s dodatečnými silnými inkluzemi křemene.

Typ IV: převažuje v něm tvrdá oxidačně pálená keramika z plaveného materiálu s příměsí písku a slídy. Střepy jsou zdobené značně nepravidelným prstováním a vodorovnými čárkami. Jejich síla se pohybuje mezi 8 až 10 mm.

Typ IVa: se liší od předchozí skupiny jádrem, je bahnitá tvrdá jemná a obsahuje kaménky a slídu. Je tenčí, mezi 5 a 7 mm. Výzdoba je prstovaná jako v typech IV, ale uvnitř jsou střepy leštěné a černé.

Typ V: v oxidačně či redukčně páleném keramickém materiálu převažuje písčitá hlína s obsahem jemného křemene a slídy. Povrch střepů je nehlazený a jejich síla kolísá mezi 5 a 10 mm.

Typ Va: se odlišuje od předchozí skupiny hrubě písčitou hlínou se silnými inkluzemi křemene a slídy.

Sumační tabulka:

	Obj.	obj.3	sběr	obj.4	obj.8	obj.9/1	9/2	9/3	9/4	9/5	9 sběr	obj.6	celkem
Typ	I	3		6	2			1		8			20
	I a	2		5	8	1				6	1		23
	II	5		23	31	1	3	20	37	14	6		140
	II a			28	1		1	2	14	16	4	2	68
	III	6		16	8	2	3	3	14	9	5		66
	III a	3	2	24			5	2	12	11		1	60
	IV	3		10	3	2	6	6	9	8	2		49
	IV a	2		10	11		5	8	12	10		1	59
	V	13		28		4		6	17	5	2		75
	Va	13		7		2	5	2	15	7	2	1	54
celkem		50	2	157	64	12	28	50	130	94	22	5	**614**

Typy II, IIa, IIIa, a IV obsahují největší počet zlomků keramiky. Ukazují velký podíl zásobnic a amfor v porovnáni se střepy ze stolních nádob. Typy V a Va nemají žádné technické zvláštnosti (povrch, výzdoba), jedná se spíš o atypické skupiny, které reprezentuje až 21 % celku.

Z analýzy keramického souboru vyplývá, že rozlišuje archeologickou situaci dvou chronologických fází. Typy I, IIIa, IVa, jsou registrované jako zástupci staršího období únětické kultury (Moucha, V. 1966). Nálezy prstovaných střepů (typ IV a IVa) představují celkem 18 % všech keramických nálezů. Množství těchto střepů nestačí, aby posuzovaný soubor datoval do starší fáze únětické kultury, ale dovoluje konstatovat, že se jedná o sídlištní keramický soubor. Z celkového počtu keramiky obsahuje objekt č. 4 zhruba 13 % jedinců a 10 % najdeme v objektu č. 3 a přes 22 % obsahuje objekt č. 9. Stejný podíl (21,8 %) se nachází v objektu č. 8. Rozdíly mezi oběma skupinami objektů (č. 3, 4 a č. 8, 9) souvisí s tím, že jenom objekty č. 8 a 9 byly prozkoumané celé. Zjištěné hodnoty dovolují předpokládat, že objekty jsou současné.

V objektu č. 4 (Tab. 6:1 a 7:3) byly dva střepy z prstované a bezuché zásobnice s kratšími plastickými lištami pod nízkým hrdélkem. Obdobné nálezy najdeme také v objektech č. 8 a 9 (Tab. 8:7).

Několik střepů má na povrchu výzdobu problematickou z hlediska chronologie. Jedná se o nálezy z objektu č. 4, 8 a 9, např. o malý hrneček se dvěma vodorovnými rýhami na rozhraní (Tab. 7:2), dále o koflík s průměrem okraje 6 cm s dvěma vodorovnými rýhami pod výdutí (Tab. 9:4) a o střep s vodorovným pásem se svislým příčkami (Tab. 8:5). Datování výzdoby podle úzkých třásní není však příliš spolehlivé (Salaš 1990) a takto zdobená keramika může naležet do 2. a 3. fáze (Moucha 1963; Ondráček 1967). Podobné rýhované střepy lze též nalézt na sídlištích klasické fáze (Staňa 1986). Jelikož únětické nálezy ve východních Čechách patří ke skupině moravsko-dolnorakouské (Böhm 1932), bylo by možné objekty č. 4, 8 a 9 přisoudit tomuto časovému úseku.

Jiný nález, jehož datování není jasné, je střep z koflíku pocházející ze sběru (Tab. 8:1), který by mohl vypadat jako nejcharakterističtější tvar mladšího období únětické kultury. Avšak nepředstavuje úplně typický tvar tohoto typu. Únětický koflík má nízko položený lom, z něhož se zvedá ouško. Na tomto tvaru lze pozorovat dvě odchylky: průměr okraje je menší než průměr lomu těla koflíku a ten je posunutý více nahoru. Následkem toho je celkový tvar spíše kulovitý. Tento koflík je možné srovnat s Bartelheimovou typologií jako tvar podobný typu A1.3. Podle diagramů 3 a 6 jeho studie je podobná nádoba řazena ke druhé fázi, což představuje starší období únětické kultury. Ale je nutně připomenout, že tento typ byl registrován pouze v severozápadních Čechách (Bartelheim 1998, 118).

Naopak, další fakta svědčí pro mladší datování. Ze sběru pochází větší části amfory (Tab. 6:3), ke které najdeme typologické analogie s nálezy ze Zelené Hory u Vyškova na Moravě (Staňa 1986, Tab. 2:2). Je srovnatelná s Bartelheimovou typologií jako tvar F1, který je datovaný do jeho třetí fáze, což odpovídá mladšímu období (Bartelheim 1998, 103).

Do shodného časového úseku lze zařadit také střep, který pochází z horní části amfory, jedná se o šedé nehlazené hrdlo s uchem a jeho keramická masa odpovídá typu II (Tab. 6: 2). Podobný nález uvádí Pleinerova (1966, obr. 27:3) z Pšova (okr.Louny).

Další zajímavá nádoba je z výplně jamy č. 9, jedná se o džbánkovitý koflík, který má průměr výdutě širší než výšku nádoby (Tab. 9:3). Tento tvar je také možné porovnat s Bartelheimovou typologií jako obdobný k tvaru A5.1. Podle diagramu 9 této studie je nádoba řazena ke třetí fázi a tím do mladšího stupně únětické kultury.

Keramické nálezy z objektu č. 3 obsahují několik střepů s prstovanou výzdobou a také následující tvar - hrnec se svislou vydutí s mírným vnitřním

sklonem (Tab. 8:3) najdeme u Stani (1986, Tab. 4:24). Na jeho základě považuje svůj soubor za chronologicky homogenní a datuje ho do třetího období (podle tabulky Pleinerové). Jelikož máme k dispozici málo movitých nálezů je těžko nabídnout nějakou přesnější dataci. Ale vzhledem k tomu, že podíl materiálu v objektech č. 3 a 4 je si velice podobný a rovněž půdorys i pravděpodobné funkce těchto objektů jsou stejné, můžeme předpokládat současnost těchto objektů.

4. Naleziště v Sendražicích v regionálním kontextu únětické kultury

S pomocí databáze „Excerpta" byla vytvořena mapa únětického osídlení ve východních Čechách (Tab. 11), přičemž byly naleziště přiřazeny k následujícím kategoriím: sídliště, pohřebiště, depot a ojedinělé nálezy. V Čechách se počet sídlišť pohybuje kolem 350, pohřebišť 500 a počet bronzových depotů kolísá kolem 100 lokalit (Moucha, 1994). Ve východních Čechách máme 39 sídlišť, 31 pohřebišť a 12 depotů. Lokality jsou koncentrované ve středních a severozápadních částech bývalého Východočeského kraje (Chrudimsko, Pardubicko, Hradecko, Jičínsko a Semilsko). Naleziště tvoří trojúhelník, který je vymezený městy Jaroměř -Turnov - Chrudim. Z inundačního území řeky Labe únětické nálezy téměř neznáme, a to ani z míst, kde je údolí této řeky nejširší. Toto území bylo buď nevhodné pro osídlení (bažinaté a ohrožené záplavami) nebo jejich stopy jsou dnes překryté mladšími naplaveninami.

Z geologického hlediska leží všechny únětické lokality v oblasti turonských usazenin, pouze lokality Češov a Hrdoňovice náleží coniaku. Z geografického hlediska jsou lokality umístěny v blízkosti řeky nebo potoka a situovány do nižších nadmořských poloh (přibližně okolo 300 m n.m.). Tyto geografické a geologické podmínky odpovídají údajům zjištěným pro únětické osídlení v celých Čechách (Hásek 1984, 3).

Z pohledu geobotanického pokryvu jsou lokality ve východních Čechách umístěny v dubo-habrový hájích, což znamená mírné klimatické podmínky. Leží obvykle na hnědozemních půdách středoevropského typu. Tyto přírodní parametry vytvářejí ideální prostředí a vhodné podmínky pro zemědělství. Navíc víme, že v neolitu a v době bronzové bylo klima teplé a vlhké. Na osadách bylo doloženo pěstování ječmene, prosa a pšenice. Kladl se důraz na chov domácích zvířat a zachovaly se doklady lovu zvěře a ryb (Tihelka 1953, Ondráček 1967).

5. Závěr

Výzkum v areálu sídliště rodinných domků v Sendražicích zjistil archeologické situace dokládající sídelní aktivity ve starší době bronzové v období únětické kultury. Na mírném svahu západně od obce zhruba ve výšce 275 m n.m bylo zaregistrováno či prozkoumáno celkem devět objektů. Žádný objekt neležel na jih od nové budované komunikace.

Zde získaný soubor keramiky má významnou roli v oblasti poznání náplně únětické kultury ve východních Čechách.

Lze v něm například uvést zvláštní koflík (Bartelheim typ A1.3), datovaný do starší fáze únětické kultury. V diagramu 17 své studie ho uvádí pouze pro severozápadní Čechy. Navíc je tento koflík spojen s mladším stupněm únětické kultury v Čechách.

Protože v nejbližší budoucností má pokračovat výstavba dalších domů na parcelách směrem na severozápad od zjištěných objektů, lze očekávat další archeologické nálezy.

Literatura:

Bartelheim, M. 1998: Studien zur Böhemischen Aunjetitzer Kultur – Chronologische und chorologische Untersuchungen, Teil 1-2 Universitätsforschungen zur prähistorischen Archäologie, Band 46. Bonn.

Böhm, J. 1932: Únětické nálezy na Pardubicku, Památky archeologické XXXVIII, 47- 49. Praha.

Faltysová, H. - Mackovčin, P. - Sedláček, M. a kol. 2002: Chráněná území ČR V – Královéhradecko. Praha.

Hásek, I. 1984: Obydlí a sídliště oblasti únětické kultury, Časopis Národního muzea – řada historická, 153, 1-27. Praha.

Moucha, V. 1963: Die Periodisierung der Únětícer Kultur in Böhmen, Sborník ČSSA 3, 9-60. Brno.

Moucha, V. 1966: Únětická kultura v Čechách, Zprávy ČSSA,VIII, 13-28. Praha.

Moucha, V. 1994: The Early Bronze Age in Bohemia, in: 25 years of Archaeological Research in Bohemia, Památky archeologické Supplementum 1, 55-64. Praha.

Ondráček, J. 1967: Moravská protoúnětická kultura, Slovenská archeolgia XV-2, 389-440. Nitra.

Pleinerova, I. 1967: Únětická kultura v oblasti Krušných hor a jejím sousedství II, Památky archeologické LVIII, 1-37. Praha.

Podborský, V. a kol. 1993: Pravěké dějiny Moravy, 251. Brno.

Salaš, M. 1990: Únětická sídlištní jáma s lidskými kosterními pozůstatky na Cezavách u Blučiny Památky archeologické LXXXI, 275-307. Praha.

Smejtek, L. 2001: Únětické pohřebiště a sídliště v Kněževsi u Praha, Archeologie ve středních Čechách 5/1, 209-278. Praha.

Staňa, Č. 1986: Výšinné únětické sídliště na Zelené hoře u Vyškova na Moravě, Archeologické rozhledy XXXVIII, 46-61. Praha.

Tihelka, K. 1953: Moravská únětická pohřebiště, Památky archeologické XLIV, 229-315. Praha.

Jean Papineschi: Salvage excavations at Sendražice, district of Hradec-Králové, in 2003. This operation was carried out on a building site of a family-cottage colony at the edge of the village of Sendražice, district of Hradec-Králové, by the DA RMEB in 2003. Nine features belonging to a hitherto unknown archaeological site turned up here during stripping off arable soil. The group of 614 pottery fragments, retrieved during the excavations there, date most of the features into the Únětice/Aunjetitz culture of the Early Bronze Age. Within Eastern Bohemia, sites belonging to this culture tend to cluster in the central and NW parts of the one-time East Bohemian Region, making up a triangular area delimited by the towns of Jaroměř, Turnov and Chrudim. The relevant sites frequently turn up along watercourses, on flat ground with good-quality aeolic soils, at the altitude of 300 metres above sea level. Of course, such geographical and pedological conditions are met by Únětice-culture settlement of the entire Bohemia.

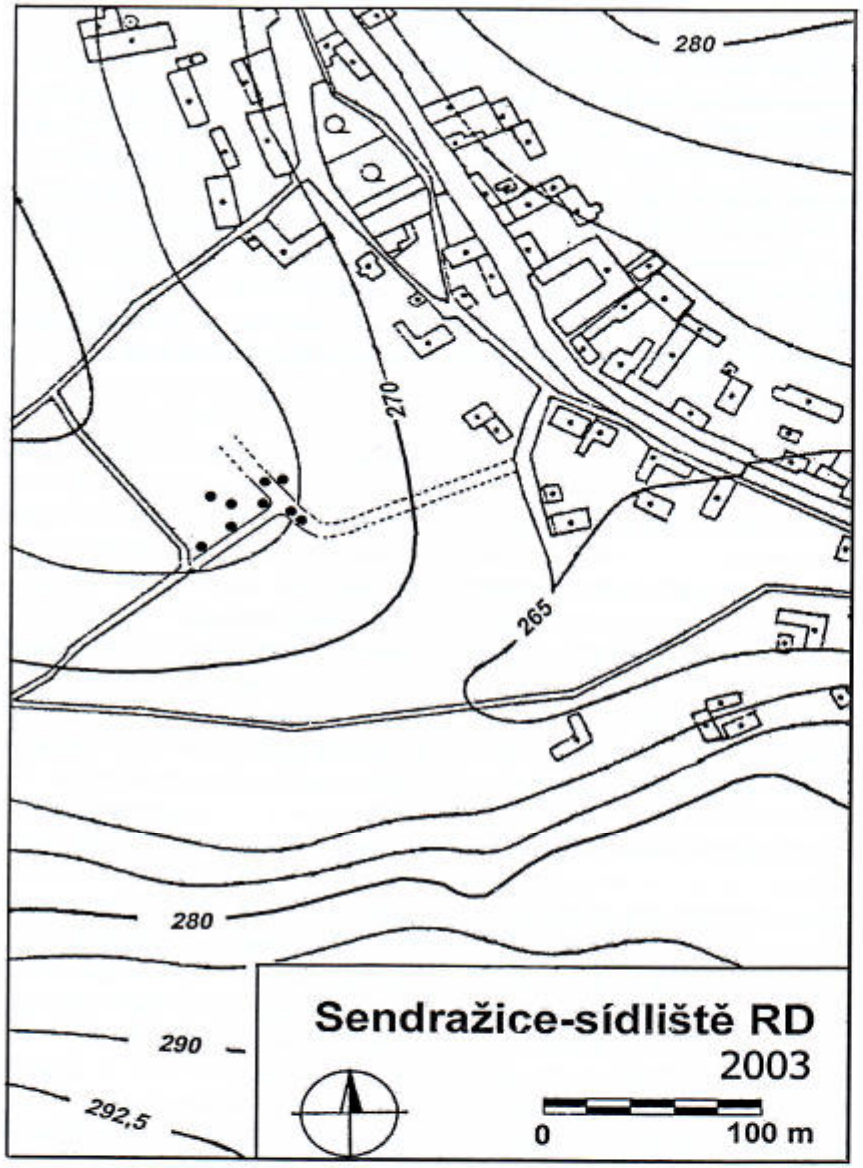

Tab. 1 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 1 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

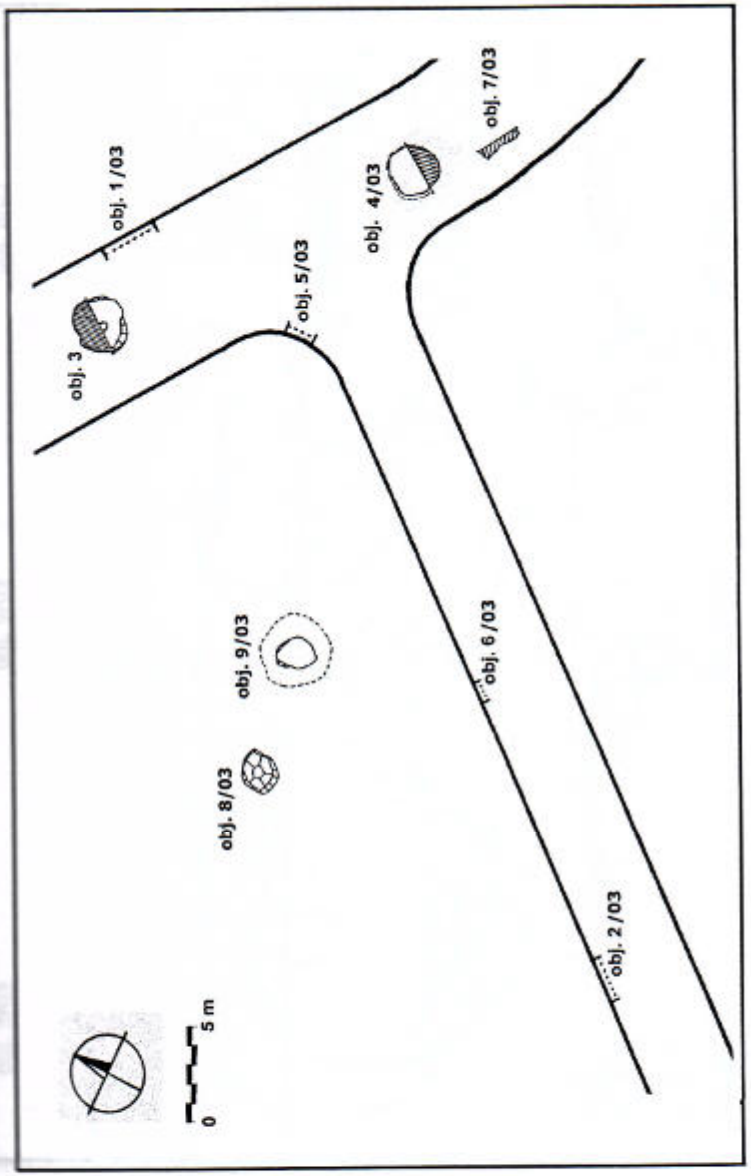

Tab. 2 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 2 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

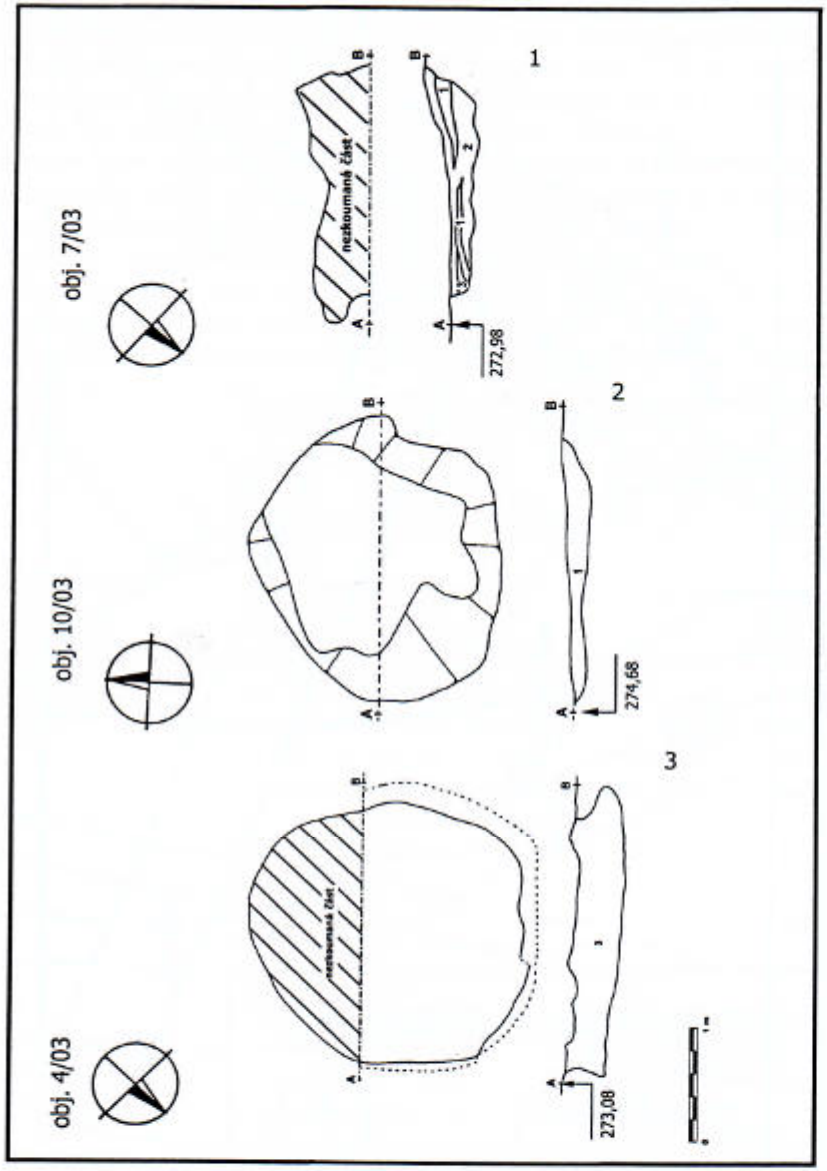

Tab. 3 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 3 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

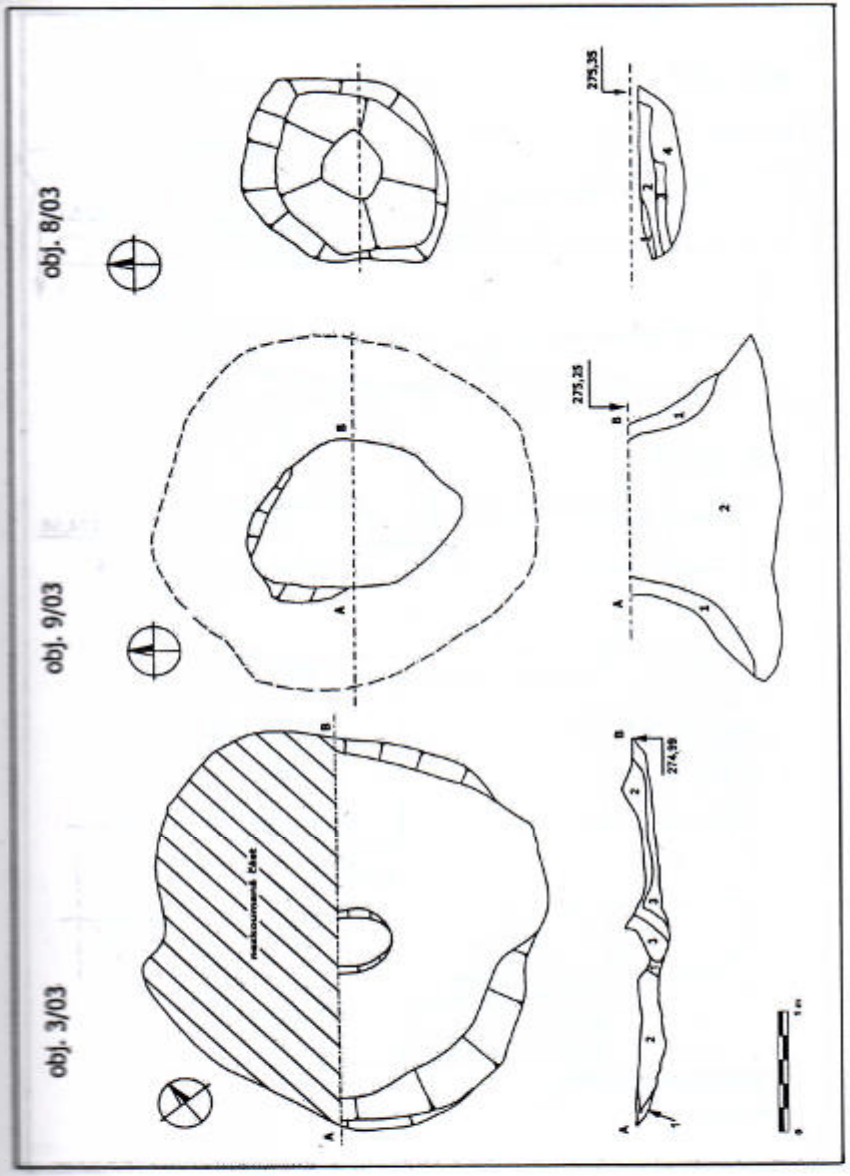

Tab. 4 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 4 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

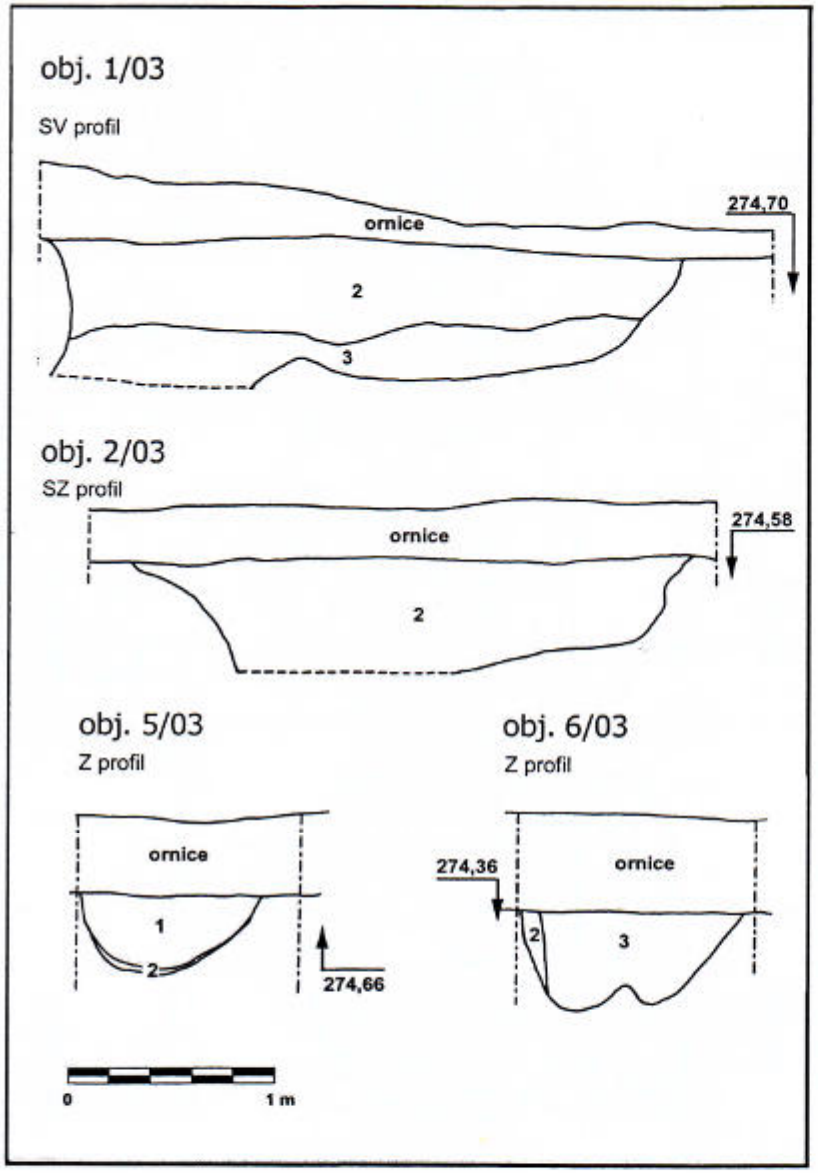

Tab. 5 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 5 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

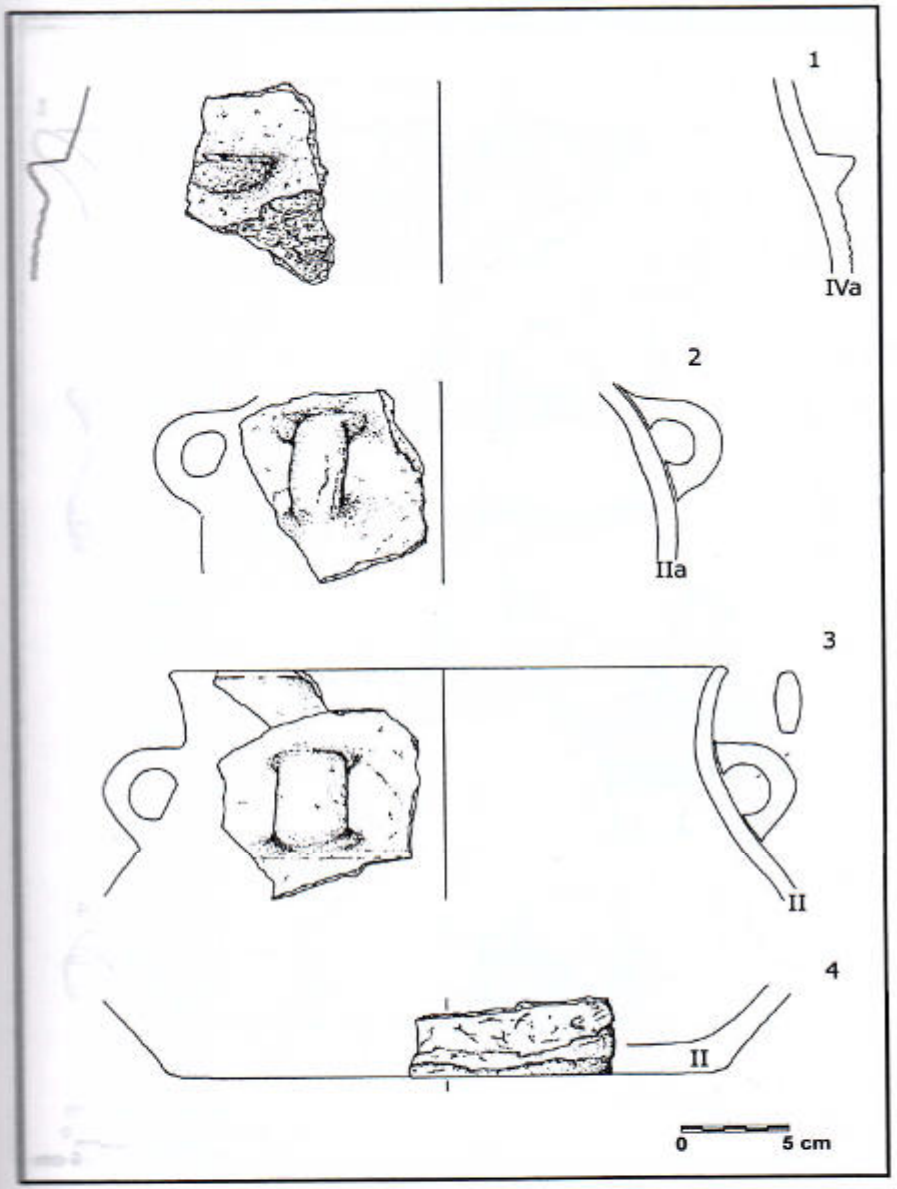

Tab. 6 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 6 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

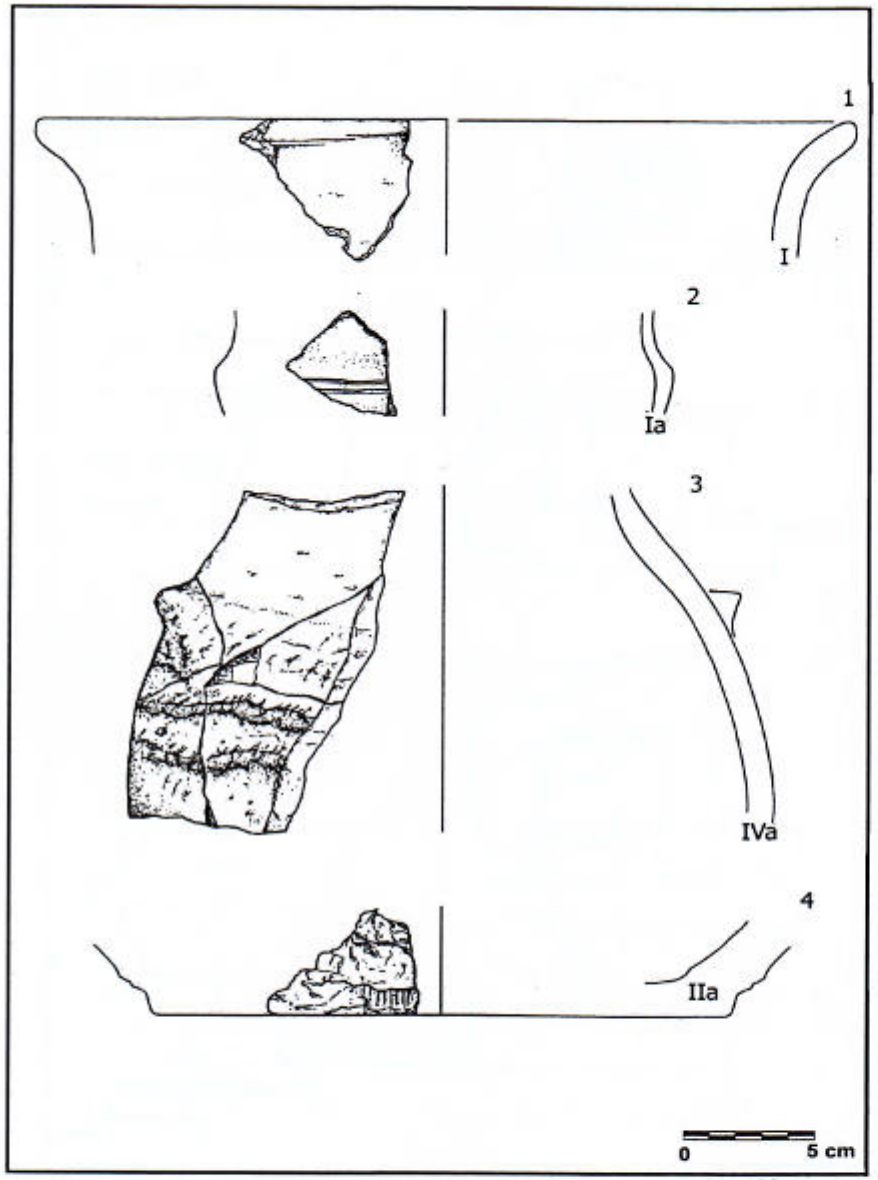

Tab. 7 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 7 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

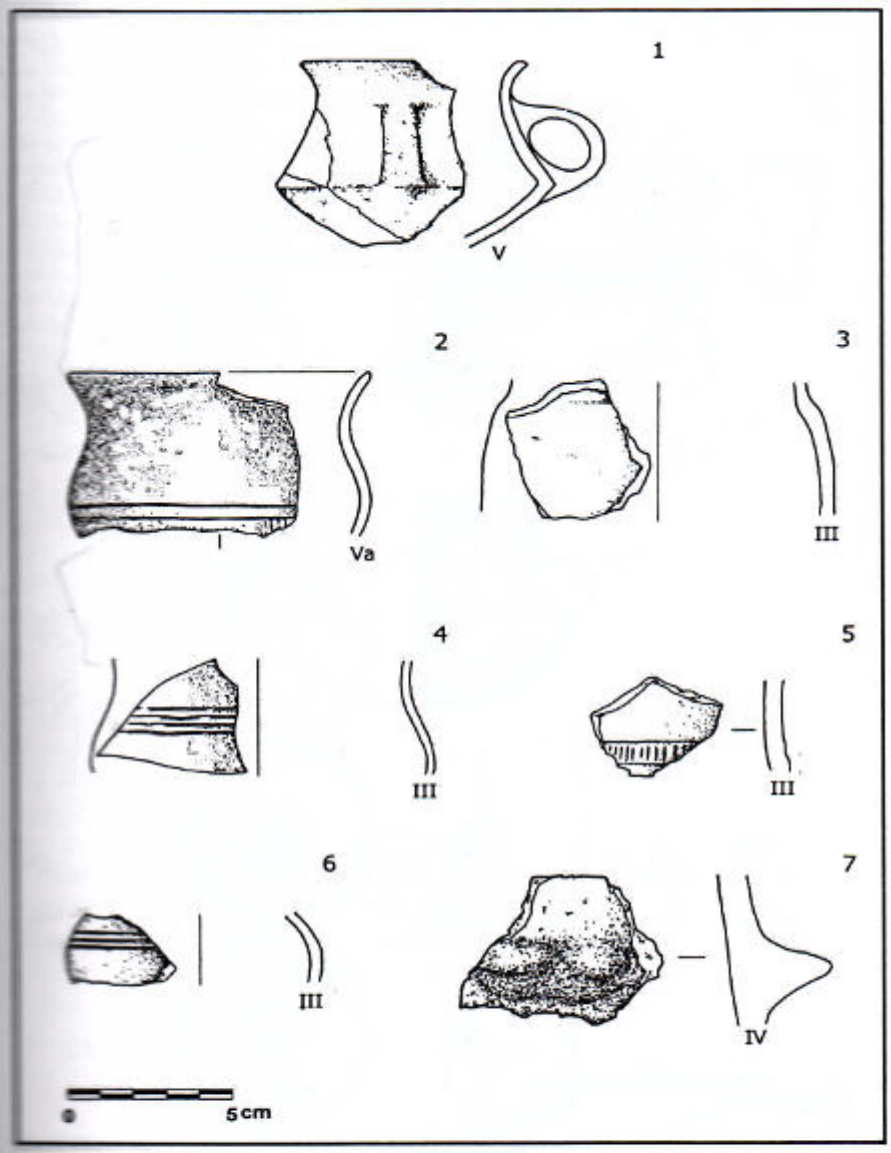

Tab. 8 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 8 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

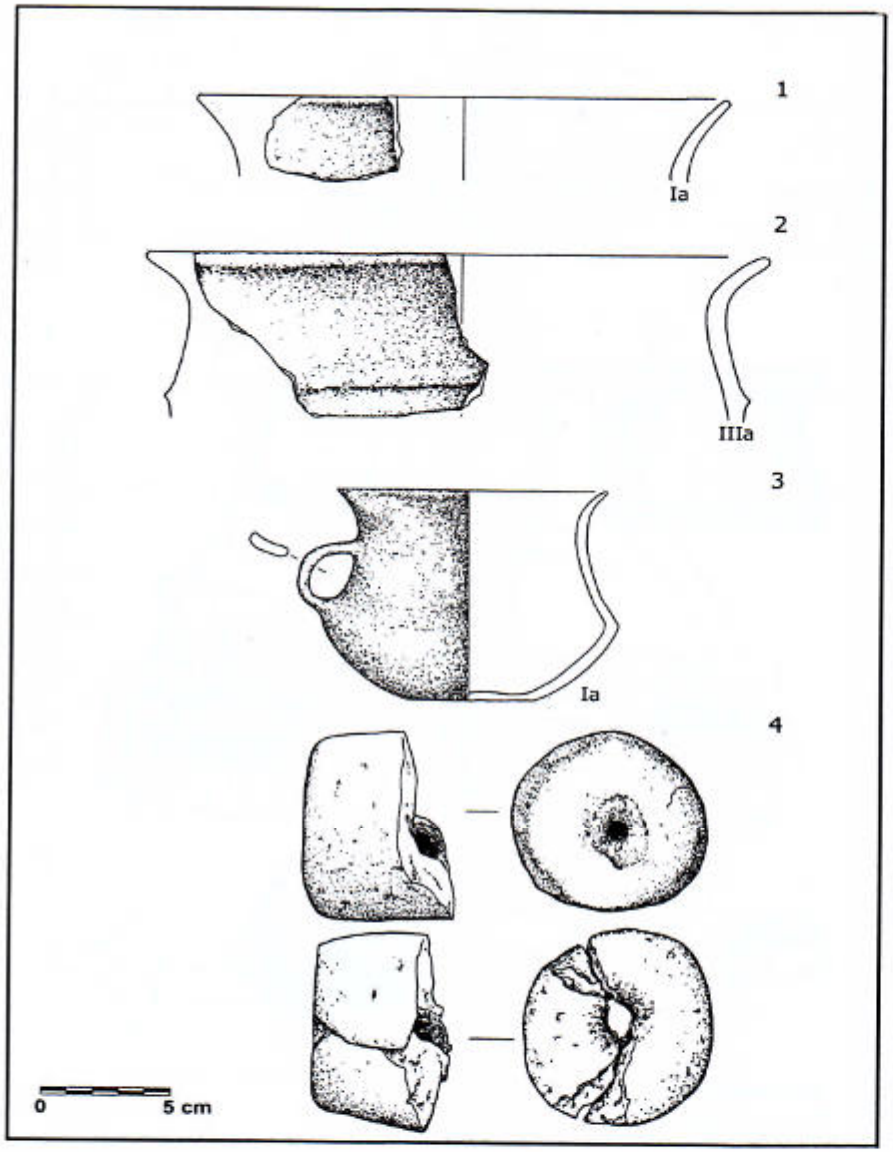

Tab. 9 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 9 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

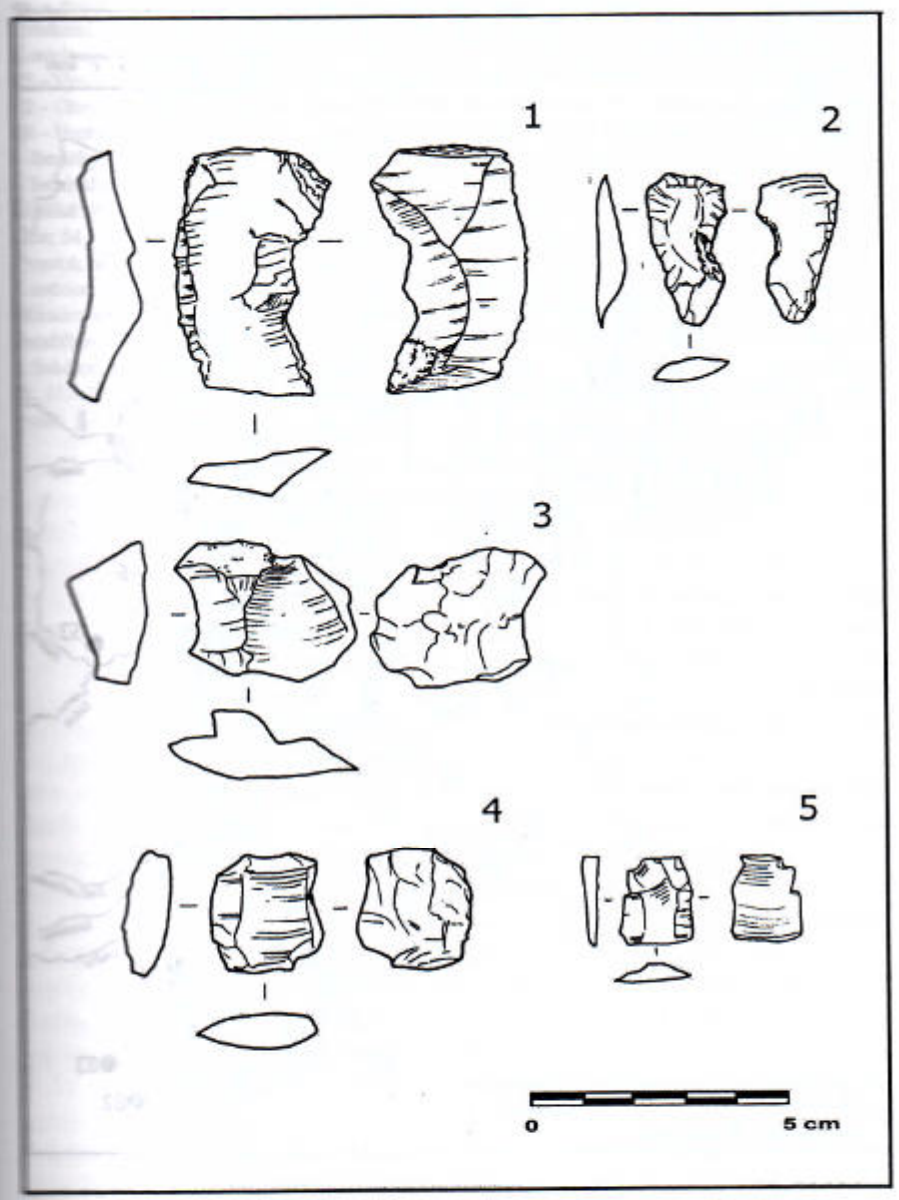

Tab. 10 – Sendražice, okr. Hradec Králové
Pl. 10 – Sendražice, district of Hradec-Králové – excavations of the Únětice-culture settlement.

Tab. 11

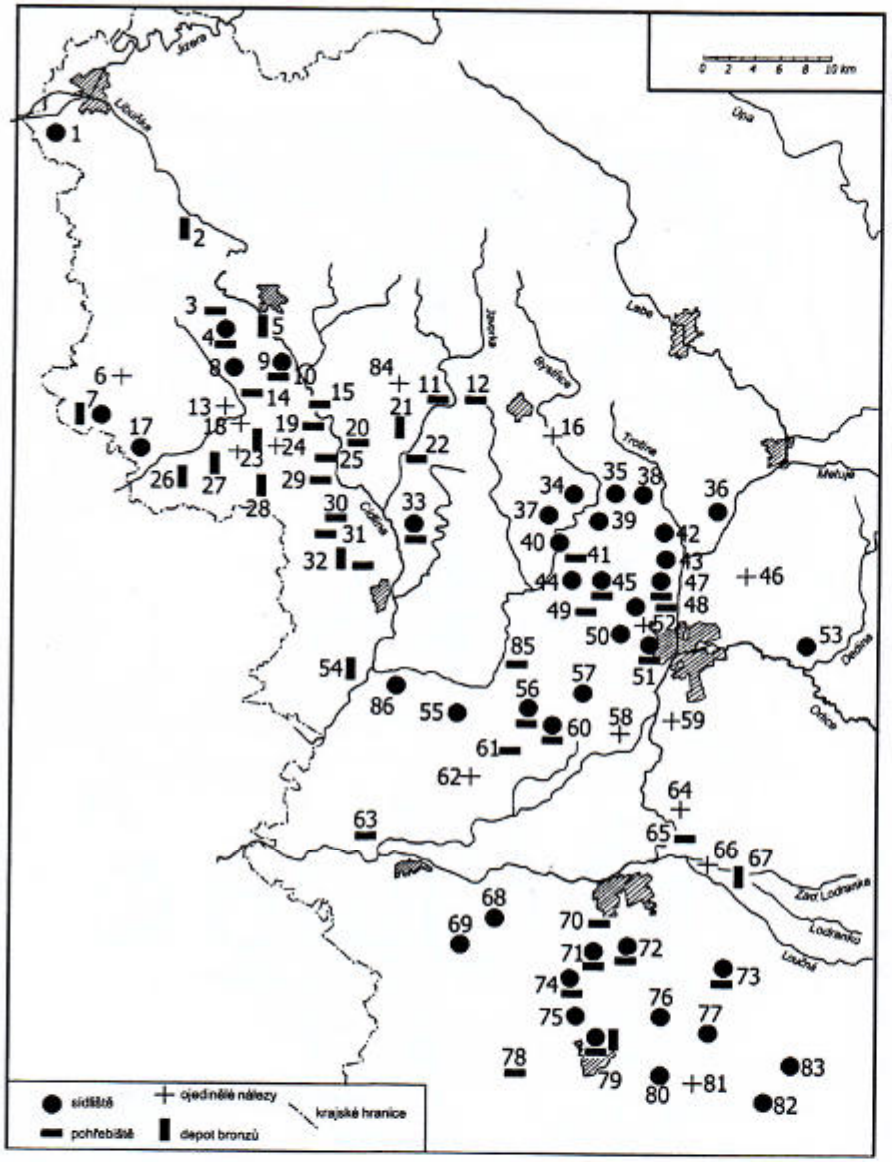

Tab. 11 (na předchozí stránce) – Osídlení únětické kultury ve východních Čechách (● – sídliště; ▬ – pohřebiště; + – ojedinělý nález; ▮ – bronzový depot). Naleziště: 1 - Všeň; 2 – Újezd pod Troskami – Hrdoňovice; 3 – Podhradí; 4 – Běchary; 5 - Staré Místo; 6 – Libáň; 7 – Dětenice; 8 – Kostelec; 9 – Veliš; 10 – Vitiněves; 11 – Ostroměř; 12 – Holovousy; 13 – Bartoušov; 14 – Jičíněves; 15 – Vysoké Veselí; 16 – Jeřice; 17 – Kopidlo; 18 – Žítětín; 19 – Žeretice; 20 – Velešice; 21 – Obora; 22 – Ohnišťany; 23 – Vršce; 24 - Češov; 25 – Sběř; 26 – Budčeves; 27 – Běchary; 28 – Slavhostice; 29 – Hrobičany; 30 – Vinary; 31 – Janovice; 32 - Starý Bydžov; 33 – Skřivany; 34 – Hněvčeves; 35 – Benátky; 36 – Smiřice; 37 – Světice; 38 – Hořiněves; 39 – Čištěves; 40 – Dohalice; 41 – Lípa; 42 – Sendražice; 43 – Lochenice; 44 - Dlouhé Dvory; 45 – Světí; 46 – Černilov; 47 – Předměřice; 48 – Plotišté; 49 - Horní Přím; 50 – Stěžírky; 51 - Hradec Králové; 52 - Svobodné Dvory; 53 – Třebechovice; 54 - Chlumec nad Cidlinou; 55 – Dobřenice; 56 – Osičky; 57 – Libčany; 58 – Libišany; 59 – Vysoká; 60 – Osice; 61 – Rohoznice; 62 - Rohovládova Bělá; 63 – Semín; 64 – Dražkov; 65 – Kunětice; 66 - Velké Koloděje; 67 – Kladina; 68 – Bezděkov; 69 – Choltice; 70 – Dražkovice; 71 – Mikulovice; 72 – Ostřešany; 73 – Úhřetice; 74 – Blato; 75 – Medlešice; 76 – Topol; 77 - Dolní Beneškov; 78 – Janovice; 79 – Chrudim; 80 – Vlčnov; 81 – Libanice; 82 – Rosice; 83 – Synčany; 84 – Sobčice; 85 – Roudnice; 86 - Obědovice.

Pl. 11 – Únětice-culture settlement of eastern Bohemia (● – settlement; ▬ – graveyard; + – lone finds; ▮ – bronze treasure).

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

PRAVĚKÉ NÁLEZY Z K. Ú. JAROMĚŘICE (OKR. SVITAVY) VE SBÍRKÁCH MĚSTSKÉHO MUZEA V MORAVSKÉ TŘEBOVÉ

David Vích

Při revizi pravěkých nálezů ve sbírkách Městského muzea v Moravské Třebové byla zjištěna řada artefaktů z k. ú. Jaroměřice, přičemž u některých z nich se zachovaly i bližší nálezové okolnosti. Nálezy dosud nebyly až na výjimky publikovány.

1. Poloha

LOK.: „Při cestě k Uhřicím". OKOL.: neuvedeny. NÁLEZ: atypické pravěké střepy (2x), střepy kultury lužických popelnicových polí (dále jako KLPP, 4x - počítáno po slepení) a šálek s uraženým uchem (Tab. 2:3; 3:1, 7; 4:1-2). KOM.: dosud byl publikován pouze šálek s uraženým uchem (Smrž 1975, 12, 50 - Tab. B 6:2) a neúplně střep z hrdla a podhrdlí nádoby (Smrž 1975, 12, 50 - Tab. B 6:5, vyobrazen pouze jeden ze dvou slepitelných střepů). Naopak okřín vyobrazený u Z. Smrže (Tab. B 6:1) se dnes již nepodařilo v muzeu objevit. ULOŽ.: inv.č. A 19-22, 29-30, v jednom případě bez čísla (Tab. 4:2).

2. Poloha

LOK.: „U kravína". OKOL.: 9. 12. 1958, dar - škola v Jaroměřicích (vysvětlující údaje, zda je škola v Jaroměřicích dárcem či obdarovaným, neuvedeny; nejspíše musíme chápat školu v Jaroměřicích jako dárce, muzeum v Moravské Třebová pak jako příjemce). NÁLEZ: typické střepy KLPP (2x, Tab. 3:5-6), atypické (9x, z toho 2x prstované), zlomky mazanice (4x), kosti (4x) a novověký střep. ULOŽ.: př. č. 34/58.

3. Poloha

LOK.: „Při stavbě kravína". OKOL.: 3. 11. 1956, zachránil a částečně sebral řed. Milar, dovezl a prozkoumal J. Plicka. NÁLEZ: typická keramika KLPP (7x, Tab. 2:2; 3:2-4, 8; 4:5-6), atypická (10x, v jednom případě zcela odlišná keramická hmota – kultura s moravskou malovanou keramikou?), pozdně středověký – novověký střep, kost. ULOŽ.: př. č. 33/56.

LOK.: „Při stavbě kravína". OKOL.: 21. 11. 1960, střepy ze sídelních jam při stavbě kravína u silnice k Uhřicím blíže Jaroměřic, dar uč. Vl. Hrazdíra. NÁLEZ: atypická keramika KLPP (8x, z toho 1x prstovaná), vrcholně středověký střep s vývalkovou šroubovicí (nekresleno). ULOŽ.: př. č. 19/60.

4. Poloha

LOK.: „Jaroměřice – u Vranova". OKOL.: 30. 4. 1957. NÁLEZ: typická keramika KLPP (6x, Tab. 1:2-3; 4:3-4; 5:1, 3), atypická (23x, z toho 9x prstovaná), kosti (2x, v jednom případě přepálená). ULOŽ.: př. č. 26/57.

5. Poloha

LOK.: bez lokalizace (pouze „Jaroměřice"). OKOL.: neuvedeno. NÁLEZ: střep z okraje džbánu s páskovým uchem KLPP (Tab. 5:2) a dvě velké části hliněných závaží (Tab. 1:1; 2:1). ULOŽ.: inv.č. A 28, A 24-25.

Všechny pravěké nálezy (snad s výjimkou jednoho atypického střepu) přísluší KLPP. V rámci této kultury lze zcela bezpečně identifikovat její lužickou fázi (svisle rýhovaný střep z těla nádoby, Tab. 3:5), této fázi by mohly náležet i zlomky zásobnic (Tab. 1:3; 3:1, 6; 4:3; 5:1, 3) a okraj džbánku s páskovým uchem (Tab. 5:2). Zlomky, které bychom mohli s jistotou přisoudit slezské fázi, zde scházejí, i když by sem mohl patřit šálek s uraženým uchem (Tab. 2:3), okraj patrně mísy (Tab. 3:2) či zdobený střep z hrdla a podhrdlí nádoby - nejspíše amfory (pokud není již platěnický; Tab. 3:7). Halštatskému období, platěnické fázi kultury lužických popelnicových polí, určitě náleží velkým důlkem zdobený střep z výdutě nádoby (Tab. 3:8) a okraj nádoby s vnitřní výzdobou (Tab. 4:2). Z materiálu KLPP vybočuje svojí keramickou hmotou pouze jeden atypický střep zachráněný při stavbě kravína, který by mohl náležet pozdnímu období kultury s moravskou malovanou keramikou (datování jednoho atypického střepu je ale velmi problematické). Pozoruhodnými artefakty jsou dvě podstatné části hliněných závaží (Tab. 1:1; 2:1), které jsou samy o sobě jen obtížně datovatelné, z rámce KLPP však nikterak nevybočují.

Polohu – „Jaroměřice – u Vranova" se mi zatím lokalizovat nepodařilo, nálezy získané u kravína (případně zachráněné při jeho stavbě) a nejspíše i při cestě do Uhřic lze vztáhnout k jedinému nalezišti, poloze „Na Hójezdách". Uvedené nálezy jsou doklady ničení tohoto naleziště stavbou zemědělských objektů již v druhé polovině 50. let 20. stol., likvidace pokračovala i při rozšiřování areálu v roce 1986, kdy se při záchranném archeologickém výzkumu podařilo prozkoumat poslední zbytky deseti objektů s materiálem KLPP a časného eneolitu (výzkum J. Kalfersta z Muzea východních Čech v Hradci Králové; Kuchařík 2002) včetně lidského skeletu (Kuželka 2002).

Povrchovými sběry v posledních čtyřech letech se podařilo lokalizovat pokračování dosud zachované části lokality v okolí areálu ZD. Kromě nálezů KLPP se zde podařilo zjistit nálezy kultury s lineární keramikou, kultury s moravskou malovanou keramikou (patrně pozdní období; z naoraného objektu), kultury zvoncovitých pohárů a mladší doby železné. Lokality jsou vedeny jako Jaroměřice 2a – 2d (Vích 2001, 40-41, položky 67-69; Vích 2002, 23, položky 38-40).

Literatura:

Kuchařík, M. 2002: Záchranný výzkum pravěkého sídliště v Jaroměřicích (okr. Svitavy), Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 89-120. Hradec Králové.

Kuželka, V. 2002: Antropologické zhodnocení nálezu z objektu 1/86 z Jaroměřic, okr. Svitavy, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 121-122. Hradec Králové.

Smrž, Z. 1975: Enkláva lužického osídlení v oblasti Boskovické brázdy, Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně. Praha.

Vích, D. 2001: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v letech 1997 - 2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 27-56. Hradec Králové.

Vích, D. 2002: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v roce 2001, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 16-34. Hradec Králové.

David Vích: Prehistoric finds from the cadastral territory of Jaroměřice, district of Svitavy, in the collection of the Municipal Museum of Moravská-Třebová. Finds from cadastral territory of the community of Jaroměřice, district of Svitavy, are stored at the Municipal Museum of Moravská-Třebová. As far as more exact topographical data are available, these point to an "U Vranova" site (unknown), to the village cowshed (mostly from its building) and to a site "by the road to Uhřice" (most probably also by the cowshed). Virtually all these finds stem from the Urnfield-age Lusatian culture, including its Late-Bronze Lusatian (fig. 3 : 5, perhaps also 1 : 3; 3 : 1, 6; 4 : 3; 5 : 1-3) and Iron-Age Platěnice phase (fig. 3 : 8; 4 : 2). This dating may also apply to two substantial parts of weighs of clay (fig. 1 : 1; 2 : 1).

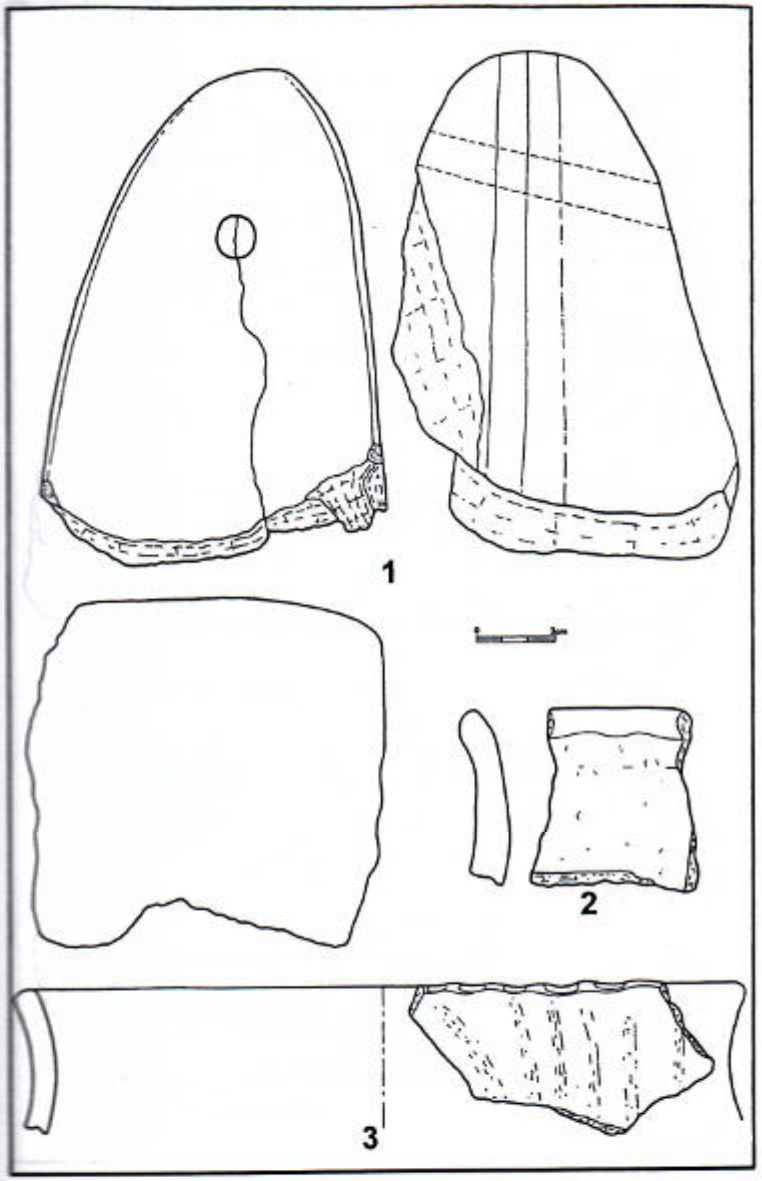

Tab. 1 – Jaroměřice.
Pl. 1 – Jaroměřice.

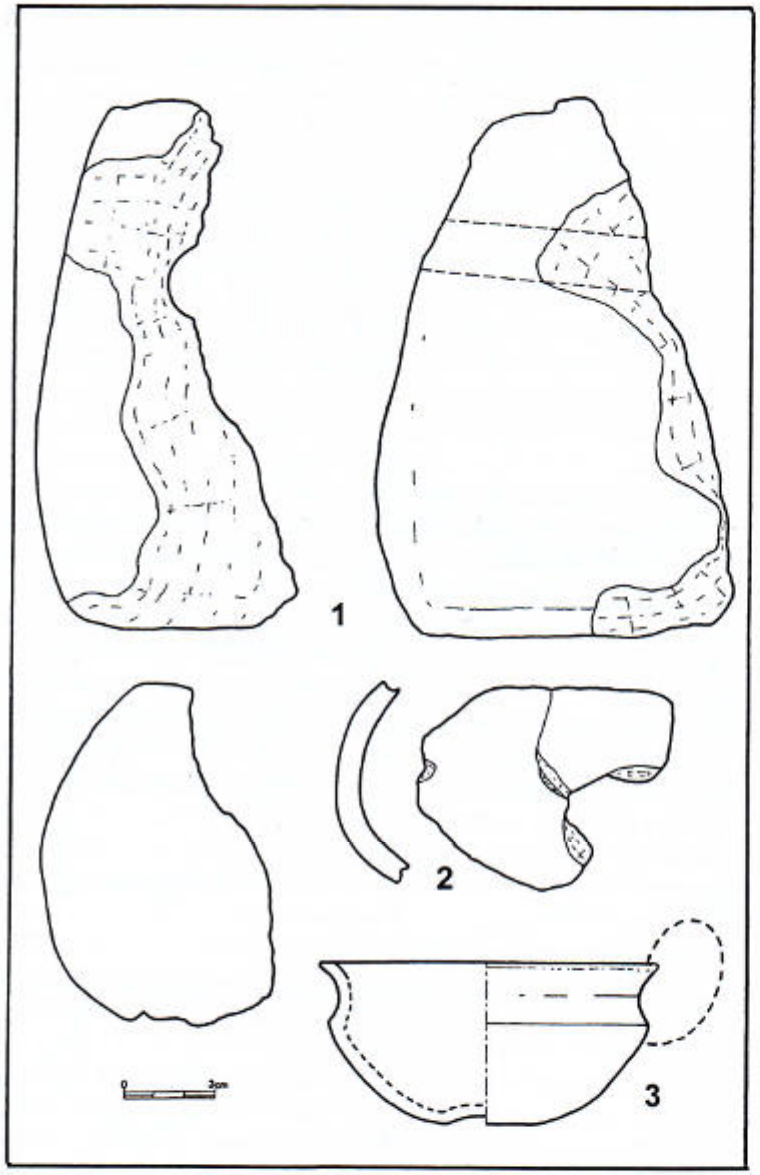

Tab. 2 – Jaroměřice.
Pl. 2 – Jaroměřice.

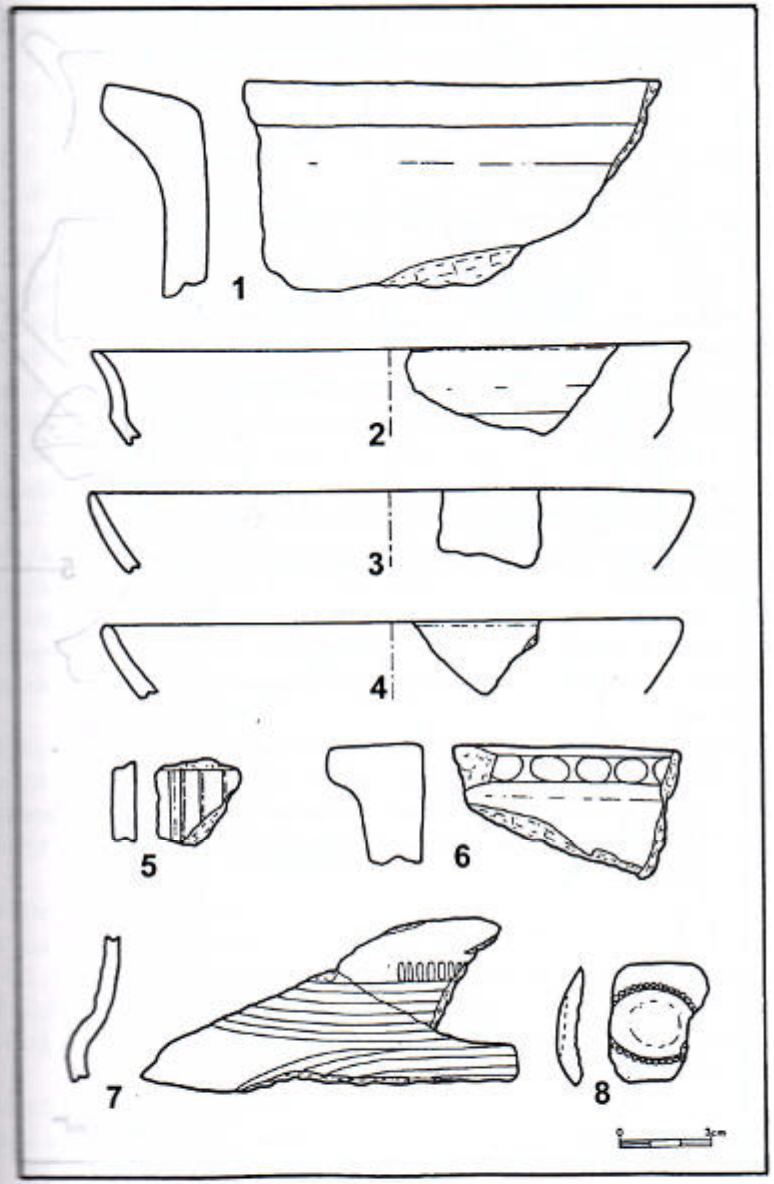

Tab. 3 – Jaroměřice.
Pl. 3 – Jaroměřice.

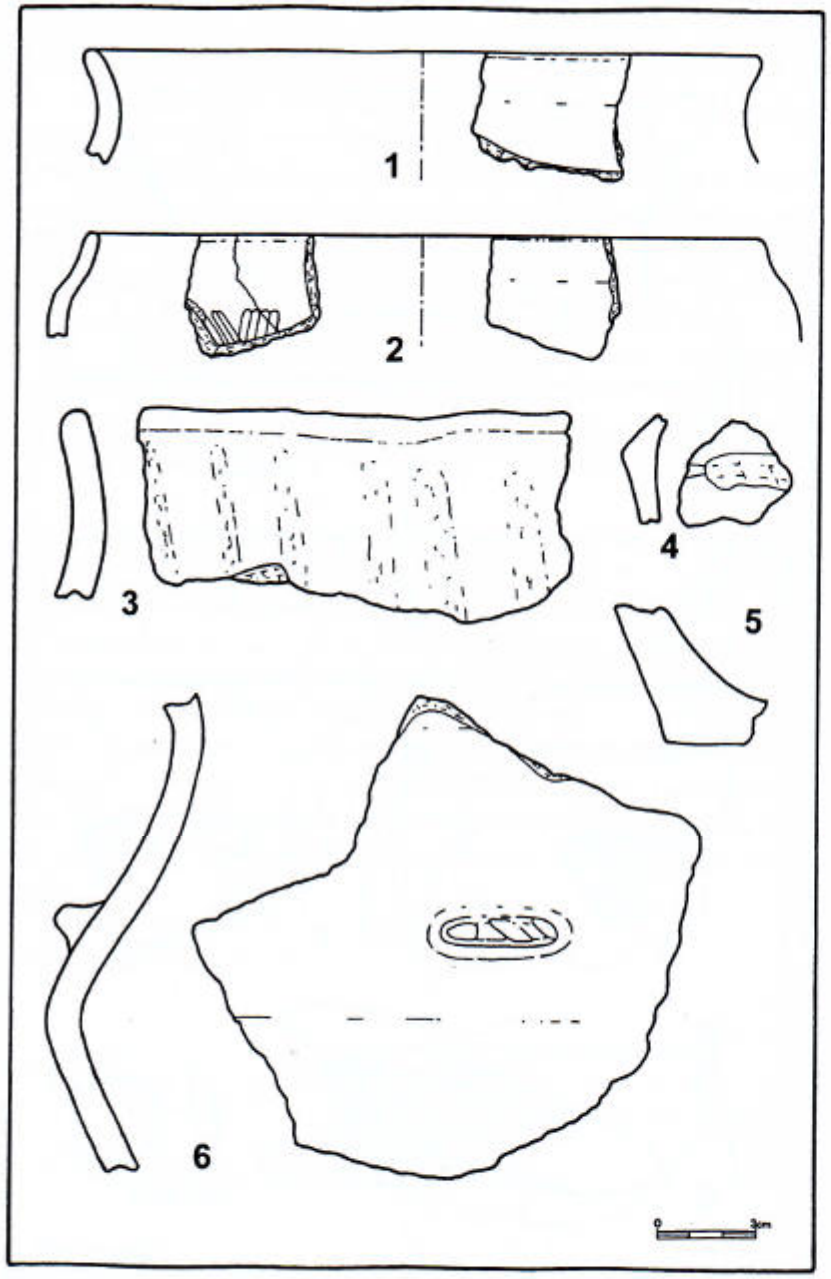

Tab. 4 – Jaroměřice.
Pl. 4 – Jaroměřice.

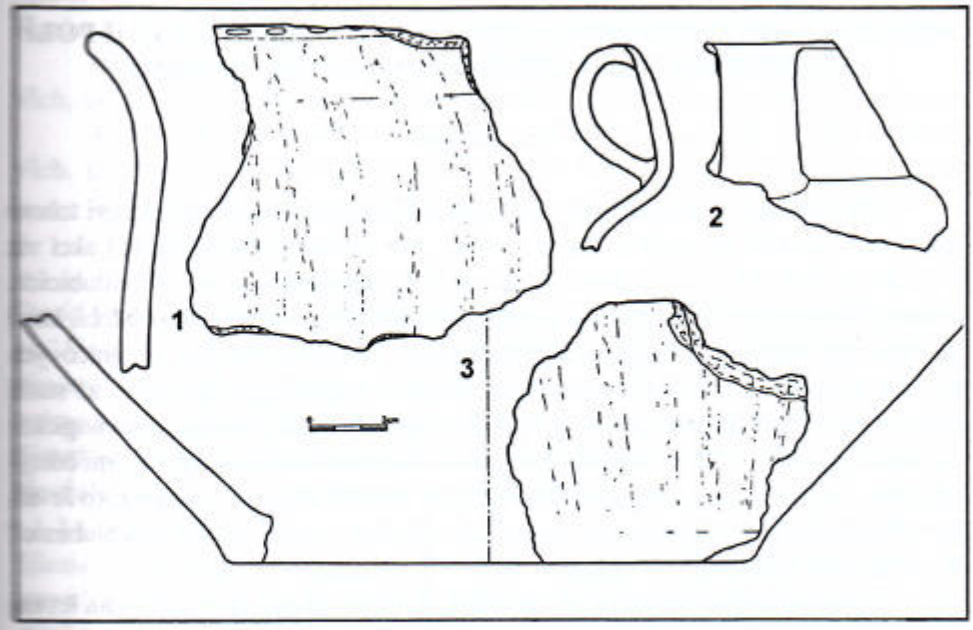

Tab. 5 – Jaroměřice.
Pl. 5 – Jaroměřice.

SÍDLIŠTĚ KULTURY LIDU LUŽICKÝCH POPELNICOVÝCH POLÍ U JEVÍČKA – NAD „FINSTERLOVOU HLUBINOU"

David Vích

Při povrchové prospekci severní části Boskovické brázdy se autorovi tohoto příspěvku podařilo shromáždit četné doklady pravěkého osídlení (přehled akcí viz Vích 2001; Vích 2002), dnes deponované ve Východočeském muzeu v Pardubicích. Jedním z budoucích úkolů zůstává publikování nálezů toho pravěkého období, které je v této části Moravy zastoupeno nejintenzivněji – kultury lužických popelnicových polí. Ještě před souhrnným zpracováním nálezů z mladší doby bronzové až starší doby železné v uvedeném regionu je vzhledem ke kvantitě získaného archeologického materiálu nutné některé lokality publikovat samostatně. K lokalitě s velmi četnými nálezy kultury lužických popelnicových polí náleží i naleziště vedené jako Jevíčko – Předměstí 1, v literatuře spíše známé jako Jevíčko – nad „Finsterlovou hlubinou" či „U Šlejfířovy studánky" (Mackerle 1948, 9, 15; Mackerle 1952).

Lokalita se nachází severně od města Jevíčka na sprašové návěji na levém břehu říčky Jevíčky, v nadmořské výšce 350 – 364 m. Na mapě 1:10 000, číslo listu 24-21-06, ji vymezují koordináty (404/068), (418/092), (480/066), (460/039). Plocha s nálezy je oproti okolní ploše výrazně tmavě probarvena, což nepochybně způsobilo naorávání kulturní vrstvy, pravděpodobně dodnes částečně zachované pod ornicí.

Naprostá většina nálezů zde získaných přísluší kultuře lužických popelnicových polí, artefakty jiných pravěkých období se dosud vyskytly pouze sporadicky. Naorávaná kulturní vrstva, zlomky mazanice a keramika (mimo jiné četné zlomky zásobnic) jednoznačně indikují přítomnost sídliště kultury lužických popelnicových polí.

Velmi hojně (lze mluvit o masovém výskytu) se zde vyskytuje především keramika. Přesvědčivě nám dokládá přítomnost všech tří fází kultury lužických popelnicových polí: fázi lužickou (Tab. 2:1-7, 10-15; 3:12-15; 4:1-14; 5:1-15; 6:11; 7:1-6; 10:2, 4; 11:6-8; 12:2, 6), slezskou (Tab. 1:4; 3:1-2, 4-7; 11:4; 12:3-4) a platěnickou (Tab. 1:1-2, 8-14; 12:1, 9), přičemž platěnické nálezy se koncentrují především v jihovýchodní části naleziště.

Z nekeramických nálezů se velmi hojně vyskytují tříky a otloukače zhotovené z valounů různých surovin, nejčastěji křemene, vzácným nálezem naopak je bronzové šídlo kosočtvercového příčného průřezu (Tab. 8:19).

Z pěti nalezišť zachycených v posledních letech povrchovými sběry na k. ú. Jevíčko-Předměstí se pojednávaná lokalita jeví nejvýraznější.

Literatura:

Mackerle, J. 1948: Pravěk Malé Hané. Jevíčko.

Mackerle, J. 1952: Stará sídelní oblast severozápadní Moravy, nepublikovaný rkp. uložený v archivu Archeologického ústavu AV ČR v Brně.

Vích, D. 2001: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v letech 1997-2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 27-56. Hradec Králové.

Vích, D. 2002: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v roce 2001, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 16-34. Hradec Králové.

David Vích: Settlement of an Urnfield-people Lusatian culture by Jevíčko – above "Finsterle's Deep". A considerable quantity of artifacts dating to the Lusatian phase of the Urnfield culture, likely to indicate a settlement of this age, was acquired during surface collections at the cadastral territory of Jevíčko-předměstí (listed as Site 1). Pottery fragments attest to the presence of all three stages of the Urnfield culture: the Late-Bronze Lusatian stage (fig. 2 ; 1-7, 10-15; 3 : 12-15; 4 : 1-14; 5 : 1-15; 6 : 11; 7 : 1-6; 10 : 2, 4; 11 : 6-8; 12 : 2, 6), the Final-Bronze Silesian stage (fig. 1 : 4; 3 : 1-2, 4-7; 11 : 4; 12 : 3-4) and the Early-Iron Platěnice stage (fig. 1 : 1-2, 8-14; 12 : 1-9). In addition to pottery fragments, stone pestles, crushing stones and an awl of bronze (fig. 8 : 19) were also obtained.

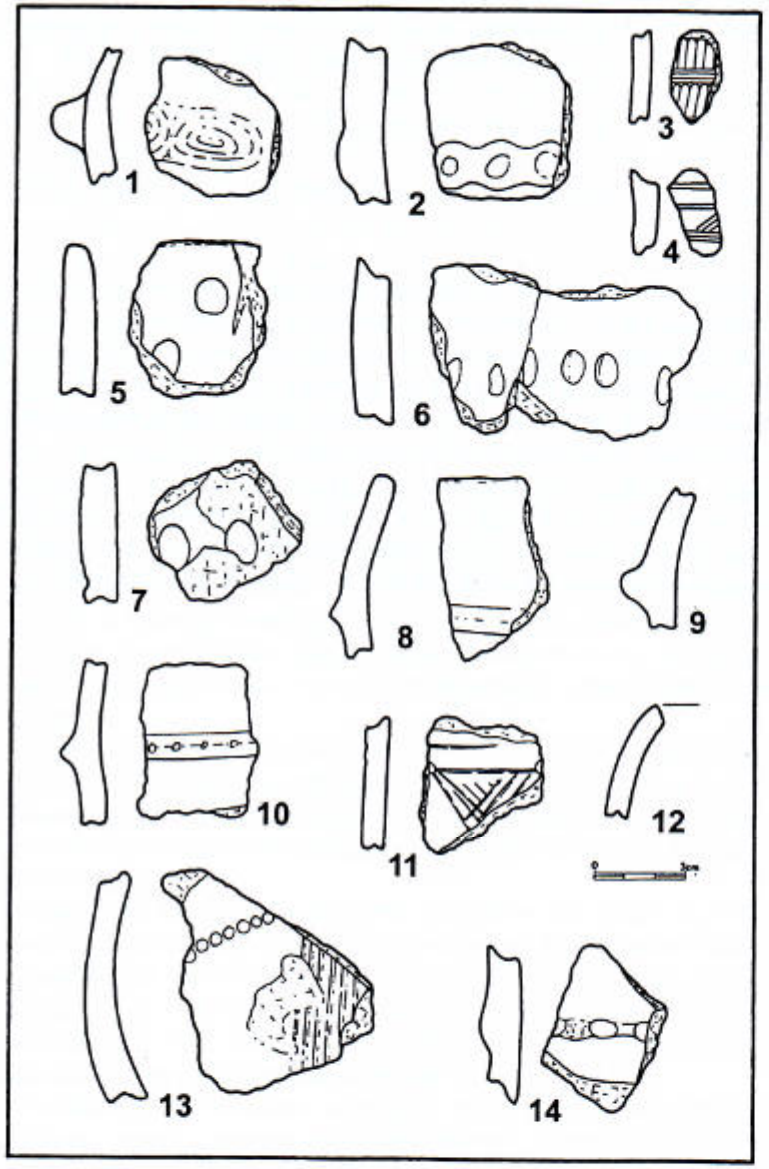

Tab. 1 – Jevíčko – Předměstí.
Pl. 1 – Jevíčko-Předměstí.

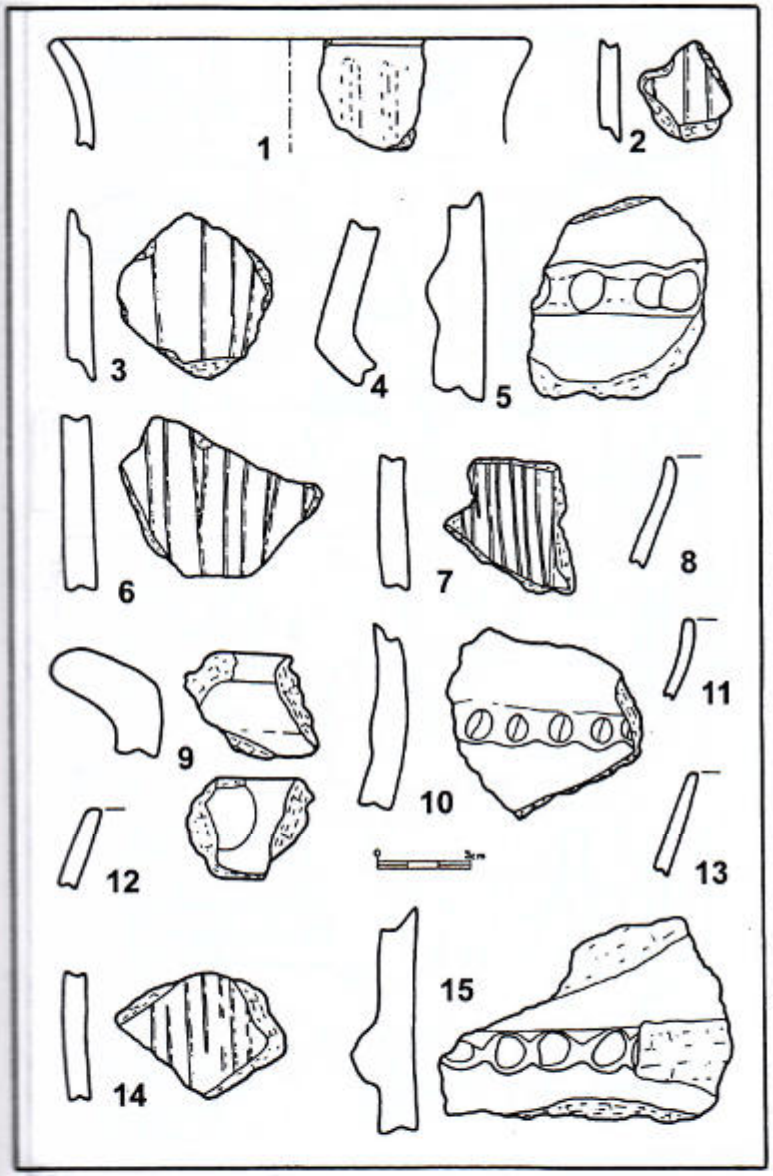

Tab. 2 – Jevíčko – Předměstí.
Pl. 2 – Jevíčko-Předměstí.

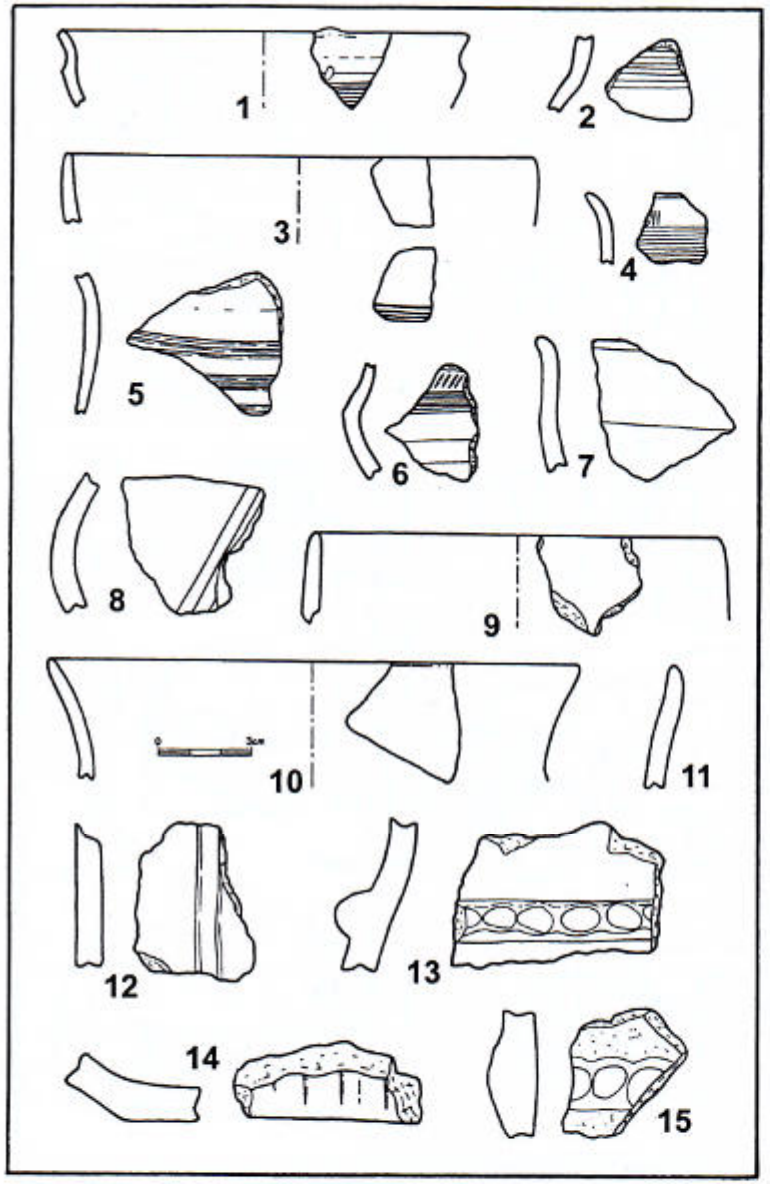

Tab. 3 – Jevíčko – Předměstí.
Pl. 3 – Jevíčko-Předměstí.

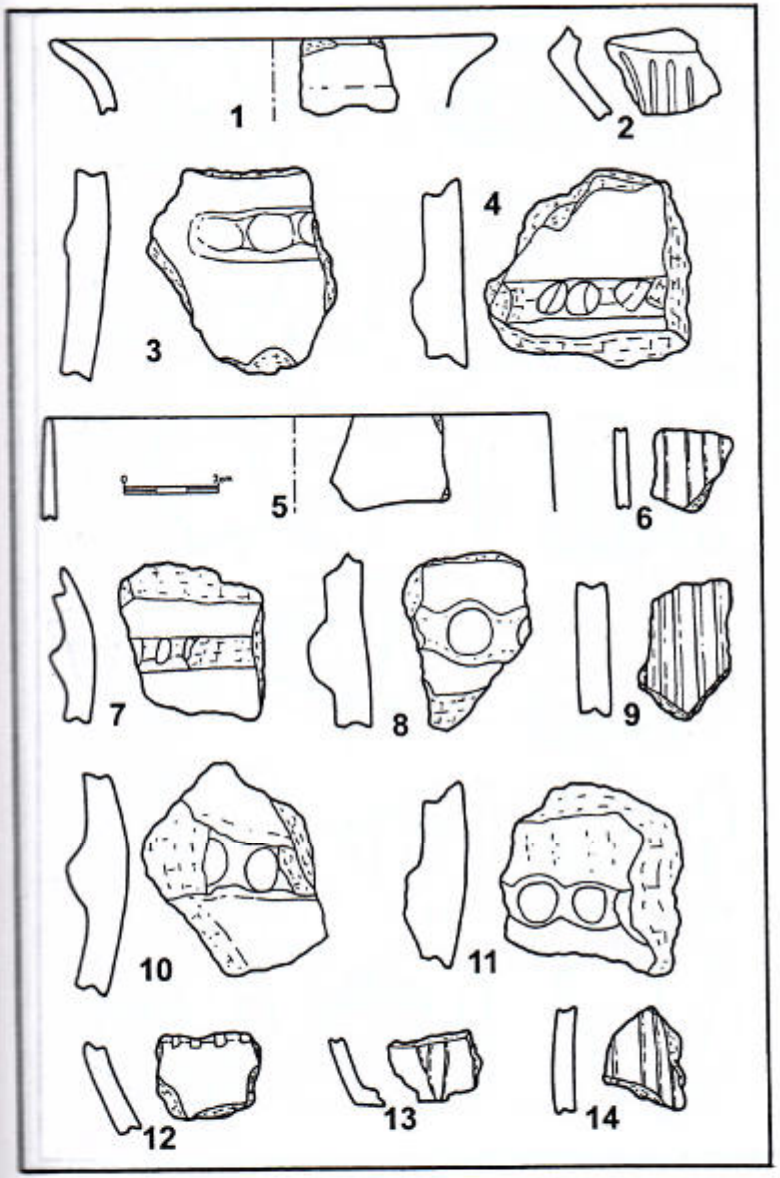

Tab. 4 – Jevíčko – Předměstí.
Pl. 4 – Jevíčko-Předměstí.

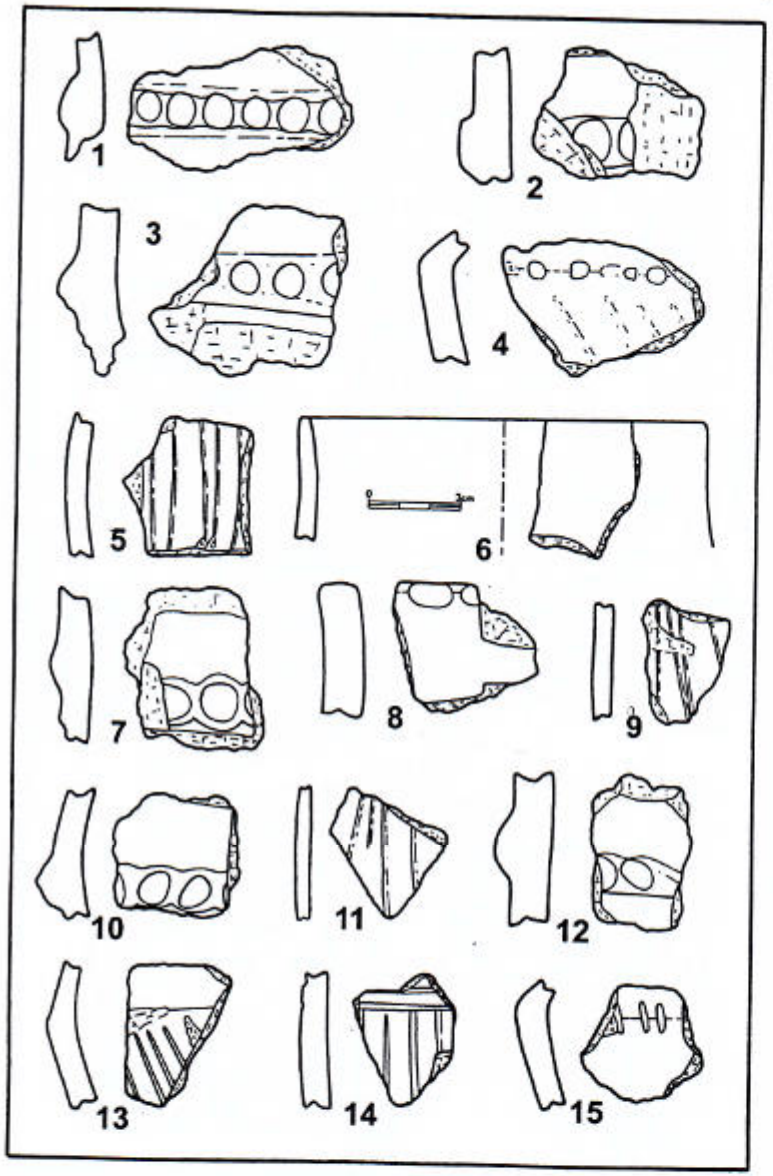

Tab. 5 – Jevíčko – Předměstí.
Pl. 5 – Jevíčko-Předměstí.

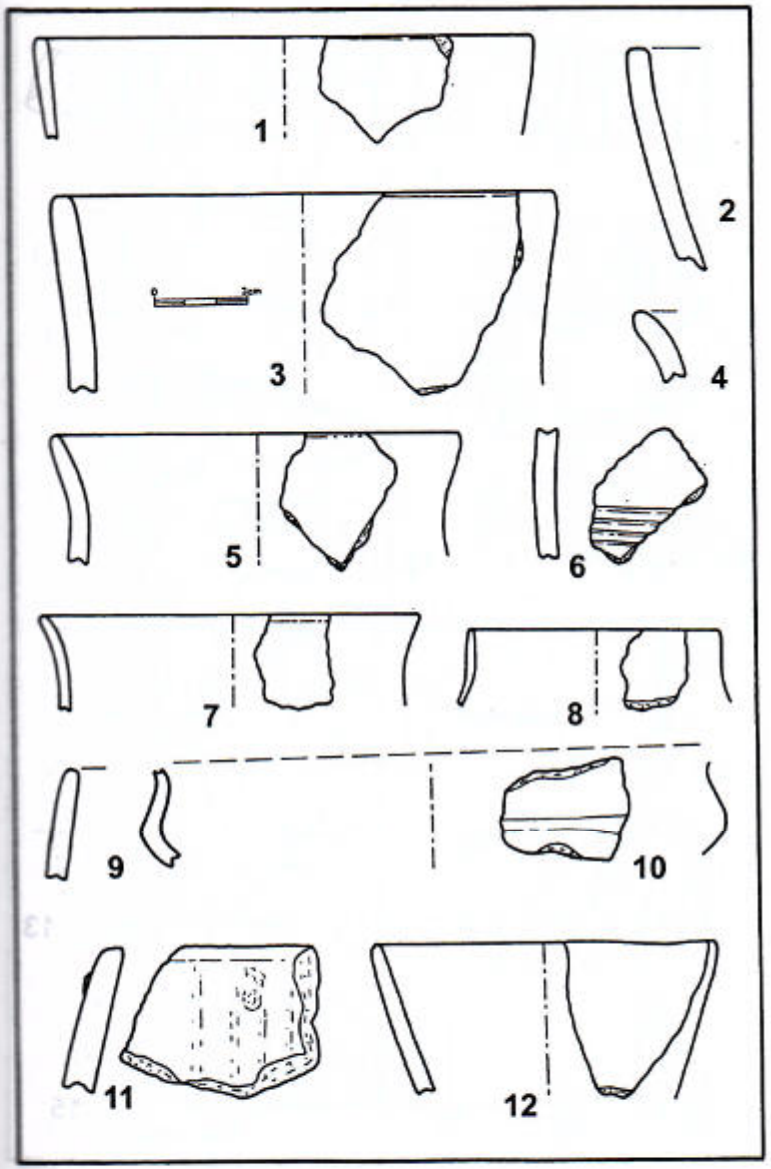

Tab. 6 – Jevíčko – Předměstí.
Pl. 6 – Jevíčko-Předměstí.

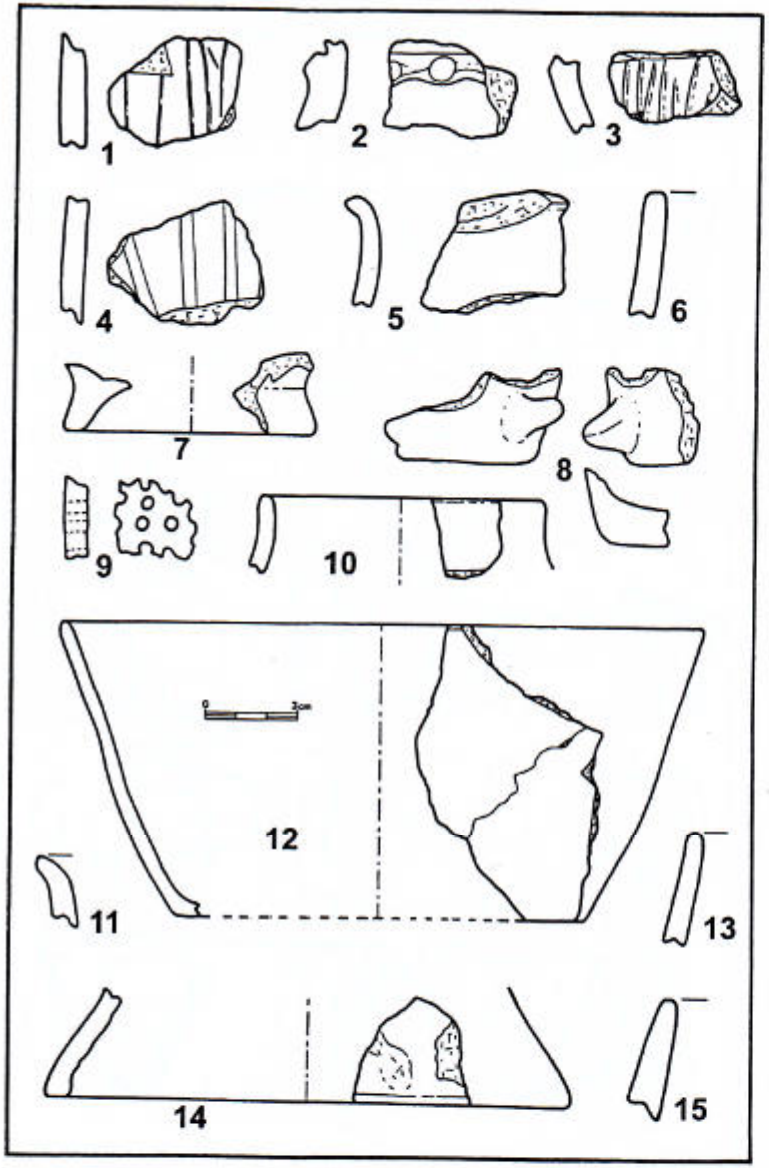

Tab. 7 – Jevíčko-Předměstí.
Pl. 7 – Jevíčko-Předměstí.

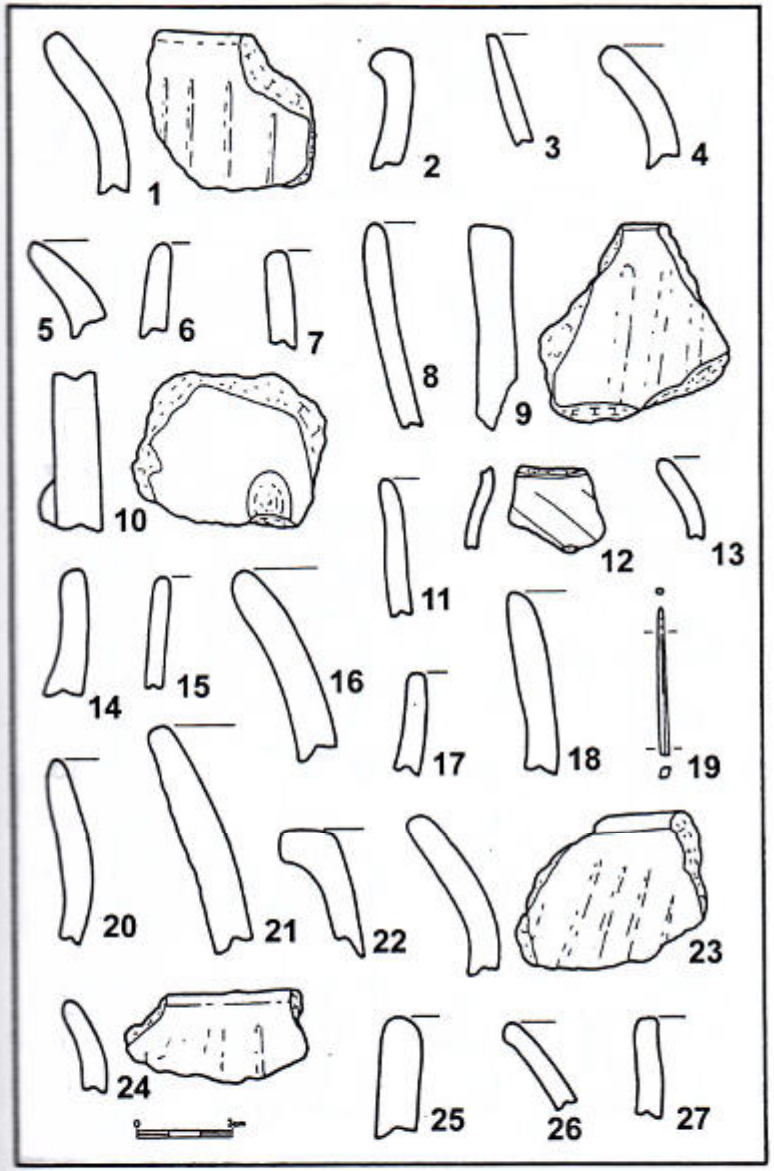

Tab. 8 – Jevíčko -Předměstí.
Pl. 8 – Jevíčko-Předměstí.

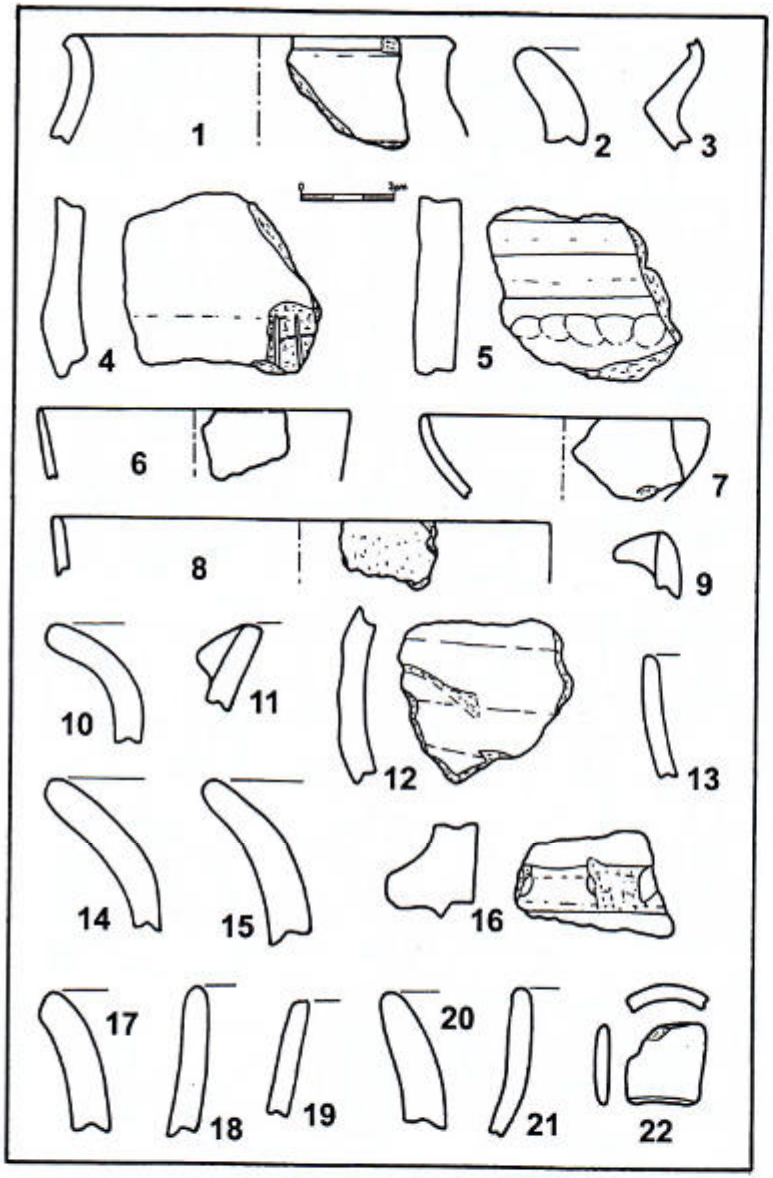

Tab. 9 – Jevíčko -Předměstí.
Pl. 9 – Jevíčko-Předměstí.

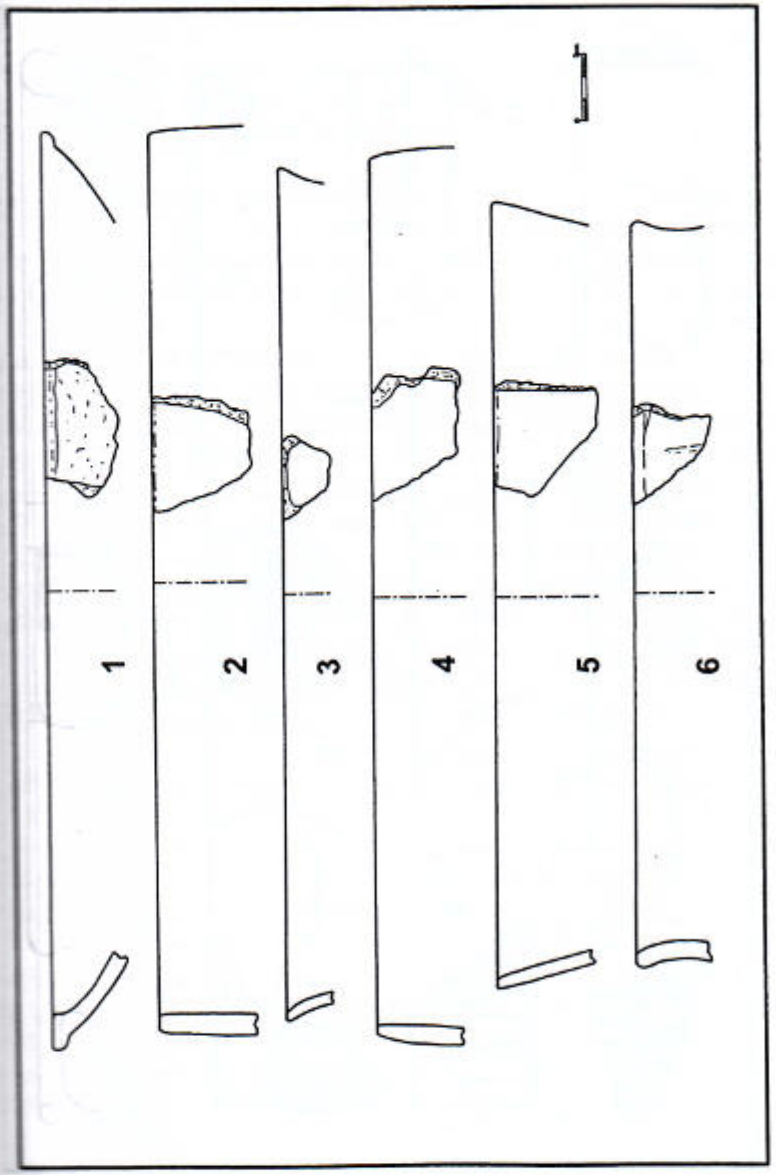

Tab. 10 – Jevíčko-Předměstí.
Pl. 10 – Jevíčko-Předměstí.

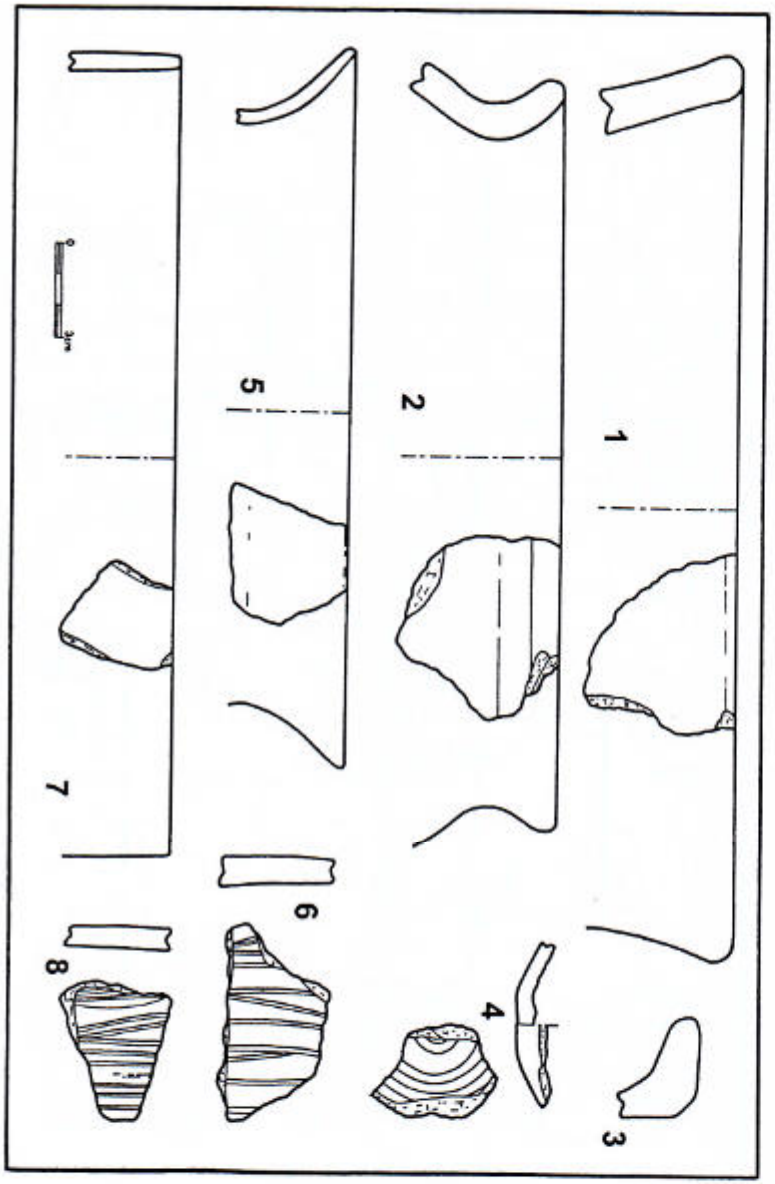

Tab. 11 – Jevíčko-Předměstí.
Pl. 11 – Jevíčko-Předměstí.

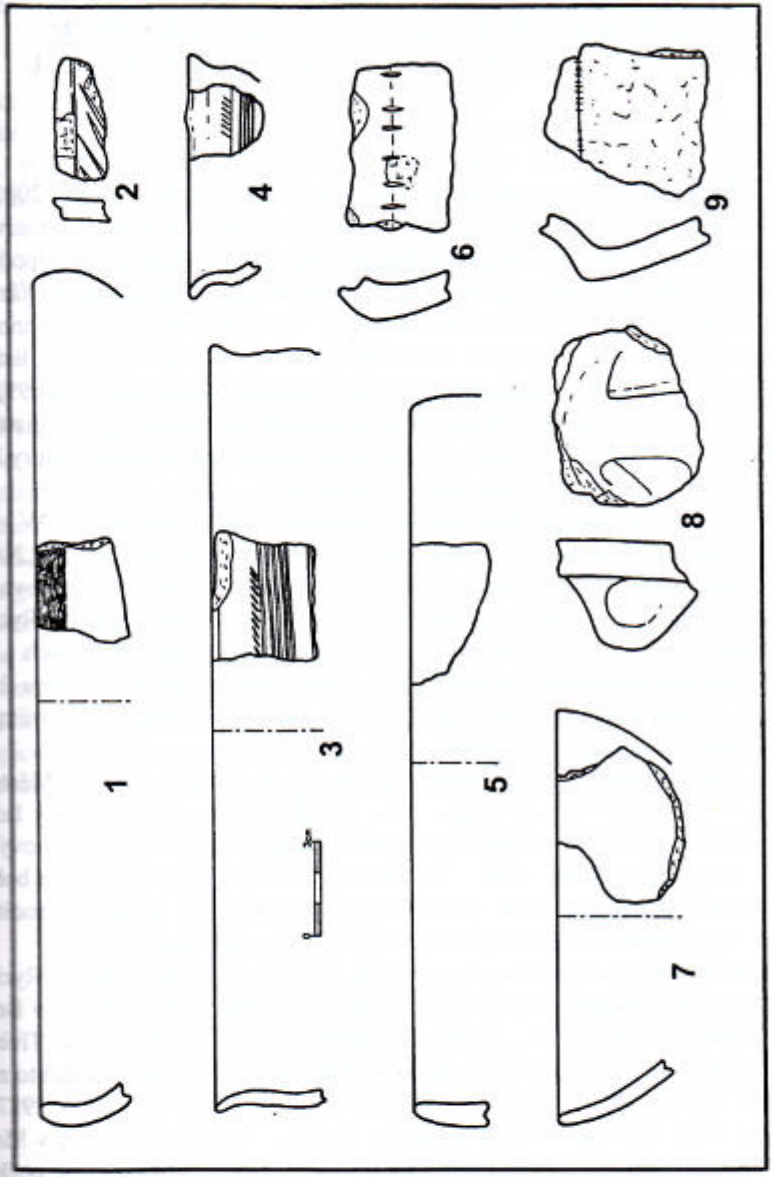

Tab. 12 – Jevíčko-Předměstí.
Pl. 12 – Jevíčko-Předměstí.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

ZAPOMENUTÉ SÍDLIŠTĚ KULTURY LUŽICKÝCH POPELNICOVÝCH POLÍ NA MORAVSKOTŘEBOVSKU

David Vích

Při povrchové prospekci na Moravskotřebovsku dne 17. 11. 2001 pod Rychnovským hřbetem autor tohoto příspěvku registroval tmavě probarvenou plochu, ze které se při této a následujících akcích podařilo získat nepočetnou kolekci pravěké keramiky, podle ojedinělého zlomku náležející lužické fázi kultury lužických popelnicových polí. Podle ZM 1:10 000 leží na k. ú. Rychnov a je v autorově evidenci vedena jako naleziště Rychnov 2. Na ZM 1:10 000, listu 14-34-10, ji vymezují koordináty (392/108), (403/135), (434/123), (416/099). Lokalitu autor tohoto příspěvku původně považoval za neznámou, neregistruje ji ve svých pracích ani J. Mackerle (1948; 1952) ani poslední soupis kultury lužických popelnicových polí v této oblasti (Smrž 1975).

Ukázalo se však, že lokalita zcela neznámá není. V archivu AÚ AV v Brně existuje nálezová zpráva (Nekvasil 1962), v níž se mimo jiné uvádí: „Na jaře 1960 zjistil MUDr. Marek, lékař z Moravské Třebové, severně od Radišova větší rozorané sídliště. Naleziště se rozkládá východně od silnice Radišov – Rychnov na jižním svahu Rychnovského lesa nad malým potůčkem. Na polích i v jamách pro stromky nasbíral hojně střepů, které předal Archeologickému ústavu v Brně...". Ztotožnění naleziště Rychnov 2 s uvedenou lokalitou v nálezové zprávě je vzhledem k popisu nepochybné.

Velkým překvapením pak byl při revizi pravěkých nálezů v Městském muzeu v Moravské Třebové objev dvou sáčků s keramickými zlomky lužické fáze kultury lužických popelnicových polí s údajem „Radišov – povrchový sběr 1960" (přírůstková čísla 1530 – 1-57/60; obr. 1-4). I když jiné údaje bohužel scházejí, lze s vysokou mírou pravděpodobnosti blížící se jistotě přisoudit tyto nálezy výše popisované lokalitě a zároveň výše popsané akci.

Pokud jsou uvedené závěry správné, jedná se v případě lokality Rychnov 2 o dosud nejsevernější sídliště kultury lužických popelnicových polí v Boskovické brázdě s dostatečným počtem charakteristické keramiky (z k. ú. Třebařov pochází několik keramických zlomků této kultury, při nevýraznosti těchto zlomků však není jasné, zda se jedná o sídliště; Kalferst – Sigl – Vokolek 1987, 22, položka 145). Srovnání kvality keramiky uložené v Městském muzeu v Moravské Třebové s keramikou získanou posledními sběry naznačuje značné poškození (nepochybně nejen této) lokality hlubokou orbou v posledních desetiletích.

Prameny a literatura:

Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1987: Přírůstky archeologické sbírky KMVČ 1986, Zpravodaj Krajského muzea východních Čech v Hradci Králové XIV, 3-25. Hradec Králové.

Mackerle, J. 1948: Pravěk Malé Hané. Jevíčko.

Mackerle, J. 1952: Stará sídelní oblast severozápadní Moravy, nepublikovaný rkp. uložený v archivu AÚ AV ČR v Brně.

Nekvasil, J. 1962: Nálezová zpráva 773/62, uložena v archivu AÚ AV ČR v Brně.

Smrž, Z. 1975: Enkláva lužického osídlení v oblasti Boskovické brázdy, Studie Archeologického ústavu Československé akademie věd v Brně. Praha.

David Vích: A forgotten Lusatian-culture Urnfield-age settlement in the Moravská-Třebová region. In the course of his surface survey of the Moravská-Třebová region, the author of this contribution documented a site with scanty finds of Lusatian-culture Urnfield pottery on cadastral territory of Rychnov (site listed as Rychnov 2). This site could be identified as that reported by J. Nekvasil (Nekvasil 1962). Later on, two bags with Lusatian-culture pottery fragments bearing a designation "Radišov – surface collection 1960" (fig. 1-4) turned up during revision of prehistoric finds at the Municipal Museum of Moravská-Třebová. These items are highly likely to relate to the same site a well. The Rychnov-2 site thus becomes the northernmost known settlement of the Lusatian Urnfield culture within the Boskovice Furrow with a sufficient quantity of pottery (a few inconspicuous fragments of such pottery turned up on cadastral territory of the adjacent community of Třebářov – Kalferst-Sigl-Vokolek 1987, 22, 145).

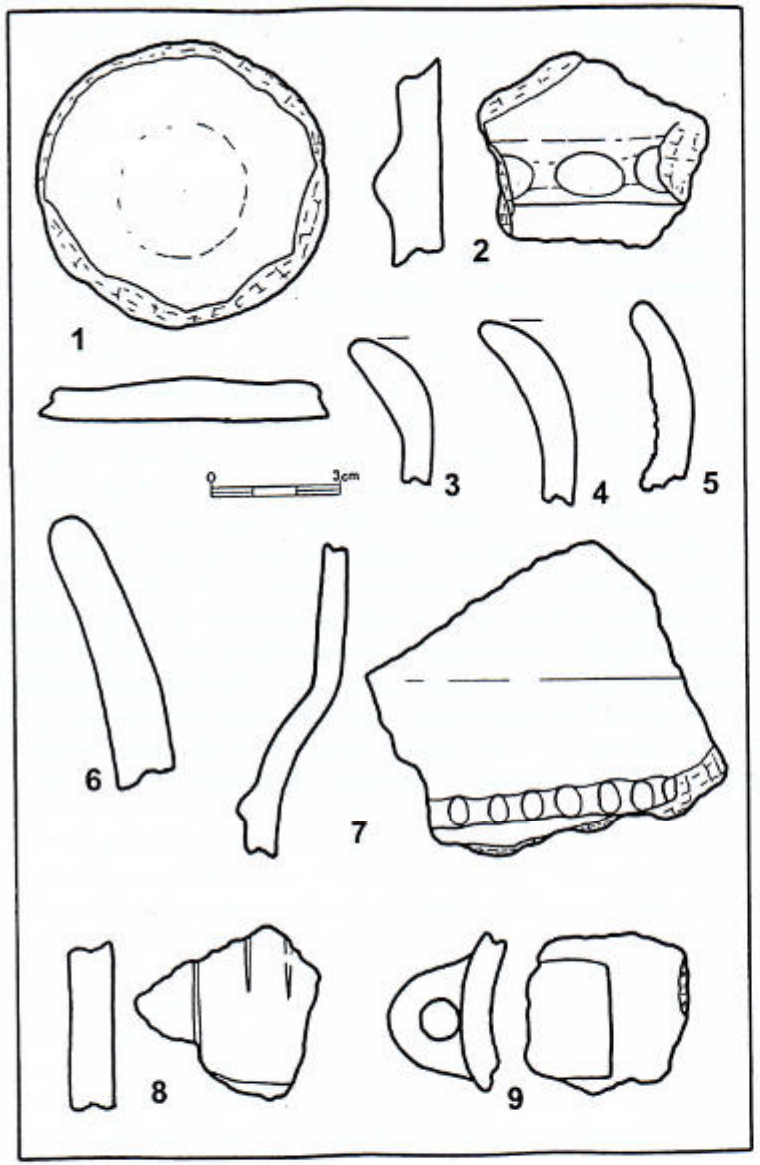

Tab. 1 – Radišov – Rychnov, nal. 2.
Pl. 1 – Radišov – Rychnov, site 2.

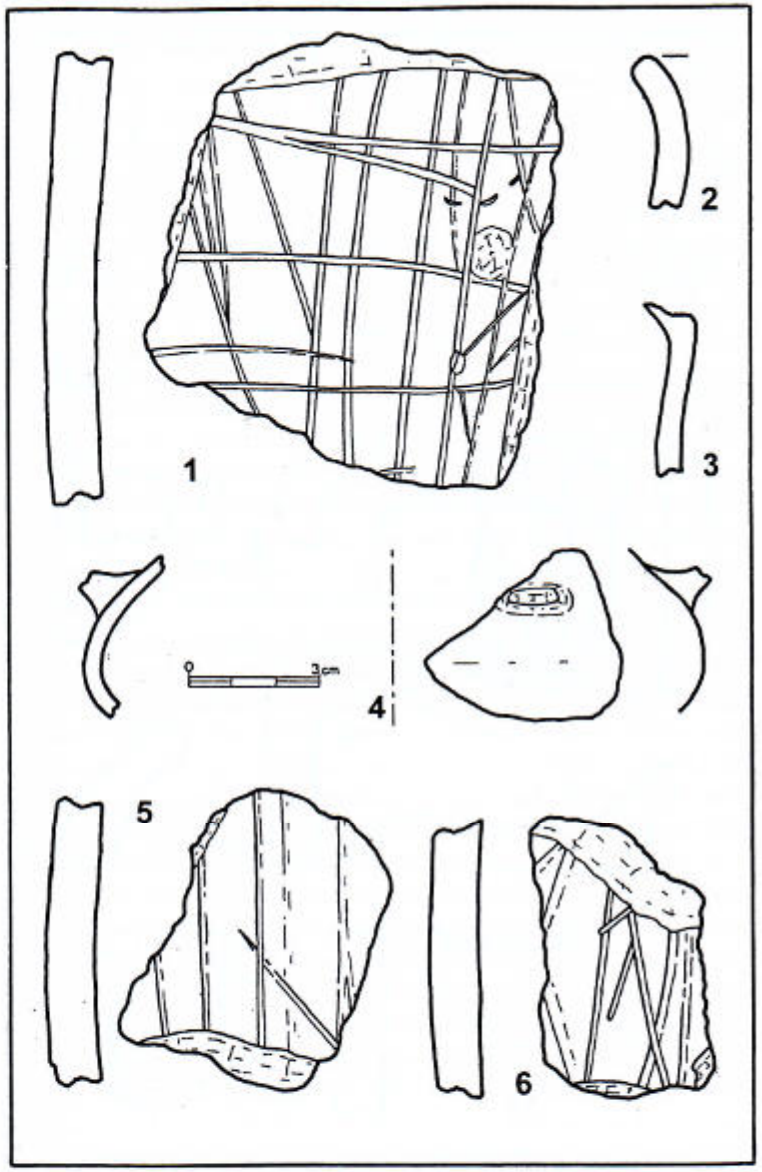

Tab. 2 – Radišov – Rychnov, nal. 2.
Pl. 2 – Radišov – Rychnov, site 2.

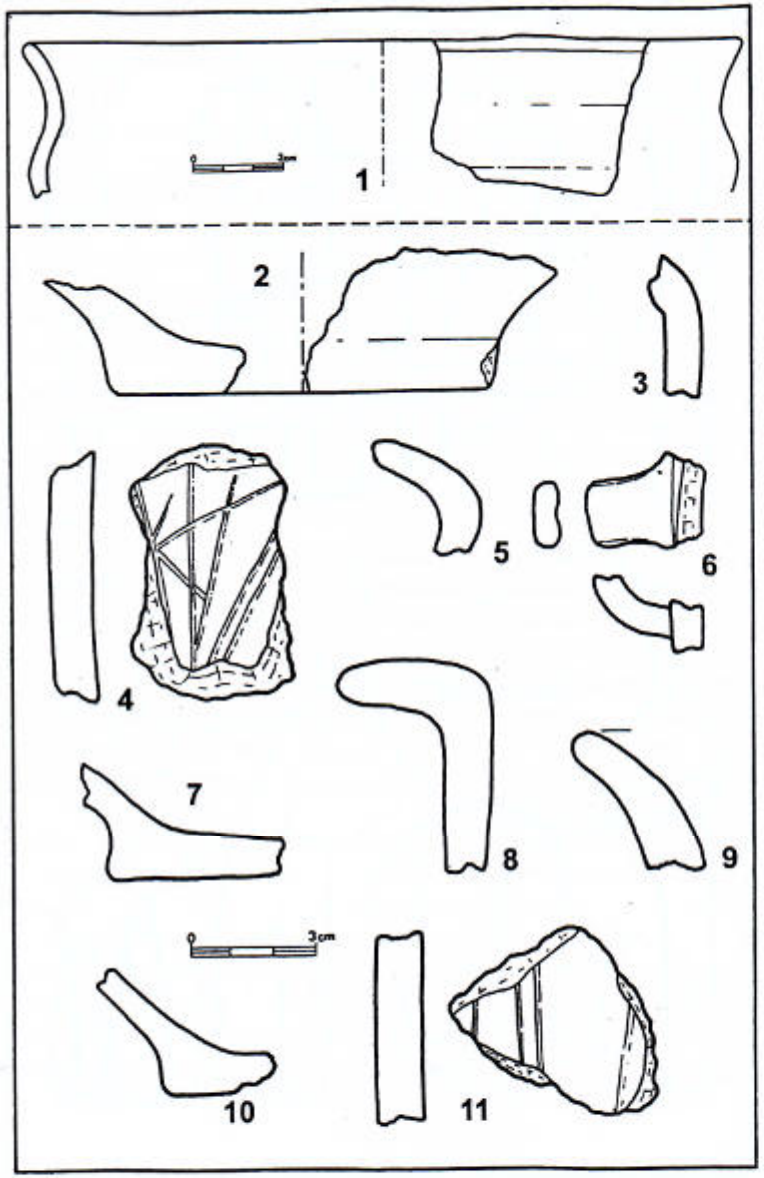

Tab. 3 – Radišov – Rychnov, nal. 2.
Pl. 3 – Radišov – Rychnov, site 2.

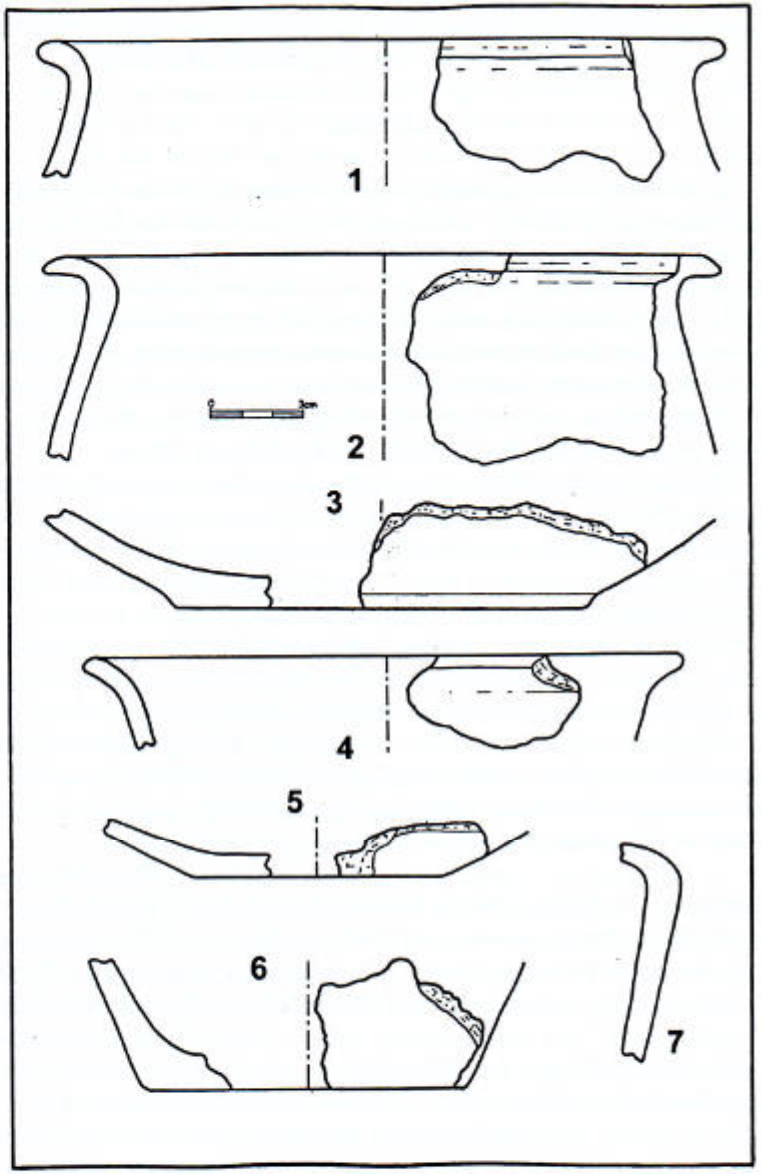

Tab. 4 – Radišov – Rychnov, nal. 2.
Pl. 4 – Radišov – Rychnov, site 2.

INFORMACE O PŘEDSTIHOVÉM ARCHEOLOGICKÉM VÝZKUMU V OPATOVICÍCH N. L. V LETECH 2000-2002

Jiří Sigl

Předstihový archeologický výzkum probíhal v prostoru určené pro těžbu štěrkopísku na parc.č. 1516/2, k.ú. Opatovice nad Labem, okr. Pardubice. Lokalita se rozkládá východně od silnice Hradec Králové – Pardubice, JJV od Opatovic n. L. přibližně v nadmořské výšce 226 m n. m. Koordináty zkoumaných ploch výzkumů v letech 2000, 2001 a 2002: ZM10 13-24-13, 031/280, 040/270, 038/267, 030/276; 030/280, 040/270, 045/275, 033/284. Archeologický výzkum byl prováděn na základě smlouvy uzavřené mezi investorem, kterým je Agrodružstvo Klas Křičeň a Muzeem východních Čech v Hradci Králové. Technické a dokumentační práce prováděla firma PERES – Milan Čermák z Prahy.

Význam archeologického výzkumu provedeného v sezónách 2000 až 2002 v pískovně v Opatovicích nad Labem spočívá v tom, že svým areálem bezprostředně navázal na území, které bylo zkoumané koncem 50. a začátkem 60. let minulého století, a to zejména v době výstavby opatovické elektrárny. V té době zde byly zkoumány jak sídlištní situace, tak žárové hroby.

V listopadu a začátkem prosince 2000 byla uskutečněna první sezóna předstihového výzkumu. Archeologický výzkum byl proveden na ploše cca 45 x 60 m. Při výzkumu, který započal (podobně jako v následujících letech) mechanickým odstraněním ornice, bylo prozkoumáno více než 400 sídlištních objektů, převážně kůlových jamek a žlabů, výjimečně větších sídlištních jam (Tab. 1, 2). Získané archeologické nálezy (nálezová čísla 1-398/00) jsou datovány zejména do období slezskoplatěnické kultury (HC).

Od května až do 2. poloviny července 2001 byla realizována 2. sezóna archeologického výzkumu. Plocha zkoumaná v roce 2001 bezprostředně navazovala na plochu zkoumanou v roce 2000 a nachází se od ní SV směrem (Tab. 1, 3). Archeologický výzkum byl v roce 2001 uskutečněn na ploše cca 115 x 30 - 55 m. Při výzkumu bylo zjištěno více než 500 sídlištních objektů, převážně kůlových jamek a žlabů. Tyto drobné objekty (kůlové jamky a žlaby) vytvářejí půdorysy. V menším počtu byly na sledované ploše prozkoumány větší sídlištní jamy (např. polozemnice, zásobnice atd.). Získané archeologické nálezy jsou datovány do období kultur slezskoplatěnické a laténské. V roce 2001 byly získané archeologické artefakty zapsány pod nálezovými čísly 399/01 až 1532/01.

Od 20. května až do 31. července 2002 se uskutečnila 3. sezóna předstihového archeologického výzkumu v prostoru další plochy určené pro pokračování

těžby štěrkopísku na parc.č. 1516/2. Plocha zkoumaná v roce 2002 bezprostředně navazovala na plochu zkoumanou v letech 2000 a 2001 a nacházela se východně od ní. Archeologický výzkum byl v roce 2002 uskutečněn na ploše cca 130,6 x 39,6 m (Tab. 1, 4). Výměra prozkoumané plochy v r. 2002 činila 5201,48 m^2. Při výzkumu bylo prozkoumáno více než 1200 sídlištních objektů, převážně kůlových jamek a žlabů. Tyto drobné objekty (kůlové jamky a žlaby) vytvářejí půdorysy, které jsou zřejmé na vypracovaných celkových plánech. Tento velký počet zjištěných sídlištních objektů byl pro archeologa do jisté míry překvapením, protože předpokládal, že terénní situace jsou v prostoru, kde probíhaly později výzkumné práce, již částečně zničeny a budou zkoumány zejména spodní partie hlubších sídlištních objektů. V menším počtu byly na sledované ploše prozkoumány větší sídlištní jamy (např. polozemnice, zásobnice atd.). V SV části zkoumané plochy byla sledována černá sídlištní vrstva, která spadala do snižujícího se terénu východním směrem. Pravděpodobně se jedná o počátek splachové vrstvy spadající do zaniklého labského ramene. Získané archeologické nálezy jsou datovány do období kultur slezskoplatěnické a laténské. V této sezóně byly poprvé získány fragmenty keramiky datované do mladší doby hradištní (11. století). V roce 2002 byly archeologické artefakty zapsány pod nálezovými čísly 1533/02 až 1994/02. Vedle keramických zlomků zde byly dále zastoupeny uhlíky, zvířecí kosti, mazanice.

Důležitost tohoto výzkumu spočívá rovněž v tom, že sleduje rozsáhlé plochy, na nichž jsou zachyceny podstatné části vesnického sídliště s jednotlivými domy, které jsou zasazené do celkové struktury vesnice.

V průběhu všech tří uskutečněných sezón zde byla prozkoumána plocha o výměře 12273,86 m^2 (Tab. 1, 5).

Výškové zaměření terénu ukazuje jaké důvody vedly pravěkého člověka k tomu, že vyhledával toto místo opakovaně k sídlení. Relativní převýšení 150 – 200 cm bylo většinou dostatečnou zárukou, že jeho obydlí nebyla ohrožena zvýšenou hladinou Labe.

V roce 2002 bylo zjištěno pokračování archeologických situací mimo zkoumanou plochu a to jak v jihovýchodním směru, kde lze očekávat v příštím zkoumaném pásu hranice osídlení, tak severovýchodním a severním směrem, kde bude nejspíše sídliště pokračovat až do míst, kde začíná terén spadat do starého labského ramene.

V dalším období tj. v letech 2003 a 2004 má pokračovat těžba štěrkopísku severním směrem na ploše, která má výměru téměř 1,5 ha. Postupně bude prozkoumána celá plocha pozemkové parcely 1516/2.

Jiří Sigl: Report on the precedence archaeological excavations at Opatovice-nad-Labem in 2000-2002. We have been excavating an area singled out for mining gravel-and-sand here, being cadastral plot No. 1516/2 of the cadastral community of Opatovice-nad-Labem, district of Pardubice. The site is situated east of the Hradec Králové – Pardubice road, SSE of the Opatovice-nad-Labem village at an altitude of 226 m above sea level. Throughout the three campaigns we excavated an area of 12,773.86s square metres here. This was a most important excavation, as we had an opportunity to disclose large areas, in which whole complexes of ancient building layouts, including sundry houses, and their relations to the general structure of the present-day village, could have been investigated. The archaeological finds and structures date into the Silesia-Platěnice culture period (mostly the Early Iron-Age Hallstatt C stage), into the late Iron-Age La Tène culture period, and into the eleventh century A.D. The mining is scheduled to continue northwards, over an area some 1.5 hectare in size, in 2003 and 2004. This gives us an opportunity to investigate the full extent of cadastral plot 1516/2.

Tab. 1

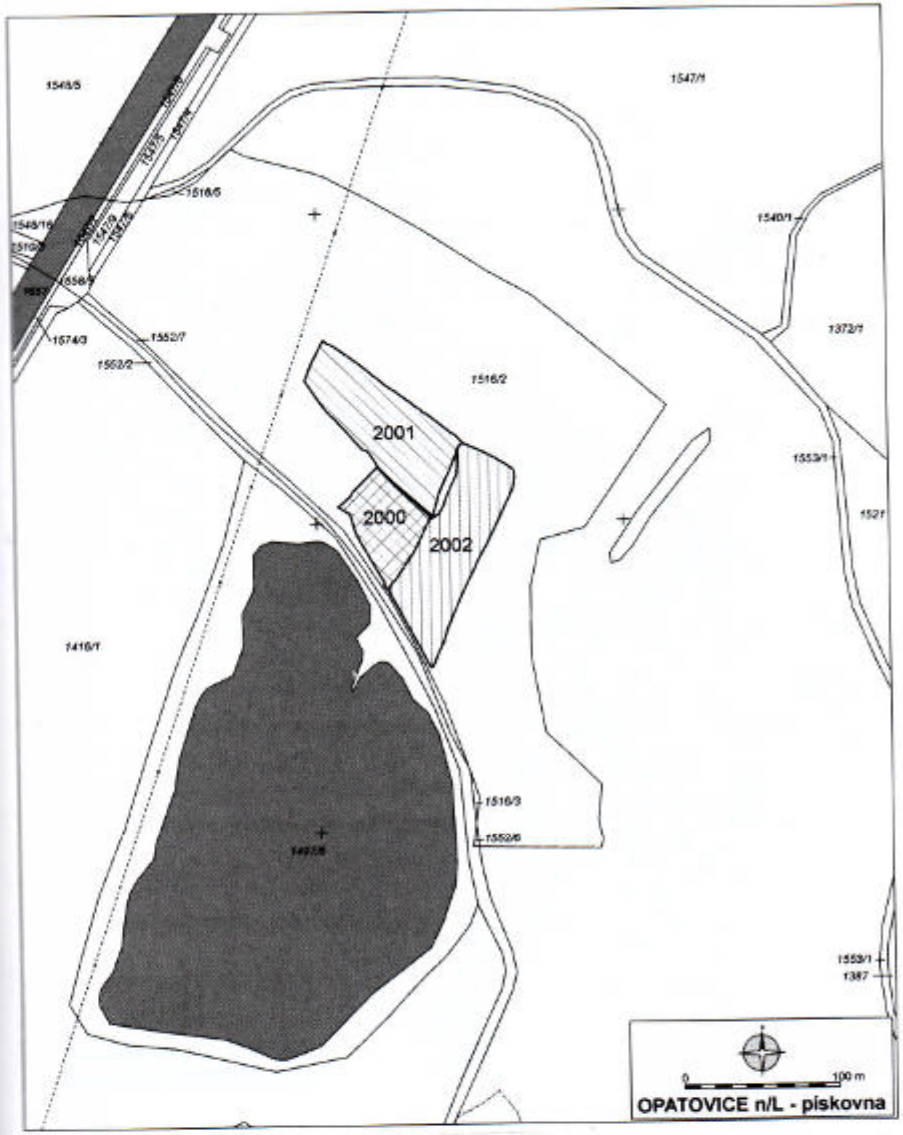

Tab. 1 – Opatovice n. L., okr. Pardubice. Geodetické zaměření zkoumané plochy podle jednotlivých sezón (2000, 2001 a 2002).

Pl. 1 – Opatovice-nad-Labem, district of Pardubice, geodetical survey of the area excavated according to particular campaigns (2000, 2001, 2002).

Tab. 2 – Opatovice n. L., okr. Pardubice. Plocha výzkumu zkoumaná v roce 2000 se zakreslenými objekty.
Pl. 2 – Opatovice-nad-Labem, district of Pardubice, area excavated in 2000 with archaeological features plotted on.

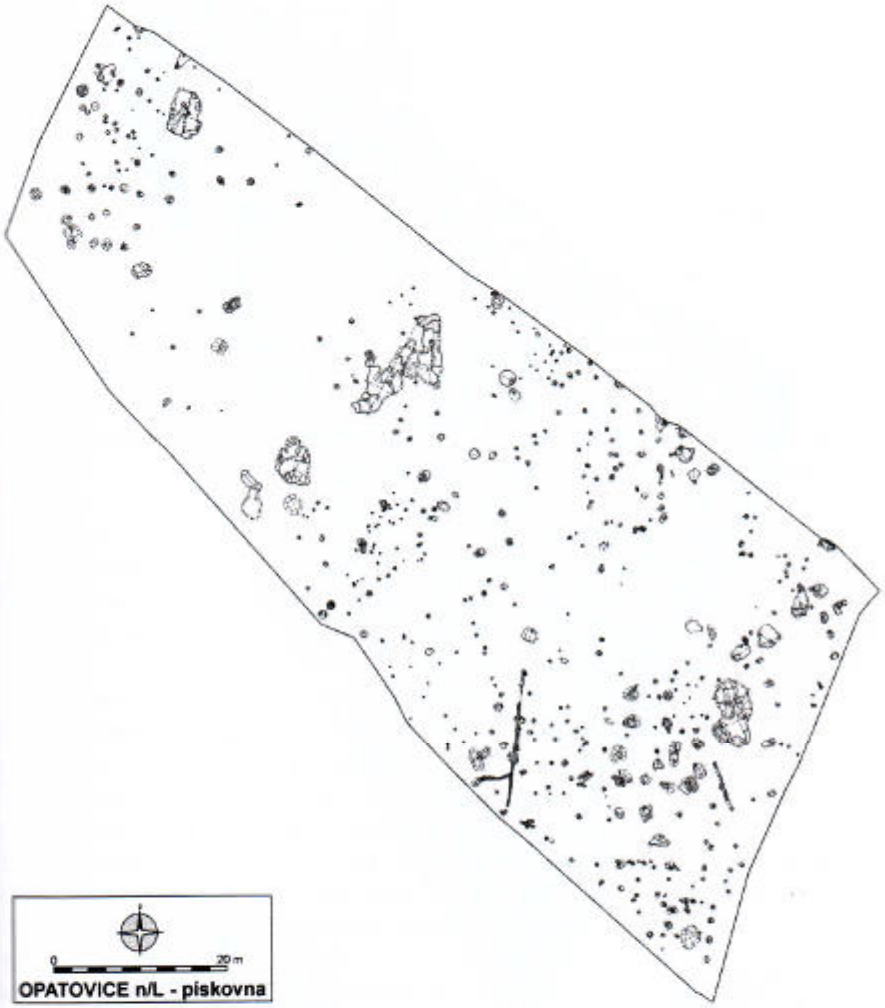

Tab. 3 – Opatovice n. L., okr. Pardubice. Plocha výzkumu zkoumaná v roce 2001 se zakreslenými objekty.
Pl. 3 – Opatovice-nad-Labem, district of Pardubice, area excavated in 2001 with archaeological features plotted on.

Tab. 4 – Opatovice n. L., okr. Pardubice. Plocha výzkumu zkoumaná v roce 2002 se zakreslenými objekty.
Pl. 4 – Opatovice-nad-Labem, district of Pardubice, area excavated in 2002 with archaeological features plotted on.

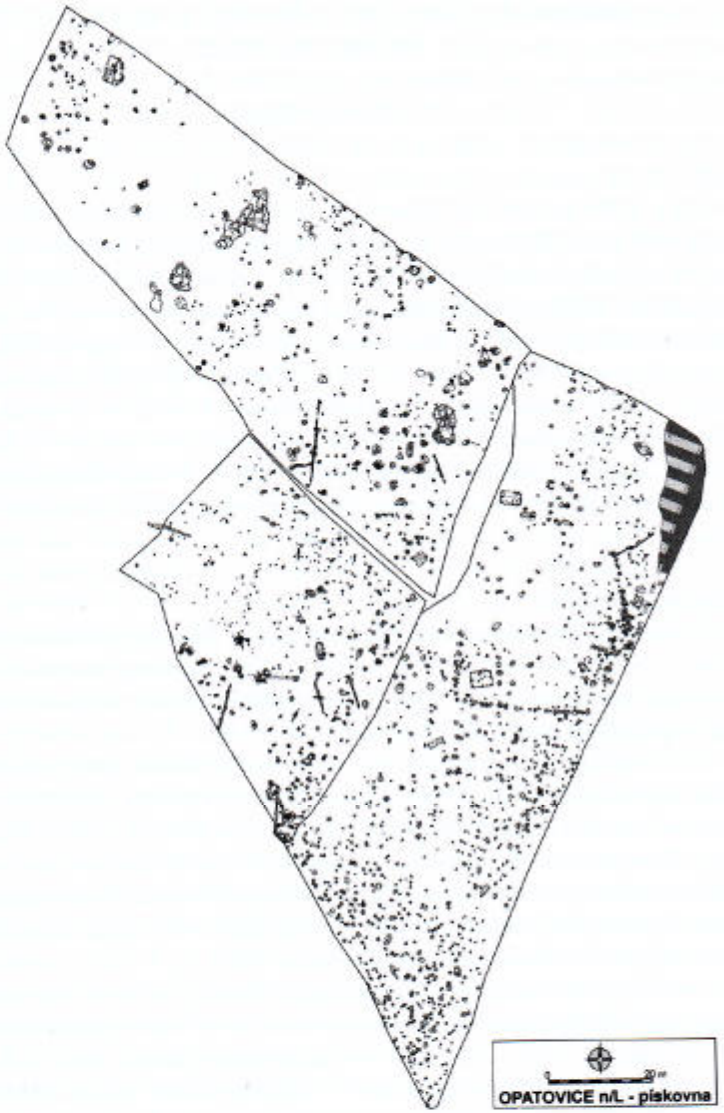

Tab. 5 – Opatovice n. L., okr. Pardubice. Plocha výzkumu zkoumaná v roce 2000, 2001 a 2002 se zakreslenými objekty.
Pl. 5 – Opatovice-nad-Labem, district of Pardubice, area excavated in 2000, 2001 and 2002 with archaeological features plotted on.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

POZDNĚ HALŠTATSKÉ SÍDLIŠTĚ V NEZNÁŠOVĚ, OKRES NÁCHOD

Miroslav Novák

1. Úvod

Roku 1984 proběhl na katastru obce Rožnov – Neznášov v návaznosti na meliorační práce záchranný archeologický výzkum. Rýhovací stroj narušil celkem 76 objektů z různých období pravěku a středověku (Kalferst – Sigl – Vokolek 1991 – 1992). Lokalita zahrnující 12 samostatných nalezišť se rozkládá jižně od intravilánu Neznášova až po hranice katastru a na bezprostředně přiléhajících částech sousedních katastrů Habřiny a Černožic (Tab. 21). Výše zmíněné zkoumané objekty se nacházejí na nalezištích č. 3, 4, 5, 6, 6a, 8 a 9. S pomocí povrchových sběrů keramiky byly identifikovány další plochy s pravěkým a středověkým osídlením označené jako naleziště č. 1, 2, 2a, 7 a 10. Předmětem zájmu tohoto příspěvku jsou především nejpočetněji zastoupené nálezy z pozdní doby halštatské.

2. Přírodní podmínky

Sídliště se rozkládalo v mělkém údolí potoku Jordán, pravostranného přítoku Labe, v celkové délce 1100 m. Objekty byly rozloženy na mírném svahu orientovaném na jihovýchod nejdále 350 m od břehu potoka. Nadmořská výška lokality se pohybuje mezi 250 a 270 m.

Geomorfologicky náleží lokalita Velichovské tabuli. Jde o plochou pahorkatinu na pískovcích, slínovcích a spongilitech cenomanu, spodního a středního turonu s pleistocénními říčními štěrky a písky (Demek 1987). Pokud jde o půdy, leží na rozmezí nivních půd a pásma hnědozemí. Druhově jde o středně těžké hlinité půdy vyvinuté na spraších s nízkým podílem uhličitanu vápenatého. Vyjádřeno vegetačními stupni, nachází se toto sídliště na rozhraní stupně lužních lesů a stupně dubovo–bukového (Rybář a kol. 1989).

Z hlediska klimatického náleží pozdně halštatské období do fáze subatlantiku, ve které pokračující růst vlhkosti a pokles teplot dosáhl přibližně dnešních hodnot (Waldhauser 2001, 26). Neznášov se nachází v oblasti, která se dnes vyznačuje průměrnými ročními teplotami 7 – 8°C a srážkami 600 – 700 mm/rok, přičemž 350 – 450 mm připadá na vegetační období a 200 – 300 mm na zimu. Sněhová pokrývka zde leží průměrně 50 – 70 dní (Atlas ČSSR 1984).

3. Přehled nalezišť

Naleziště 1 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 320/190, 287/227, 289/248, 335/255, 344/237, 341/208) leží na východním svahu jihozápadně od intravilánu Neznášova na parcelách č. 133/6, 8 - 14, 26 - 34. Realizovány byly pouze sběry a nálezy byly uloženy do sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové.

Naleziště 2 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 342/273, 318/277, 324/283, 342/279) leží na jihovýchodním svahu západně od intravilánu Neznášova na parcelách č. 175/13, 15. Nálezy pocházejí pouze ze sběrů a byly uloženy do sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové.

Naleziště 2a (SMO:5 Jaroměř 5–4, 303/255, 313/272, 343/264) leží západně od intravilánu Neznášova na parcele č. 138 mezi nalezišti 1 a 2. Od naleziště 1 je odděleno silnicí do Habřiny a od naleziště 2 dnes již rozoranou polní cestou. Nálezy pocházejí pouze ze sběrů a byly uloženy do sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové.

Naleziště 3 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 339/113, 302/128, 299/141, 319/149, 343/142, 351/124) se nachází na jihovýchodním svahu přibližně 500 m jižně od intravilánu Neznášova a 200 m západně od mlýnu Skořípka na parcelách č. 124, 131/2 – 5, 133/1. Na nalezišti byly zkoumány objekty č. 1, 2 a 10. Nálezy z povrchového sběru byly uloženy do sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové a nálezy z objektů do sbírek Okresního muzea v Náchodě.

Naleziště 4 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 4331/094, 321/097, 315/106, 317/116, 331/110, 340/099) navazuje od jihu na naleziště 3 a je od něj odděleno struhou. Rozkládá se na severovýchodním svahu na parcelách č. 127 a 128. Na nalezišti se nacházejí objekty č. 3 a 4. Nálezy z povrchového sběru byly uloženy do sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové a nálezy z objektu č. 3 do sbírek Okresního muzea v Náchodě. Objekt č. 4 byl bez nálezů.

Naleziště 5 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 5337/061, 325/074, 329/085, 349/091, 358/079, 353/063) se nachází asi 800 m jižně od intravilánu Neznášova. Je rozděleno cestou na západní a východní část, přičemž západní část leží převážně na katastru obce Černožice na parcele č. 625 a východní na katastru Neznášova na parcelách č. 117, 119, 120/4 a 121/1. Na západní části byly prováděny pouze sběry a nálezy z nich byly převezeny do Muzea východních Čech v Hradci Králové. Ve stejné instituci jsou uloženy i nálezy ze záchranného výzkumu objektů č. 6, 8 a 9. Nálezy z objektů č. 5 a 15 získalo Okresní muzeum v Náchodě. Zbylé objekty č. 7, 11 a 12 neobsahovaly žádné nálezy.

Naleziště 6 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 376/109, 360/125, 371/175, 400/174, 403/163, 396/135) leží téměř na rovině v délce 350 m mezi mlýnem Skořípka a cestou z Neznášova do Holohlav na parcelách č. 108/ 1 – 3, 5, 23 – 27, 29 dále 109 a 122/1. V Okresním muzeu v Náchodě jsou uloženy nálezy ze záchranného výzkumu objektů č. 18 a 37 a v Muzeu východních Čech v Hradci Králové

nálezy z povrchových sběrů a z objektů č. 14, 19, 27 a 35. Zbylé objekty č. 13, 16, 17, 20 – 26, 28 – 34, 36 a 37 byly bez nálezů.

Naleziště 6a (SMO:5 Jaroměř 5–4, 414/154, 413/165, 423/162) navazuje na naleziště 6 severně od mlýnu Skořípka na parcele č. 100/4. Nálezy z objektu 38 jsou uloženy v Okresním muzeu v Náchodě. Z dalšího objektu č. 39 nepocházejí žádné nálezy.

Naleziště 7 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 411/191, 401/199, 404/221, 416/230, 424/221, 422/198) leží na mírném východním svahu 200 m jižně od intravilánu Neznášova na parcelách č. 108/13 – 20. Realizován byl pouze povrchový sběr a nálezy předány do Muzea východních Čech v Hradci Králové.

Naleziště 8 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 460/213, 453/230, 469/255, 489/261, 493/244, 473/217) se nachází na jihovýchodním svahu asi 200 m jihovýchodně od intravilánu Neznášova na parcelách č. 72/10 – 17 a 74/7 – 14. Nálezy z povrchového sběru a z objektů č. 41, 44, 53, 54, 57 a 65 byly uloženy do sbírek Muzea východních Čech v Hradci Králové. Nálezy neobsahovaly objekty č. 40, 42, 43, 45 – 52, 55, 56, 58 – 64 a 66 – 72.

Naleziště 9 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 382/056, 378/063, 401/083, 416/073, 405/061) se nachází asi 800 m jižně od intravilánu Neznášova na levém břehu potoka. Objekty č. 73 – 79 bez nálezů se nacházejí v nivě potoka na katastrálním území Neznášova na parcelách č. 112/2, 3 a 113/3. Část naleziště na ploché terase nad nivou již leží na katastrálním území obce Černožice na parcele č. 632. Nálezy z povrchového sběru jsou uloženy v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.

Naleziště 10 (SMO:5 Jaroměř 5–4, 461/275, 452/276, 452/289, 463/296, 471/288) leží bezprostředně na jihovýchodním okraji intravilánu Neznášova na parcele č. 71/1. Nálezy z povrchového sběru jsou uloženy v Muzeu východních Čech v Hradci Králové.

4. Metodika

Než bude přistoupeno k vyhodnocení vlastního výzkumu, je třeba upozornit na omezenou vypovídací hodnotou nálezů způsobenou formou archeologického výzkumu. Šlo o záchranný výzkum při melioračních pracích. V ideálním případě je tak zdokumentován pouze segment objektu o šířce kolem 0,55 m, nemluvě o neznámém množství objektů, které melioračním rýhám unikly zcela. Téměř kompletní soubor nálezů máme k dispozici pouze z objektů č. 2 (Tab. 18:2) a 14 (Tab. 18:14). Vycházet budeme z předpokladu, že výběr nálezů je náhodný a soubor si tak zachovává jistou reprezentativnost. Zůstává však problém malého počtu nálezů. Nelze tedy použít statistické analýzy, ale je nutné studovat postavení analogických kusů v rámci jiných soudobých celků a na základě toho posuzovat postavení daného kusu v rámci neznášovského souboru.

Soudobými celky se zde rozumí zejména nepočetné publikované nálezy z východních Čech, doklady z Pojizeří, severozápadních Čech, Slezska, severní Moravy i poněkud vzdálenější paralely z podunajské a bylanské oblasti.
Objekty jsou datovány nejmladšími nálezy. Tato zásada bývá zpochybňována zejména vzhledem k možné druhotné kontaminaci sídlištních objektů splachy z odpadních areálů (Neustupný 1996, 496). Úloha těchto splachů se zdá být nadhodnocená z důvodu rychlého šíření vegetace po zániku objektu (Kazdová 1998, 63). V případě Neznášova lze takovou kontaminaci z jednoho zdroje zcela vyloučit, a to především vzhledem k rozložení nálezů nejmladší keramiky braubašského typu na protilehlých svazích. Na základě těchto závěrů budeme považovat keramiku z výplně za průkaznou pro daný objekt. Musíme ale připustit, že v případě plošného odkrytí objektů by mohlo v budoucnosti dojít vlivem nových nálezů ke korekci datace objektů, a to především směrem k mladšímu období.

5. Rozbor keramiky

Současná terminologie tvarů pozdně halštatské keramiky je značně nejednotná. Pro naši potřebu rozlišíme mísy, soudkovité, hrncovité, amforovité tvary a koflíky. Jde v zásadě o členění formální, které poslouží pouze jako pomůcka při datování keramiky a které nemusí vždy odpovídat dělení nádob z hlediska jejich pravděpodobné původní funkce. Podle tohoto kritéria lze vyčlenit tzv. keramiku stolní (jemnější mísy, koflíky), kuchyňskou (hrubé mísy, hrncovité, soudkovité a amforovité tvary) a zvláštní tvary (přesleny).

5.1 Mísy

Mísy jsou hlavním představitelem stolního zboží. Jsou mezi nimi kvalitní tenkostěnné exempláře z jemně plaveného materiálu s hlazeným povrchem i kusy hrubé nekvalitně vypálené. Lze je rozdělit do dvou základních skupin, které se souběžně vyskytují po celou dobu pozdně halštatskou. Jde o mísy kónické s rozevřeným, svislým nebo různě zataženým okrajem a mísy esovité, výrazně profilované nebo braubašské profilace[1]. Jako srovnávací materiál pro dataci neznášovských exemplářů je zde použit především zatím nejrozsáhlejší publikovaný soubor pozdně halštatské keramiky zpracovaný P. Budinským pro severozápadní Čechy (Budinský 1968, 1970, 1992, 1996, 1997, 1999, 2001).
První skupina je v Neznášově zastoupená 25 kusy. Pro další dělení poslouží ze-

[1] Označení některých tvarů, zejména mís, jako tvary braubašského typu nebo braubašské profilace je zde použito pouze jako formální s vědomím jeho nesprávnosti. Vede nás k tomu skutečnost, že je tento termín v naší literatuře hluboce vžit. Správné označení by mělo náležet pouze mísám z eponymního naleziště v Braubachu v Hessensku datovaným do stupně LTB (Schwappach 1975). Naše mísy oproti tomu spadají do stupňů LTA1-2.

jména sklon okraje, jeho modelace a výška maximální výdutě. Podle prvního kritéria můžeme vytvořit souvislou škálu od mís s okrajem široce rozevřenýn až po silně zatažené mísy. Varianty mís se široce rozevřeným (Tab. 7:9; 9:8), svislým (Tab. 1:1; 3:4,5,6,7; 5:9; 6:6; 7:7; 9:3,4) nebo jen mírně zataženým okrajem (Tab. 1:11; 2:2,3; 9:6) se vyskytují po celé sledované období s vrcholem ve stupni HD. Okraj se postupem času více zatahoval a vývoj pokračoval až k mísám se silněji zataženým okrajem (Tab. 2:4; 5:3; 11:14; 13:2) jejichž výskyt vrcholí ve stupni LTA. Podle úpravy okraje lze rozlišit variantu s okrajem v profilu zahroceným (Tab. 5:9; 1:11). Výskyt této starší varianty vrcholí ve stupni HD, ale v menší míře se vyskytuje i později. Varianta s okrajem v profilu zaobleným (Tab. 2:4; 3:1,4,6; 7:7; 9:4,8; 12:7,11) je průběžná v celém sledovaném období. Varianta s okrajem pravoúhle seříznutým (Tab. 2:2,3; 3:5,7; 5:3; 9:3; 13:1,2) se vyskytuje ve stupních HD3/LTA1 a částečně LTA2. Mísy se zesíleným okrajem jsou průběžné (Tab. 1:1,5; 3:7). Konečně podle kritéria výšky výdutě můžeme konstatovat mísy plynule zaoblené (Tab. 3:1,6; 5:9; 7:7; 9:6; 13:2). Ty trvají po celé pozdně halštatské období, ale jejich vrchol spadá do stupně HD3/LTA1. Protějškem tomuto typu jsou mísy se zataženým okrajem s kónickými stěnami a maximální výdutí nebo zalomením těsně pod okrajem (Tab. 2:2,4; 5:3). Tento typ je rovněž průběžný, ale s vrcholem spíše ve starším stupni HD. Jako samostatný průběžný typ sem můžeme zařadit mísy s lomem dvojkónické profilace (Tab. 9:9; 13:1). Na tomto místě je třeba ještě upozornit na mísu se zataženým okrajem z objektu č. 2 (Tab. 2:2), která je opatřena na okraji výlevkou. Tento prvek je zatím bez analogií.

Druhou velkou skupinu tvoří mísy výrazně profilované, esovité a mísy označované konvenčně jako mísy s braubašskou profilací. Všechny tyto tvary mají společnou více či méně esovitou profilaci s ven vyhnutým okrajem. Mísy této skupiny bývají kvalitnější a někdy jsou již vyráběny s pomocí hrnčířského kruhu. Z Neznášova známe variantu výrazně profilované mísy s přesekávaným lomem (Tab. 5:4). Téměř identický tvar z Hrušova (Budinský – Waldhauser 1978, 3:1) je datován do stupně LTA. Další obdobný tvar pochází například z Češova na Jičínsku (Vokolek 1992, 4:23), kde byl datován do klasické LTA fáze s konstatováním stoupající tendence oproti staršímu období. Obdobný tvar s ostřejším lomem a bez výzdoby (Tab. 5:10) pochází z objektu č. 10. Jedná se o tvar starší než předchozí (Waldhauser 1993). Z objektů č. 9 a 10 pocházejí zlomky na kruhu vyrobené mísy tzv. braubašské profilace (5:11; 6:1). V Radovesicích je tento tvar řazen do stupně IIa případně s přežíváním ve stupni IIb (Waldhauser 1993, 56:552). To znamená, že by tento tvar byl datován do stupně LTA1 a částečně LTA2. Nejpozději zaznamenáváme výskyt tohoto tvaru v horizontu mladšího braubašského zboží – LTB1 (Waldhauser 1977, 11:25). Analogický tvar bez výzdoby známe z Tuchoměřic – Kněžívky z objektu 8/59 (Schwappach 1975, VIII/16). Zde je

autorem řazen do stupně LTA1. Další analogii tomuto tvaru nacházíme na sídlišti v Příšovicích v objektu 15/56, který je datován do mladší červené fáze (Waldhauser 1976, 6:4). Z objektu č. 6 pochází velmi jemná tenkostěnná esovitá miska s vývalkem a šikmými zářezy na maximální výduti (Tab. 4:4). Tvar se vyskytl v Hostomicích, kde byl datován do Budínského stupně L I (Budínský 1997, XXIV:2) a v Libčicích – Chýnově se začleněním do horizontu s vlešťovanou keramikou (Vojtěchovská 1995, 15:13). Jedná se tedy spíše o starší tvar z fáze HD. Kombinace výzdoby, jak byla použita u tohoto tvaru, je pro pozdně halštatské období příznačná.

5.2 Soudkovité nádoby

Jde o hrubé užitkové tvary keramiky se svislým (Tab. 1:9,12,13; 3:10; 5:5; 6:3) nebo zataženým hrdlem (Tab. 3:8; 4:1,7) a zpravidla také s lištou pod okrajem. Pro datování jsou vcelku nevhodné, protože se vyskytují v relativně dlouhém časovém úseku. Pro východní Čechy lze konstatovat, že ve starší fázi pozdní doby halštatské jsou soudkovité tvary častější a jsou postupně nahrazovány tvary hrncovitými a situlovitými (Vokolek 1992, s. 546).

5.3 Hrncovité nádoby

Hrncovité tvary nádob jsou z hlediska funkce úzce příbuzné se soudkovitými nádobami. Od soudkovitých tvarů se liší prohnutým hrdlem, čímž dostávají esovitou profilaci (Tab. 5:1; 7:2; 9:1). Hrdlo může být od těla odsazeno (Tab. 1:7; 3:2; 4:2). V případě, že je odsazené hrdlo nízké a okraj víceméně svislý, mluvíme o hrncovitých nádobách situlovitého tvaru (Tab. 7:1; 8:1,2). Situlovitý tvar přežívá z mladohalštatského prostředí a analogie k němu můžeme hledat na severoitalských popelnicových polích (Vokolek 1993, 72; 1999, 12). Hrncovité tvary obecně nejsou příliš chronologicky citlivé. Pouze u tvaru s odsazeným kónickým hrdlem, silně vykloněným okrajem a příměsí tuhy severomoravské provenience (Tab. 1:7) můžeme konstatovat jeho mladší výskyt (Jansová 1957, 18:12; Schwappach 1975). Totéž lze říci i u hrncovité nádoby s kyjovitým okrajem (Tab. 5:1), která je rovněž mladším prvkem v neznášovském souboru. Kyjovitý okraj chronologicky stojí ještě dále než předchozí tvar s vykloněným okrajem (Schwappach 1975). Pro hrncovité nádoby malých rozměrů s plynulou esovitou profilací (Tab. 9:1) můžeme použít termín pohár. Jde o tvary, které jsou v pozdně halštatském materiálu velmi vzácné. Jejich množství roste směrem na jihovýchod. Neznášovský exemplář je vysoký 11,7 cm. Analogický kus vysoký 14,4 cm známe z Býčí skály, kde je spolu s ostatními nálezy datován do stupně HD1 nebo částečně HD2 (Parzinger – Nekvasil – Barth 1995, 64:634). Dalších nejméně 8 exemplářů známe ze současného pohřebiště v Chotíně (Dušek 1966).

5.4 Amforovité nádoby

V keramickém materiálu z Neznášova jsou zastoupeny 7 zlomky nálevkovitého ústí. Typ lahvovité amfory s vysokým kónickým hrdlem a mírně ven vykloněným zužujícím se okrajem (Tab. 5:8; 9:5) je v Libčicích – Chýnově řazen do horizontu s vlešťovanou keramikou (Vojtěchovská 1995, 14:9). Rovněž v Krašovicích spadá tvar podobné profilace do starší fáze (Jansová 1957, 7:28). V Hostomicích se sice objevuje i v mladších fázích, nicméně je řazen ke staršímu typu amfor (Budínský 1997, XXVI:14). Totéž platí i v případě Češova na Jičínsku (Vokolek 1992, 3:4). Do staršího období můžeme datovat i tenkostěnnou amforu s lomeným hrdlem (Tab. 4:8). Vyskytla se v Libčicích – Chýnově, kde je řazena do horizontu s vlešťovanou keramikou (Vojtěchovská 1995, 14:14). Oproti tomu amforovité tvary se zesíleným seříznutým okrajem (Tab. 1:4,6) jsou v Libčicích – Chýnově řazeny do horizontu braubašského zboží (Vojtěchovská 1995, 10:10). V rámci keramického souboru z Hostomic pak tento tvar patří k mladší variantě amfor (Budínský 1997, XXVIII:3).

5.5 Koflíky

Z Neznášova pochází jediný nezdobený exemplář s částí ucha (Tab. 11:7). Koflíky jsou vcelku nevhodné pro datování, neboť se udržují od mladší doby halštatské a mizí až s příchodem historických Keltů. Problémy činí i samotná identifikace tvaru, pokud se nezachová část s uchem. Okraj je většinou podobný mísám a často nerozhoduje ani průměr okraje. V případě koflíku z Neznášova neznáme průměr ústí, ale průměr maximální vydutě činí 10 cm.

5.6 Výzdoba a úprava povrchu

Na keramice nebyla zaznamenána vlešťovaná, tuhovaná ani kolkovaná výzdoba. Veškerý výzdobný repertoár představuje plastická výzdoba. Ta sestává z hladkých (Tab. 4:3) nebo prstovaných lišt (Tab. 4:1; 5:5; 6:3; 7:2), lišt se vpichy (Tab. 1:12), řad vrypů (Tab. 1:7,8; 4:2; 7:1; 8:1,2), vpichů (Tab. 5:4; 11:8), rýžek (Tab. 4:4) nebo hrubých dvojitých pásků (Tab. 1:9; 3:9). Vedle lišt měly především funkční význam různé knoflíky a vývalky (Tab. 1:13; 4:4; 6:5). K poměrně neobvyklé výzdobě patří jemná kanelůra pod okrajem zatažené misky (Tab. 3:1) a zvlněná lišta (Tab. 3:3). Zvlněná lišta má zřejmě tradici ve starším období, kdy se objevily na nádobách plastické půlměsícovité nálepy tvořící ornament v podobě arkády obíhající celé tělo nádoby. Tento styl výzdoby má analogie v severoitalských předetruských žárových hrobech (Vokolek 1993, 70). Ze střední Evropy známe rovněž skutečnou průběžnou plastickou vlnici, a to z nalezišť odpovídajících časově III. stupni slezskoplatěnické kultury, tedy Reineckovu stupni HC. Z Moravy známe dvě nádobky s plastickou vlnicí z Němčic nad Hanou a z Mohelnice. Další doklady pocházejí z dolnorakouského halštatského typu Statzendorf – Gemeinlebarn, z bylanské i slezskoplatěnické kultury v severovýchodních Čechách a v Polsku. U tohoto typu výzdoby je někdy také předpokládán východohalštatský původ (Podborský 1957, 6). Další analogické kusy pocházejí ze sídliště Polešovice – Nivy (Vlasatíková 2001, 18/278 – 230, 31/224 – 51). Neznášovská vlnice se zdá být kombinací obou předchozích motivů.

6. Mikropetrografické rozbory časně laténské keramiky

(Martin Hložek)

Pro mikropetrografický rozbor byl odebrán jeden vzorek z braubašské misky, kterou jsme porovnávali s rozbory Ch. Gosdena (1987). Další vzorek pochází ze dna grafitové keramiky. Provenience grafitu studovaného vzorku byla provedena na základě srovnání se surovým grafitem z českých a moravských výchozů a grafitovou keramikou různých časových období (Hložek – Gregerová 2001, 117-128).

Neznášov (okr.Náchod), vzorek 1 - braubašská miska. Střep je velmi jemně zrnitý, pojivo velmi slabě heterogenní a mikrostruktura nevýrazně fluidální. Zastoupení minerálů: křemen, plagioklas, muskovit, turmalín a železité bročky. Ve střepu lze pozorovat stopy po vyhoření organických látek. Původní vytvářecí hmota je jíl. Teplota výpalu se pohybovala kolem 700°C.

Neznášov (okr.Náchod), vzorek 2 - dno grafitové keramiky. Střep je středně zrnitý, pojivo je homogenní, a mikrostruktura všesměrná. Zastoupení minerálů a hornin: muskovit, křemen, slídová grafitová břidlice. Muskovit a křemen pochází ze slídové grafitové břidlice. Výchozí surovinou je jíl, který je možné pozorovat v některých místech preparátu.

Při srovnání složení studované braubašské misky s materiálem studovaným Ch. Gosdenem (1987) můžeme konstatovat, že studovaná kolkovaná keramika neodpovídá složením ani jednomu ze tří stanovených výrobních okruhů. Miska byla vypálena nejprve oxidačně při teplotě mezi 600-700°C. V průběhu výpalu byla pec uzavřena, takže byla keramika vystavena poloredukčním podmínkám a nádoba získala specifický odstín. Grafitová surovina použitá k výrobě studované laténské keramiky pochází pravděpodobně z výchozů severní Moravy.

7. Ostatní nálezy

V širším slova smyslu patří ke keramice i přesleny. Z Neznášova pocházejí dva kusy. Oba jsou symetricky dvojkónické. Jeden je hladký (Tab. 5:6) a druhý žlábkovaný (Tab. 7:3).

Z objektů č. 1, 2, 3, 5, 6, 8, 9, 14, 15, 27, 35, 53, 63 pochází celkem 108 kusů mazanice. Z objektu č. 15 máme k dispozici mazanici s otiskem výpletu z prutů o průměru 1,5 cm. Z objektu č. 51 dále pochází 14 kusů slabě vypáleného výmazu, patřícího zřejmě k nadzemní konstrukci pece. Z dalších vyzvednutých

nálezů je významná kovářská[2] struska. Z objektu č. 6 pochází 3 kusy a z objektu č. 14 celkem 5 kusů. Kromě jednoho kusu polotovaru broušené sekerky z objektu č. 14 (Tab. 14:1) a zlomku drtidla z objektu č. 35 (Tab. 14:2) bylo vyzvednuto 38 kamenů různých druhů. Šlo o křemen, svor, pískovec a slepenec pocházející zřejmě z říčních štěrků. Pozornost si zaslouží 3 kusy červeného železitého pískovce z objektu č. 2, které byly nataveny vysokým žárem. Z kamenných artefaktů je třeba připomenout zmínku v nálezové zprávě o celém drtidlu a vývrtku z objektu č. 19. Drtidlo se nenachází ani v Okresním muzeu v Náchodě ani v Muzeu východních Čech v Hradci Králové. V náchodském muzeu má být dále uložen kamenný vývrtek. Mezi několika neoznačenými vývrtky ze sbírek této instituce není možné neznášovský exemplář s jistotou identifikovat. Významný v rámci neznášovského souboru je nález 5,5 cm dlouhého plíšku z barevného kovu (Tab. 2:5) z objektu č. 2. V našem případě není možné předmět blíže identifikovat. Vzhledem k nálezu plíšku v hromadě hlíny po rýhovacím stroji nelze vyloučit ani recentní původ.

Podle rozboru nečetného kostěného materiálu provedeného G. Dreslerovou byl chován skot (obj. č. 2, 3), koně a ovce, popřípadě kozy (obj. č. 2). Kost jelena z objektu č. 1 je patrně dokladem lovu. Další blíže neurčitelné ohořelé zvířecí kosti pocházejí z objektů č. 5, 6 a 14

Na závěr výčtu nálezů se ještě ve stručnosti zmíníme o nálezech z jiných období než z pozdní doby halštatské. Z objektu č. 65 pocházejí zlomky středověké keramiky datovatelné do 12. – 13. století (Tab. 10:1-5), z objektu č. 19 okraj lengyelské nádoby (Tab. 11:1), z naleziště č. 2a keramika z 2. pol. 13. a ze 14. století (Tab. 11:2-6) (Ruttkay 1995). Dále ze sběrů na nalezišti č. 3 pocházejí střepy z období středohradištního (Macháček 2001) a z povrchových sběrů na nalezišti č. 2 (Tab. 12:1-10) keramika III. stupně slezskoplatěnické kultury (Vokolek 1999).

8. Interpretace

8.1 Interpretace objektů[3]

V Neznášově můžeme podle profilů vyčlenit hliníky, výrobní objekty, zahloubené chaty, přístřešky, zásobnice, pece, kůlové jamky a základové žlaby. Předpokládat, že převážná většina z 59 objektů bez datovatelných nálezů patří rovněž do období pozdně halštatského, můžeme pouze hypoteticky.

Zahloubeným obydlím odpovídají tvarem profilu objekty č. 1, 2, 3, 4, 6, 8, 9, 14, 16, 17, 18, 27, 35, 41, 44, 53, 55, 61, 66, 69 a 70. Stopy lidské činnosti v podobě nálezů keramiky, mazanice a dokladů zacházení s ohněm neslo 13 těchto

[2] Podle vyjádření M. Hložka

[3] Číslování objektů v obrazových přílohách odpovídá skutečným číslům objektů podle nálezové zprávy

objektů, z toho 10 na jižní části lokality. Dalších 8 objektů převážně v severní části lokality bylo zcela bez nálezů. Pokud jde o výrobní funkci objektů, pro pozdní dobu halštatskou je charakteristický ústup specializovaných dílen a podomácká výroba (Gedl 1985, 45). Otázka obytné či naopak výrobní funkce tímto faktem ztrácí význam. Za doklad výrobních aktivit můžeme považovat přesleny (obj. č. 8, 27), kovářskou strusku (obj. č. 6, 14), případně jiné nakládání s ohněm (obj. č. 2). Objekty č. 13, 19 a 75 byly interpretovány jako hliníky. Jde o nepravidelné jámy značných rozměrů nevykazující významnější lidskou činnost, přesto nelze vyloučit ani interpretaci obytného objektu.

Objekty č. 5, 6, 21, 28, 38, 40, 46, 52, 57, 58 a 63 můžeme interpretovat jako zásobní jámy. Mají vakovitý (obj. č. 6) nebo kónický tvar (obj. č. 28). Zásobnice č. 6 byla narušena mladší zahloubenou chatou. Z předpokládaných zásobních jam č. 38 a 58 zbylo jen dno. Za zbytky zásobních jam stejně tak dobře můžeme považovat i vanovité jámy č. 29, 48 a 67. Tyto jámy by případně bylo možno ve shodě s dělením objektů turnovského typu (Waldhauser 1976, 18) považovat za přístřešky. Objekt č. 65 stejného tvaru obsahoval středověkou keramiku z 12.-13. století a ohniště obložené kameny.

Kůlové jamky představují poměrně snadno identifikovatelný tvar objektu. Jejich rozměry se pohybují mezi 16 a 66 cm šířky. Téměř ve všech případech bylo dno kůlových jamek ploché, kůly se tedy spíše zakopávaly. Jako kůlové jamky identifikovat objekty č. 11, 12, 15, 20, 22, 23, 30, 31, 32, 33, 36, 42, 47, 50, 56, 59, 60, 62, 68, 72, 73 a 74. Stejný profil jako kůlové jamky, ale současně na obou stěnách meliorační rýhy měly objekty č. 45, 49, 7 interpretované jako základové žlaby. Mohly být základem nadzemního objektu, pozůstatkem ohrady nebo palisády ohrazující dvorec. Nelze vyloučit ani odvodňovací funkci.

Objekt č. 51 se stěnami pokrytými vrstvou vypálené mazanice a s uhlíky a slabě vypáleným výmazem ve výplni můžeme označit jako pec.

Poslední skupinu tvoří většinou nepravidelné objekty s neurčitelnou funkcí nebo zbytky větších zničených nebo nezachycených objektů. Patří sem objekty č. 24, 25, 26, 34, 37, 39, 43, 54, 64 a 76.

9. Datace objektů

Objekt č. 1 můžeme na základě jediné mísy se svisle postaveným okrajem (Tab. 1:1) zařadit pouze rámcově do pozdní doby halštatské bez bližšího určení. Objekt č. 2 se skládá ze tří částí. Dvě starší jámy byly později narušeny mladší zemnicí. Z výplně východnější jámy pocházejí chronologicky necitlivé okraje mís se zataženým okrajem (Tab. 2:2,3,4) a nepravidelná kulovitá nádobka (Tab. 2:1). Nálezy ze zemnice vykazují mladší charakter. Tento objekt je jedním ze čtyř na neznášovském sídlišti, kde byla zaznamenána keramika s příměsí tuhy. Tuhu obsahuje i hrncovitá nádoba s výrazně ven vykloněným okrajem (Tab. 1:7).

Rovněž dva okraje amforovitých nádob (Tab. 1:4,6) datují objekt spíše do fáze HD3/LTA1. Z objektu č. 3 pochází nádoba s plastickou zvlněnou lištou (Tab. 3:3), která navazuje na starší mladohalštatskou tradici. Totéž platí i o míse se zataženým okrajem, jemnou kanelůrou pod okrajem a tuhovaným povrchem (Tab. 3:1). Objekt č. 5 je možné na základě esovité mísy slabého profilu (Tab. 3:11) a soudkovité nádoby s kolmým hrdélkem (Tab. 3:8) datovat do mladší fáze. Tenkostěnná amfora s lomeným hrdlem (Tab. 4:8) a tenkostěnná esovitá miska s vývalkem (Tab. 4:4) naznačují starší dataci objektu č. 6 jsou staršího typu. Naopak nálezy z objektu č. 8 mají již charakter stupně LTA. Jde zejména o mísu s přesekávaným lomem (Tab. 5:4) a hrncovitou nádobu s kyjovitým okrajem (Tab. 5:1). Mladší profilaci vykazuje i mísa se zataženým okrajem (Tab. 5:3) a dvojkónický přeslen (Tab. 5:6). Pro objekty č. 9 a 10 můžeme použít nejpřesnější datační prostředek jaký máme v neznášovském souboru k dispozici. Jedná se o mísu tzv. braubašské profilace (Tab. 5:11; 6:1). Na exemplářích z Neznášova chybí jinak běžná kolkovaná výzdoba. Objekty č. 9 a 10 jsou tímto datovány do stupně LTA1 případně s přežíváním do LTA2. V případě objektu č. 9 máme k dispozici také keramiku s příměsí tuhy a tenkostěnnou amforu s lomeným hrdlem, které rovněž naznačují mladší dataci. Objekt č. 14 můžeme na základě mís se svislým okrajem (Tab. 9:3,4) a hrncovité nádoby (Tab. 9:2) datovat pouze rámcově do pozdního halštatu, snad s jistou tolerancí do staršího období. Z objektu č. 18 můžeme pro dataci použít pouze amforu s vysokým kónickým hrdlem a ven vyhnutým okrajem (Tab. 9:5). Tento je typ je obvyklý pro starší období, musíme však připomenout, že v objektu č. 10 se obdobný tvar vyskytl spolu s mísou braubašské profilace (Tab. 5:11). Mnohem větší základnu pro dataci poskytuje objekt č. 27. Tento objekt obsahuje nálezy nesporně mladšího charakteru. Má největší podíl tuhové keramiky, mladého rázu je i odsazené dno tvořící nožku (Tab. 7:10). Objekt č. 35 s nálezem pohárku (Tab. 9:1) je tímto datován do staršího období. Objekty č. 37, 38, 53 a 58 jsou opět rámcově pozdně halštatské. Pouze mísa dvojkónické profilace (Tab. 9:9) by mohla naznačovat mladší dataci objektu č. 58.

10. Rekonstrukce sídliště

Pro rekonstrukci podoby osady máme ztíženou pozici vlivem torzovitosti výzkumu. Pokusíme se o výpočet přibližného původního počtu objektů na sídlišti. Vzájemná vzdálenost melioračních rýh činí 6 – 12 m. Na pozdně halštatských sídlištích převládala orientace zemnic V – Z. V našem případě směřovaly meliorační rýhy většinou ve směru JZ – SV, máme tedy hypoteticky k dispozici úhlopříčné řezy objekty. Při průměrné délce profilů zemnic 3,13 m máme tedy k dispozici 32 – 51 % všech zemnic na ploše zasažené melioracemi. Při 21 nalezených zemnicích můžeme předpokládat původní počet 41 – 66. Stejným způsobem můžeme odhadnout počet nalezených zásobních jam na 18 – 33 %. Původní

počet by se mohl pohybovat od 33 do 61 jam. To znamená, že jedna domácnost by po celou dobu existence používala stále stejnou zásobní jámu. U kůlových jamek tímto výpočtem docházíme k počtu nalezených objektů od 5 do 11 %. Můžeme tedy předpokládat 191 - 420 kůlových jamek. Ať už bereme v úvahu počty objektů reálně nalezených nebo hypoteticky předpokládaných, nemáme před sebou podobu sídliště v jednom konkrétním okamžiku, nýbrž součet objektů nahromaděných za celou dobu trvání osady. Počet domů nacházejících se na sídlišti v jedné fázi můžeme vypočítat podle vzorce: počet domů celkem životnost domu / délka trvání sídliště = počet právě obývaných domů (Neustupný 1986). Pro účely stanovení životnosti obytného objektu budeme vycházet z předpokladu, že sloužil vždy jedné generaci. Průměrný věk populace popelnicových polí není kvůli žárovému ritu možné zjistit. U časově nejbližší keltské populace se průměrný věk při dožití pohyboval kolem 30 – 40 let (Waldhauser 2001, 21). Z toho vyplývá pravděpodobná délka používání obytného objektu kolem 20 let. Rozpětí trvání neznášovského sídliště od HD2 po LA2 činí přibližně 170 let. Po dosazení všech hodnot do vzorce nám vychází 5 – 8 obytných objektů v jedné fázi vývoje, ve kterých by mohlo žít odhadem 20 – 40 lidí. Použijeme-li pouze počet obytných objektů s jistotou datovatelných do pozdně halštatského období, bude se výsledný počet obyvatel pohybovat jen mezi 10 a 20 jedinci. Výpočet lze považovat pouze za orientační, a to ještě platný jen za předpokladu stálého počtu obyvatel v průběhu vývoje osady, přesto jeho výsledky zapadají do širších souvislostí přechodu mezi dobou halštatskou a laténskou.

11. Závěr

Pozdně halštatské sídliště v Neznášově čítá 15 nesporně pozdně halštatských objektů. S jistou opatrností k nim můžeme připočítat i dalších 59 objektů bez datovatelných nálezů, protože z jiných období pochází pouze jeden středověký a jeden lengyelský objekt. Jde o klasický typ otevřené osady na jižním a jihovýchodním svahu v bezprostřední blízkosti vodního toku. 21 objektů lze označit jako zemnice, 11 jako zásobní jámy, dále 22 kůlových jamek a 3 základové žlaby. Ostatní objekty jsou obtížně identifikovatelné. Hlavním zdrojem informací je keramika. Dominují mísy kónické nebo esovité profilace a chronologicky nepříliš citlivé hrncovité a soudkovité tvary. Nejpřesněji datovatelné a zároveň i nejmladší jsou zlomky mís tzv. braubašského typu z objektů 9 a 10 (Tab. 5:11; 6:1) spadající již do stupně LTA 1 a částečně LTA2. Významným nálezem je esovitý pohárek z objektu 35 (Tab. 9:1) jihovýchodního původu datovaný ještě do HD. Výzdoba keramiky je pouze plastická a hloubená, především ve formě plastických lišt a vrypů. Technologicky je důležité použití tuhy ze severomoravských výchozů. Z nekeramických nálezů je to kovářská struska, plíšek z barevného kovu a kosti skotu, ovcí/koz, koně a jelena. Všechny pozdně halštat-

ské nálezy z Neznášova snad s výjimkou mís braubašského typu jsou doklady podomácké výroby v souladu s obecným chudnutím populace po pádu elit v druhé polovině 6. století. Tam můžeme také klást počátky neznášovské osady. Konec osídlení spadá zřejmě ještě do období před příchodem historických Keltů, jejichž doklady na lokalitě chybí.

Literatura:

Atlas, 1984: Atlas ČSSR. Praha.

Boček, J. – Lochmann, Z. 1984: Neznášov, okr. Náchod, Rkp. nálezové zprávy, ulož. archiv AO MVČ. Hradec Králové.

Budinský, P. 1968: Libkovice (Mariánské Radčice), Jenišův Újezd, Hostomice, významná naleziště z doby laténské v Podkrušnohoří, I. část: Libkovice (Mariánské Radčice). Teplice.

Budinský, P. 1970: Libkovice (Mariánské Radčice), Jenišův Újezd, Hostomice, významná naleziště z doby laténské v Podkrušnohoří, II. část: Jenišův Újezd. Teplice.

Budinský, P. 1992: Mladohalštatský a časně laténský sídlištní materiál z Podkrušnohoří v archeologické sbírce teplického muzea (fond Teplice). Teplice.

Budinský, P. 1996: Mladohalštatský a časně laténský sídlištní materiál z Litoměřicka a z Lounska v archeologické sbírce teplického muzea (fond Teplice). Teplice.

Budinský, P. 1997: Výzkum prakeltské osady u Hostomic (okres Teplice) v letech 1970 – 1977, I. Archeologické prameny. Teplice.

Budinský, P. 1999: Výzkum prakeltské osady u Hostomic (okres Teplice) v letech 1970 – 1977, I. Vyhodnocení archeologických pramenů a závěr. Teplice.

Budinský, P. 2001: Archeologické prameny k mladší a pozdní době halštatské a k době laténské ve sbírkách bývalých městských muzeí v Bílině a v Duchcově. Teplice.

Dušek, M.1966: Thrakisches Gräberfeld der Hallstattzeit in Chotín. Bratislava.

Hložek, M. – Gregerová, M. 2001: Předběžné výsledky mikropetrografických rozborů laténské keramiky z jihovýchodní Moravy, In: Ve službách-archeologie II, 117-128. Brno.

Gedl, M. 1985: Schylek kultury luzyckiej w poludniowo – zachodniej Polsce. Práce archeologiczne 37.

Gosden, CH. 1987: The Production and Exchange of Laténe wheel-turned pottery in Bohemia, AR XXXIX, 290-316. Praha.

Jansová, L. 1957: Pozdně halštatské sídliště v Krašovicích ve středním Povltaví. Referáty Liblice, 74 – 82. Praha.

Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1990: Nové archeologické přírůstky KMVČ v Hradci Králové v r. 1989, ZKMVČ 17, 3 – 21. Hradec Králové.

Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1991 – 1992: Archeologické přírůstky v Muzeu východních Čech v Hradci Králové v letech 1990 a 1991. ZKMVČ 18, 7– 29. Hradec Králové.

Kazdová, E. 1998: Poznámky k intruzím keramiky v neolitických sídlištních objektech, 60 – 63, In: Otázky neolitu a eneolitu našich zemí, Turnov – Hradec Králové.

Macháček, J. 2001: Studie k velkomoravské keramice. Brno.

Neustupný, E. 1986: Sídelní areály pravěkých zemědělců, PA LXXVII, 226 – 234. Praha.

Neustupný, E. 1996: Poznámky k pravěké sídlištní keramice, AR XLVIII, 490 – 508.

Novák, M. 2003: Pozdně halštatské a časně laténské osídlení v Neznášově (Kr. Hradec Králové), Rkp. seminární práce, ÚAM FF MU v Brně.

Parzinger, H. – Nekvasil, J. – Barth, F. E. 1995: Die Býčí skála Höhle. Mainz

Podborský, V. 1957: Plastická vlnice na platěnické keramice na Moravě, SbFF-MU E2, 5 - 8. Brno

Ruttkay, M. 1995: Príspevok k poznaniu stredoveké keramiky na juhozápadnom Slovensku, AH 20, 563 nn.

Rybář, P. a kol. 1989: Přírodou od Krkonoš po Vysočinu. Hradec Králové.

Schwappach, F. 1975: Zur Chronologie der östlichen frühlaténe-Keramik, Alba Regia XIV, 109 – 136.

Sigl, J. – Vokolek, V. 1982: Archeologické nálezy v letech 1980 – 1981. ZKMVČ 9, 5 – 14. Hradec Králové.

Sigl, J. – Vokolek, V. 1983: Nové archeologické nálezy v roce 1982. ZKMVČ 10, 5 – 11. Hradec Králové.

Vlasatíková, P. 2001: Časně laténské osídlení lokality Polešovice – Nivy (okr. Uherské Hradiště), Rkp. seminární práce, ulož. na ÚAM FF MU. Brno,

Vojtěchovská, I. 1995: Keltská osada pod mohylníkem v Libčicích nad Vltavou – Chýnově z období pozdně halštatského až časně laténského. Libčice nad Vltavou.

Vokolek, V. 1960: Halštatské sídelní objekty v Hrušově, AR XII. Praha.

Vokolek, V. 1962: Pozdně halštatský objekt v Rosicích u Chrasti, AR XIV, 570 – 572. Praha.

Vokolek, V. 1987: Pozdně halštatské sídliště v Holohlavech. AR XXXIX, 507 – 518. Praha.

Vokolek, V. 1992: Sídliště z pozdní doby halštatské a hradištní v Češově, AR XLIV, 540 – 547. Praha.

Vokolek, V. 1993: Pravěk východních Čech. Hradec Králové.

Vokolek, V. 1999: Východočeská halštatská pohřebiště. Pardubice.

Waldhauser, J. 1976: Turnovský typ kultury lidu popelnicových polí v severních Čechách. Archeologický výzkum v severních Čechách IV. Teplice.

Waldhauser, J. 1993: Die hallstatt- und laténezeitliche Siedlung mit Gräberfeld bei Radovesice in Böhmen, Band I, Quellen; Band II, Wertung. Praha.
Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.

Miroslav Novák: A Final-Hallstatt settlement at Neznášov, district of Náchod. Salvage archaeological excavations took place on cadastral territory of the community of Rožnov-Neznášov following agricultural soil-melioration work in 1984. At that time, the mechanical excavator machine hit a total of 76 archaeological features. This site, consisting of 12 independent sub-sites, is situated south of the Neznášov village proper. The abovementioned excavated features fall within sub-sites 3, 4, 5, 6, 6a, 8 and 9. The total amount of archaeological sub-sites was rounded up by surface surveys, by which other prehistoric and medieval settlement foci, which received the designations 1, 2, 2a, 7 and 10 were identified. Fifteen of the Neznášov features belong to Early-Iron Final Hallstatt age. Fifty-nine other features without datable finds could, perhaps, belong thither as well. This was a classical example of an open village, situated on ground sloping towards the south and southeast, adjacent to a watercourse. Twenty-one of the features may be identified as sunken-floored houses; eleven of them might have served as storage pits, while twenty-two post-holes and three foundation trenches are also present. The remaining features are difficult to identify. The greatest amount of information is supplied he excavated pottery. Most of the examples belong to bowls of conical or S-shaped sections and to pot- as well as barrel shapes, the latter being not a very precise chronological indicator. Items that can be most closely dated, and which are also the latest, may be seen in fragments of Braubach-type bowls from features 9 and 10 (pl. 5 : 11; 6 : 1). These fall into the Late-Iron La Tène LTA 1 stage, in part even to LTA 2. An important find is that of an S-shaped cup found in feature 35 (pl. 9 : 1), of southeastern origin and belonging to the Hallstatt HD stage. The pottery bears sculptured and incised decoration, chiefly in the forms of plastic ridges and slashes. The presence of graphite of South Bohemian origin in the pottery paste constitutes and important technological marker. Other finds include pieces of smithy slag, a strip of a non-ferrous metal and ones of cattle, ovicaprines, horse and red deer. With the exception of the Braubach-type bowls, all the other Neznášov finds attest to the household level of production, to be expected against a background of the general pauperization of he local population groups following the collapse of the elites in the second half of 6th century B.C. Also, it is somewhere in this time period in which the beginnings of the Neznášov village may be sought. The settlement did apparently not live long enough to witness the arrival of the historical Celts after 400 B.C., of the presence of whom we have no traces on the site.

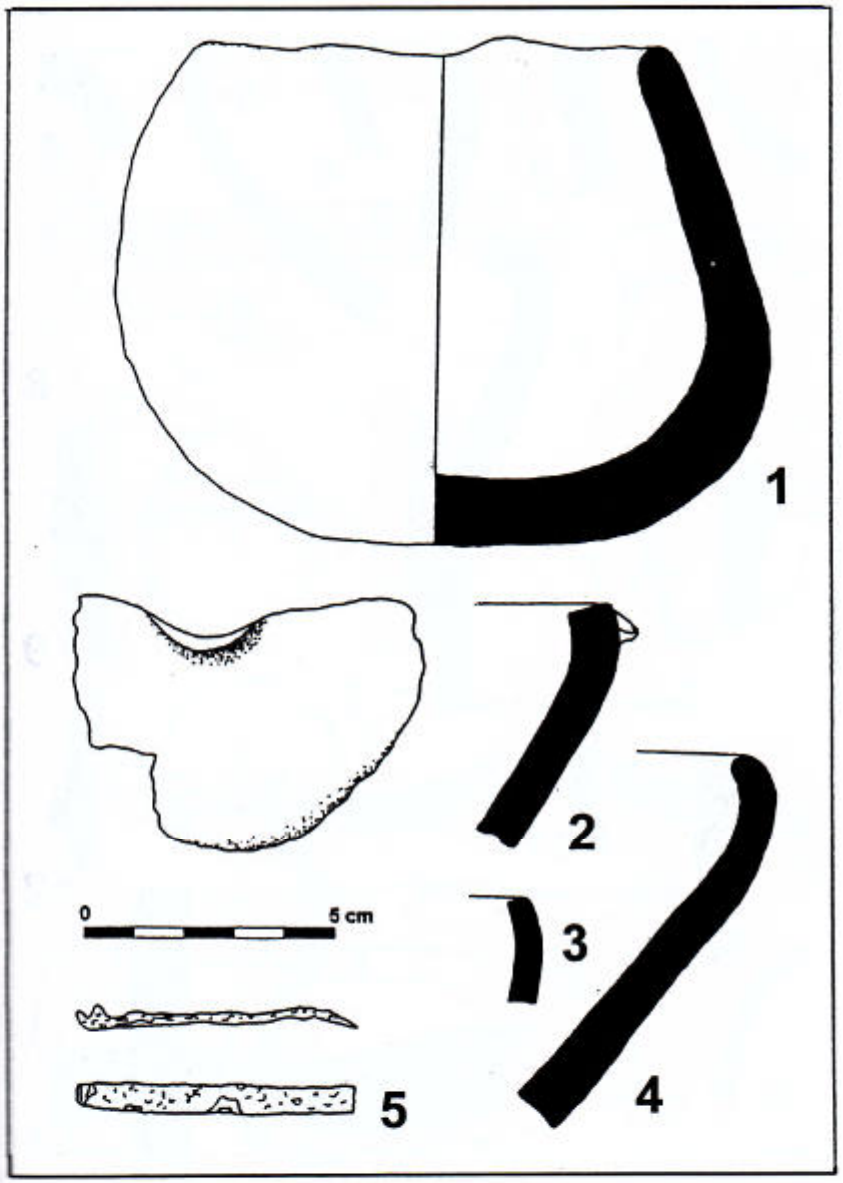

Tab. 1 – Neznášov, 1 – objekt 1; 2 – 13 – objekt 2, zemnice.
Pl. 1 – Neznášov, 1 – feature 1, 2 – 13 – feature 2, sunken-floored house.

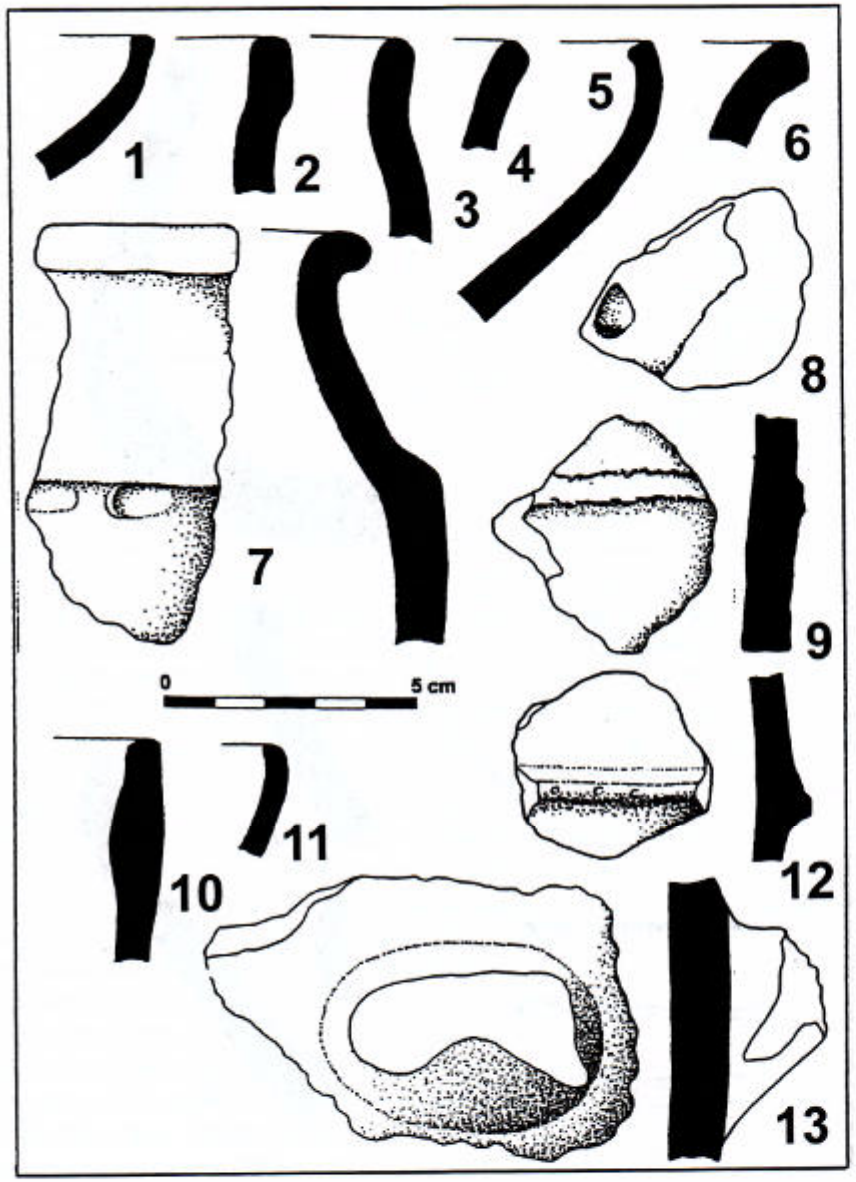

Tab. 2 – Neznášov, 1 – 4 – objekt 2, starší jáma; 5 – objekt 2.
Pl. 2 – Neznášov, 1 – 4 – feature 2, earlier pit; 5 – feature 2.

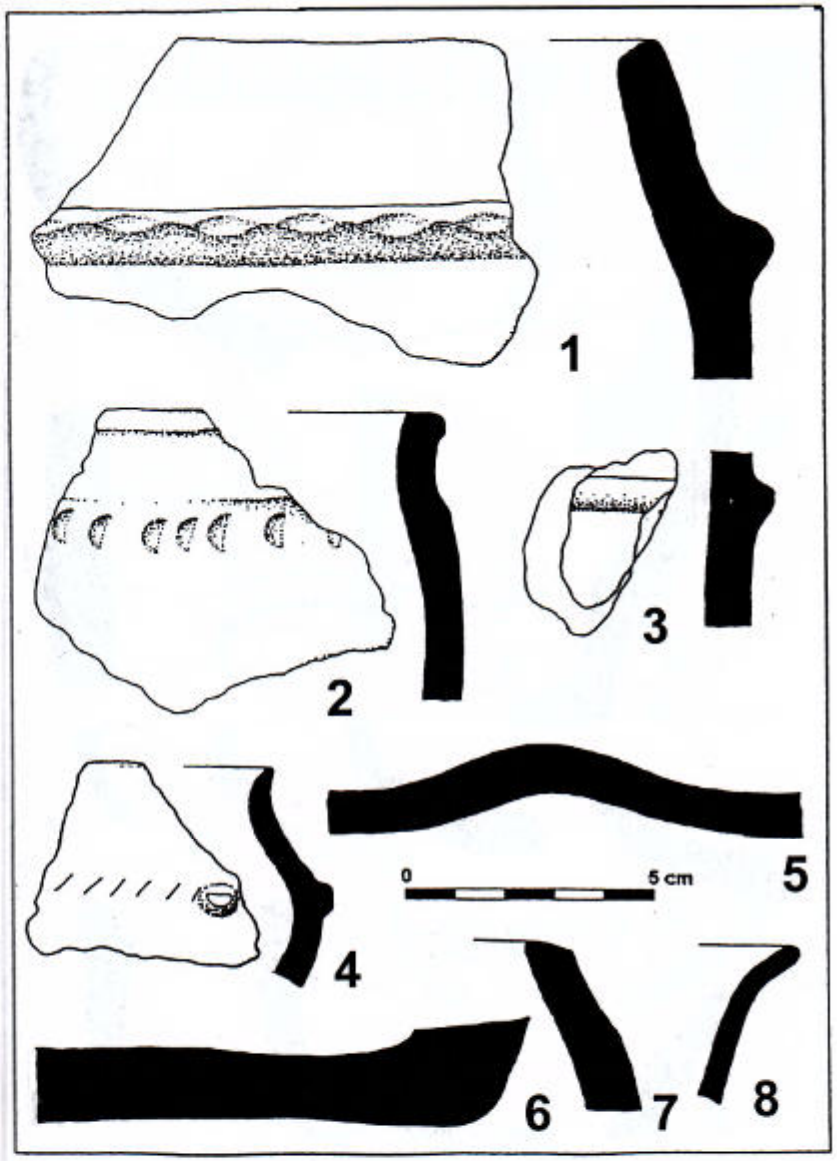

Tab. 3 – Neznášov, 1 – 7 – objekt 3; 8 – 11 – objekt 5.
Pl. 3 – Neznášov, 1 – 7 – feature 3; 8 – 11 – feature 5.

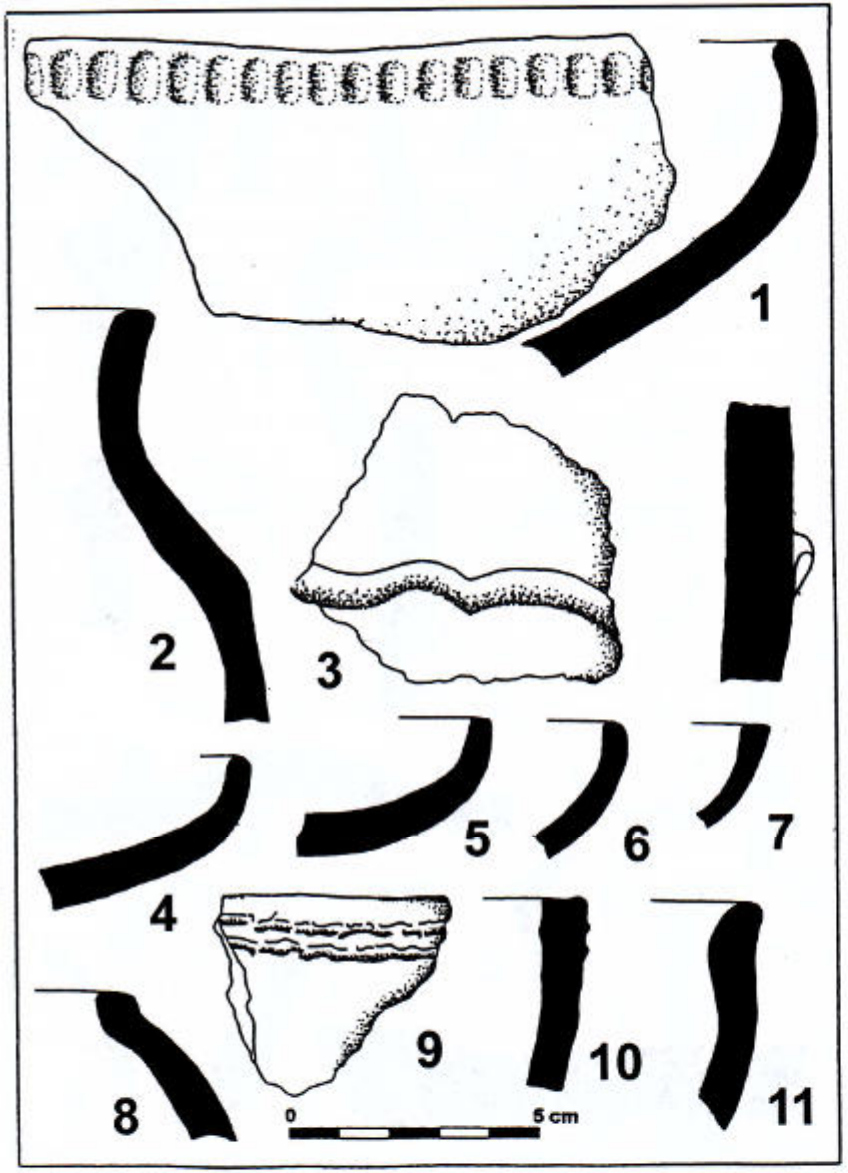

Tab. 4 – Neznášov, 1 – 8 – objekt 6.
Pl. 4 – Neznášov, 1 – 8 – feature 6.

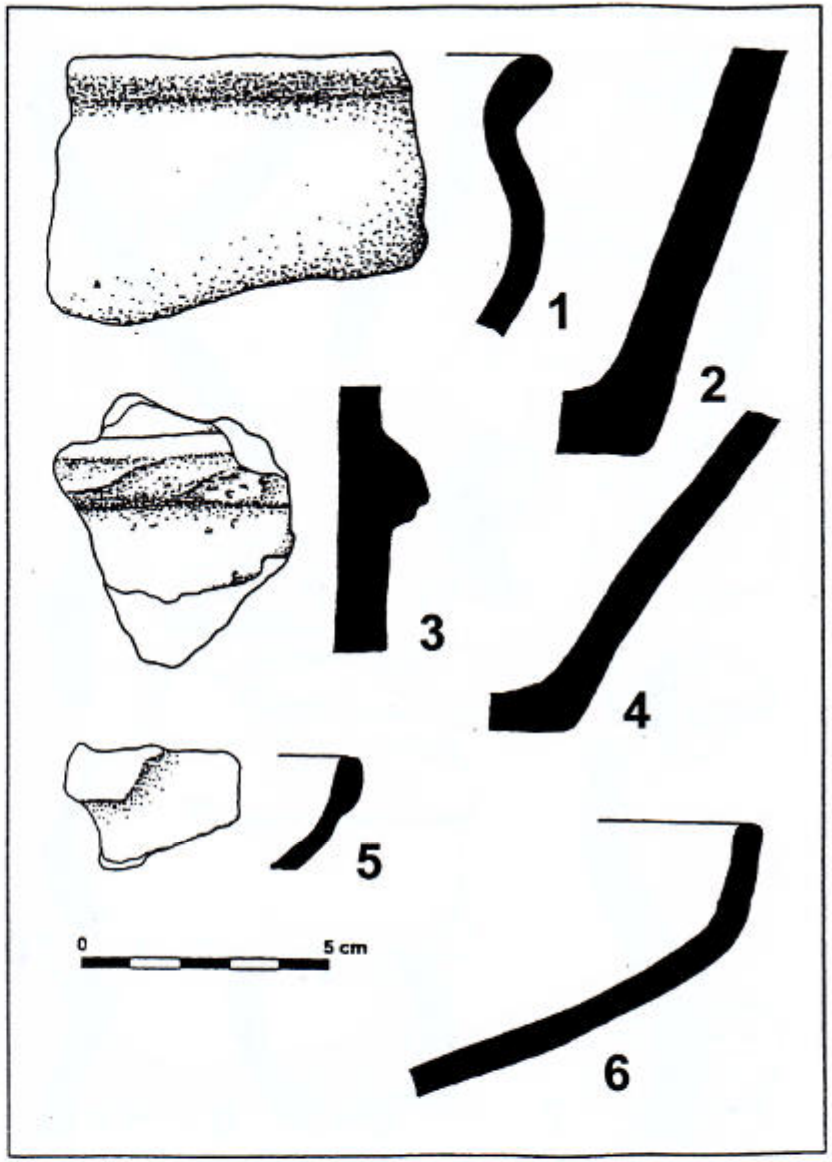

Tab. 5 – Neznášov, 1 – 6 – objekt 8; 7 – 11 – objekt 10.
Pl. 5 – Neznášov, 1 – 6 – feature 8; 7 – 11 – feature 10.

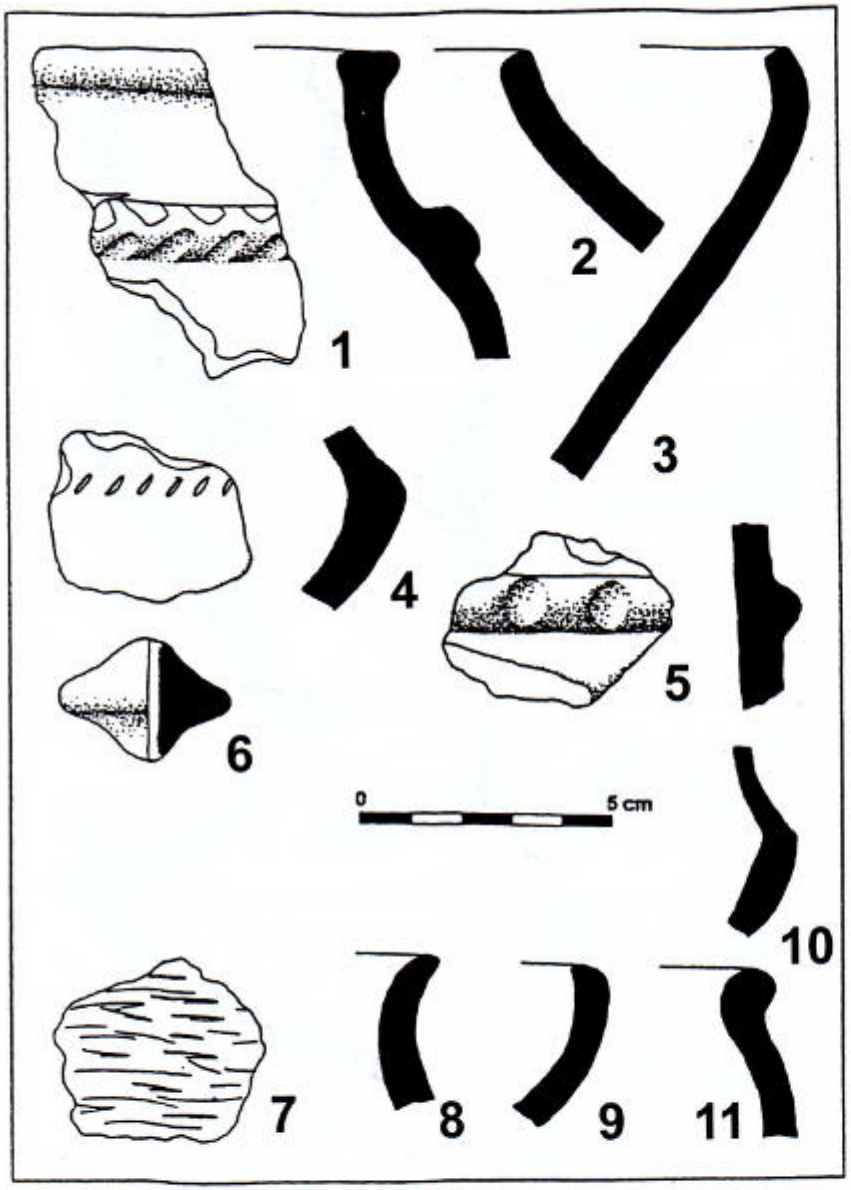

Tab. 6 – Neznášov, 1 – 6 – objekt 9.
Pl. 6 – Neznášov, 1 – 6 – feature 9.

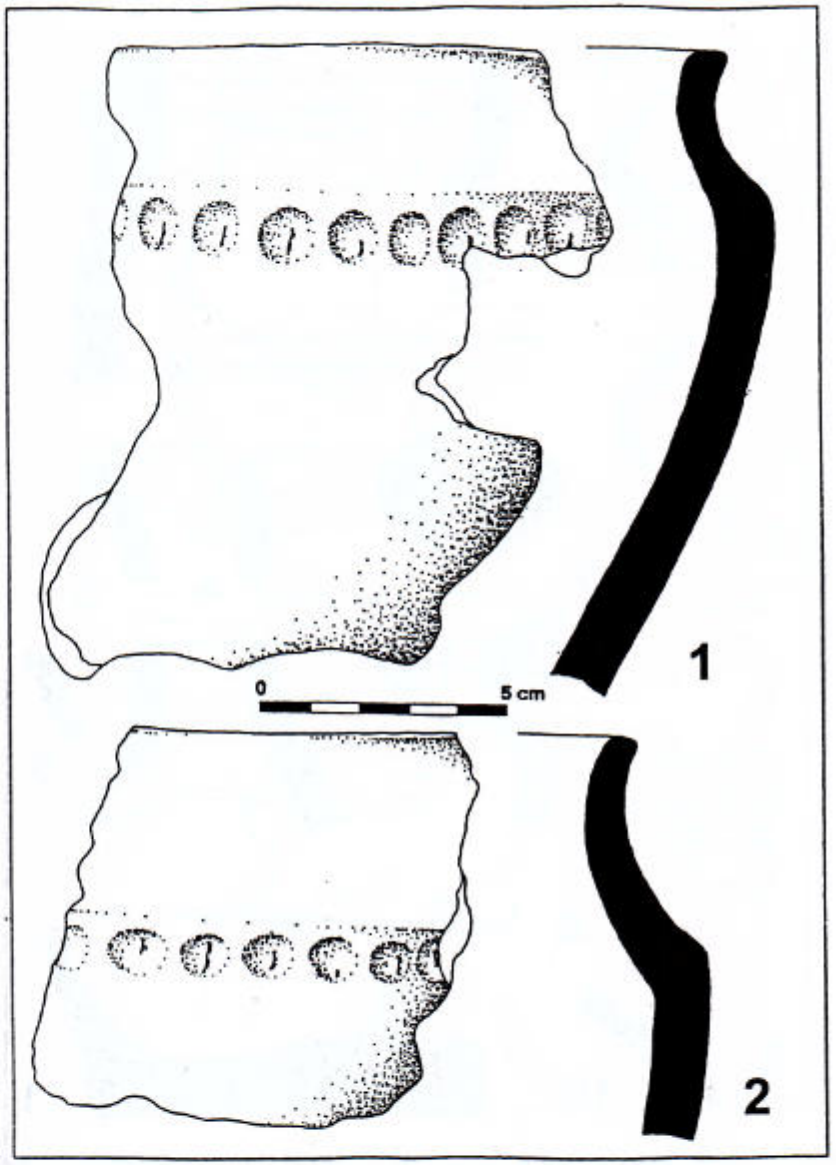

Tab. 7 – Neznášov, 1 – 11 – objekt 27.
Pl. 7 – Neznášov, 1 – 11 – feature 27.

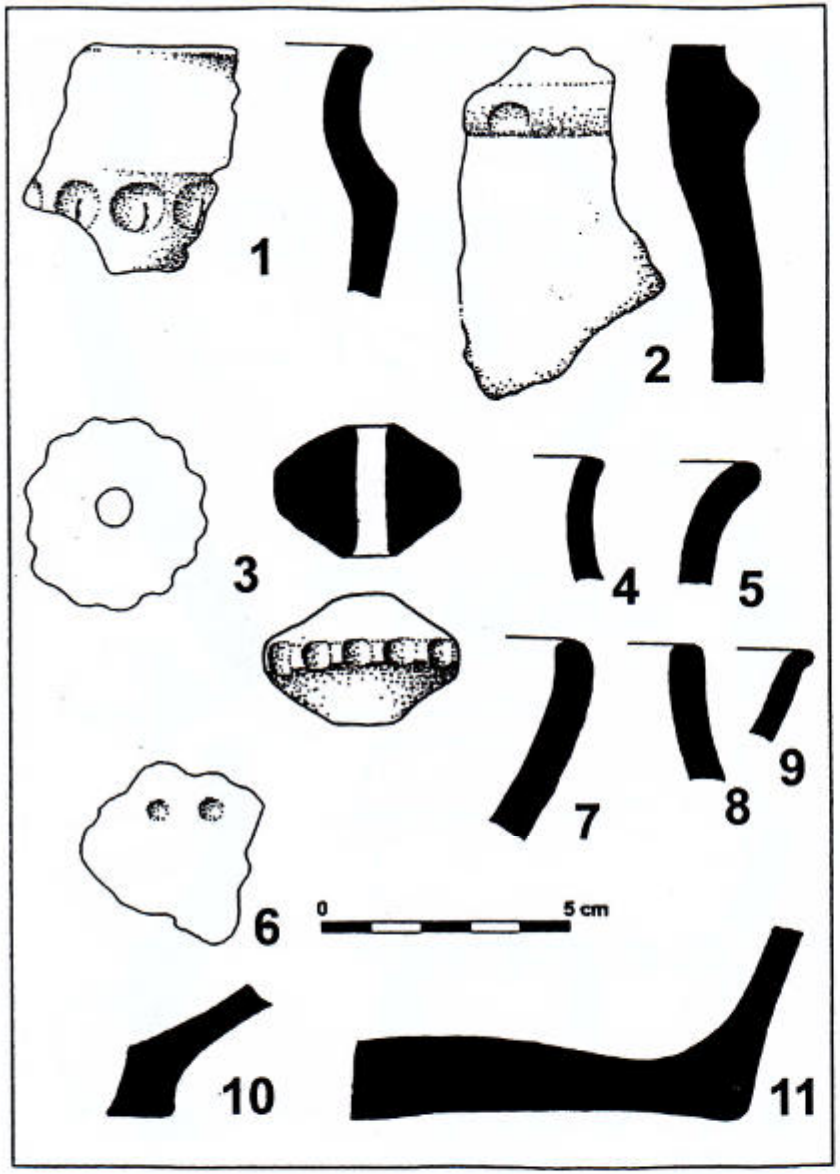

Tab. 8 – Neznášov, 1, 2 – objekt 27.
Pl. 8 – Neznášov, 1, 2 – feature 27.

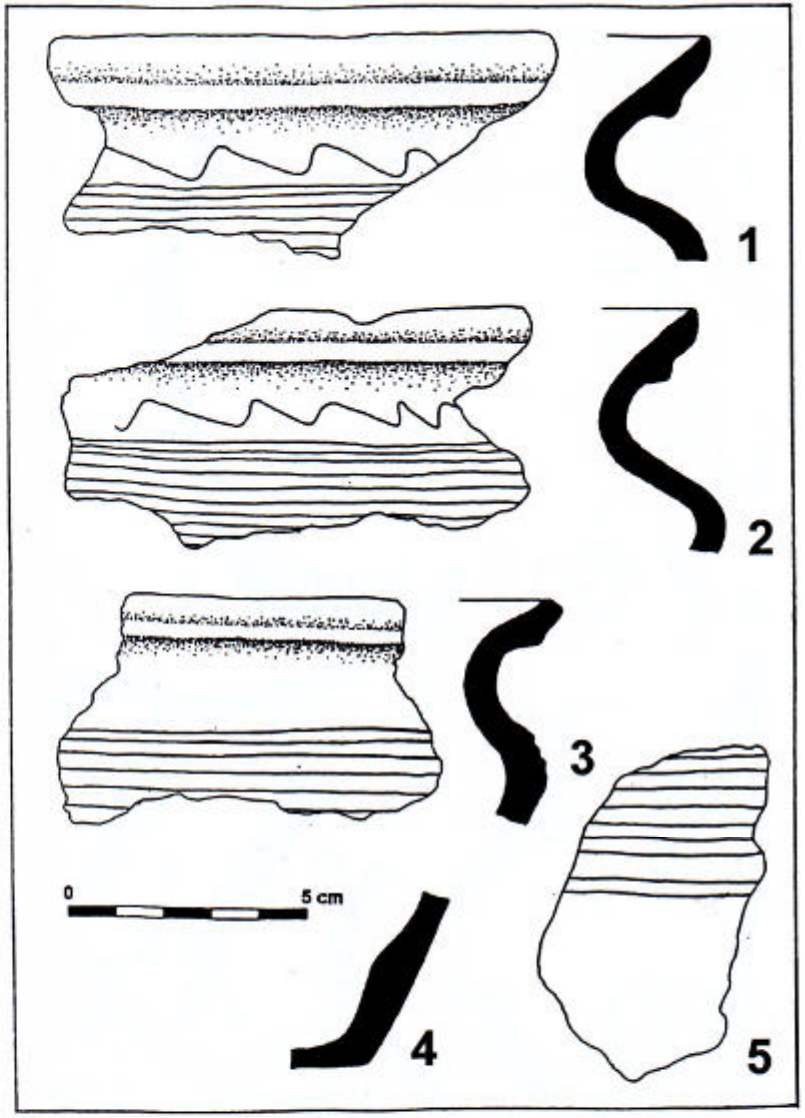

Tab. 9 – Neznášov, 1 – objekt 35; 2 – 4 – objekt 14; 5 – objekt 18; 6 – objekt 37; 7 – objekt 38; 8 – objekty 53; 9 – objekt 58.
Pl. 9 – Neznášov, 1 – feature 35; 2 – 4 – feature 14; 5 – feature 18; 6 – feature 37; 7 – feature 38; 8 – feature 53; 9 – feature 58.

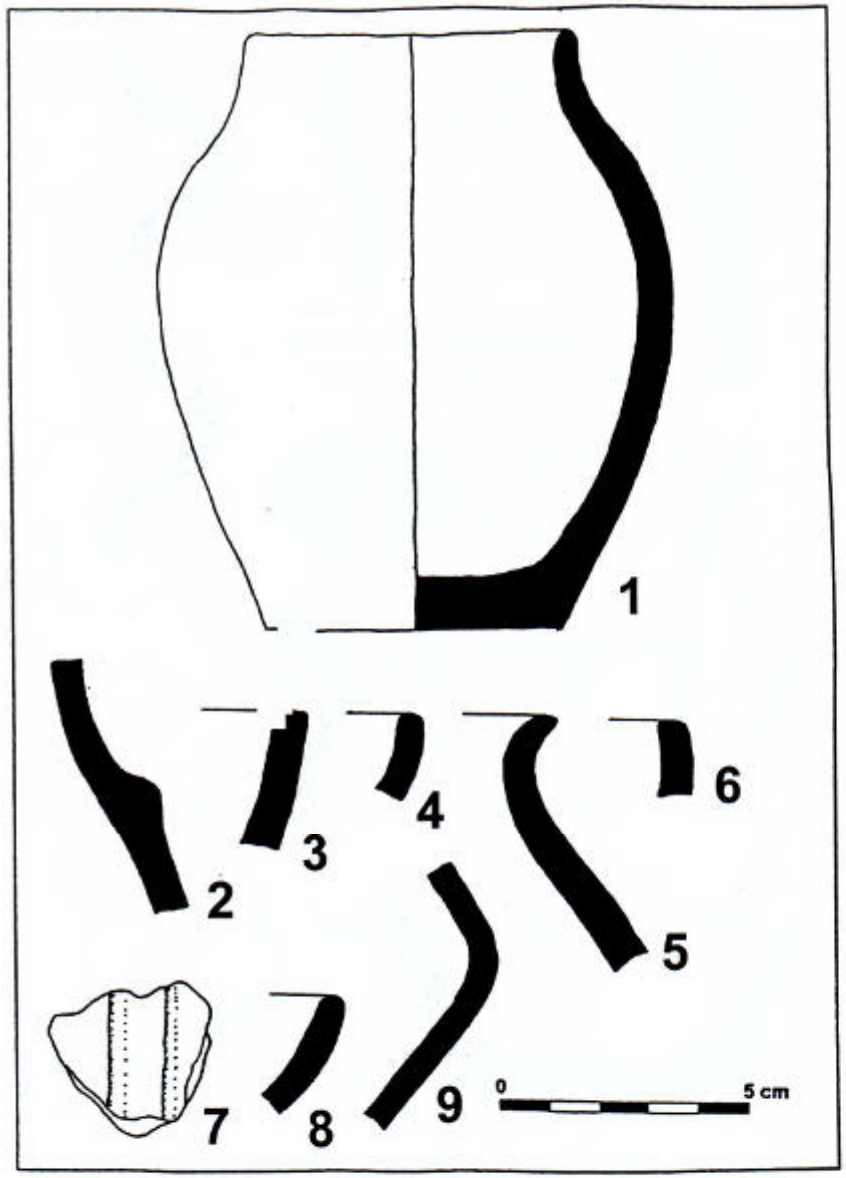

Tab. 10 – Neznášov, 1 – 5 – objekt 65.
Pl. 10 – Neznášov, 1 – 5 – feature 65.

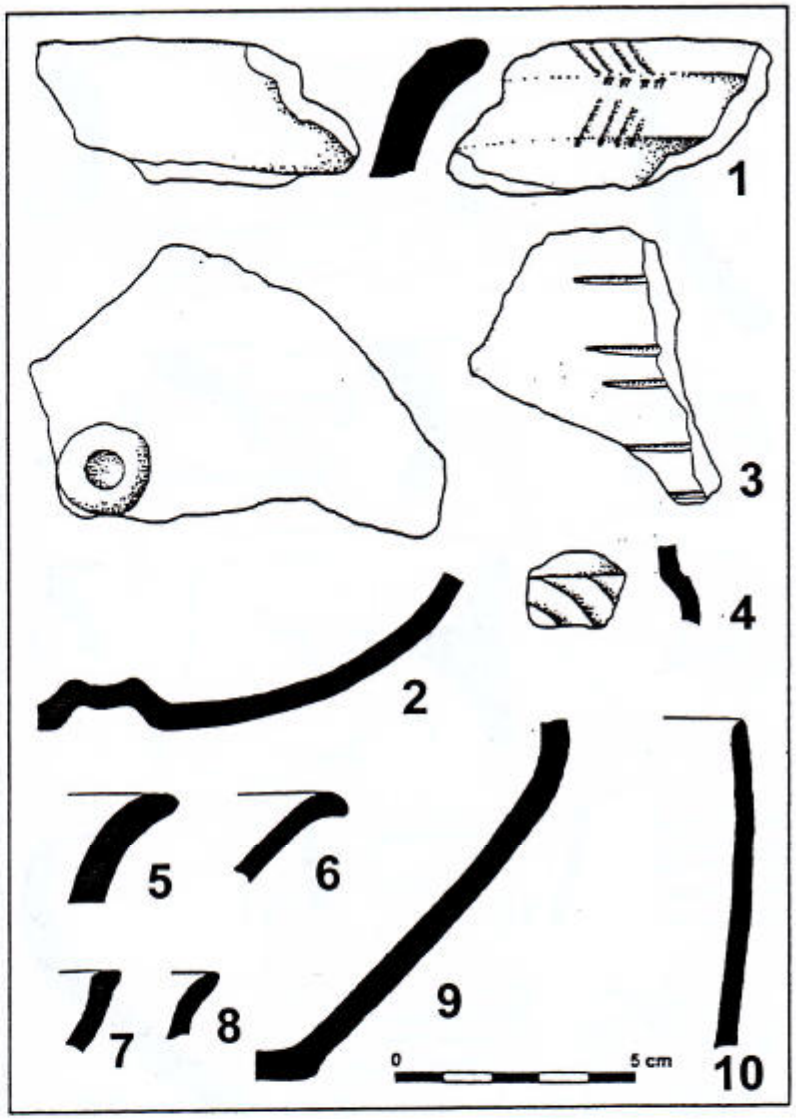

Tab. 11 – Neznášov, 1 – objekt 19; 2, 3, 5, 6 – sběr na nalezišti 2a; 4 – sběr na nalezišti 2b; 7 – 13 – sběr na nalezišti 3; 14 – sběr na nalezišti 4.
Pl. 11 – Neznášov, 1 – feature 19; 2, 3, 5, 6 – collected on sub-site 2a; 4 – collected on sub-site 2; 7 – 13 – collected on sub-site 3; 14 – collected on sub-site 4.

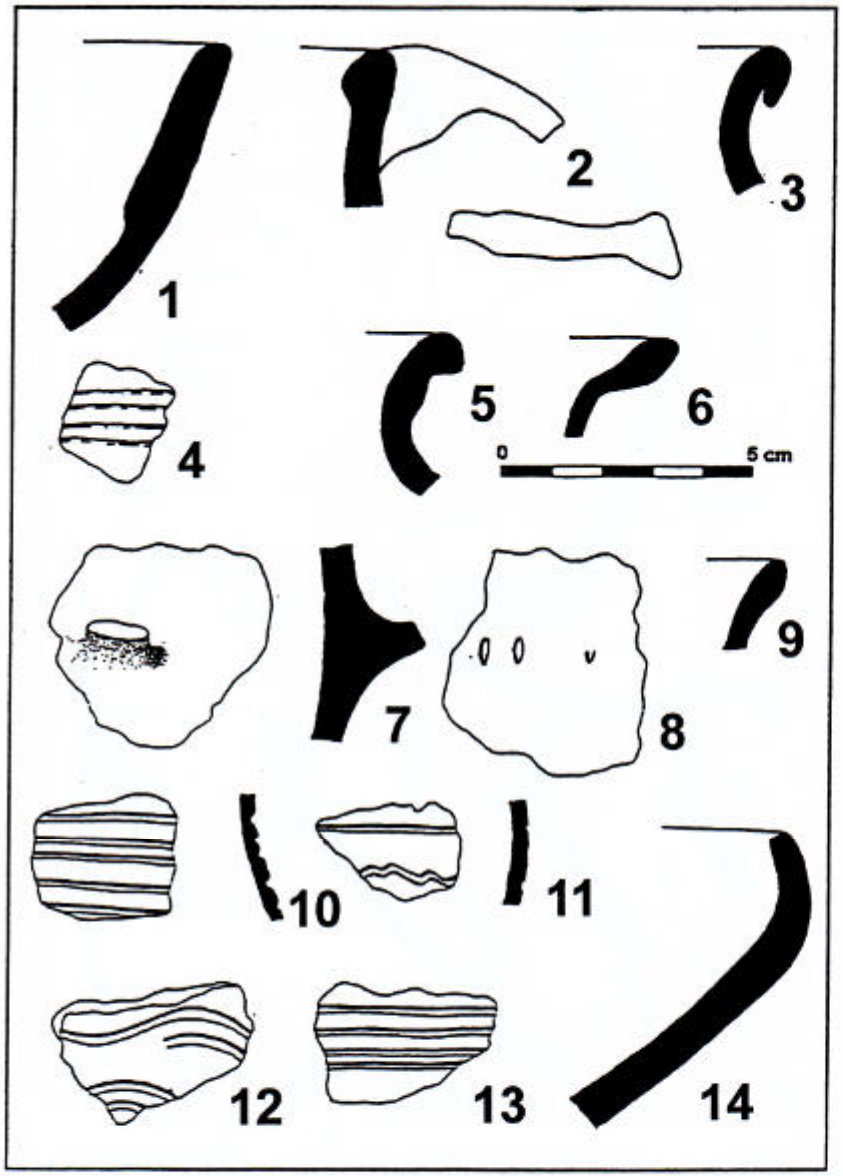

Tab. 12 – Neznášov, 1 – 10 – sběr na nalezišti 2.
Pl. 12 – Neznášov, 1 – 10 – collected on sub-site 2.

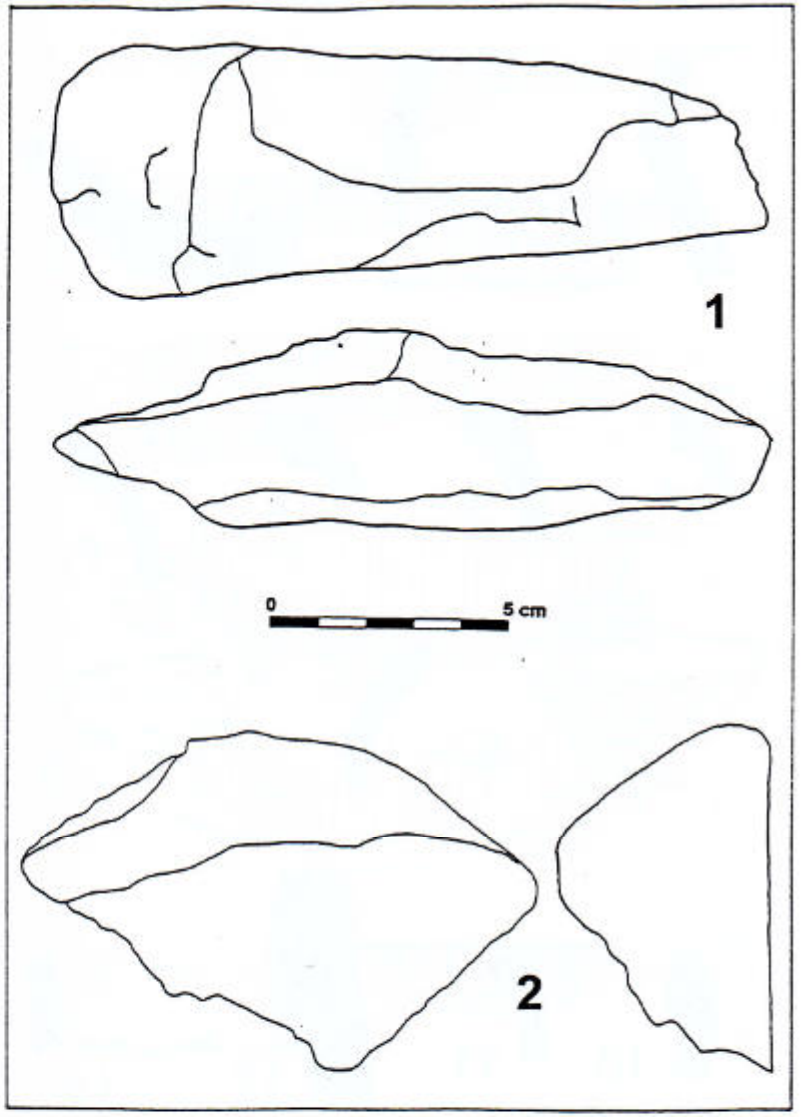

Tab. 13 – Neznášov, 1 – 3 – sběr na nalezišti 6; 4 – 9 – sběr na nalezišti 7; 10, 11 – sběr na nalezišti 8; 12 – sběr na nalezišti 9; 13 – sběr na nalezišti 10.
Pl. 13 – Neznášov, 1 – 3 – collected on sub-site 6; 4 – 9 – collected on sub-site 7; 10, 11 – collected on sub-site 8; 12 – collected on sub-site 9; 13 – collected on sub-site 10.

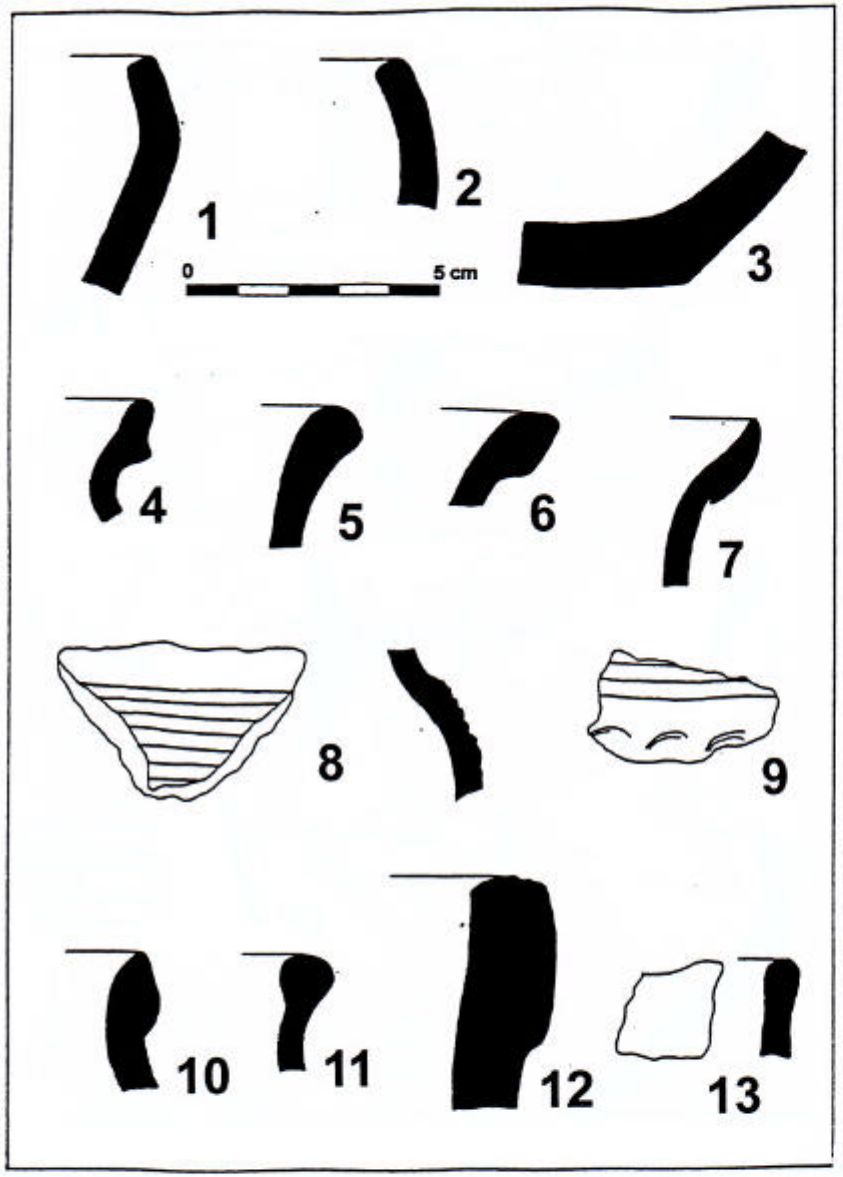

Tab. 14 – Neznášov, 1 – objekt 14; 2 – objekt 35.
Pl. 14 – Neznášov, 1 – feature 14, 2 – feature 35.

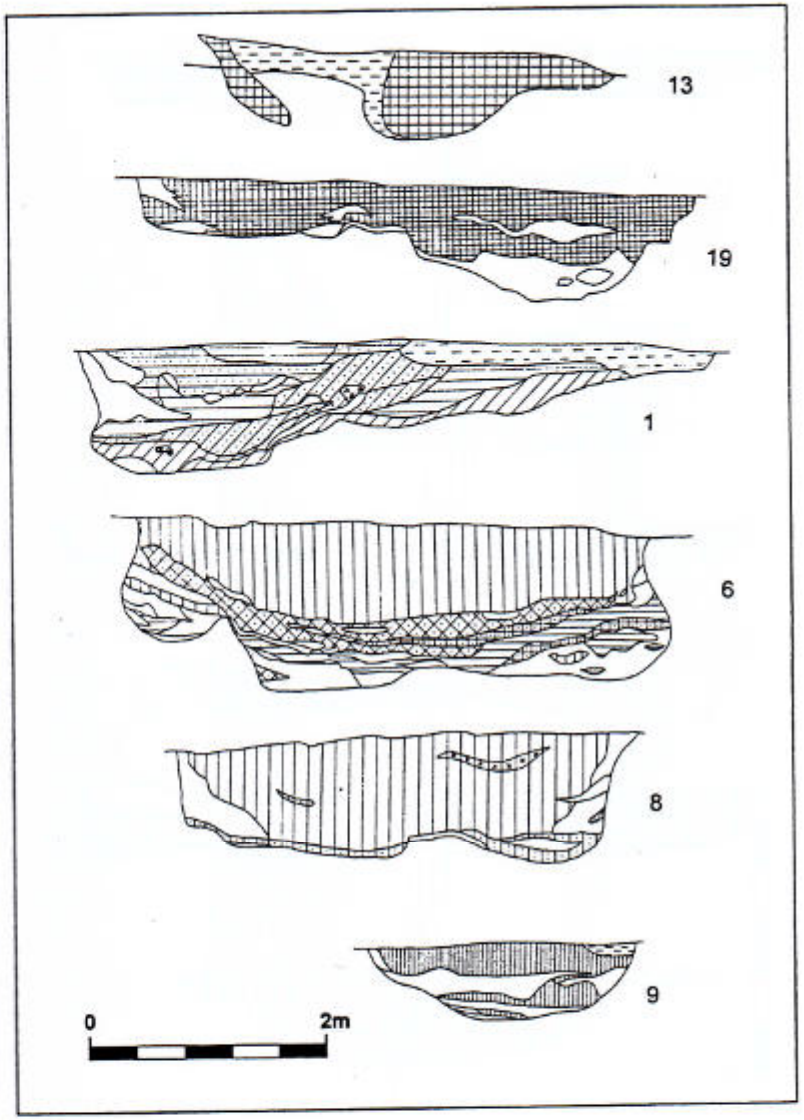

Tab. 15 – Neznášov, objekt 13 a 19 – hlinĺky; objekt 6, 8 – zemnice; objekt 9 – zemnice nebo zásobní jáma.
Pl. 15 – Neznášov, features 13 and 19 – clay-mining pits; features 6, 8- sunken-floored houses; feature 9 – sunken-floored house or storage pit.

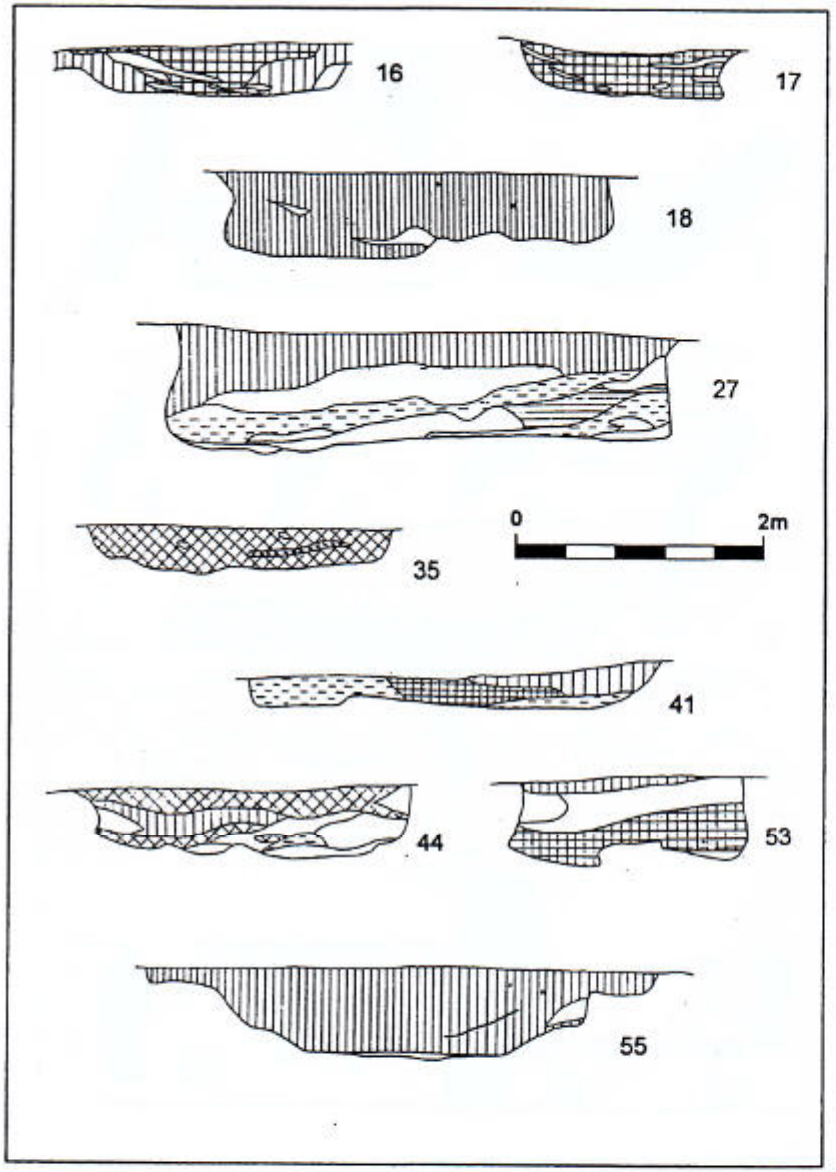

Tab. 16 – Neznášov, objekt 16, 17, 18, 27, 35, 41, 44, 53, 55 – zemnice.
Pl. 16 – Neznášov, features 16, 17, 18, 27, 35, 41, 44, 53 and 55 – sunken-floored houses.

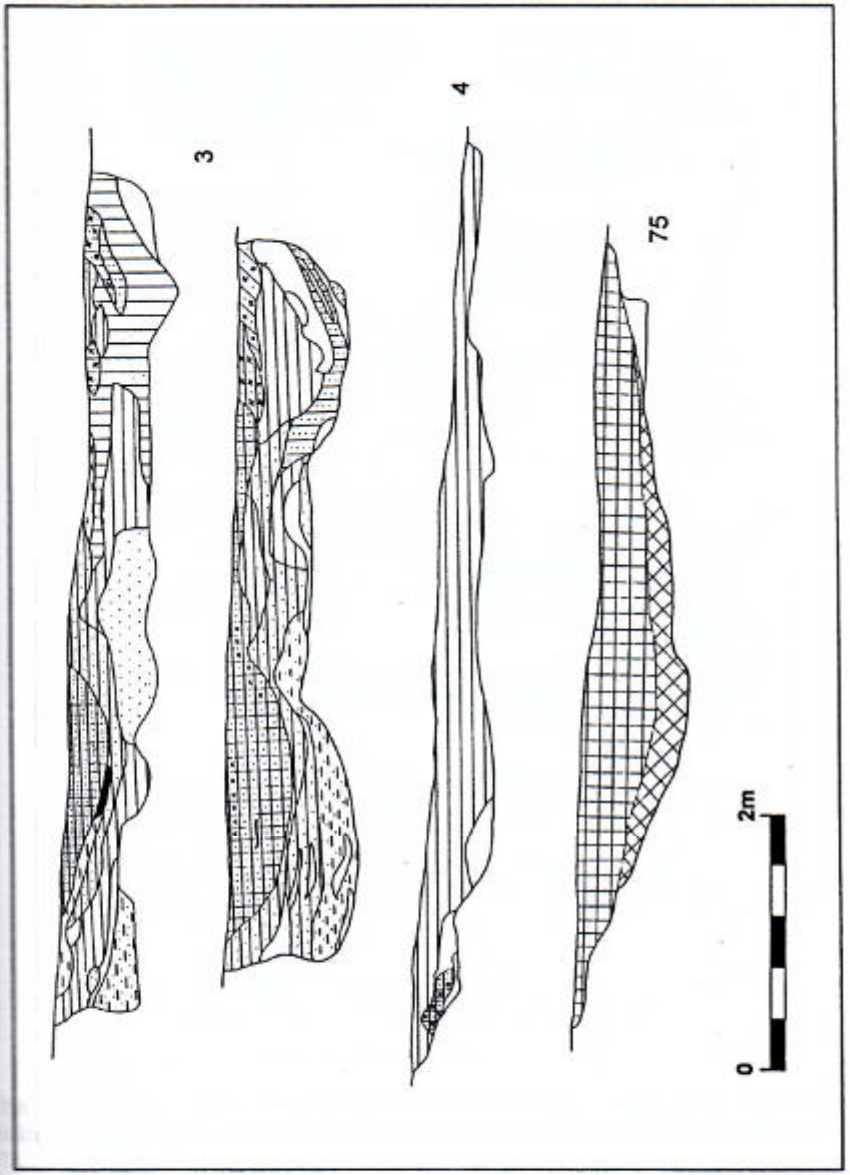

Tab. 17 – Neznášov, objekt 3, 4, 75 – zemnice.
Pl. 17 – Neznášov, features 3, 4 and 75 – sunken-floored features.

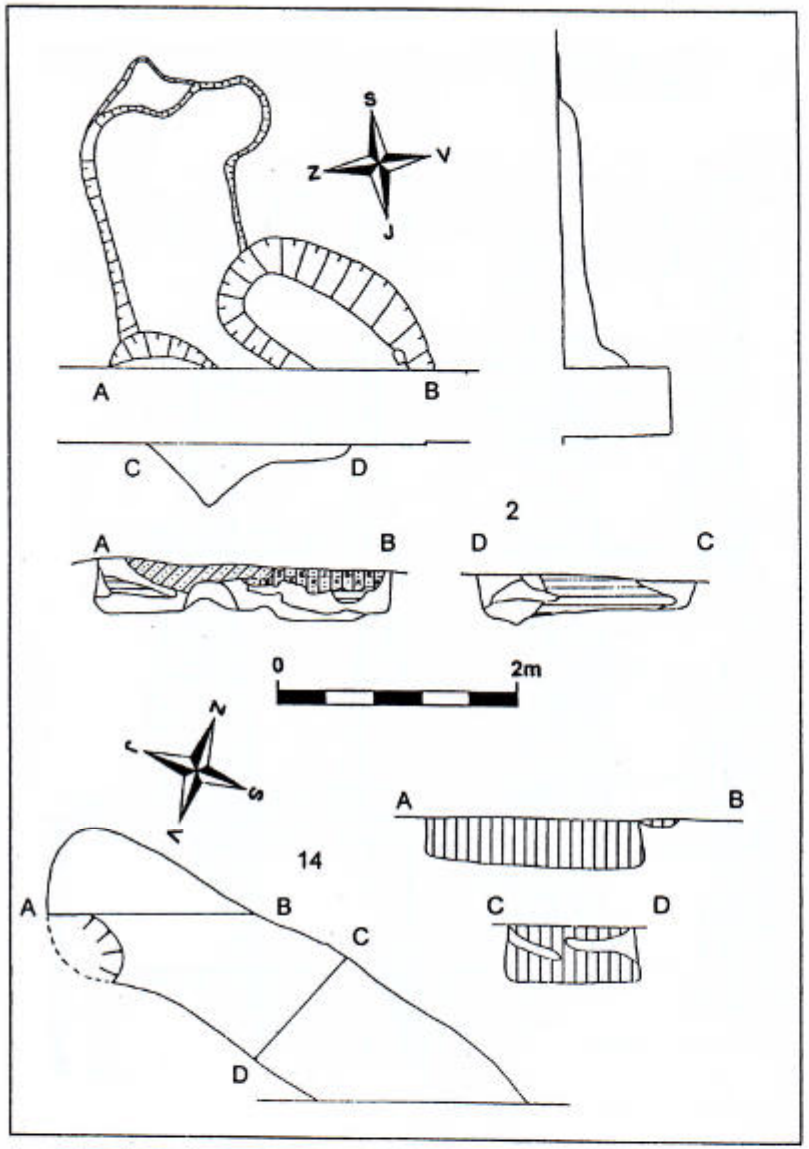

Tab. 18 – Neznášov, objekt 2 – jámy narušené zemnicí; objekt 14 – výrobní objekt.
Pl. 18 – Neznášov, feature 2 – pits cut into by a sunken-floored house, feature 14 - a production feature.

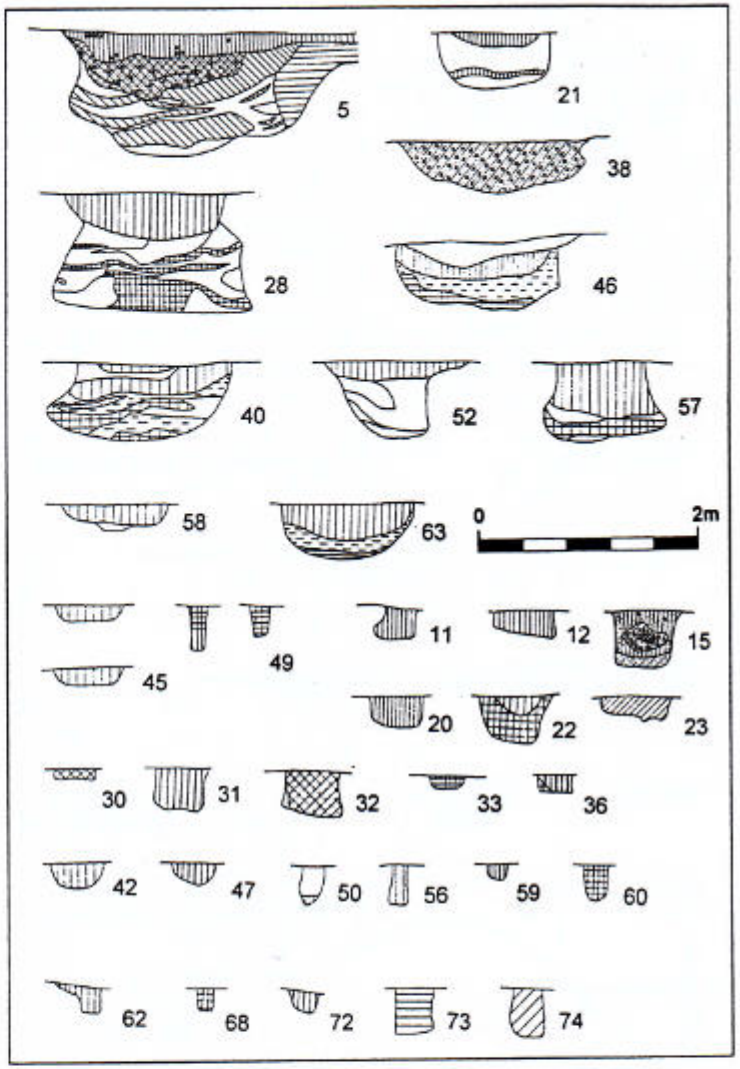

Tab. 19 – Neznášov, objekt – 5, 21, 28, 38, 40, 46, 52, 57, 58, 63 – zásobní jámy; objekt 45 a 49 – základové žlaby; objekt – 11, 12, 15, 20, 22, 23, 30, 31, 32, 33, 36, 42, 47, 50, 56, 59, 60, 62, 68, 72, 73, 74 – kůlové jamky.
Pl. 19 – Neznášov, features 5, 21, 28, 38, 40, 46, 52, 57, 58 and 63 – storage pits; features 45 and 49 – foundation trenches; features 11, 12, 15, 20, 22, 23, 30, 31, 32, 33, 36, 42, 47, 50, 56, 59, 60, 62, 68, 72, 73 and 74 – post-holes.

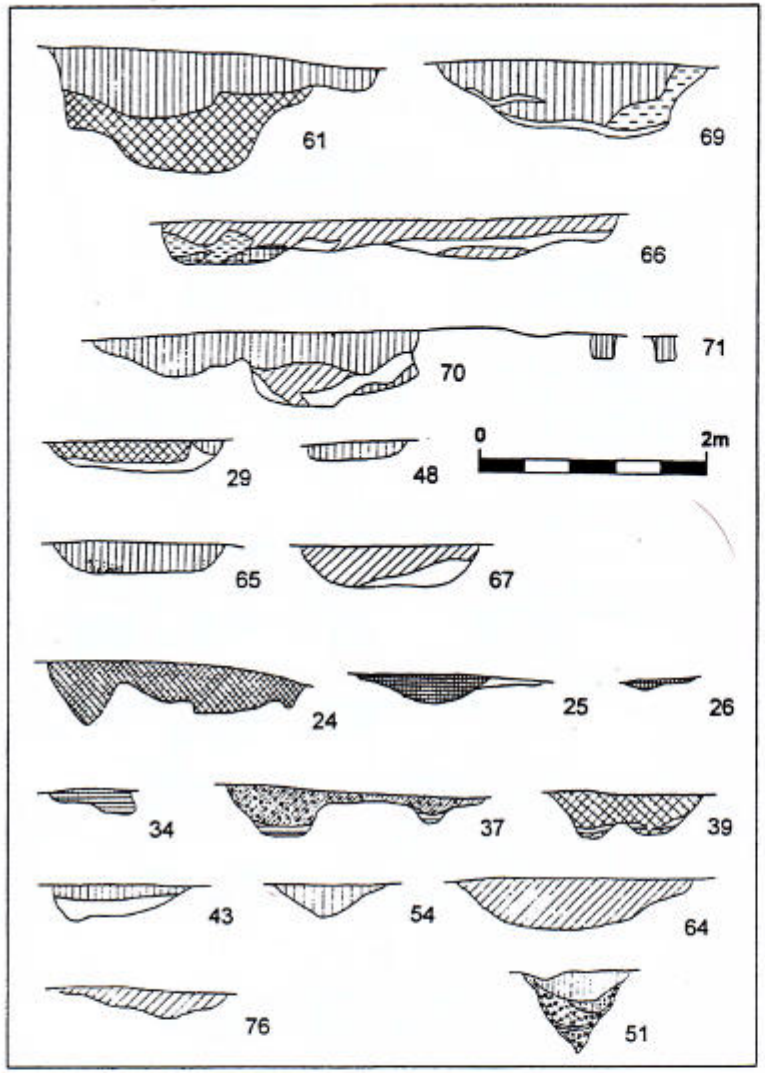

Tab. 20 – Neznášov, objekt 61,66, 69, 70 – zemnice; objekt 71 – základový žlab; objekt 29, 48, 65, 67 – vanovité jámy – přístřešky; objekt 24, 25, 26, 34, 37, 39, 43, 54, 64, 76 – neidentifikovatelné objekty; objekt 51 – pec.

Pl. 20 – Neznášov, features 61, 66, 69 and 70 – sunken-floored houses; feature 71 – foundation trench; features 29, 48, 65 and 67 – bathtub-shaped pits, or shelters; features 24, 25, 26, 34, 37, 39, 43, 54, 64 and 76 – unidentified features; feature 51 – kiln.

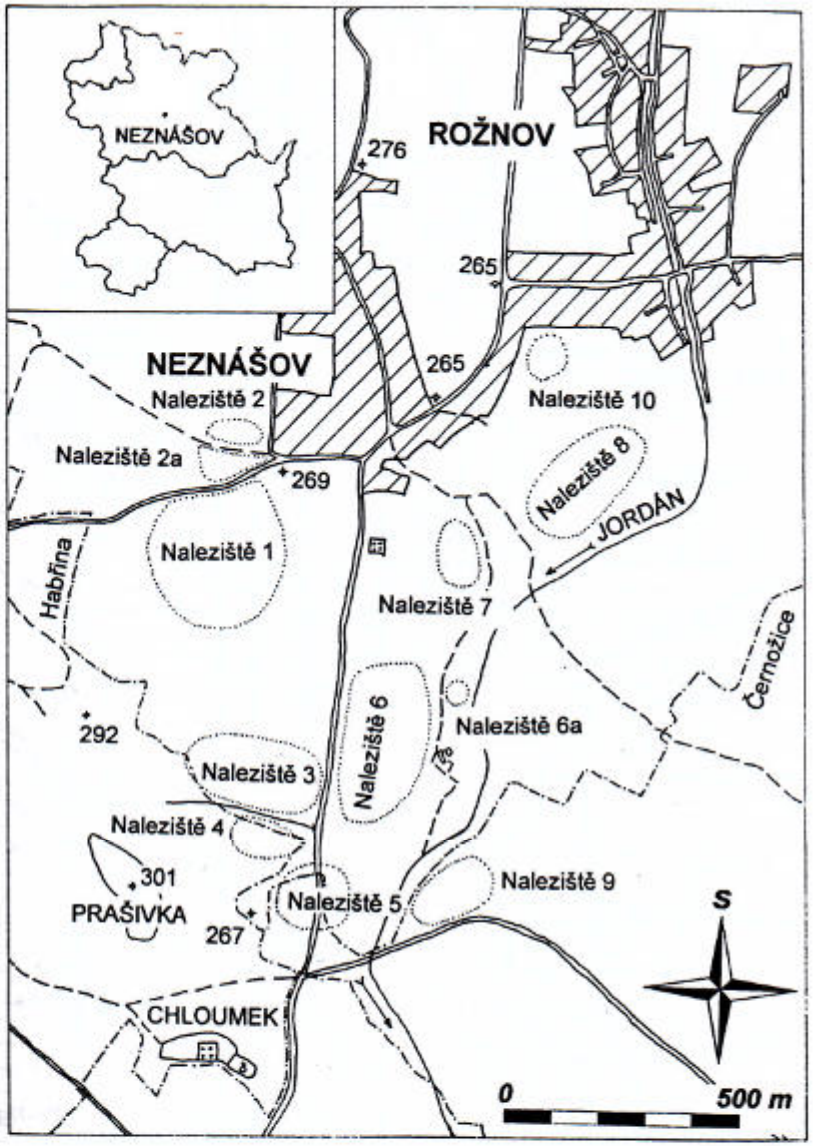

Tab. 21 – Situační plán nalezišť na katastru obce Rožnov – Neznášov.

Pl. 21 – Situation plan of archaeological sites on cadastral territory of the Rožnov-Neznášov community.

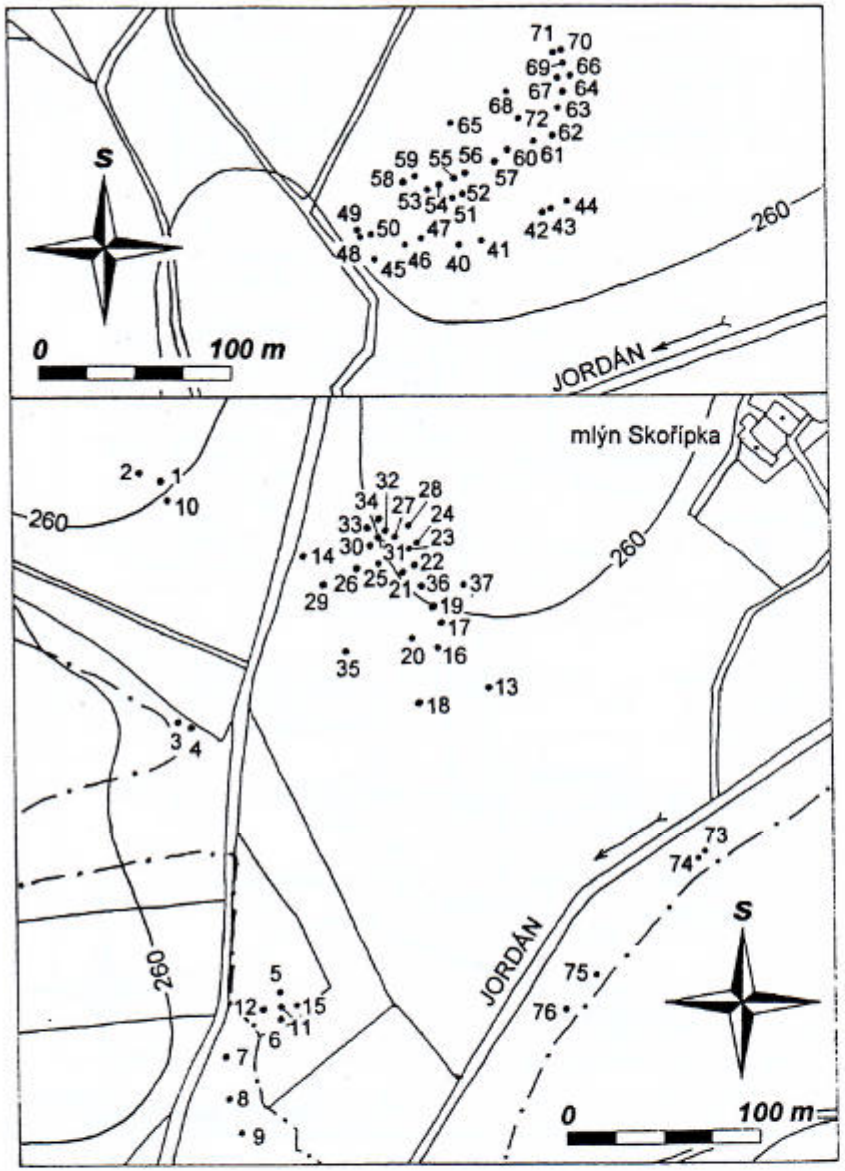

Tab. 22 – Neznášov, nahoře – naleziště 8; dole – naleziště č. 3, 4, 5, 6,9.
Pl. 22 – Neznášov, above – sub-site 8, below – sub-sites 3, 4, 5, 6 and 9.

objekt	místo	naleziště	tloušťka (mm)	průměr (cm)	barva střepu			materiál	typ zlomku	tabulka	uložení	poznámka
					uvnitř	střed	vně					
1	hromada	3	6	38	2	2	2	1	okr	1:1	N	
2		3	8	12	1	5	1	1	okr	1:3	N	
2		3	8	26	6		1	3	okr	1:6	N	
2		3	12	18	2		1	3	s	1:8	N	nehtový vryp
2	vrstva A, Z část	3	9	18	2	2	2	3	okr	2:2	N	nálevka
2	vrstva A, Z část	3	11	18	2	2	2	2	okr	2:4	N	
2	vrstva A, Z část	3	8	30	2	2	2	3	okr	2:3	N	
2	vrstva A, Z část	3	15	8	1	1	1	2	nád	2:1	N	
2	skrývka ornice	3	9	14	1		2	1	okr	1:2	N	
2	skrývka ornice	3	12	36	1		2	2	s	1:13	N	pupek
2	skrývka ornice	3	9		1	2	3	2	s	1:9	N	lišta
2	vanovitá jáma	3	9	18	1	2	1	1	okr	1:10	N	
2	profil	3	8	20	1	1	1	1	okr	1:5	N	
2	sběr z hromady	3	8	13	7	2	7	1	okr	1:4	N	
2	sběr z hromady	3	10	24	2	2	2	4	okr	1:7	N	nehtové vrypy
2	objekt	3	6	15	2		1	1	s	1:12	N	lišta s důlky
2	objekt	3	5	25	2	2	2	1	okr	1:11	N	
3	J profil	4	10	18	2	2	2	1	okr	3:1	N	tuhování, kanelace
3	J profil	4	7	20	1	5	5	2	s	3:2	N	
3	J profil	4	7	38	2	2	2	1	okr	3:6	N	
3	S profil	4	4	20	2	2	2	1	okr	3:7	N	hlazený povrch
3	sběr z výkopu	4	8	40	3	3	3	3	okr	3:5	N	
3	sběr z výkopu	4	15	32	3	3	3	3	s	3:3	N	zvlněná lišta
5	profil	5	9	25	2	2	2	2	okr	3:9	N	2 hrubé lišty
5	profil	5	7	14	1	2	1	3	okr	3:11	N	
5	profil	5	7	18	1	2	1	3	s	3:8	N	
5	profil	5	8	40	2	2	2	2	okr	3:4	N	
6	objekt	5	9		1	1	1	3	s	4:3	HK	lišta
6	objekt	5	10		3		2	3	s	7:2	HK	lišta
6	objekt	5	16	14	3		1	2	dno	7:11	HK	
6	objekt	5	12	22	2		3	3	okr	4:1	HK	prstovaná lišta
6	objekt	5	8	16	2		3	2	okr	4:2	HK	řada vrypů
6	objekt	5	6	18	2	2	2	1	okr	4:4	HK	zářezy, pupek
6	objekt	5	4	17	2	2	2	1	okr	4:8	HK	
6	objekt	5	10	13	3	2	3	2	okr	4:7	HK	
6	profil	5	9		2		3	2	dno	4:5	HK	
6	výplň	5	6	17	2	2	2	1	okr	6:6	HK	
6	profil	5	15	15	3	2	1	2	dno	4:6	HK	
8	výplň	5	7	21	9	2	9	3	okr	5:1	HK	prstovaná lišta
8	výplň	5	6	22	9	9	9	2	okr	5:3	HK	
8	výplň	5	7	26	1	2	8	2	s	5:5	HK	prstovaná lišta
8	výplň	5	6	10	2	2	2	1	s	5:4	HK	šikmé záseky
8	výplň	5	7	15	3	2	3	3	okr	5:2	HK	

Tab. 23 – Neznášov: seznam vyobrazené keramiky
Pl. 23 – Neznášov, list of depicted pottery.

objekt	místo	naleziště	tloušťka (mm)	průměr (cm)	barva střepu			materiál	typ zlomku	tabulka	uložení	poznámka
					uvnitř	střed	vně					
9	výplň	5	6	24	9	9	9	1	okr	6:1	HK	
9	výplň	5	12	14	2	2	2	4	dno	6:2	HK	
9	výplň	5	10		3	2	3	3	s	6:3	HK	lišta
9	výplň	5	4	24	8	2	8	1	okr	6:5	HK	výstupek u okr
9	z hromady	5	7	12	2	2	2	2	dno	6:4	HK	
10	profil	3	8	14	2		6	1	okr	5:8	N	
10	profil	3	8	18	2	2	3	1	s	5:10	N	rozhraní
10	profil	3	7	24	2		6	1	okr	5:9	N	
10	profil	3	9	34	2	2	2	2	s	5:7	N	slámování
10	profil	3	7	26	9	9	9	1	okr	5:11	N	na kruhu
14	vrstva 1	6	9		3	3	3	1	okr	9:3	HK	
14	vrstva 1	6	6	28	2	3	2	1	okr	9:4	HK	
14	vrstva 1	6	6	22	9	9	9	3	s	9:2	HK	lišta
18	objekt	6	9	14	3		2	2	okr	9:5	N	
19	výplň	6	7	24	2	2	2	2	okr	11:1	HK	
27		6	8	16	3	3	3	2	okr	7:1	HK	nehtové vrypy
27		6	10	18	3	2	1	3	okr	8:1	HK	nehtové vrypy
27		6	11	36	2	2	2	4	s	7:6	HK	důlky
27		6	8	23	1	1	1	2	okr	7:7	HK	
27		6	7	24	2	2	2	2	dno	7:10	HK	
27		6	5		2	2	2	1	okr	7:9	HK	
27		6	6	16	2	2	2	4	okr	7:4	HK	
27		6	6	14	2	2	2	4	okr	7:8	HK	
27		6	6	16	2	2	2	4	okr	7:5	HK	
27		6	10	21	3	2	1	3	okr	8:2	HK	nehtové vrypy
35		6	8	7	2		1	1	nád	9:1	HK	
35	výplň	6	12	14	3	2	1	1	dno	13:3	HK	
35	výplň	6	7		1	2	1	1	okr	13:2	HK	
35	výplň	6	8	20	2		3	2	okr	13:1	HK	
37	objekt	6	7	24	2		3	1	okr	9:6	N	
38	objekt	6	8	32	4	4	4	2	s	9:7	N	2 svislé žlábky
53	profil	8	6	18	8	8	8	1	okr	9:8	HK	
58	profil	8	5	42	8	2	7	1	s	9:9	HK	
65	profil	8	5	20	3	3	3	3	okr	10:2	HK	rýhy, vlnice
65	profil	8	6	18	3	3	3	3	okr	10:3	HK	spirála
65	profil	8	9	10	2		3	3	dno	10:4	HK	
65	profil	8	6	21	2		1	3	s	10:5	HK	spirála
65	profil	8	5	20	9	9	9	3	okr	10:1	HK	rýhy, vlnice
	sběr	1	8	26	8	9	8	2	s	11:13	HK	rýhy
	sběr	1	4	8	2	2	2	1	s	11:11	HK	klikatka
	sběr	1	6	18	9	9	9	1	okr	11:9	HK	
	sběr obj 0	2	4	10	2	2	2	1	okr	12:10	HK	
	sběr obj 3	2	7	36	1	9	1	2	s	12:3	HK	žlábky
	sběr obj 4	2	4	8	9	9	9	2	okr	12:6	HK	
	sběr obj 4	2	4	22	2	2	2	1	okr	12:8	HK	
	sběr obj 5	2	6	8	9	9	9	2	okr	12:5	HK	

Tab. 24 – Neznášov: seznam vyobrazené keramiky
Pl. 24 – Neznášov, list of depicted pottery.

objekt	místo	naleziště	tloušťka (mm)	průměr (cm)	barva střepu			materiál	typ zlomku	tabulka	uložení	poznámka
					uvnitř	střed	vně					
	sběr obj 6	2	6	14	2		8	1	dno	12:9	HK	
	sběr obj 6	2	5		2	2	2	2	dno	12:2	HK	
	sběr obj 6	2	9	20	8		9	2	okr	12:1	HK	žlábky, tuhované
	sběr obj 6	2	4	12	2	2	2	1	s	12:4	HK	kanelůra, tuhované
	sběr obj 6	2	5	24	9	9	9	1	okr	12:7	HK	
	sběr	2	6		3	3	3	2	s	11:4	HK	žlábky
	sběr	2	4	30	9	9	9	2	okr	11:6	HK	
	sběr	2	6	32	1	1	1	2	okr	11:3	HK	
	sběr	2	6	24	9	9	9	2	okr	11:5	HK	
	sběr	2	5	24	1	1	1	2	okr	11:2	HK	
	sběr	3	10	14	7		1	2	s	11:8	HK	oválné vpichy
	sběr	3	5	17	1	1	1	1	s	11:10	HK	žlábky
	sběr	3	6	20	9	9	9	2	s	11:12	HK	vlnice
	sběr	3	5	10	8	8	8	1	s	11:7	HK	
	sběr	4	10	36	2	2	2	1	okr	11:14	HK	
	sběr	7	5	18	9	9	9	2	s	13:9	HK	žlábky, obloučky
	sběr	7	6	22	9	9	9	2	s	13:8	HK	žlábky
	sběr	7	7	26	8	8	8	2	okr	13:5	HK	
	sběr	7	4	22	2	2	2	2	okr	13:4	HK	
	sběr	7	6	18	8	2	8	1	okr	13:6	HK	
	sběr	7	5	24	1	2	9	2	okr	13:7	HK	
	sběr	8	5	26	8	6	8	1	okr	13:11	HK	
	sběr	8	7	40	9	9	9	1	okr	13:10	HK	
	sběr	9	12		2	2	1	4	okr	13:12	HK	
	sběr	10	6		9	9	9	2	okr	13:13	HK	

Tab. 25 – Neznášov: seznam vyobrazené keramiky
Pl. 25 – Neznášov, list of depicted pottery.

LEGENDA PRO TABULKY Č. 15 – 20:

ČERNÁ, HNĚDÁ, ŠEDOHNĚDÁ, ŠEDÁ, ČERNOHNĚDÁ, TMAVĚHNĚDÁ, SVĚTLEHNĚDÁ, MAZANICE, UHLÍKY, POPEL, SPRAŠ

LEGENDA PRO TABULKY Č. 23 – 25: průměr – průměr okraje, maximální výdutě nebo dna; barva střepu – 1 – červená, 2 – černá, 3 – hnědá, 4 – hnědá/červená, 5 – červená/černá, 6 – hnědá červená, 7 – bílá, 8 – žlutá, 9 – šedá; materiál – 1 – jemně plavený, 2 – bahnitý, 3 – písčitý, 4 – tuhový; typ zlomku – okr – okraj, s – střep, dno, nád – celá nádoba; uložení – N – Okresní muzeum v Náchodě, HK – Muzeum východních Čech v Hradci Králové.

Tab. 26

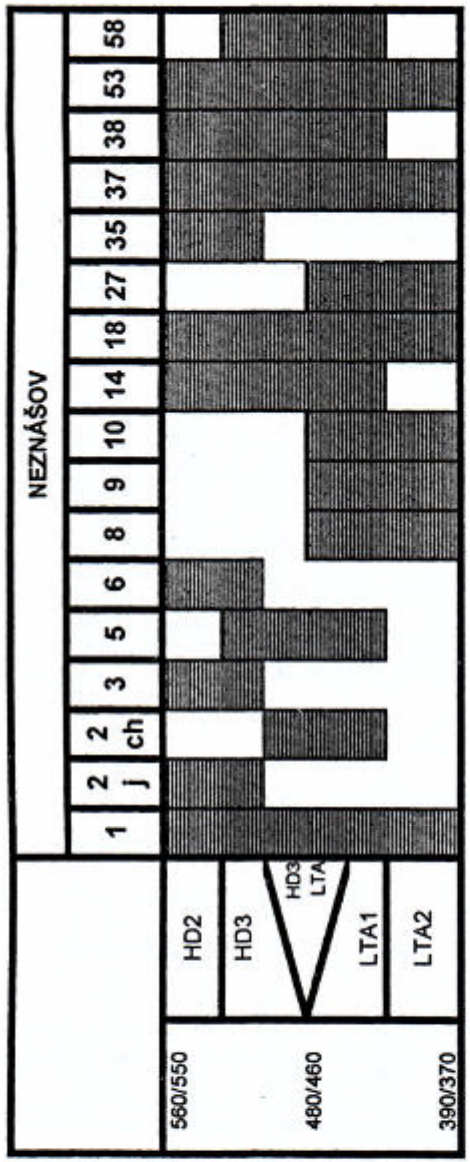

Tab. 26 – Neznášov, datace objektů.
Pl. 26 – Neznášov, list of features.

NEZNÁŠOV – ARCHEOZOOLOGICKÉ VYHODNOCENÍ

Gabriela Dreslerová

Kosterní pozůstatky zvířat z lokality Neznášov byly zastoupeny pouze 20 fragmenty. Přesto, že se jedná jen o desítkové množství, máme zde zastoupeny i ty nepříliš časté druhy, jakým je jelen, dokládající lov, a kůň, viz tab.1. Zajímavým jevem je i nepřítomnost prasete domácího. Tento stav je nejspíše zapříčiněn velikostí souboru.

Tento materiál pocházející ze šesti objektů byl značně zlomkovitý a bohužel neumožňoval další měření. Polovina nálezů (11 fragmentů) nesla stopy ohně a to v různých stupních ohoření. V žádném případě jsem nezaznamenala doklady jiné lidské činnosti, jako např. sekání, řezání apod. Pokud se jedná a věkové kategorie zvířat, můžeme podle samotného charakteru kostí a zubů uvažovat o jedincích sub- a adultních.

objekt	druh	fragment	počet
obj.1	Cervus elaphus	metatarsus	1
		proc. cornualis	1
obj. 2	Bos primigenius f. taurus	mandibula	2
		pelvis	1
	Equus caballus	cranium	1
	Ovis/Capra	phalanx	1
	VV[1]		1
	SV	vertebra	1
	SV		2
obj. 3	Bos primigenius f. taurus	phalanx prox.	
obj. 5	SV		1
obj. 6	VV		1
obj. 14	VV		6
	SV	costa	1
celkem			20

[1] VV-zvíře velkých rozměrů- kůň, tur
SV-zvíře středních rozměrů-ovce, koza, prase

Literatura:

Habermehl, K-H. 1975: Die Alterbestimmung bei Haus- und Labortieren. Hamburg - Berlin.

Komárek, V. 1994: Odhad věku domácích přežvýkavců. Nové Město nad Cidlinou.

Schmied, E. 1972: Atlas of Animal Bones. Amsterdam, London, New York.

Gabriela Dreslerová: The site of Neznášov – palaeozoological assessment. No more than twenty one fragments of animal bone were obtained during the local excavations. In spite of this, a high measure of interest is carried by the presence of less frequent species like red deer, attesting to hunting, and horse (cf. Table 1). These finds, coming from six features, were unfortunately in a lamentable state of preservation and hardly allowed taking anything beyond the very basic measurements. One half of the finds (11 items) bore traces of exposure to fire, developed to a varying degree. No other traces of human activity, such as of chopping, cutting or the like, could be recorded. As to the age of the animals, the surviving bones and teeth pointed to the presence of sub-adult and adult individuals.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

POZDNĚ HRADIŠTNÍ NÁLEZY NA K. Ú. SEDLIŠTĚ (OKR. SVITAVY)

David Vích

Při povrchové prospekci Litomyšlska, Vysokomýtska a Choceňska v uplynulých patnácti letech se podařilo autorovi tohoto příspěvku nashromáždit vedle mnoha pravěkých také řadu středověkých artefaktů. Zatímco nálezy ze starších období raného středověku se autor tohoto článku pokusil shrnout v samostatném příspěvku (Vích 2000), archeologické prameny konce 12. – 13. stol. dosud čekají na zveřejnění. Vzhledem k jejich množství bude třeba je uveřejnit postupně, z metodického hlediska se jeví jako nejlepší publikace podle jednotlivých katastrálních území současných obcí. Prvořadou pozornost věnuji nalezištím, u kterých lze vyloučit sekundární zavlečení nálezů odjinud, např. s chlévskou mrvou. Za neklamné svědectví dochovaných podpovrchových archeologických situací považuji přítomnost keramiky (mnohdy větších rozměrů) s čerstvými lomy, často v kombinaci s tmavou výplní naorávaných objektů.

Na k. ú. Sedliště (okr. Svitavy) se podařilo identifikovat dvě lokality s koncentrací pozdně hradištní keramiky.

Naleziště č. 4

LOK.: k S – SV orientovaný svah u osady Končiny, pod bývalou skládkou podniku Vertex, těsně nad inundací Končinského potoka, od něhož je dnes vzdálen cca 120 m, ZM 10:14-31-25, 157/287, 164/300, 171/297, 167/283[1] mm, nadmořská výška 336-352 m. OKOL.: sběry D. Vích 20. 9. 1992, 14. 11. 1993, 11. 1. 1998[2], D. Vích a J. Šmejdíř 20. 3. 1994. NÁLEZ: naoraný objekt, pozdně hradištní keramika (Tab. 1:1-8; Tab. 2:1-11; Tab. 3:2-5), atypická keramika (XX[3]), mazanice (3x), štípaná industrie. ULOŽ.: MVČ Hradec Králové, př. č. 216/93, 122/94, 123/94, 202/97, 604/2001. LIT.: Kalferst – Sigl – Vokolek 1994, 12, položka 100; Kalferst – Sigl – Vokolek 1995, 6-7, položky 40-41; Vích 1999; Vích 2002, 23; Vích – Vokolek 1997, 21, položka 211.

[1] Koordináty jsou uváděny na ZM 1:10 000 (vzdálenost od západní sekční čáry v mm/vzdálenost od jižní sekční čáry v mm).

[2] Charakteristika sběru 11.1.1998: 2,5,1,0,0,1,0. K charakteristice sběru viz Vích 2001, u starších sběrů tyto údaje nebyly sledovány.

[3] X – jednotlivé kusy, XX – desítky kusů, XXX – stovky kusů; př. č. – přírůstkové číslo.

Naleziště č. 5

LOK.: k JZ orientovaný mírný svah při úžlabině severně od obce; vzdálenost od vody je dnes značná – 800 m SV ke Končinskému potoku, 600 m jižně k rybníku v intravilánu obce Sedliště, musíme proto předpokládat aktivní vodoteč na dně úžlabiny, při které se koncentrace keramiky nachází, ZM 10:14-31-25, 080/251, 087/257, 095/247, 089/241 mm, nadmořská výška 340-350 m. OKOL.: sběry D. Vích 20. 9. 1992, 11. 1. 1998[4]. NÁLEZ: pozdně hradištní keramika (Tab. 3:1; Tab. 4:1-9); atypická keramika (XX); vrcholně středověká keramika (6x, 14.-15. stol. -nekresleno). ULOŽ.: MVČ Hradec Králové, př. č. 217/93, 605/2001. LIT.: Kalferst – Sigl – Vokolek 1994, 12, položka 101.

Přítomnost podpovrchových archeologických situací u obou lokalit je prakticky jistá, u naleziště Sedliště 4 to přímo dokládá naoraný objekt s nálezy, v případě naleziště Sedliště 5 takovýto přímý doklad postrádáme, nicméně koncentrace, velikost a stav zachování keramiky je neméně výmluvná.

Literatura:

Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1994: Přírůstky archeologické sbírky muzea v Hradci Králové, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 20, 3-16. Hradec Králové.

Kalferst, J. – Sigl, J. – Vokolek, V. 1995: Archeologické přírůstky Muzea východních Čech v Hradci Králové v roce 1994, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 21, 3-8. Hradec Králové.

Vích, D. 1999: Pravěké osídlení na horním toku řeky Loučné, nepublikovaný rkp. diplomové práce na VŠP v Hradci Králové, opravená verze uložena v Muzeu v Hradci Králové.

Vích, D. 2000: Raně středověké nálezy z Vraclavska, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 26, 57-96. Hradec Králové.

Vích, D. 2001: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v letech 1997-2000, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 27-56. Hradec Králové

Vích, D. 2002: Neolitické osídlení Litomyšlska a Vysokomýtska, Pomezí Čech a Moravy 5, 7-78. Litomyšl.

Vích, D. – Vokolek, V. 1997: Nálezy získané do sbírek AO MVČ v letech 1996-97, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 23, 3-27. Hradec Králové.

[4] charakteristika sběru 11. 1. 1998: 4 po 2,50,1,0,1,1,0, u předcházejícího sběru údaje nesledovány.

David Vích: Final Slavic finds on cadastral territory of Sedliště, district of Svitavy. Two clusters of Final Slavic pottery fragments (12th-13th centuries A.D.), marked as sub-sites of Sedliště 4 and Sedliště 5, were documented by surface surveys of the cadastral territory of Sedliště, district of Svitavy, over the period of 1992-1998. Both the size, degree of preservation and quantity of surviving pottery fragments, and an archaeological feature disturbed by ploughing in the case of sub-site Sedliště 4, attest to the presence of true archaeological contexts on the site, excluding the possibility of a secondary intrusion of these artifacts.

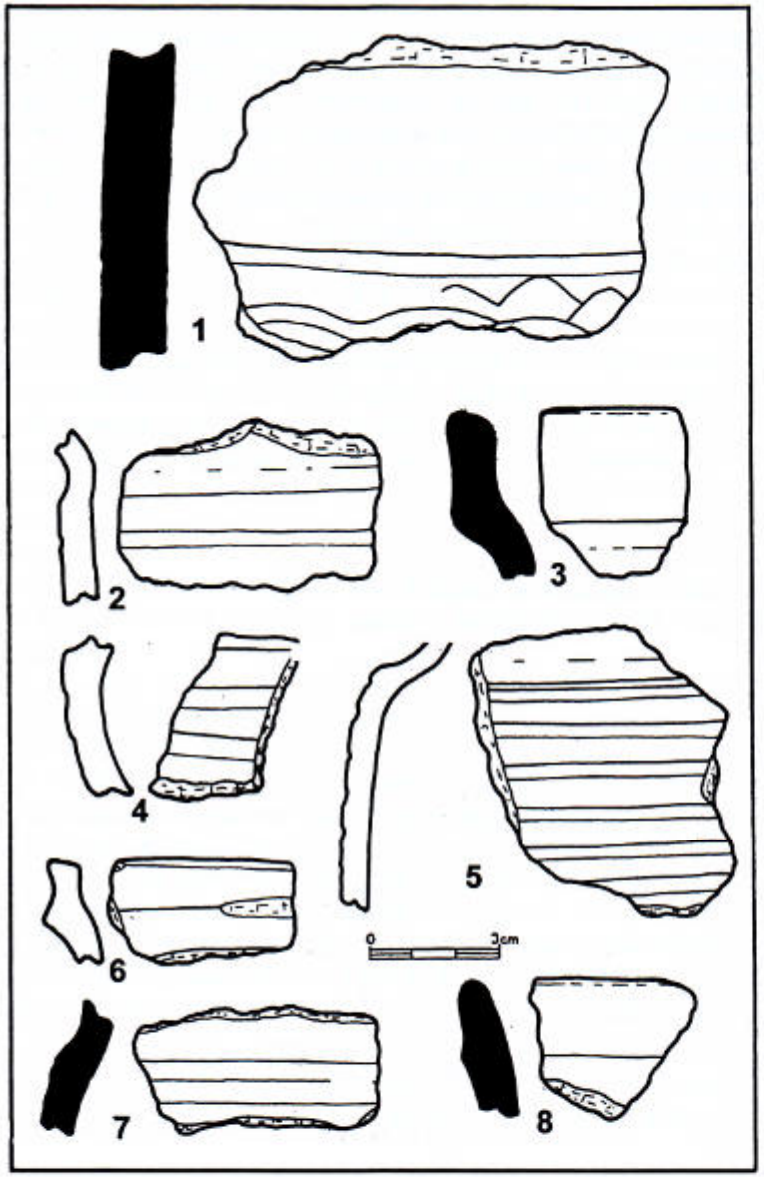

Tab. 1 – Sedliště, nal. 4.
Pl. 1 – Sedliště, site 4.

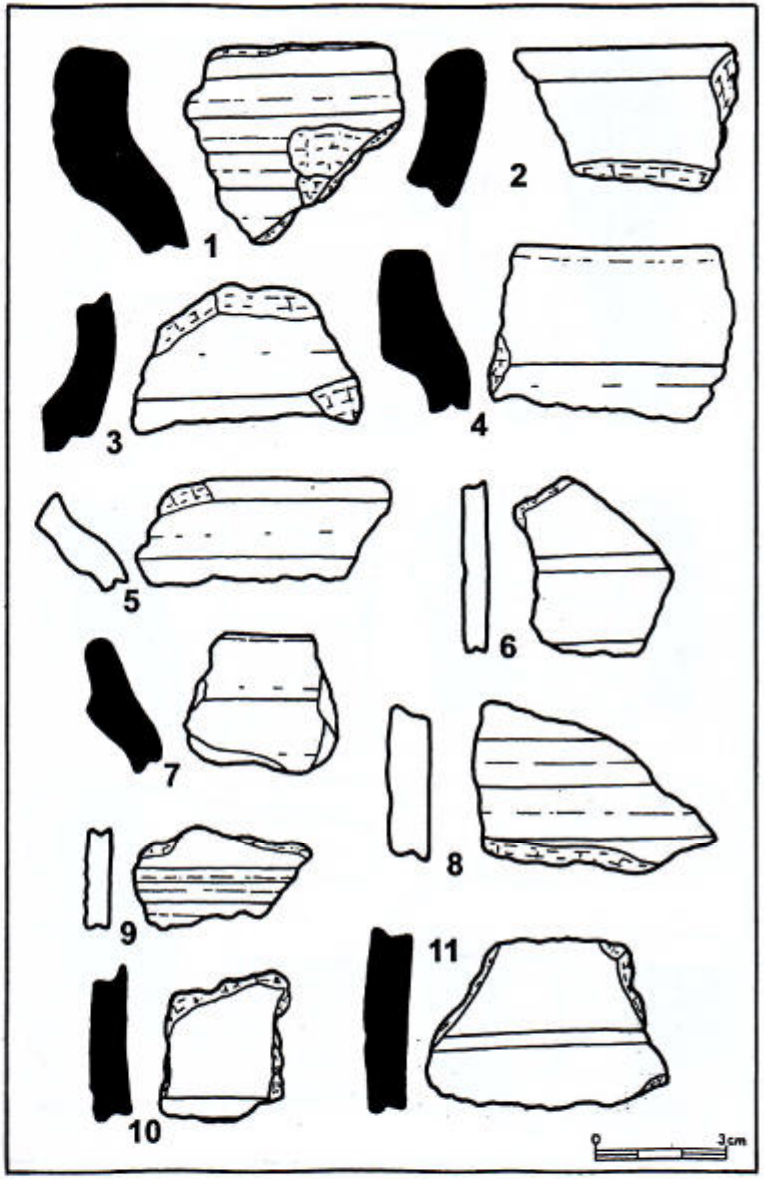

Tab. 2 – Sedliště, nal. 4.
Pl. 2 – Sedliště, site 4.

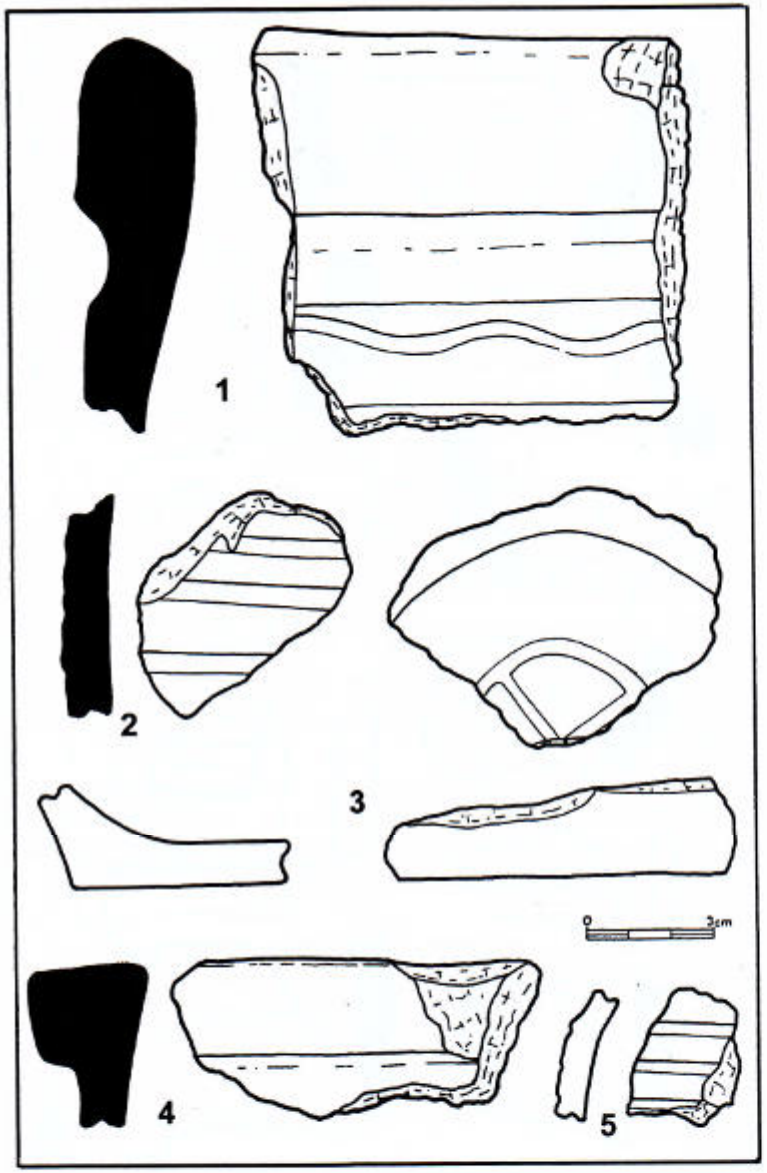

Tab. 3:1 – Sedliště, nal. 5. Tab. 3:2-5 – Sedliště, nal. 4.
Pl. 3/1 – Sedliště, site 5. Pl. 3/2-5 – Sedliště, site 4.

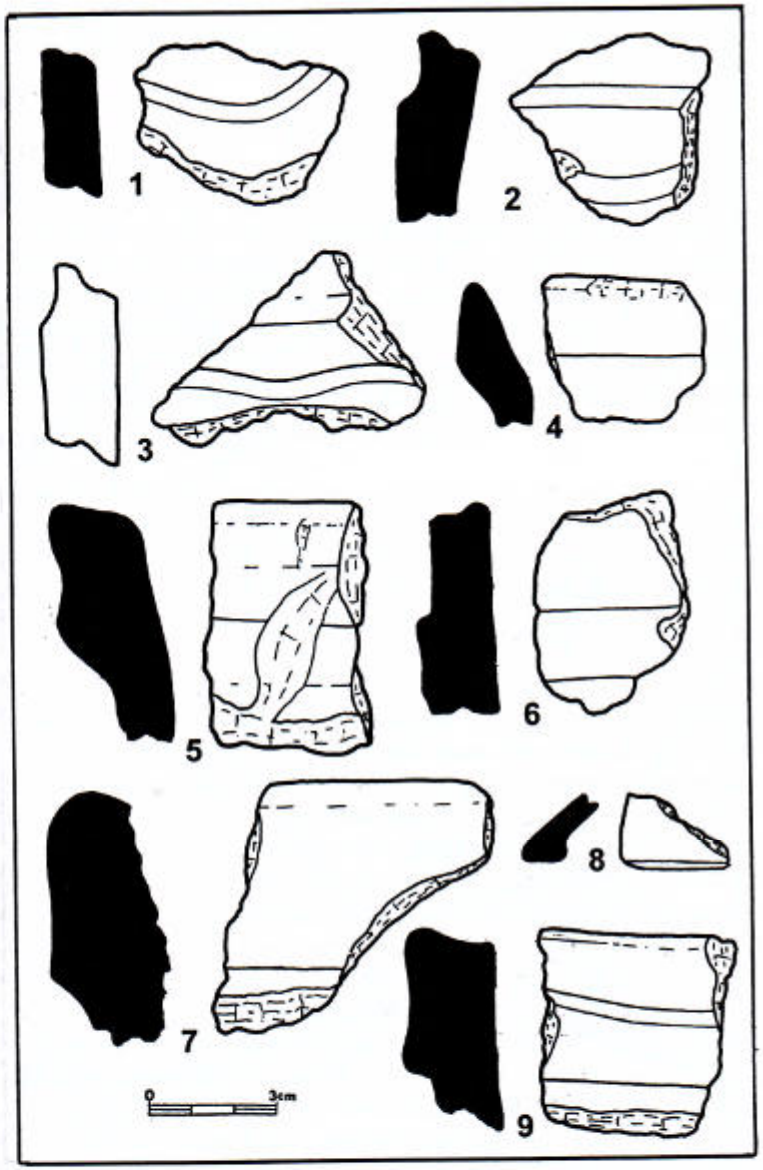

Tab. 4 – Sedliště, nal. 5.
Pl. 4 – Sedliště, site 5.

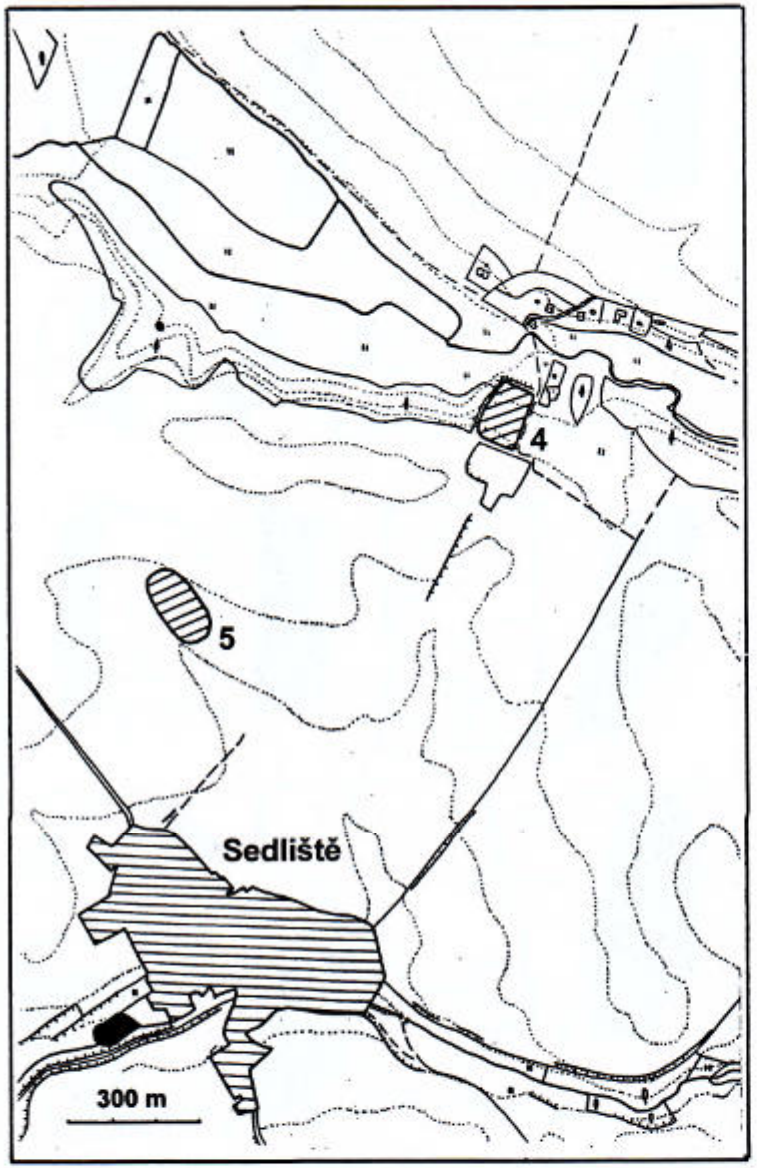

Tab. 5 – Sedliště, poloha nalezišť 4 a 5.
Pl. 5 – Sedliště, site 4 and 5.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

HRADIŠTNÍ HROMADNÉ HROBY Z BĚCHAR A PSINIC, OKRES JIČÍN

Eva Ulrychová

1. Úvod

Na Jičínsku byly v roce 1889 v Běcharech u Kopidlna a v roce 1950 v Psinicích u Libáně objeveny dva hromadné hroby. První byl publikován v roce svého objevení, druhý dosud ne. První z nich byl zničen při svém objevení, obsah druhého hrobu nejspíš není (i přes opakovaný záchranný výzkum provedený v roce jeho objevení) zachován. Drobné nálezy vyzvednuté z obou hrobů jsou z velké části ztraceny. Zpětně se mi podařilo zjistit následující údaje.

2. Běchary

2.1. Nálezové okolnosti

V roce 1889 byl při odkopávání břehu za panským dvorem v hloubce 2,5 m narušen hromadný kostrový hrob, který byl při pokračujících zemních pracích zničen. Několik drobných movitých archeologických nálezů bylo před rokem 1899 předáno do archeologické sbírky tehdejšího muzejního spolku v Jičíně.

2.2. Poloha, přírodní podmínky

Mezi nemnohými zachovanými písemnostmi zrušeného Jičínského muzejního spolku byla nalezena rukou kreslená mapa intravilánu Běchar (obec leží 3 km jihovýchodně od Kopidlna) s vyznačením polohy hromadného hrobu. Místem jeho nálezu byl jižní okraj pozemkové parcely č. 167 (poloha „U hájku" - tj. mezi cestou/silnicí) do Kopidlna a polní cestou do obce Vršce. Dnešní silnice probíhá beze změny středem Běchar, cesta do Vrščů je zachovaná v délce přibližně 200 m severovýchodně od severovýchodního nároží bývalého hospodářského dvora a panského ovčince.

Katastr Běchar je součástí jihozápadního Jičínska. Téměř odlesněné okolí je hospodářsky využíváno. Hnědé hlíny mocnosti až 1 m plošně překrývají sprašové půdy na podloží prachovců (opuky). Obcí protéká od východu k západu říčka Stříble odvodňující drobnými vodotečemi ve svém okolí celé běcharské katastrální území. Jeho nadmořská výška jižním směrem postupně klesá a pohybuje se mezi 220 a 250 m. Katastr Běchar i okolní krajina byly velmi intenzivně osídleny zejména v neolitu, mladší a pozdní době bronzové a v raném středověku.

2.3. Hromadný hrob

Zprávu o hromadném hrobu publikovali v roce jeho nálezu J. Hellich, J. L. Píč, V. Požarecký a J. Waněk (1890-92, 716). Referují o něm jako o nedávno zničeném archeologickém objektu. V hloubce 2,5 m byl při odkopávání hlíny z břehu severně od hospodářského dvora narušen hromadný hrob obsahující kostry asi čtyřiceti jedinců a kosti koní. Při kostrách lidí byly nalezeny drobné předměty, podle popisu nejspíš esovité záušnice, železná šipka s křidélky a další blíže neurčené drobnosti. Autoři zprávy objekt interpretovali jako hrob obětí válečného střetu /kostry koní/ spíše než hrob obětí epidemie.

Zpráva předsednictva musejního spolku v Jičíně (1899) uvádí v archeologické sbírce část lidské lebky, hrot, korál, „náušnice" a háček (celkem 8 ks) z hromadného hrobu objeveného za panským dvorem v hloubce 2,5 m v Běcharech. V Národním muzeu v Praze byly uloženy hradištní záušnice (inv.č. 54 305) s určením „z hrobu v Běcharech" (Anonym 1947). O jejich příslušnosti k uvedenému hrobu nejsou žádné další údaje, ale jejich příslušnost k němu nelze vyloučit.

V jičínské muzejní archeologické sbírce jsou „z hrobu u panského dvora v Běcharech" dosud uloženy tři záušnice a háček (inv.č. 210 – 213)[1], Položka č. 210 je drobná záušnice z drátu průměru 1 mm s jednou esovitou kličkou, vnější průměr záušnice je 12 mm. Položka č. 211 je záušnice mírně oválného tvaru (drát je zprohýbaný), esovité zakončení je odlomeno (zachován jen náznak roztepaného drátu), o průměru 14 až 16 mm. Položka č. 212 je háček s velmi ostrým hrotem z bronzového drátu silného 1 mm, s vnějším průměrem 13 mm. Položka č. 213 je celá nepoškozená záušnice z drátu 1 mm silného s esovitou kličkou o průměru 14 mm. Šestihranná jantarová perla uváděná jako „korál" (inv.č. 214) o průměru 14 mm je ztracena (Böhm 1932). Popis všech uvedených předmětů s určením místa nálezu a druhem objektu včetně kresby je zachován ve staré evidenční knize archeologické sbírky jičínského muzea.

2.4. Datace

Kromě uvedeného hromadného pohřbu nebylo zatím v Běcharech zjištěno hradištní osídlení. V blízkém okolí místa nálezu jsou zachována mohylová pohřebiště v Nečasu (v lese Perno /Perna/ jsou nedatované mohyly a mladohradištní kostrové pohřebiště - publikováno jako Kopidlno nebo Budčeves), v Kopidlně (les Obora – nedatovaný nález), ve Vršcích (středohradištní mohyly – celkem ze čtyř poloh) a v Židovicích (nedatováno), srovnej Ulrychová (2001, 3.1. Katalog). Podle zachovaných záušnic a ztracené jantarové perly lze běcharský hrob datovat do mladšího úseku střední doby hradištní, nejdříve do počátku 10. století

[1] Ve staré evidenční knize sbírky archeologie muzejního spolku v Jičíně jsou zakresleny a popsány archeologické nálezy v rozsahu či. 1 - 671. Bronzové záušnice a háček (inv.č. 210 – 213) jsou zachovány beze změny, jantarová perla je jako všechny nálezy zakreslena, je uvedena její délka 72 mm a průměr 13 - 14 mm.

3. Psinice

3.1. Nálezové okolnosti

Při opravě dřevěné zvonice ze 17. století u gotického kostela sv. Jiří byl v srpnu 1950 objeven hromadný hrob nepietně uložených dospělých jedinců a dětí. K narušenému objektu byl přizván středoškolský učitel František Šalda. Ten sepsal o nálezu podrobnější zprávu s nákresem jeho polohy i obsahu (Tab. 1). Fotodokumentaci hrobu údajně provedl arch. V. Kříž. Ve fotoarchivu jičínského muzea však tato dokumentace nebyla nalezena stejně jako údajně jím zhotovené zaměření situace, které snad slíbil předat do Státního Archeologického ústavu Praha. Ve fotoarchivu téhož ústavu byl však uložen negativ dvou bronzových záušnic. Ty a další drobné předměty nalezené u pohřbů (pokud se vůbec zachovaly) jsou možná uloženy v depozitáři ústavu, přestože byly údajně předány do muzea v Libáni[2]. Antropologický materiál vyzvedl na místě antropolog St.AÚ Praha Jaromír Chochol (1950), zprávu o nálezu sepsal Josef Kabát (1950).

3.2. Poloha, přírodní podmínky

Dnešní obec Psinice leží 3 km jihozápadně od Libáně v jihozápadní části okresu Jičín. Její starší severní části dominuje na mírném návrší postavený kostel sv. Jiří a velký hospodářský dvůr s tvrzí.

Okolí západně podél obce bylo odlesněno a přeměněno na pole. V poloze „U hrušky" byla objevena, nálezy i leteckou prospekcí lokalisována zaniklá ves Kelníky. Pravděpodobně odtud pochází i některé nelokalisované pravěké nálezy (neolit, doba římská). Nad okolí zvýšený pás polí (224 - 232 m n.m.) je při svém severním okraji odvodňován potokem Záhubkou.

Prostor východně od obce je tvořen i v současnosti zamokřenými loukami a zaniklými rybníky. Podél východního obvodu zástavby Psinic teče Libáňský potok a východním okrajem jeho nivy jeho regulované rameno. Obě vodoteče protékají dále k jihu velkým (roku 1842 již zaniklým) Křešickým rybníkem. Po hrázi tohoto rybníka vedla cesta (dnes silnice) k hospodářskému dvoru zvanému „Nový dvůr", který byl postaven pod zalesněným svahem, a k dalšímu dvoru zvanému „Ovčín" (a sušírně) umístěnému již na plošině nad svahem. Jižní a jihovýchodní okraj katastru Psinic a Křešic tvoří rozsáhlé pásmo listnatých lesů.

[2] Kostra se záušnicí (pohřeb ženy) byla na nákresu situace označena písmenem F. Podle zprávy o nálezu měla být tato záušnice uložena v archeologické sbírce libáňského muzea. Zde nebyla v roce 1999 nalezena. Fotodokumentace obou dvou záušnic byla pořízena v ArÚ Praha (č. negativu 23 [illegible]).

Psinice leží v ploché krajině České křídové tabule s místy velmi nepříznivými pedologicko - geologickými podmínkami. Asi polovina pozemků východně od obce má velmi nízký půdní horizont tvořený těžkými jílovitými a oglejenými půdami na zcela nepropustném podloží tvořeném prachovci. Louky na místech zaniklých rybníků jsou zvláště na jaře dlouhodobě zamokřeny, při intenzivnějších srážkách zde stojí voda.

3.3. Hromadný hrob

V polovině srpna 1950 začaly práce na opravě spodní části dřevěné zvonice postavené v západním okraji hřbitova. Při podezdívání spodních obvodových dřevěných trámů zvonice byl odkryt kamenný základ zdi z pískovcových kamenů velikosti mezi 100 a 250 mm spojovaných vápennou maltou. Drolící se pískovcové kameny pocházely údajně z markvartické plošiny. Základ této zaniklé zdi byl rovnoběžný s delší osou kostela, autor zprávy (Šalda 1950) ji pokládal za starší obvodovou hřbitovní zeď (gotická fáze kostela). Až pod základy této zdi sahala od povrchu šedohnědá hlína (tj. do hloubky 0,8 m).

Pod touto šedohnědou hlínou byla zachycena jáma ledvinovitého tvaru vyplněná černohnědou hlínou (0,5 m) obsahující lidské pozůstatky. Byly rozeznány kostry mužů, žen i dětí, které se navzájem různě překrývaly. U levé spánkové kosti jedné na zádech uložené kostry (později určené jako ženská kostra) byla nalezena bronzová záušnice průměru asi 60 mm[3]. Na několika místech byly mezi kostmi zjištěny zbytky dřeva. Při prosévání obsahu vykopané černohnědé vrstvy byla nalezena druhá podobná záušnice, dva zlomky železných nožů a několik střepů (profilované okraje nádob). V hlíně byly i kůstky drobných savců (lasička, rejsek).

Ve východním okraji jámy byla ve vrstvě s kostrami objevena pískovcová deska z tvrdšího pískovce (podle arch. V. Kříže se jednalo o pískovec z hořického Chlumu). Jeden z boků desky byl opracován, povrch desky (obě plochy) byl hrubě osekán. Horní (?) konec desky byl přitesán do nepravidelné stříšky, zbylý bok a podstava (?) nebyly opracovány. Počet pohřbených jedinců nebylo možné zjistit. Autor zprávy byl k nálezu přivolán až po částečném narušení jámy i koster 19. října 1950 (Šalda 1950).

O měsíc dříve (19.9. 1950) byl na místě nálezu J. Chochol, který odebral z hloubky (od povrchu ?) 1,5 m antropologický materiál. Pohřby byly překryty vrstvičkou písku a mezi kostmi se nacházely zlomky dřeva, snad zlomky rakví. Souvislost zjištěného kovového kroužku (?) s pohřby nebyla prokazatelná. Kosterné pozůstatky několika jedinců byly převezeny do St AÚ Praha (Chochol 1950)[4].

V pořadí třetí záchrannou akci provedl 1.12. 1950 J. Kabát. Ve své zprávě informuje o vyzvednutí antropologického materiálu J. Chocholem a pracovnicemi antropologického oddělení Státního archeologického ústavu v Praze dne 19.9.1950 (Kabát 1950). V jámě byly patrné čtyři pohřby. Nejzachovalejší byl pohřeb ženy v poloze na zádech. Po stranách lebky byly nalezeny dvě bronzové záušnice (sic!). Přes další kostrový hrob vedla starší obvodová zeď hřbitova, kterou stavitel V. Kříž zaměřil. Tento plán slíbil předat do St. AÚ Praha.

[3] srovnej s pozn. 2

3.4 Datace

Hromadný hrob je možné datovat podle dvou bronzových záušnic náležejících pohřbu ženy uložené v poloze na zádech. První záušnice (průměr 75 mm) byla zhotovena ze 3 mm silného drátu roztepaného ve dvě esovité kličky zdobené vždy třemi zářezy. Druhá záušnice má jednu kličku odlomenou, 4 mm silný drát byl na koncích roztepán a svinut do kliček, z nichž zachovaná nese čtyři zářezy. Průměr této menší záušnice je 58 mm.

Předpokládám, že obě záušnice byly vyzvednuty současně s antropologickým materiálem a mohly by být uloženy sbírkách Archeologického ústavu Praha, kde byla provedena jejich fotodokumentace a popis do zprávy o záchranném výzkumu (Kabát 1950).

Obě záušnice lze datovat do mladší doby hradištní, nejspíše na počátek jejího mladšího úseku.

4. Závěr

Hradištní osídlení v Psinicích nelze zatím prokázat. Ojedinělý střep bez nálezových okolností /sbírka Libáň či. 26, P 126/ lze datovat do mladšího úseku střední doby hradištní. Další střep z polohy „Kelníky" je z mladší doby hradištní (sbírka Libáň či. 25, P 127).

Hromadný hrob byl vyhlouben na mírném návrší. Zde byl později postaven gotický kostel a zřízen hřbitov, protože hrobové jámy v těchto místech mohly být kopány do potřebné hloubky. Při zemních pracích prováděných v 90. letech 20. století podél komunikace a příkopu přiléhajících ke hřbitovní zdi /rýhy pro vodovod, telefonní kabely/ byla dosažena hloubka 1,4 m, aniž bylo zachyceno podloží tvořené prachovci /opukou/.

Hrob lze datovat do mladší doby hradištní, nejspíš do první poloviny 12. století.

[4] K antropologickému materiálu: Tři kostrové pohřby a další volné kosti nebyly při předání antropologického materiálu z ArÚ Praha do Národního muzea v Praze fyzicky předány (za informace děkuji Dr. M. Dobisíkové). V evidenční knize oddělení antropologie ArÚ Praha byla pod inv.č. 129 uložena „lebka se změtí kostí", pod inv.č. 130 „lebka z pohřbu v původním uložení" a k inv.č. 179 není v evidenční knize žádný podrobnější údaj. Dále v ní jsou pod označením AO 65 uvedeny volně nalezené kosti (odebrané 19. 9. 1950). Materiál nejspíš nebyl J. Chocholem zpracován, protokol o tomto zpracování nebyl totiž nalezen (za informaci děkuji Dr. J. Černému z ArÚ Praha).

Prameny a literatura:

Anonym, 1947: Běchary, okr. Jičín, NZ čj. 6653/1947, ulož. Archiv nálezových zpráv ARÚ Praha.

Böhm, J. 1932: Běchary, okr. Jičín. NZ čj. 1826/1932, ulož. Archiv nálezových zpráv ARÚ Praha.

Hellich, J. - Píč, J. L. - Požarecký, V. - Waněk, J. 1890-1892: Archaeologický výzkum ve středních Čechách, PA XV, 689 – 728. Praha.

Chochol, J. 1950: Psinice, okr. Jičín. NZ čj. 6224/1950, ulož. Archiv nálezových zpráv ARÚ Praha.

Kabát, J. 1950: Psinice, okr. Jičín. NZ čj. 7343/50, ulož. Archiv nálezových zpráv ARÚ Praha.

Šalda, F. 1950: Hromadné pohřebiště v Psinicích. Rkp. ulož. Regionální muzeum a galerie Jičín.

Ulrychová, E. 2001: Raněstředověká hradiště na Jičínsku a jejich zázemí. Rkp. disertační práce, ulož. Katedra pravěku a rané doby dějinné FF UK Praha.

Eva Ulrychová: Slavic-age mass graves from the sites of Běchary and Psinice, district of Jičín. A mass grave with human and horse skeletons was discovered at the site of Běchary by Kopidlno in 1889. The accompanying finds of lock rings and of an (unpreserved) amber bead point to a dating somewhere in the Late Slavic period, beginning of 10th century being the earliest conceivable date. Another grave, containing bodies of both adults and children, came to light at Psinice by Libáň in 1950. Description of this interment and photographs of two accompanying finds allow a dating somewhere in the first half of 12th century. The anthropological materials were transferred into the Archaeological Institute of Prague, perhaps with the accompanying burial goods. All of these finds seem unfortunately to have perished in the flood disaster that hit the Institute in

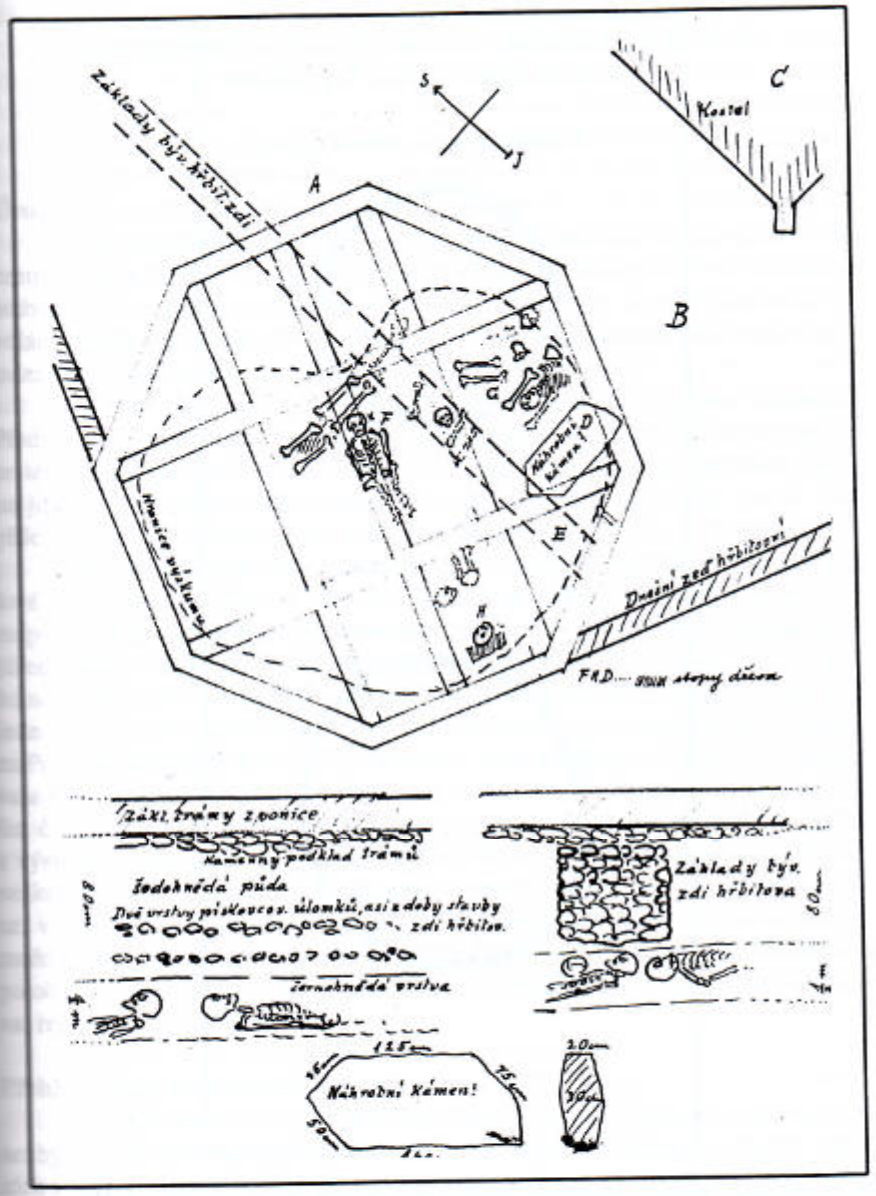

Tab. 1– Nákres místa nálezu a hrobu (Šalda 1950)
Pl. 1 – Sketch of the findspot and grave (Šalda 1950).

Tab. 2

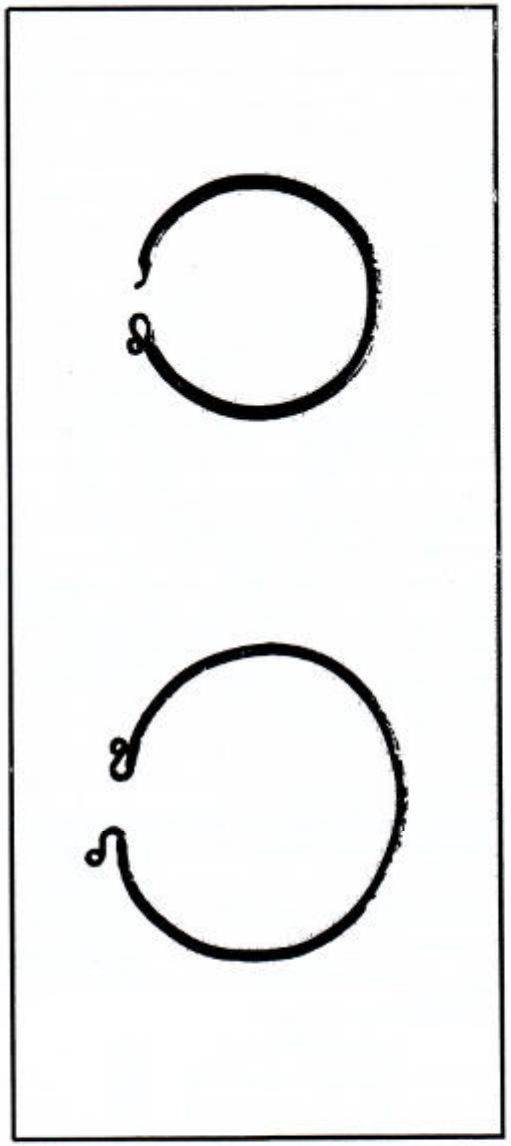

Tab. 2 – Bronzové záušnice. Fotoarchiv Archeologického ústavu Praha, č. negativu 23 113.
Pl. 2 – Lock rings of bronze. Photoarchive of the Prague Archaeological Institute, negative No. 23 113.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM V HRADCI KRÁLOVÉ, HOŘICKÉ ULICI V ROCE 2002

Radek Bláha, Jean Papineschi

Úvod

V měsících srpnu až říjnu 2002 proběhl na základě smlouvy mezi Muzeem východních Čech v Hradci Králové a Městem Hradec Králové záchranný archeologický výzkum v Hořické ulici v Hradci Králové. Tento výzkum byl vyvolán záměrem investora (Město Hradec Králové) rekonstruovat na tomto území inženýrské sítě a veřejné komunikace.

Hořická ulice probíhá na hranici katastrů Hradec Králové a Pražského Předměstí a v severovýchodní části katastru Pražského Předměstí. Rekonstrukce se této dopravní tepny dotkla v úseku od jejího vyústění na Dukelskou třídu na jihovýchodě až po Českou národní banku ve směru na západ včetně částí přilehlých ulic Wonkovy, Sadovské a Bozděchovy.

Na základě výpovědi nejstarších dochovaných map a plánů Hradce Králové (zejména z let 1745 a 1756; Richter-Semotanová 1998, mapový list č. 3, mapy č. 5 a 6) lze sledovat prostorovou kontinuitu delšího úseku Hořické ulice (úřední název až od roku 1911; Dejmek 1993, 55) již minimálně od období raného novověku, kdy, tak jako dnes, tvořila vedle dnešních tříd Karla IV. a Dukelské jednu z hlavních komunikací Pražského předměstí. Z hlavní cesty ve směru na Prahu (současná tř. Karla IV. a Dukelská) však až do konce 18. století odbočovala již v prostoru dnešní ulice Škroupovy (Richter-Semotanová 1998, mapový list č. 19, mapa č. 21). Hlavní změna v jejím průběhu proběhla v souvislosti s výstavbou pevnosti v období let 1766-1780, kdy byla demolována prakticky veškerá zástavba tehdejších hradeckých předměstí, regulovány toky Labe a Orlice, vytýčena zátopová oblast a provedeny četné terénní úpravy, které navždy změnily reliéf krajiny. Tehdy bylo vyústění Hořické ulice posunuto do dnešní polohy a kolmo na toto ústí vyměřena nová komunikace – dnešní ulice Wonkova, resp. Kydlinovská.

Přehled výsledků dosavadního bádání

Přesnější stanovení průběhu hlavních komunikací Pražského předměstí je nezbytné z hlediska poznání původních středověkých a raně novověkých sídelních struktur v této části Hradce Králové. Jak cesty tak na ně navazující zástavba totiž využívaly mírně vyvýšených míst (teras) nad spletí labských ramen. Prostorové rozložení Pražského předměstí lze částečně rekonstruovat na základě výše

zmíněných map z poloviny 18. století, ale i vedut města z let 1600 a 1740 (Doubrava 1971, b. p.). Pro období 14. a 15. století lze pro topografii této části Hradce využít i zlomku berního rejstříku z počátku 15. století a dalších nečetných písemných pramenů (Mikulka 1996, především s. 46-48). Na tomto místě lze uvést, že ve struktuře předměstské zástavby zaujímaly klíčovou úlohu stavby církevní, v nejbližším okolí Hořické ulice to byly farní kostely sv. Petra (v místech dnešní křižovatky Gočárova okruhu a tř. Karla IV. – Dukelské) a sv. Mikuláše (na dnešním nám. 28. října). Obě církevní stavby jsou v písemných pramenech doloženy již ve 14. století; sv. Mikuláš zanikl v roce 1436, sv. Petr byl definitivně zbořen v souvislosti s budováním hradecké pevnosti v roce 1778 (Tomek 1997, 34, 39, 64).

Neúplnou a mnohdy nejasnou výpověď písemných pramenů, mapových plánů a vedut, především v posledních cca 100 letech doplňuje archeologické bádání. Zejména při znovubudování hradeckého Pražského předměstí v období před 2. světovou válkou byly z blízkého okolí Hořické ulice získány četné archeologické nálezy, které lze datovat do rozpětí pravěku až raného novověku. Z ul. Karla Čapka pocházejí neolitické či eneolitické kamenné broušené nástroje. Dětský (?) hrob s nádobkou, nalezený při stavbě sokolovny východně od Chelčického ulice, lze klást do období kultury nálevkovitých pohárů. Relativně četnými nálezy je zastoupena lužická kultura; jedná se konkrétně o zbytky žárových hrobů ve Wonkově a Chelčického ulici, které tvořily součást rozsáhlého sídelního komplexu této kultury s centrem v prostoru dnešní městské památkové rezervace, kde se rozkládalo 13-ti hektarové hradisko. Další pravěký ojedinělý nález (bronzová ostruha z Resslovy třídy) lze klást do doby římské. K prudkému rozvoji antropogenních aktivit dochází až v době hradištní, respektive v jejím středním a mladším stupni. Ve strategicky výhodné poloze na návrší mezi toky Labe a Orlice vzniká výšinné slovanské hradisko a v podhradí se rozvíjí rozsáhlá sídelní aglomerace tvořená shluky osad a pohřebišť; zřejmě od závěru 12. století i prvních kostelů (navazujících v některých případech na starší hradištní pohřebiště; Richter-Vokolek 1995, např. s. 130-132). Archeologické nálezy z této doby pocházejí např. z Chelčického (pohřebiště) či Wonkovy ulice a náměstí 28. října (sídliště). Výjimečný nález představuje depot stříbrných mincí z druhé poloviny 11. století, který pochází z dnes přesněji nelokalizované polohy „V Uličkách" za bývalým hostincem „Bláhovkou" (nejedná se o známou „Bláhovku" v Kuklenách), zřejmě někde v prostoru jižně od vyústění Hořické ulice do Dukelské třídy nebo v blízkosti současného hlavního nádraží (přehled nálezů viz Domečka 1931, 213; Bláha-Kalferst 2000).

Určitým zlomem ve vývoji celé oblasti představoval vznik města v prostoru dnešního historického jádra Hradce Králové, k němuž došlo těsně před rokem 1225. Dnešní Pražské předměstí však po celé 13. století právně náleželo

do přímé správy hradských (královských) úředníků a k městu bylo připojeno až roku 1297 (listina Václava II.; Mikulka 1996, 24) . Z hlediska archeologie lze právě v období 13. století zaznamenat prudký nárůst nálezů hmotné kultury. Mocná kulturní vrstva s četnými zlomky keramických nádob 13. století a dalším sídlištním odpadem (zvířecí kosti atp.) byla zaznamenána při stavbě tržnice na rozhraní Hořické a Chelčického ulice, při výstavbě býv. Prioru na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, i v souvislosti s budováním inženýrských sítí v posledních letech (např. roku 2000 v blízkosti sokolovny a západně od čp. 974) atd. (shrnutí novějších nálezů viz Bláha-Kalferst 2000). Zatím plošně nejrozsáhlejší archeologický výzkum v prostoru Pražského předměstí proběhl v roce 1994 na staveništi České národní banky na rozhraní Hořické a Bozděchovy ulice. V jeho rámci byly odkryty pozůstatky minimálně dvoufázového sídliště výrobního charakteru z první i druhé poloviny 13. století. Osídlená plocha byla navíc ve směru zhruba sever-jih rozdělena příkopem, zřejmě též středověkého stáří, v době výzkumu však blíže nedatovaným (Sigl-Vokolek 1994, 90-91).

Postup archeologického výzkumu

Záchranný archeologický výzkum v rámci rekonstrukce Hořické ulice se zaměřil především na sledování terénních situací, konkrétně na možnosti vymezení plochy osídlené ve středověku, popř. v pravěku a na průběh historické komunikace. V prostoru ČNB a jejího nejbližšího okolí měl za úkol přispět ke zjištění rozsahu sídelního okrsku, částečně prozkoumaného v roce 1994, jeho případnou souvislost s osídlením zjištěným západně od čp. 974, u sokolovny a pod tržnicí a zachytit další průběh výše zmíněného příkopu.

Výzkum probíhal v těsné závislosti na provádění zemních prací. Hlavní důraz byl kladen na dokumentaci řezů výkopů pro kanalizaci a vodovod, které probíhaly v celé délce Hořické ulice. Pro dokumentaci terénních situací byly využity též výkopy pro jednotlivé vodovodní přípojky a napojení, které byly vedeny kolmo na průběh Hořické ulice a částečně zasahovaly do sousedních ulic (Tab. I).

Popis důležitějších dokumentovaných úseků výkopů:

Sonda II, jižní stěna (Tab. II/1)

kontexty: 11 – světlehnědý písek; 12 – tmavě hnědočerný písčitý jíl s valounky a drobnými zlomky cihel; 13 – rezavě hnědý hlinitý písek s ojedinělými valounky štěrku; 14 – štěrk; 15 – černohnědý silně písčitý jíl s ojedinělými valounky štěrku; 16 – štěrkopísek; 17 – směs prachové hlíny a písku; 18 – rezavě hnědý slabě zahliněný štěrkopísek; 21 – rezatý jíl; 22 – šedý silně písčitý jíl (podobný vrstvě 15); 23 – tmavě šedý písek promíšený se štěrkem; 24 – prachová hlína promíšená se štěrkem; 25 – černošedá slabě písčitá hlína;

26 – sypká popelovitá hlína se zlomky cihel; 27 – vrstva 17 se zlomky cihel; 28 – rezatý jíl s vrstvičkami hrubého písku; 29 rezatý slabě jílovitý písek s uhlíky

Sonda VIIa, jižní stěna (Tab. III/1)

kontexty: 500 – žlutohnědý slabě jílovitý písek (degradovaná spraš); 501 – jako 500, s kaménky do 3 cm; 502 – žlutošedý jílovitý písek, podobné vrstvě 500; 503 – šedý silně písčitý jíl s kaménky; 504 – rezavě hnědý štěrkopísek – podloží; 505 – rezavě hnědý písek

Sonda VIII, severní a jižní stěna (Tab. III/2)

kontexty: 600 – dlažba + podsýpka; 601 – černá prachová hlína se zlomky cihel na bázi; 602 – navážky související s recentní komunikací; 603 – špinavě hnědý slabě jílovitý písek s četnými oblázky; 604 – okrově hnědý hlinitý písek (výplň objektu); 605 – vrstva 604 promíšená s podložním štěrkopískem; 606 – štěrkopísek (podloží); 607 – štěrkopísek (spadlá stěna objektu); 608 – hnědočerný písčitý jíl; 609 – výplň 604 promíšená s černou hlínou

Sonda IX, severní a jižní stěna (Tab. II/2)

kontexty: 701 - štěrkopískové a štěrkové těleso komunikace; 702 – tmavě šedý silně písčitý jíl; 703 – v. 702 promíšená s kaménky (štěrkem); 704a - šedá jílovitá hlína, 704b - rezavý jíl místy promíšený se štěrkopískem; 705 – štěrkopísek (podloží); 709 – béžový hrubý písek; 710 – šedobéžový jemný písek; 711 – směs vrstev 703 a 710; 721 – hnědošedý jemný písek; 713 – šedobílá jemná hlína; 714 – rezavě hnědý jílovitý písek; 715 – šedobéžový hrubý písek s kaménky; 716 – hnědošedá jílovitopísčitá hlína; 717 – vrstva 704 promíšená s čočkami bílošedého jílu; 718 – rezavě hnědý jílovitý písek; 720 – hnědošedý písčitý jíl s uhlíky, podobné vrstvě 704b; 721 – šedobílá jemná „plavená" hlína; 722 – hnědošedý jílovitý písek; 723 – jako kontext 722; 724 – hnědošedý silně písčitý jíl; 725 – rezavěhnědý jíl promíšený s šedým jílem a hrudkami spálené hlíny (mazanice?); 726 – šedý slabě písčitý jíl s uhlíky; 727 – vrstvičky šedohnědého hrubého písku s mezivrstvičkami šedého silně písčitého jílu; 728 – hnědošedý slabě písčitý jíl; 730 – rezatý písčitý jíl s rezavým nádechem s organickou příměsí (vivianit).

Vlastním výkopovým pracím (hloubení rýh pro kanalizaci, vodovod atd.) předcházela vždy v určitém úseku asi 40 cm silná skrývka tělesa současné komunikace (asfalt, dlažební kostky a podsýpka) až na úroveň štětu ze svisle uložené lámané opuky (vrstva 1).

Prakticky ve všech zkoumaných úsecích ve východní části Hořické ulice bylo již průměrné hloubce cca 50 cm pod opukovým štětem (novověkou komunikací) zachyceno podloží, tvořené rezavě hnědým štěrkopískem (vrstva 6). Ve východní části sondy II (Tab. II/1) se do tohoto štěrkopískového podloží (6) zahluboval vanovitý objekt o délce cca 2 m a hloubce cca 50 cm, který byl vyplněn čistým štěrkopískem bez archeologických nálezů (v. 3, 16). Nelze vyloučit, že se jedná např. o pozůstatek vodoteče. Na povrch výplně objektu a štěrkopískového podloží střídavě nasedaly 5 – 20 cm silné vrstvy černohnědého písčitého jílu s valounky štěrku (12, 15) a vrstvičkami písku a štěrku (11, 13, 14). Z kontextu 15 pocházejí nečetné zlomky keramiky z období vrcholného středověku (Tab. IV/1). Pravděpodobně zde byla zachycena původní (středověká) trasa komunikace, jejíž úroveň byla postupně zvyšována štětováním. Stratigrafie v této části Hořické ulice nebyla významněji porušena novověkými trasami inženýrských sítí; pouze před domem čp. 975 byl zachycen novověký vyzděný kanál.

Ve střední části Hořické ulice se pozornost archeologů soustředila především na dokumentaci výkopů probíhajících na rozhraní Hořické a Sadovské ulice.

Nejseverněji, již v Sadovské ulici, byla dokumentována sonda VI, šachta pro vodovod. Pod úrovní současného chodníku a cca 100 cm písčité podsýpky a vyrovnávací navážky se nacházel povrch cca 70 cm mocné vrstvy rezavě hnědé písčité hlíny s ojedinělými uhlíky, ze které se podařilo získat množství keramických zlomků datovatelných do 13. století (Tab. IV/2-7). Pokračování celé situace pak bylo možno sledovat jižně od této sondy ve vyústění Sadovské ulice, v sondě VIIa (Tab. III/1). Na štěrkopískové a pískové podloží (514-517) mírně se skláněcí k jihu nasedá vrstva rezavě hnědé jílovité hlíny se stejným sklonem (513). Na ni pak navazovala ulehlá hnědošedá jílovitá hlína s nálezy keramiky 13. století (512), sahající až k povrchu sníženého terénu (cca 50 cm pod úrovní chodníku). V nejjižnější části byla tato stratigrafie narušena recentními zásahy (510 a 511).

Sondy VI a VIIa pravděpodobně proťaly část osídlené, mírně vyvýšené plochy severně od komunikačního prostoru dnešní Hořické ulice. Vrstva 512 vznikla v důsledku přímé antropogenní aktivity. Svědčí o tom například přítomnost keramických zlomků, které nenesou stopy působení vody.

Z provozně technických důvodů byly výkopové práce v západní části Hořické ulice zahájeny v prostoru jižně a jihozápadně od budovy České národní banky a postupovaly východním směrem. V prostoru jižně od chodníku před ČNB byla provedena dokumentace stěn výkopu kanalizace a vodovodu (sonda VIII; Tab. III/2). Štěrkopískové podloží (600, 601 a 610) bylo zachyceno v hloubce 70 – 110 cm pod úrovní chodníku, pod navážkami souvisejícími se stavbou komunikací atd. Do tohoto podloží se zahluboval rozsáhlý objekt orientovaný zřejmě ve směru SZ-JV, se šikmými stěnami a víceméně plochým dnem o délce cca 180 cm a hloubce cca 70 cm. Jeho výplň tvořil okrově hnědý zahliněný písek (604), v jižní části s kameny a černou hlínou (609, 610). Ve východní části

severního řezu na tento vanovitý objekt navazovaly dvě menší jámy se stejnou výplní (604). Z vrstvy 604 se podařilo vyzvednout menší soubor keramických zlomků datovatelných do rozpětí 13. (Tab. IV/13) až 15-16. století (Tab. IV/10-12, 14 a 15). Celý objekt lze interpretovat jako pokračování příkopu, zjištěného při archeologickém výzkumu na stanovišti ČNB v roce 1994.

V poslední etapě se zemní práce soustředily do prostoru Hořické ulice mezi křižovatky s ulicemi Bozděchovou a Sadovskou. Pozornost archeologů upoutal především výkop pro kanalizaci (sonda IX, Tab. II/2) prováděný postupně od západní části výše vymezeného prostoru.

Při dokumentaci obou stěn výkopu zjištěn rozsáhlý zahloubený objekt o délce cca 20 m a maximální hloubce 1 m. Zapuštěn byl do podložního štěrkopísku, výplň tvořil šedočerný jíl s proplástky; v horní části výplně (704b) se nacházely příčně položená dřeva, zřejmě zpevnění terénu po zasypání objektu. Archeologické nálezy byly získány pouze z východní části výplně, jedná se o zlomky kuchyňské a stolní keramiky z 2. poloviny 13. – poč. 14. století (Tab. IV/8 a 9) a část střešní krytiny – prejz. Celý objekt lze s největší pravděpodobností interpretovat jako mělké říční (labské) rameno.

Výsledky provedeného záchranného archeologického výzkumu lze tedy shrnout takto:

a) Ve východní část Hořické ulice bylo bezprostředně pod štětovým tělesem komunikace (z 18. – 20. století) zjištěno štěrkopískové podloží. Pouze na jižním okraji dnešní ulice byla zaznamenána tenká jílovitá vrstva s ojedinělými keramickými zlomky z období středověku, popř. raného novověku. Poněkud jinou situaci pracovníci AO MVČ zaznamenali v ústí ulice Sadovské, kde na podložní štěrkopísek nasedala vrstva rezavě červeného permského náplavu, z jehož horní části se podařilo získat četné zlomky keramiky z období 13. století.
b) V západní části Hořické ulice proťaly průkopy kanalizace a vodovodu situované jihozápadně od jihozápadní obvodové zdi ČNB pouze recentní navážky a štěrkopískové podloží. Jinak tomu bylo v případě výkopu pro kanalizaci situovaném jižně od budovy banky. Při jeho dokumentaci byl zaznamenán žlab probíhající ve směru severoseverozápad – jihojihovýchod. Tento objekt byl zachycen již při archeologickém výzkumu ČNB v roce 1994. Na základě keramických zlomků z jeho výplně jej lze předběžně datovat do období vrcholného středověku – raného novověku. Jeho účel není zcela jasný, mohlo se jednat např. o uměle vyhloubené koryto vodoteče, stejně jako o pozůstatek (spíše symbolického) ohrazení sídelního areálu.
c) V prostoru křižovatky ulic Hořické a Bozděchovy ve sledovaných výkopech nebyly zjištěny opět žádné archeologické situace. Východně od této křižovatky byl při dokumentaci obou stěn výkopu kanalizace registrován rozsáhlý objekt, který je možné interpretovat jako pozůstatky jednoho z říčních ramen. Z jeho výplně mimo jiné pocházejí četné zlomky keramiky konce 13. – první poloviny 14. století. Lze tedy soudit, že minimálně do počátku druhé poloviny 14. století tento prostor jako komunikace nesloužil. Počátek změny užívání této části současné Hořické ulice naznačují až vodorovně položená dřeva v horní části zásypu, kterými byl celý povrch zpevněn.

Závěr

Archeologický výzkum zpřesnil dosavadní poznatky o osídlení této části Pražského předměstí v těchto hlavních bodech:

a) Nejčetnější doklady antropogenních aktivit z období vrcholného středověku byly dokumentovány v prostoru západní části Hořické ulice. Sídliště 13. století zjištěné roku 1994 při záchranném archeologickém výzkumu pod dnešní Českou národní bankou nepokračovalo zřejmě dále jižním směrem a bylo na východní straně patrně ohraničeno mělkým říčním ramenem, zasypaným nejpozději ve 14. století. Příkop zachycený při výše zmíněném výzkumu v roce 1994 běžel dále napříč dnešní Hořickou ulicí směrem k jihovýchodu. Podařilo se zpřesnit datování jeho zániku do období 15. – 16. století.
b) Další sídelní okrsek datovatelný do 13. století byl nově registrován v místech severně od dnešní Hořické ulice, v jižní části ulice Sadovské.
c) V místech pod vozovkou především východní části dnešní Hořické ulice nebyly zjištěny žádné doklady osídlení. Na podloží přímo nasedaly kontexty související s využitím tohoto prostoru jako komunikace (štětování), a to již zřejmě již od vrcholného středověku.

Díky aktivní spolupráci a pochopení ze strany investora i dodavatelských firem bylo tak možné získat další důležité informace o vývoji této části hradecké aglomerace ve středověku. Rovněž se znovu potvrdila nutnost archeologického dohledu u všech zemních prací prováděných v této oblasti.

Literatura:

Bláha, R. – Kalferst, J. 2000: Archeologické nálezy na lokalitě „Hořická" v katastrálním území Hradec Králové – Pražské Předměstí (určeno jako podklady archeologické památkové péče v rámci „Regulačního plánu lokality Hořická"). Rkp. ulož. AO MVČ Hradec Králové.
Domečka, L. – Sál, F. 1931: Královéhradecko I/2. Hradec Králové.
Doubrava, A. 1971: Hradec Králové v obrazech tří století. Hradec Králové.
Richter, M. – Semotanová, E. 1998: Historický atlas měst České republiky, č. 5 - Hradec Králové. Praha.

Richter, M. – Vokolek, V. 1995: Hradec Králové, slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové – Praha.

Sigl, J. – Vokolek, V. 1994: Výzkum středověkého sídliště na stavbě budovy České národní banky v Hradci Králové, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 20, s. 86-95.

Tomek, V. V. 1997: Z dějin Hradce Králové, Hradec Králové.

Radek Bláha, Jean Papineschi: Archaeological excavations in Hradec-Králové at the Hořická-ulice (Hořice Street) in 2002. The reconstruction of Hořická St. within the Prague Suburb (Pražské předměstí) of the city of Hradec-Králové led to archaeological excavations which bore out settlement of this area especially in the 13th-14th centuries A.D. This is the period of deposition of a settlement layer observed at the intersection with Sadovská St., and of filling-in of an extensive sunk feature, likely to have been a subsidiary riverbed, in the western part of Hořická St. The continuation of a trench or ditch, leveled sometime in the Late Middle Ages and previously excavated in 1994, could be documented south of the building of the Czech National Bank (Česká národní banka).

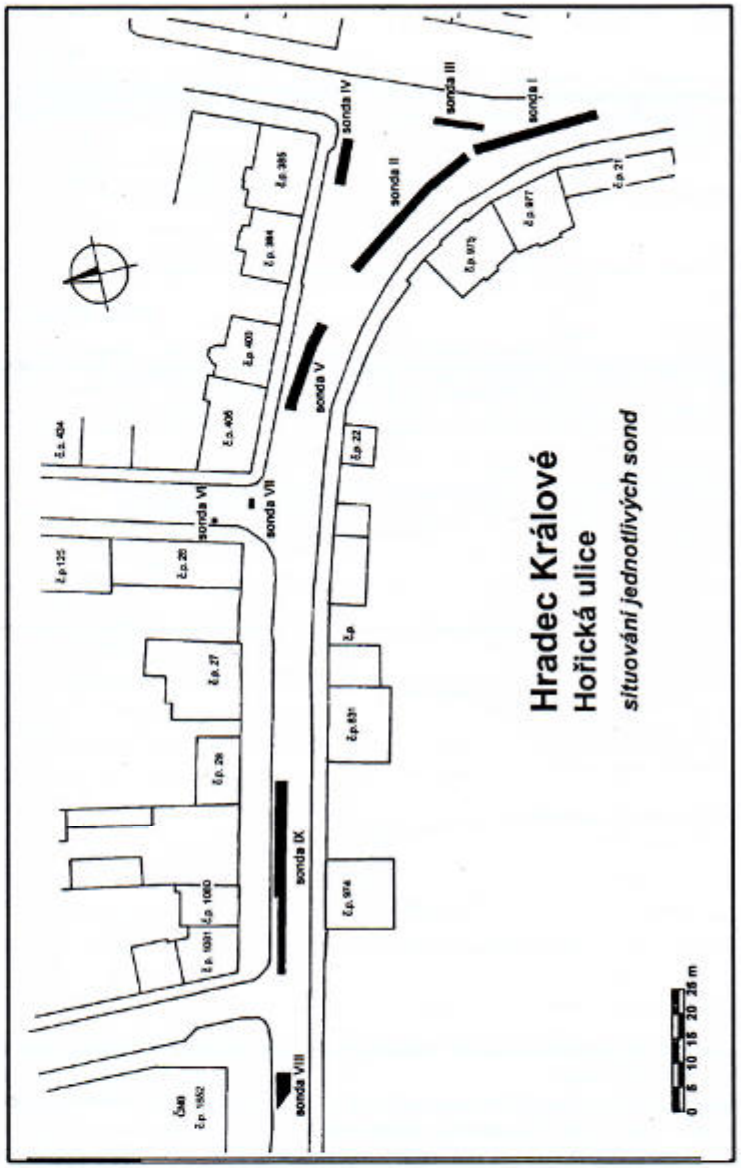

Tab. 1 – Hradec Králové, Hořická ulice. Plán dokumentovaných úseků výkopů.
Pl. 1 – Hradec Králové, Hořická St. Plan of documented excavation sections.

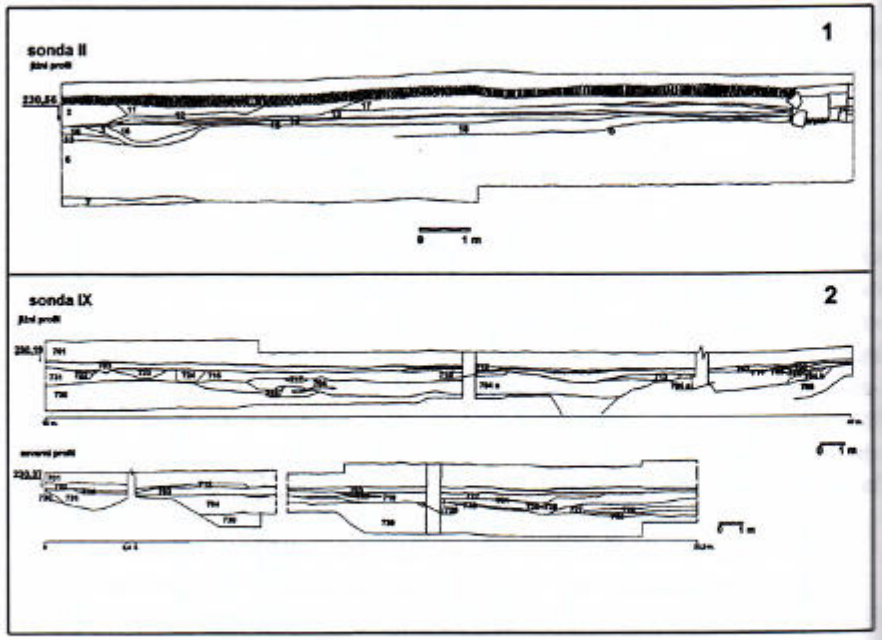

Tab. 2/1 – Hradec Králové, Hořická ulice, východní část, sonda II. Jižní stěna výkopu pro kanalizaci (část). Popis kontextů viz text.
Pl. 2/1 – Hradec Králové, Hořická St., eastern part, trench II. Southern section of the sewage-pipeline trench excavation (a part). Context description in text.
Tab. 2/2 – Hradec Králové, Hořická ulice, západní část, sonda IX. Severní a jižní stěna výkopu pro kanalizaci (část). Popis kontextů viz text.
Pl. 2/2 – Hradec Králové, Hořická St., western part, trench II. Northern and southern sections of the sewage-pipeline trench excavation (a part). Context description in text.

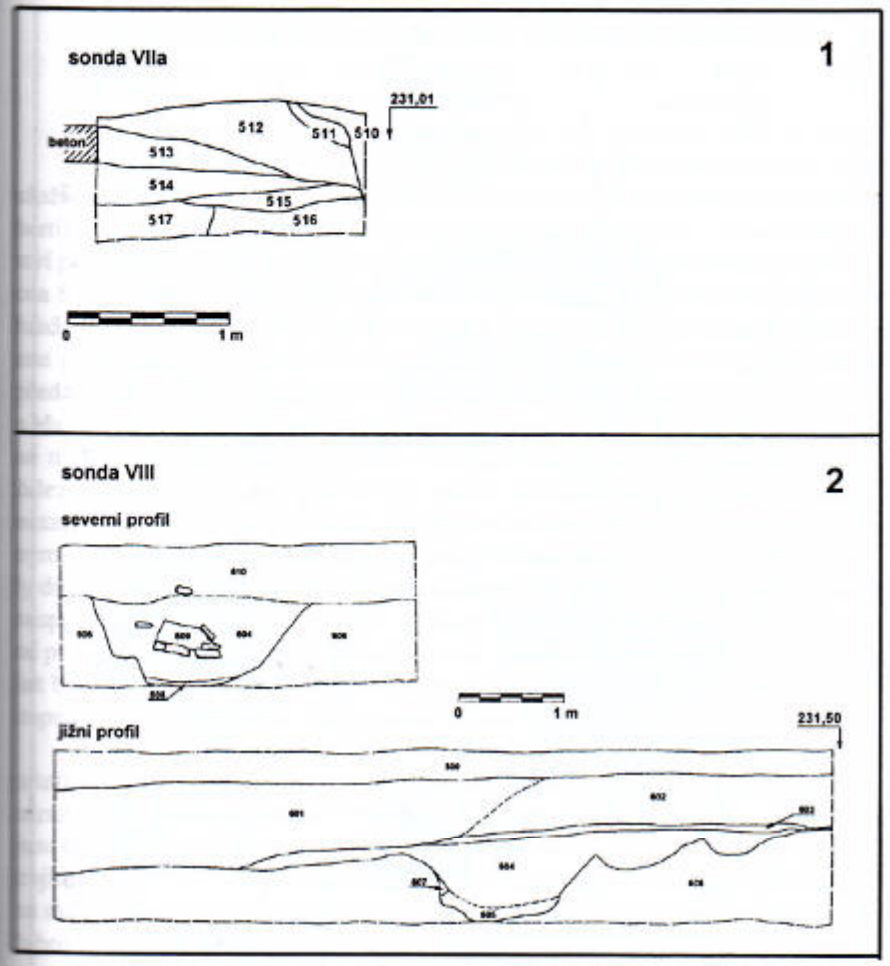

Tab. 3/1 – Hradec Králové, Hořická ulice. Ústí Sadovské ulice, sonda VIIa. Jižní stěna výkopu pro vodovod. Popis kontextů viz text.
Pl. 3/1 – Hradec Králové, Hořická St. Intersection with Sadovská St., trench VIIa. Southern section of a water-supply trench excavation. Context description in text.
Tab. 3/2 – Hradec Králové, Hořická ulice, západní část, jižně od budovy ČNB, sonda VIII. Severní a jižní stěna výkopu pro kanalizaci.
Pl. 3/2 – Hradec Králové, Hořická St., western part, south of the Czech National Bank building, trench VIII. Northern and southern sections of the sewage-pipeline trench excavation.

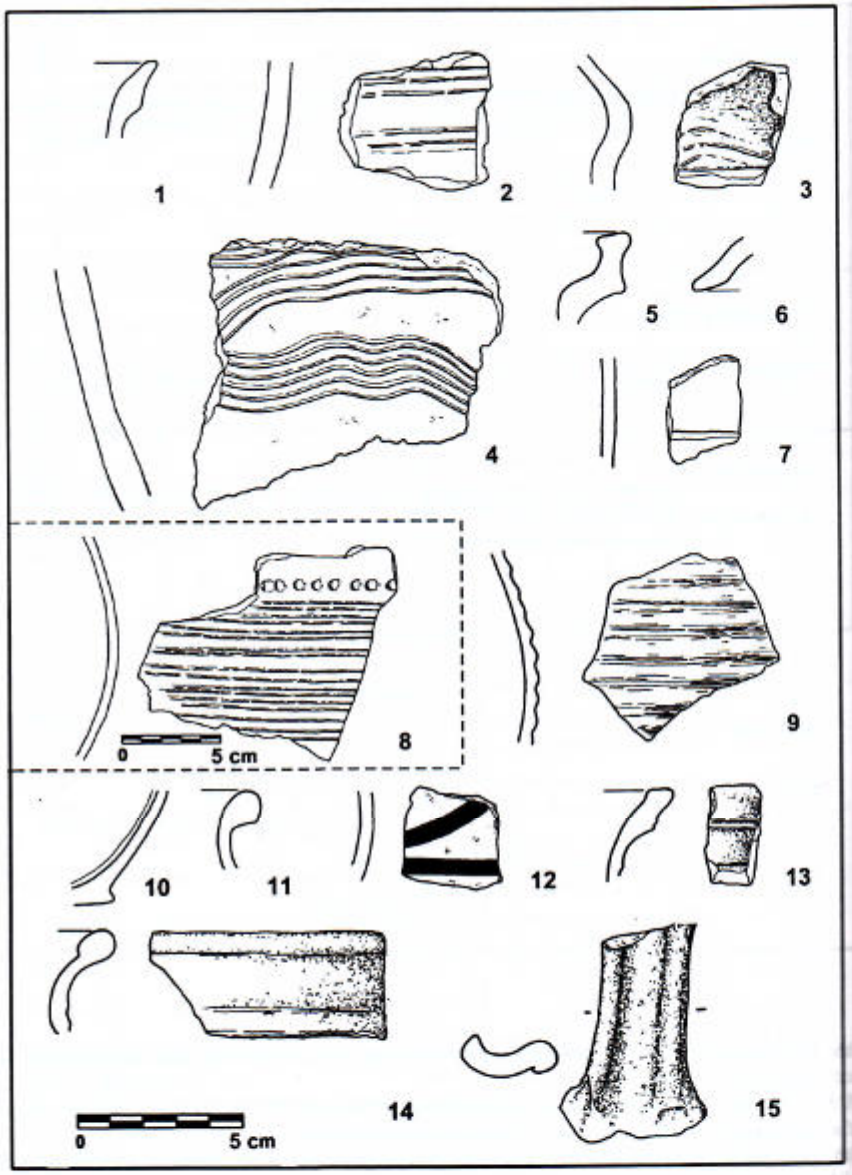

Tab. 4 – Hradec Králové, Hořická ulice. Keramické nálezy. Legenda viz text.
Pl. 4 – Hradec Králové, Hořická St., pottery finds. Descriptions in text.

BRONZOVÁ HLAVICE PALCÁTU Z HRADCE KRÁLOVÉ

Jiří Sigl

Ve sbírce Muzea východních Čech v Hradci Králové je pod ev. č. 2122 uložena bronzová hlavice palcátu, která byla nalezena při hloubení základů Adalbertina v r. 1896. Budova Adalbertina se nachází na třídě ČSA, v těsném sousedství paty návrší, na němž leží středověké jádro Hradce Králové. Místo nálezu leží cca 80 m severně od dnes již zaniklé Pražské brány, pod původním městským hradem. Nález byl údajně učiněn v hloubce 600 cm, což nepřekvapuje, protože zde probíhal městský příkop. Podle místního tisku bylo do městského muzea předáno ze základů Adalbertina 10 mincí (ražby Ferdinada II., Leopolda I. a Marie Terezie), dále úlomek velkého a malého nože, střep silné tuhované (správně má být tuhové) nádoby, ostruha s malým kolečkem, část koňského udidla, železná šipka a bronzový buzdan čili palcát. K tomuto nálezu se udává, že byl nasazený na dřevěné hůlce, která však byla shnilá a při doteku se rozpadla (Anonym 1896). Mimo předmětů, které se podle neznámého autora této zprávy dostaly do muzea, byly ze základů prý vyzvednuty další mince, úlomky kachlů a blíže nespecifikovaná soška. Již z tohoto výčtu je zřejmé, že byl získán z jámy hloubené pro základy Adalbertina zcela různorodý soubor nálezů, což bylo způsobeno, jak byly předměty získávány, tak i uložením předmětů v místech městského příkopu. Jiné údaje o místě a okolnostech nálezu se nezachovaly.

Nezdobená hlavice je tvořena dvěma řadami trojhranných jehlancových ostnů. Většina těchto ostnů je otupena, případně uražena, což bylo způsobeno nárazy do tvrdého materiálu. V každé řadě hlavice jsou 4 ostny, ve spodní řadě jsou ostny posunuty do poloviny vzdálenosti mezi ostny v horní řadě. Horní řada trojhranných ostnů má plochou stranu na svrchní straně hlavice, spodní řada ostnů má plochou stranu na spodní straně hlavice. Ke spodní řadě ostnů přiléhá oblé žebro se šikmými asi 5 mm širokými žlábky, takže na žebru vzniká dojem tordování. Toto žebro je na rozhraní hlavice a téměř válcovité tuleje, která je fasetována do 9 podélných plošek asi 9 – 10 mm širokých. Ve spodní části tuleje se nachází obdobné oblé žebro se stejnou výzdobou. Palcát byl vyroben litím. Rozměry: celková délka – 65 mm, šířka v horní partii hlavice - 65 mm, šířka tuleje ve spodní části – 35 mm, průměr otvoru 20 mm, hmotnost - 322 g (Tab. 1).

Vzhledem k nedostatečným nálezovým okolnostem je možné bronzovou hlavici palcátu nalezenou v Hradci Králové datovat pouze rámcově do 13. – 14. století. Tento nález doplňuje soupis nálezů tohoto ojedinělého typu militária z Čech a Moravy (Durdík 1990, Kouřil 2003).

Literatura:

Anonym 1896: Nálezy starožitností v Hradci Králové, rubrika Zprávy místní a z kraje, Ratibor XIII, čís. 30 (ze dne 25.7.1896), 413. Hradec Králové.

Durdík, T. 1990: Bronzová hlavice palcátu z Plzně, Archaeologica historica 15, 419-424. Brno.

Kouřil, P. 2003: Bronzová hlavice palcátu z opevněného sídla Přerovce, Archaeologica historica 28, 649-651. Brno.

Jiří Sigl: A mace head of bronze from the city of Hradec Králové. A head of a mace made of bronze, found in 1895 in excavations for the foundations of the Adalbertinum building at a depth of 600 cm, is deposited in the collections of the Hradec Králové Museum of East Bohemia under the number 2122. No more than an overall dating into the 13th-14th centuries can be proposed for this item due to the lack of find context. The find complements a list of examples of this rather unusual weapon within Bohemia and Moravia (Durdík 1990; Kouřil 2003).

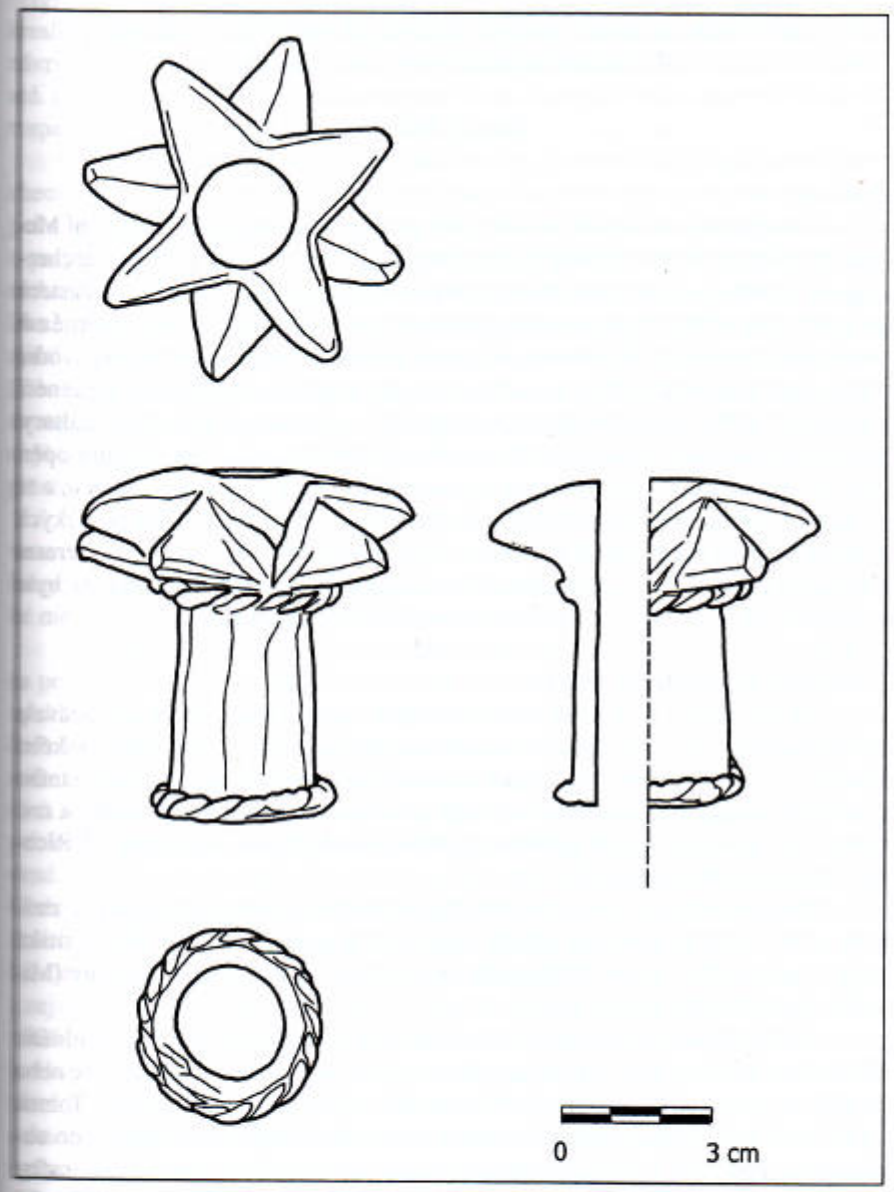

Tab. 1 – Hradec Králové. Bronzová hlavice palcátu.
Pl. 1 – Hradec Králové, a mace head of bronze.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

ARCHEOLOGICKÝ VÝZKUM DOLNÍ MĚSTSKÉ HRADBY V HRADCI KRÁLOVÉ V ROCE 2002

Radek Bláha

1. Úvod

V měsících dubnu až červnu 2002 provedlo archeologické oddělení Muzea východních Čech v Hradci Králové archeologický dohled a posléze archeologický výzkum v jižní části městské památkové rezervace, konkrétně na částech parcel č. 29/1 a 29/4. Tyto pozemky přiléhají ze severní strany k dolní opěrné zdi terasy pod Novým Adalbertinem, nad patou návrší, na němž se rozkládá původní středověké město (Tab. I/1). Podnětem k archeologickému výzkumu, hrazeném částečně z fondu záchranných archeologických výzkumů Ministerstva kultury, byl záměr investora (Biskupství Královéhradecké) opravit a zpevnit tuto opěrnou zeď pomocí kotev zapuštěných výrazně pod povrch současného terénu, a to v úseku od schodiště Bono Publico ke Gočárovu schodišti. Z ikonografických pramenů a map Hradce Králové ze 17. – 18. století bylo zřejmé, že tato terasní zeď stojí na tělese tzv. dolní hradby. Cílem archeologického výzkumu tedy bylo objasnit vznik a vývoj této součásti opevnění Hradce Králové.

2. Shrnutí dosavadního bádání

Středověká a raně novověká fortifikace města Hradce Králové sestávala ze tří hlavních částí (záměrně je ponechána stranou problematika královského hradu), a to tzv. horní hradby stojící na horní hraně návrší na tělese původního pravěkého a raně středověkého valu, zdi parkánové v horní třetině svahu a tzv. dolní hradby na patě návrší (přehledný plánek všech tří částí opevnění viz Richter-Vokolek 1995, plánek 61).

Relativně četný listinný materiál (panovnické listiny a privilegia) se zmiňuje o hradbách a opevnění města, resp. jeho opravách (v době předhusitské např. v letech 1321, 1364, 1378) spíše obecně, bez udání konkrétní polohy (Mikulka 1996, 32, 35, 37).

W. W. Tomek se domníval, že hlavní městská hradba v období vrcholného středověku ležela na úpatí návrší, na jeho hraně dle jeho názoru stály jen věže nebo bašty (ve své starší práci z roku 1837 však píše o „zdech dvojnásobných"; Tomek 1997, 20, 32). B. Spiess datoval výstavbu středověkých městských hradeb do období přelomu 1. a 2. čtvrtiny 14. století; při tom nevyloučil existenci dolní hradby již v tomto období (Spiess 1895, 9). Existenci dvojí hradby oddělené parkánem již pro dobu okolo roku 1320 předpokládali A. Kubiček a Z. Wirth (1939, 23).

Jedinou pevnou oporou pro datování dolní hradby proto zůstávaly Willenbergrovy veduty Hradce z let 1601 a 1603 na nichž je dolní městská hradba zakreslena (Doubrava 1971, bez paginace). S jejím průběhem okolo hradeckého návrší nás seznamují také mapové plány města především z let 1745, 1756, 1767 atd. (Richter-Semotanová 1998, mapový list č. 3, mapy 5 a 6 a mapový list č. 5, mapa č. 9).

K poznání vzniku a vývoje dolní hradby jen částečně přispěly starší archeologické výzkumy a pozorování. L. Domečka sledoval zemní práce související s výstavbou sladovny pivovaru v roce 1897. Při těchto zemních pracích byl u paty návrší registrován mimo jiné příkop, z jehož výplně se podařilo získat archeologické nálezy, jež lze datovat do širokého rozmezí vrcholného středověku až raného novověku. V těsném jihozápadním sousedství tohoto příkopu bylo zjištěno kostrové pohřebiště náležející pravděpodobně ke kostelu sv. Vavřince (Domečka 1898, 72), z dobového popisu celé situace však nelze určit vzájemný stratigrafický vztah mezi již výše zmíněným příkopem a pohřebištěm. Bohužel chybí jakákoliv zmínka o případném nálezu reliktů dolní městské hradby v tomto prostoru.

Shrnutí všech dosavadních informací o dolní hradbě naposledy podali ve své monografii M. Richter a V. Vokolek a na základě pečlivého rozboru Willenbergerových vedut a dochovaných plánů z 18. století datovali tuto část středověké městské fortifikace do pohusitského období (Richter-Vokolek 1995, 97-98).

Jejich závěr potvrdil i záchranný archeologický výzkum provedený na počátku roku 2001 v čp. 81 v dolní části ulice V Kopečku. Jedna ze základových zdí domu (orientovaná rovnoběžně s hranou svahu hradeckého návrší) byla částečně založena do výplně objektu, interpretovaného jako příkop. Keramické nálezy umožnily datovat jeho zaplnění do období 14. století. V základových partiích východního líce zdi (vystavěné z cihel gotického formátu) byly druhotně zazděny pískovcové architektonické články z období 13. – 14. století. Výše uvedené skutečnosti umožnily interpretovat tuto zeď jako pozůstatek dolní hradby. Období její výstavby datuje jednak zásyp příkopu (ze 14. století), ale především druhotně použitý stavební materiál v jejích základech: pískovcové architektonické články pocházejí z největší pravděpodobností z několika destruovaných, z největší pravděpodobností církevních staveb (Bláha-Slavík 2001, 375-376; Slavík-Sommer 2001, 197-200). V historii Hradce Králové existují dvě období hromadného zániku (nejen) sakrální architektury: husitské války a výstavba bastionové pevnosti ve 3. čtvrtině 18. století. Vzhledem k tomu, že mezi použitým stavivem se nacházely výhradně prvky datovatelné do období gotiky, lze uvažovat o prvním z uvedených období. Na základě toho bylo možno datovat výstavbu tohoto úseku dolní hradby nejdříve do 2. čtvrtiny 15. století.

3. Postup archeologického výzkumu

3.1 Archeologický dohled při stavebně-geologickém průzkumu

Vlastnímu zahájení zemních prací souvisejících se statickým zajišťováním dolní opěrné zdi teras předcházel v listopadu 2001 stavebně geologický průzkum, který na objednávku investora realizovala firma JIP ing. Jiřího Petery. V rámci tohoto průzkumu bylo provedeno několik kopaných a vrtaných sond. Archeologicky byly dokumentovány 4 vrty a 1 kopaná sonda v prostoru terasy nad opěrnou zdí i pod ní v místech předpokládaného příkopu (Tab. I/2).

Vrt 1 (číslování není totožné s označením těchto sond firmou JIP) se nacházel cca 2,5 m východně od přístupového schodiště ze severní části dvorku čp. 269, 2 m od zdiva opěrné zdi dolní terasy.

Kontexty: 1: 0-50 cm – drn; 2: 50-80 cm – hnědý písčitý jíl s úlomky cihel; 3: 80-100 cm – hnědošedý mazlavý písčitý jíl s úlomky cihel a kameny; 4: 100-145 cm – směs okrově hnědého písku a jílu s cihlovou drtí; 5: 145-295 cm – hnědý slabě písčitý jíl s uhlíky; 6: 295-310 cm – šedý písek s maltovinou a cihlami; 7: 310-375 cm – hnědošedý hlinitý jíl s úlomky cihel; 8: 375-385 cm – šedý hutný jíl s valounky; 9: 385-405 cm – hnědá sypká písčitá hlína; 10: 405-435 cm – hnědá slabě jílovitá hlína; 11: 435-465 cm – šedohnědý hlinitopísčitý jíl; 12: 465-485 cm – rezavě hnědý písek s kaménky; 13: 485-735 cm – šedožlutý jíl podložní jíl (od úrovně mínus 565 se s jistotou jednalo o podloží). Nálezy: z vrstvy 6 zlomky pozdně středověké - raně novověké keramiky.

Vrt 2 ležel cca 3,10 m od západního nároží domu čp. 269, od koruny opěrné zdi dolní terasy byl vzdálen cca 1,65 m severně.

Kontexty: 1: 0-40 cm – drn; 2: 40-105 cm – hnědošedý písčitý jíl; 3: 105-140 cm – části cihel a maltovina; 4: 140-220 cm – hnědá hlína s valounky; 5: 220-225 cm – úlomky cihel; 6: 225-375 cm - šedohnědá jílovitá hlína s ojedinělými uhlíky a dřevem; 7: 375-425 cm – tmavě šedohnědý jíl s úlomky cihel a silným podílem zvířecích kostí; 8: 425-445 cm – světle hnědý hlinitý jíl s ojedinělými kameny – patrně opukou; 9: 445-735 cm – šedý jíl (patrně podloží). Nálezy: z vrstvy 4 pocházejí zlomky novověké keramiky.

Vrt 3 byl umístěn jižně od opěrné zdi a teras v prostoru východně od jižního vyústění schodiště Bono publico (cca 3,35 m západně od severozápadního nároží domu čp. 264 a 4,20 m jižně od základu opěrné zdi dolní terasy), tj. v bezprostřední blízkosti středověké tzv. Rybářské fortny.

Kontexty: 1: 0-30 cm – drn; 2: 30-55 cm - úlomky cihel a maltovina; 3: 55-160 cm – šedohnědý písčitý jíl s drobnými úlomky cihel; 4: 160-225 cm – tmavě šedý písčitý jíl s cihlovou drtí (s cihlově červeným nádechem); 5: 225-285 cm – hnědošedý jíl silně mazlavý s kameny a ojedinělými úlomky cihel; 6: 285-315 cm – šedý jíl s uhlíky a kameny; 7: 315-380 cm - šedočerný jíl se zlomky dřev, kameny a zlomky cihel; 8: 380 – 460 cm – okrový jíl (podloží).

Vrt 4 se též nacházel jižně od opěrné zdi dolní terasy, cca 2,55 m západně od plotu mezi dvorky čp. 262 a 269 a cca 2,40 m od základu terasní zdi.

Kontexty: 1: 0-60 cm – černohnědý jíl s pískem a drobnými úlomky cihel; 2: 60-150 cm – hnědošedá jílovitopísčitá hlína s velkými úlomky cihel a maltovinou; 3: 150-250 cm – podobné vrstvě 2, jílovitější, jen drobné úlomky cihel a bez maltoviny; 4: 250-525 cm – šedožlutý hutný jíl (podloží).

Kopaná sonda byla umístěna severně od vrtu 4 a jejím cílem bylo zjistit niveletu základové spáry jižního líce opěrné zdi dolní terasy a geologické poměry pod tímto základem. Základová spára se nacházela cca 130 cm pod současnou úrovní terénu.

Kontexty: 1: 0-70 cm – černohnědý zahliněný písek; 2: 70-130 cm – okrově hnědý jíl promíšený s pískem a úlomky kamenů a cihel; 3: 130-145 cm – směs hnědého jílu s pískem; 4: 145-195 cm – světle hnědý jílovitý písek; 5: 195-220 cm – žlutý jíl (podloží).

Na základě výsledků tohoto stavebně geologického průzkumu bylo možno zformulovat několik základních poznatků o archeologických situacích v tomto prostoru. V místě dolní terasy se podloží nacházelo cca 4,5 – 5,5 m pod úrovní terénu k roku 2001, pod mocným souvrstvím tvořeným vrstvami navážkového charakteru. Nečetné získané zlomky keramiky bylo možné datovat do pozdního středověku novověku. V místech východně od schodiště Bono publico (Rybářské fortny) a jižně od opěrné zdi (vrt 3) podloží vystupovalo v hloubce cca 4 m pod současným terénem. Nad tímto podložím bylo registrováno mocné souvrství, jehož spodní část tvořila jílová vrstva s organickými zbytky. Na základě analogií z archeologického výzkumu v suterénu čp. 81 v ulici V Kopečku je možné tuto vrstvu považovat za součást výplně hradebního příkopu, jehož části jsou patrné ještě na mapách z 18. století (viz výše). Tato výplň však již nebyla registrována při rozboru archeologických situací z vrtu 4 na dvorku čp. 269 – zde se objevily pouze navážkové vrstvy s výrazným podílem druhotně přemístěného stavebního materiálu. Kopaná sonda zachytila stavební spáru severního vnějšího líce opěrné zdi terasy. Zběžný stavební průzkum tohoto líce (provedený ing. J. Starým a později i PhDr. V. Razímem) však prokázal jeho přezdění v průběhu novověku, a proto údaje zjištěné kopanou sondou nebylo možno v tomto ohledu považovat za průkazné.

3.2 záchranný archeologický výzkum

V prvé fázi se záchranný archeologický výzkum soustředil na sledování snižování povrchu současného terénu, tvořeného splachy z výše položených částí návrší a navážkami. Z jednotlivých vrstev zahradního humusu a druhotně přemístěné stavební suti byly získány relativně nečetné zlomky novověké keramiky, kamenná koule – závaží, zlomek sádrové plastiky Krista, železné předměty a jejich zlomky (např. zahradnické nářadí) atd. Po odstranění této asi 1 m silné vrstvy nejsvrchnějších uloženin byl po jednotlivých úsecích prováděn vlastní výkop o šířce cca 2 m obnažující do hloubky 2-2,5 m vlastní vnitřní líc opěrné/ hradební zdi. V této fázi byly zaznamenány opět souvrství navážek, tvořených jednotlivými horizonty druhotně přemístěné stavební suti, písčitých hlín a jílů se zlomky cihel, maltoviny atd. Dle nalezené keramiky lze jejich navršení datovat do novověku, respektive do období 17. – 18./19. století. Dno tohoto výkopu se stalo základnou pro výkopy k aplikaci zpevňovacích kotev a z této úrovně bylo vyhloubeno 8 zjišťovacích archeologických sond. Pět z nich (S I-IV a VII) se ukázalo rozhodujícími pro poznání vzniku a stavebního vývoje dolní hradby.

Stratigrafie všech sond lze propojit a do jisté míry posuzovat společně, především v případě sond I-III (Tab. II). Zde se ukázalo, že hradební zeď je založena do podloží, tvořeného štěrkopískovou říční terasou (kontext 90; sondy I-III). Podložní materiál, odtěžený při zakládání zdi, byl zčásti zpětně použit při zásypu tohoto základu, vychýleného ze svislé osy o 10-15 stupňů. Nad podložím byla v sondách I a II registrována vrstva černošedého slabě jílovitého písku (vrstva 94), pravděpodobně naplaveného dešti z hrany hradeckého návrší. Zatímco v sondě II tato vrstva ke zdi nesahala, v sondě I k ní naopak přiléhala. Souvrství tvořené vrstvami šedožlutého písčitého jílu, popř. hlíny (84 a 87) s maltovinovou mezivrstvičkou (88) představuje vlastní zásyp základu hradby tvořeného nepravidelnými řadami maltou prolité opuky a cihel. Nad tímto zásypem ležela v sondách I-III 20-40 cm silná vrstva kypré hlíny s četnými úlomky cihel a prejzů (83) sahající mírně nad vršek základu hradby. Představuje zřejmě konečnou fázi zásypu a nelze vzhledem k jejímu charakteru vyloučit, že k tomu došlo až po určité době od dokončení základu hradby (když vrstvy 84 a 87 „slehly"). Těsně nad úrovní horní hrany základu a u paty vlastní zdi byly registrovány zlomky cihel a především hroudy maltoviny (v. 93). Jedná se buď o doklad výstavby hradby či některé z jejích oprav či přestaveb. Nad touto stavební vrstvou již leží souvrství tvořené hlinitopísčitými jíly se zlomky cihel, prejzů atd. (81, 82), které přiléhají přímo k původně nadzemní části hradební zdi. Je nutné též konstatovat, že ze stratigrafie sond I a III není zcela zřejmé, kdy došlo k výše zmíněnému vychýlení zdi směrem k jihu o více než 10°.

V sondě IV (Tab. III) bylo možné (vzhledem k jejím rozměrům – cca 300 x 150 cm) sledovat terénní vývoj ve větším měřítku. Pro založení zdi byl upraven

původní terén – pravděpodobně mírný svah, přecházející směrem k návrší v téměř rovnou plošinu (!), tvořený šedožlutým hutným jílem (v. 147), překrytým hnědookrovým pískem (v. 146, říční náplav /?/) a černošedým jílem promíšeným s okrovým jílovitým pískem (splachy z vyšších partií návrší). Materiálem získaným úpravou terénu před stavbou byl zasypáván základ hradby (vrstvy 132 - 136, 139, 141, 142 tvořené žlutošedým druhotně přemístěným podložním jílem / slínem/ promíšeným s pískem, popř. hrudkami maltoviny a cihel). Vrstvy 132 a 133 tak představují úroveň terénu v době ukončení výstavby základů (a pravděpodobně i celé hradby). Následující blok vrstev 127-131 (písčité jíly promíšené se stavební sutí) vznikl již v průběhu existence hradby a byl narušen výrazným vkopem vyplněným pískem se zlomky cihel a maltovinou (v- 124 a 125). Tento zásah pravděpodobně souvisí s opravou, nebo přestavbou zdi. Po tomto stavebním horizontu následoval další intenzivní nárůst terénu (vrstvy 120-123 navážkového charakteru).

Velice podobné terénní poměry byly zjištěny i v sondě VII (Tab. IV). Podloží, jehož povrch byl upraven pro vsazení základu zdi, pokrývala vrstva hnědého jílu (220). Na předzáklad hradební zdi nasedala vrstva přemístěného podložního jílu (slínu) a s pruhy maltoviny 219, 224 a 225). Zřejmě v době po uložení této vrstvy došlo k vychýlení hradby směrem k jihu. Vzniklý klín pak byl zaplněn hnědočerným jílem se zlomky cihel a omítky (218) překrývající též vršek základu a patu vlastní zdi hradby. Následné souvrství tvořené hlinitými a jílovitými vrstvami (207, 209, 210, 215-217, 221-223 přerušil rozsáhlý vkop pro zeď, zesilující horní část hradby (190, 212). Pouze navážky byly registrovány při dokumentaci sond V, VI a VIII (Tab. I/2). Tyto výkopy nedosáhly na úroveň základu hradby.

Díky sondám I-IV a VII byla obnažena hradba v celé výšce a bylo možno alespoň rámcově určit hlavní stavební fáze. Vlastní základ vysoký minimálně 120 cm byl vyzděný z nepravidelně lámané opuky a cihel gotického formátu, bohatě prolitých maltou. Na tento základ s nepatrným odskokem (cca 5 cm) navazovala zeď, ve sledovaném úseku dochovaná do výšky až 1-2,5 m, z pravidelných řádek cihel (opět gotického formátu) spojených kvalitní jemnozrnnou maltou, dobře zapravenou do spár. Na některých místech byly místo cihel použity pískovcové kvádry či druhotně použité architektonické články. Jak již bylo výše zmíněno, vyklání se tato zeď, i její základ se od svislé osy v úhlu cca 10 -15°. Zůstane úkolem budoucích výzkumů objasnit, jednalo-li se o úmyslnou stavební techniku, či došlo-li k vyhnutí zdiva vlivem vnějších okolností. Druhé možnosti by nasvědčoval objev několika svislých prasklin ve zdivu, registrovaných v sondách II a IV. V dolní části zdi byly zaznamenány vodorovné kvadratické otvory cca 20 x 20 cm a hloubce do 50 cm ve cca 2 m širokých rozestupech. Naopak v jejích horních dochovaných partiích byly odkryty 2 lichoběžníkovité střílny

(starší podobná zjištění viz Anonym 1929, 4). Ven vyhnutou zeď lze tak jednoznačně považovat za původní pozůstatky dolní městské hradby.

Pro poznání archeologických situací vně hradební zdi byla po dohodě s vedením stavby prohloubena původně statická sonda IX u paty vnějšího líce zdi a severní obvodové stěny domu čp. 262, v místech, kde byl vnější líc zdi narušen a bylo možno shlédnout její jádro (Tab. II). To bylo, podobně jako na vnitřní straně (především v sondách I až III a VII), tvořeno zdí z lámané opuky a cihel, nakloněnou k jihu v úhlu cca 10° (viz výše). Tato zeď byla založena do bíložlutého jílu (v. 309) překrytého štěrkopískem (311). Základ vyzděný z cihel a lámané opuky bylo možné sledovat do výšky cca 1 m. Jižně od paty základu byl zjištěn okraj objektu svažující se v úhlu 40° do hloubky cca 60 cm. Dno tohoto objektu pokračovalo vodorovně cca 50 cm, v další části byla celá situace zničena cihlovým předzákladem domu čp. 262 a s tím souvisejícím výkopem (v. 305 a 306). Výplň objektu tvořily jílovité písky a jíly s úlomky cihel (v. 302-304, 307), a, co je důležité, již na ni pak spočívala báze přizdívky z cihel a kamenů zpevňující výše zmíněné jádro hradební zdi. Horní část celého souvrství tvořily vyrovnávací vrstvy písku a úlomků cihel a cihlová dlažba dvorku čp. 262, teprve v posledních cca 100 letech překrytá další vrstvou stavební sutě a betonovou deskou (301, 308, 310, 312 a 313). Výše uvedený objekt lze ztotožnit s hradebním příkopem, definitivně zasypaným zřejmě až v době výstavby domu v poslední třetině 19. století. Průběh příkopu, obepínajícího větší část hradecké ostrožny, je jasně viditelný na mapách z let 1745 a 1756.

4. Datování

Jako pomůcku k datování výstavby dolní městské hradby je možno použít nalezené zlomky keramiky, a to především okraje, získané z jednotlivých vrstev zásypu nad jejím základem. Před celkovým zpracováním těchto nálezů lze např. z obsahu vrstev 134 a 139 sondy IV poukázat na přítomnost okrajů typu vysoké okruží, okrajů ven vyhnutých, volutovitě stočených, vidlicovitých atd. (Tab. V, 4, 7, 9), část nádob byla z vnitřní strany opatřena polevou. Z dalších zásypových kontextů pocházejí zlomky červeně malované keramiky s okraji formovanými do vyšších ven vyhnutých okruží a dalších tvarů (např. ze sondy I, vrstvy 81-83; Tab. V, 1-3). Tuto keramiku je možné rámcově datovat do období pokročilého 15., případně počátku 16. století. Běžně se také ovšem setkáváme s příměsí starších zlomků nádob, které lze především opět na základě profilace okrajů datovat do 13. – 14. století (Sonda IV, vrstvy 133, 134, 142; Tab. V, 5, 6, 8). Ze sondy I, vrstvy 82 pochází např. sekundárně přemístěný peníz Přemysla Otakara II.

Bylo již řečeno, že prameny písemné neposkytují pro datování výstavby zdi dolní hradby žádné přímé údaje, avšak prameny ikonografické (Willenbergerovy veduty) spolehlivě umožňují datovat její výstavbu před rok 1600. Tato zachovalá vyobrazení spolu s plány Hradce Králové také poskytují důležité informace o jejím vzhledu: jednalo se o relativně nízkou zeď s cimbuřím. Aktivní obranné prvky (věže nebo bašty – ne vždy je jejich podoba určitelná) se soustřeďovaly (na rozdíl od horní hradby) pouze na nejkritičtějších místech obrany, tj. u Pražské a Mýtské brány a Rybářské a Soukenické fortny. Ostatní úseky byly z tohoto hlediska nepokryty, platilo to hlavně o úseku od Rybářské fortny k Mýtské bráně. I tato skutečnost má určitou výpovědní hodnotu a může přispět k objasnění všech funkcí stavby a tím i k jejímu datování. Bylo již řečeno, že nejmladší keramiku získanou ze zásypu základu hradební zdi můžeme datovat do širšího rámce období pokročilého 15. – první poloviny 16. století, tj. období ohraničeného na jedné straně závěrem doby husitské a na druhé straně sklonkem doby jagellonské a počátkem habsburského období. V této souvislosti stojí za pozornost, že právě v závěru výše uvedeného období probíhala v Hradci Králové zvýšená stavební aktivita (Kubiček-Wirth 1939, 30-31). Dosud ne zcela vytěžené prameny písemné povahy mimo jiné uvádějí na samém počátku 16. století opravy např. Soukenické fortny a bašt pod hradem, též byla zesilována trojitá Mýtská brána (Mikulka 1996, 167). Dělo se tak v době vrcholícího zostřeného politického zápasu královských měst se šlechtou (Mikulka 1996, 145) a třebaže písemné prameny k tomu neposkytují spolehlivou oporu, je možné vyslovit domněnku, že stavba nového městského opevnění proběhla v této době (Kubiček-Wirth 1939, 30). Vedle obranných důvodů lze v kontextu dobových událostí uvažovat o symbolickém aspektu takového díla. V období jagelonském je i v jiných městech (např. Louny, Litoměřice, České Budějovice a mnohá další) stavěna nová linie obranného pásma - hradba opatřená střílnami a zesílená dělovými baštami (Líbal 1960, 159-162). Mimo jiné jde i o poslední pokus vyrovnat požadavky obrany města s vývojem soudobého vojenství, vzhledem k rychlému pokroku dělostřelecké techniky však i tato opevnění rychle zastarala a fortifikační vývoj se dal jinou cestou. Nelze též pominout skutečnost, že roku 1547 byl Hradec Králové spolu s většinou ostatních postižen konfiskacemi majetku za svou účast ve stavovském povstání a realizace stavby tohoto druhu v následujícím období již nepřipadala v úvahu.

5. Výsledky archeologického výzkumu dolní městské hradby

Zjištěné skutečnosti lze shrnout do těchto základních bodů:

a) Těleso tzv. dolní hradby se zachovalo ve spodních partiích dnešní opěrné zdi dolní terasy. Základ vystavěný z cihel a opuky byl vsazen na upravený původní terén (rozpadlý slín, resp. štěrkovou terasu). K vnitřnímu líci základu hradby, vysokému 1 m byla přisypána zemina obsahující keramické zlomky ze 13. - 16. století. Dnešní sklon svahu hradeckého návrší je výsledkem intenzivního zvyšování úrovně terénu za vnitřním lícem hradby od 16. století.

b) Dochované zdivo hradby a opěrné zdi terasy bylo vystavěno v několika fázích. Není jasné, jakou úlohu zde hrály problémy se statikou stavby (vychýlení základu o více než 10°) a jak se na vývoji fortifikace projevily vnější okolnosti (válečné události apod.).

c) Těleso hradby ve zkoumaných částech nebylo zesíleno žádnými obrannými prvky (věže, bašty atd.) s výjimkou střílen, což je v souladu s výpovědí Willenbergrových vedut z počátku 17. století.

d) Větší část fortifikace zůstala dodnes zachována a v tomto smyslu je nutno opravit údaje starší literatury o celkové demolici hradby v roce 1775 (Kořán 1977, 501, Mikulka 1995, 202). Tento zásah se pravděpodobně týkal pouze určitých částí hradebního pásma, pravděpodobně v severní části dnešní městské památkové rezervace.

6. Závěr

Lze tedy shrnout, že archeologický výzkum na parc. č. 29/1 a 29/4 zdokumentoval odkryté základy opěrné zdi pod terasami Nového Adalbertina, jejíž bázi tvoří relikty dolní městské hradby. Počátek její výstavby lze datovat do období počátku 16. století, což je v souladu i s výpovědí písemných pramenů i s obecným vývojem městských fortifikací v pozdním středověku a raném novověku.

V případě budoucích zemních prací v prostoru tohoto hradebního pásmu bude znovu nezbytný odborný archeologický dohled, popř. výzkum; všem stavebním zásahům do zdiva opěrné zdi, respektive dolní hradby by měl též předcházet stavebně historický průzkum.

Literatura:

Anonym 1929: Objevená hradební zeď se střílnami v Hradci Králové, Kraj Královéhradecký XX, č. 44, 4. Hradec Králové.

Bláha, R. – Slavík, J. 2002: Archeologický výzkum v čp. 81 v Hradci Králové (Předběžná zpráva), Archaeologia historica 27, 373-378. Brno.

Doubrava, A. 1971: Hradec Králové v obrazech tří století. Hradec Králové.

Domečka, L. 1898: Starožitnosti nalezené v základech nových budov v Hradci Králové r. 1897, Ratibor XV, č. 6, (ze dne 5. 2.), 72. Hradec Králové.

Kořán, I. 1977: Umění a umělci klasicismu a empiru v Hradci Králové, Umění 25, 499-525. Praha.

Kubiček, A. – Wirth, Z. 1939: Hradec Králové, město českých královen, město Ulrichovo. Hradec Králové.

Líbal, D. 1960: Stálá opevnění doby poděbradské a jagellonské, in: Frankenberger, O., Husitské válečnictví po Lipanech, 148-168. Praha.

Mikulka, J. 1995: Dějiny Hradce Králové II/2. Hradec Králové.

Mikulka, J. 1996: Dějiny Hradce Králové I/1. Hradec Králové.

Richter, M. – Vokolek, V. 1995: Hradec Králové, Slovanské hradiště a počátky středověkého města. Hradec Králové – Praha.

Slavík, J. – Sommer, J. 2001: Nález gotických architektonických článků v Hradci Králové, Zprávy památkové péče 61/7, 195-201. Praha.

Spiess, B. V. 1895: Příspěvky k starému místopisu a dějinám Hradce Králové. Hradec Králové.

Tomek, V. V. 1997: Z dějin Hradce Králové. Hradec Králové.

Radek Bláha: Archaeological excavations of the lower city wall at Hradec Králové in 2002. Foundations of a supporting wall below the terraces of the Nové-Adalbertinum building, based on vestiges of the lower city rampart of the Middle Ages, could be documented during salvage archaeological excavations on city building plots Nos.29/1 and 29/4. The beginnings of building of this wall may be dated to incipient 16th century. As early as the 16th or 17th century, subsoil motions and shrinkages might have resulted in at least two re-buildings or completions of this fortification. The masons of this age utilized parts of sandstone architectural details from unknown Gothic-style buildings as material. No fortification components enabling active defence, such as bastions or towers, could have been observed along the entire investigated wall section, much in agreement with ancient city depictions and with the earliest maps. This might imply rather a representative than military purpose of this structure.

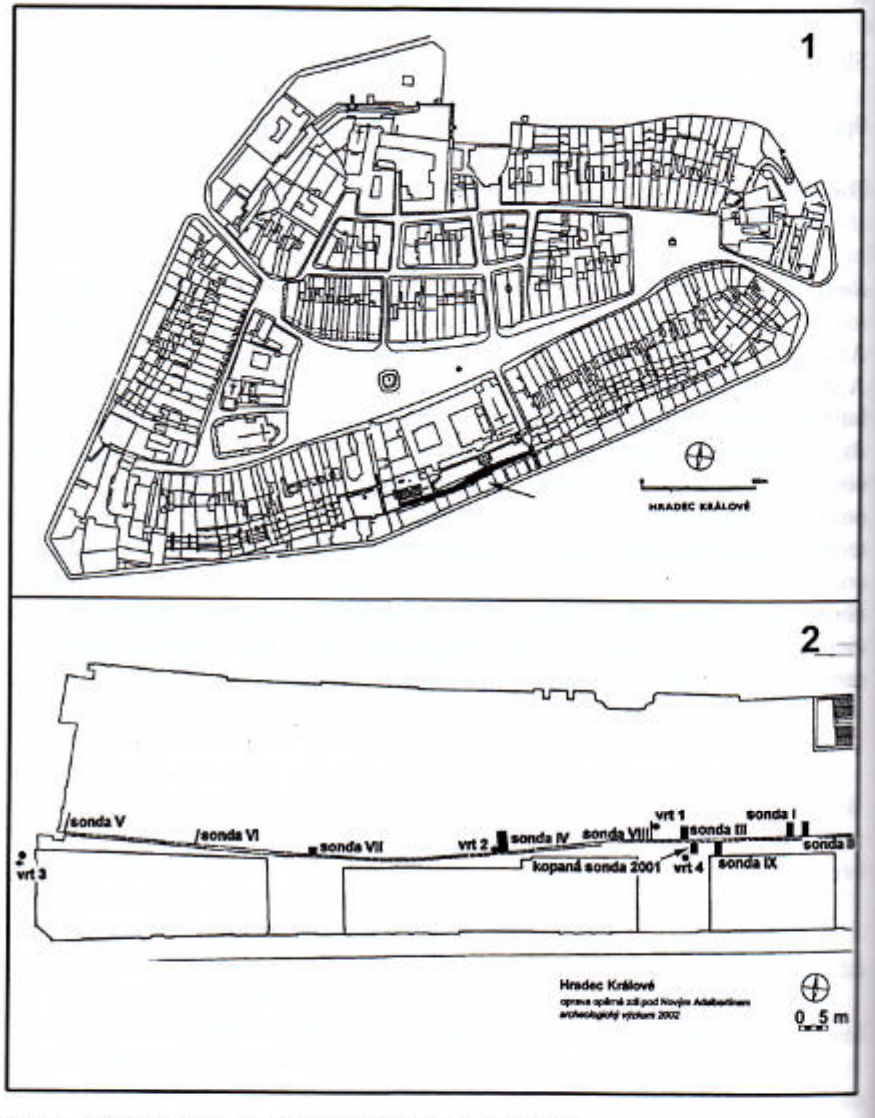

Tab. 1/1 – Hradec Králové, ppč. 29/1 a 29/4. Poloha v rámci MPR.
Pl. 1/1 – Hradec Králové, plots Nos. 29/1 and 29/4, position within the Municipal Protected Zone.
Tab. 1/2 – Hradec Králové, ppč. 29/1 a 29/4. Plocha výzkumu s vyznačením jednotlivých sond.
Pl. 1/2 – Hradec Králové, plots Nos. 29/1 and 29/4, excavated areas with positions of particular trenches.

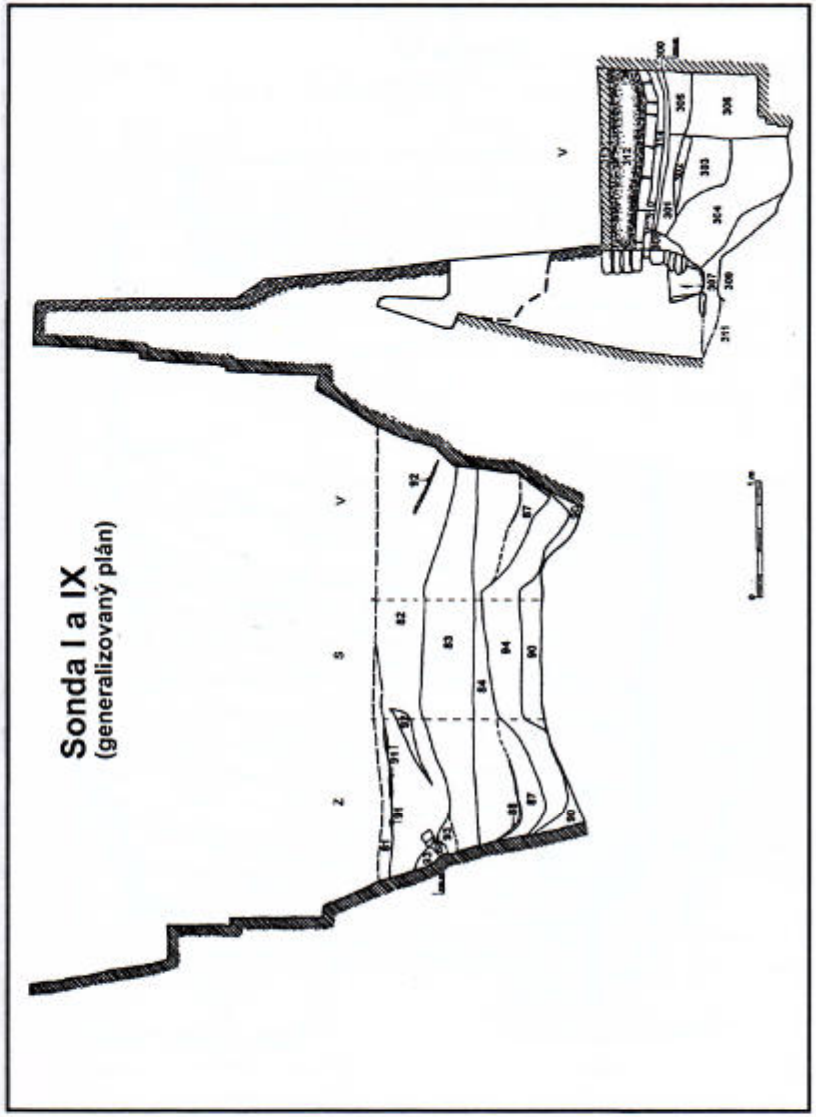

Tab. 2 – Hradec Králové, ppč. 29/1 a 29/4. Sonda I a IX. Severní, západní a východní řez. Čísla kontextů viz text.
Pl. 2 – Hradec Králové, plots Nos. 29/1 and 29/4, trenches I and IX, northern, western and eastern sections. Context numbers in text.

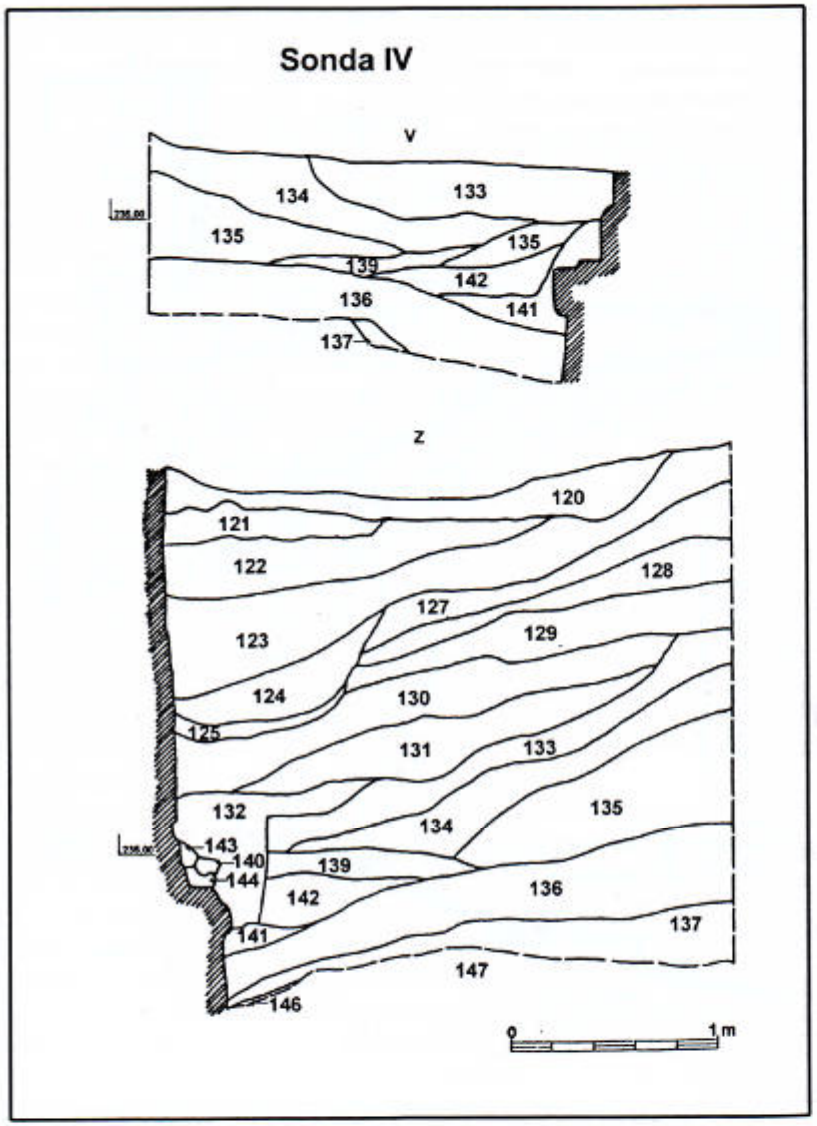

Tab. 3 – Hradec Králové, ppč. 29/1 a 29/4. Sonda IV. Severní, západní a východní řez. Čísla kontextů viz text.

Pl. 3 – Hradec Králové, plots Nos. 29/1 and 29/4, trench IV, northern, western and eastern sections. Context numbers in text.

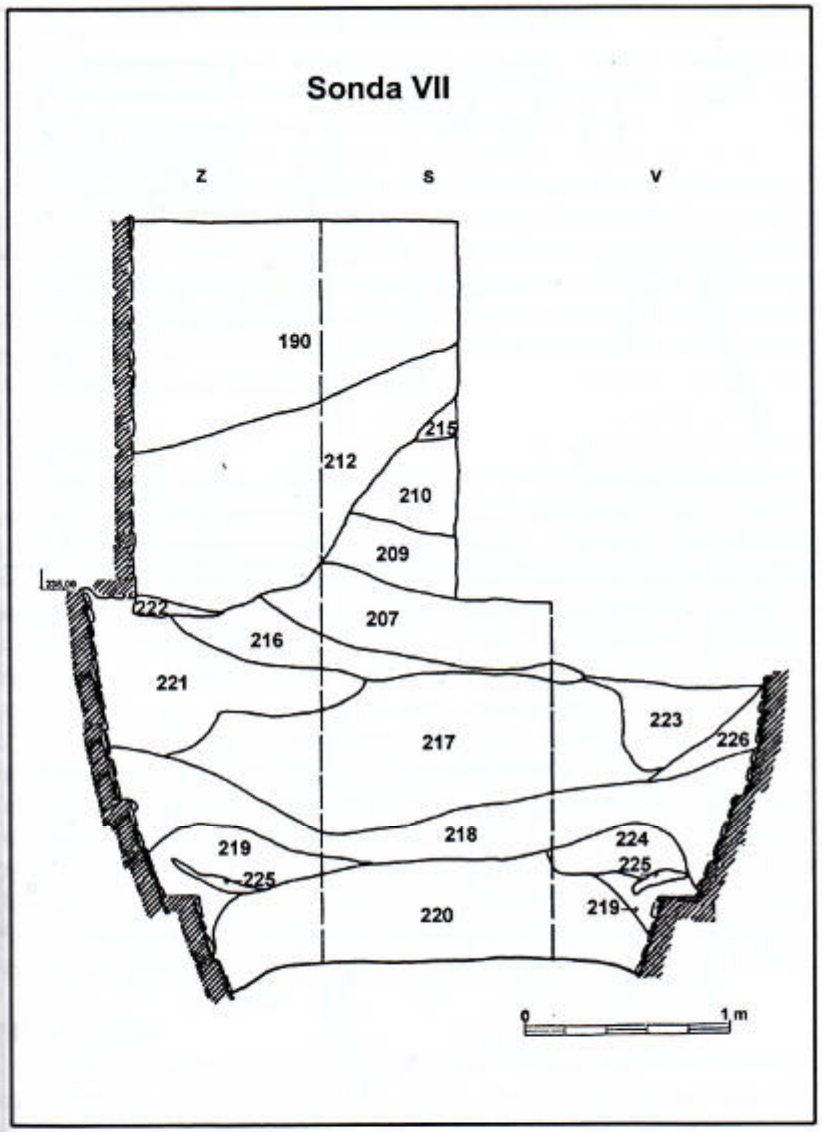

Tab. 4 – Hradec Králové, ppč. 29/1 a 29/4. Sonda VII. Severní, západní a východní řez. Čísla kontextů viz text.

Pl. 4 – Hradec Králové, plots Nos. 29/1 and 29/4, trench VII, northern, western and eastern sections. Context numbers in text.

Tab. 5

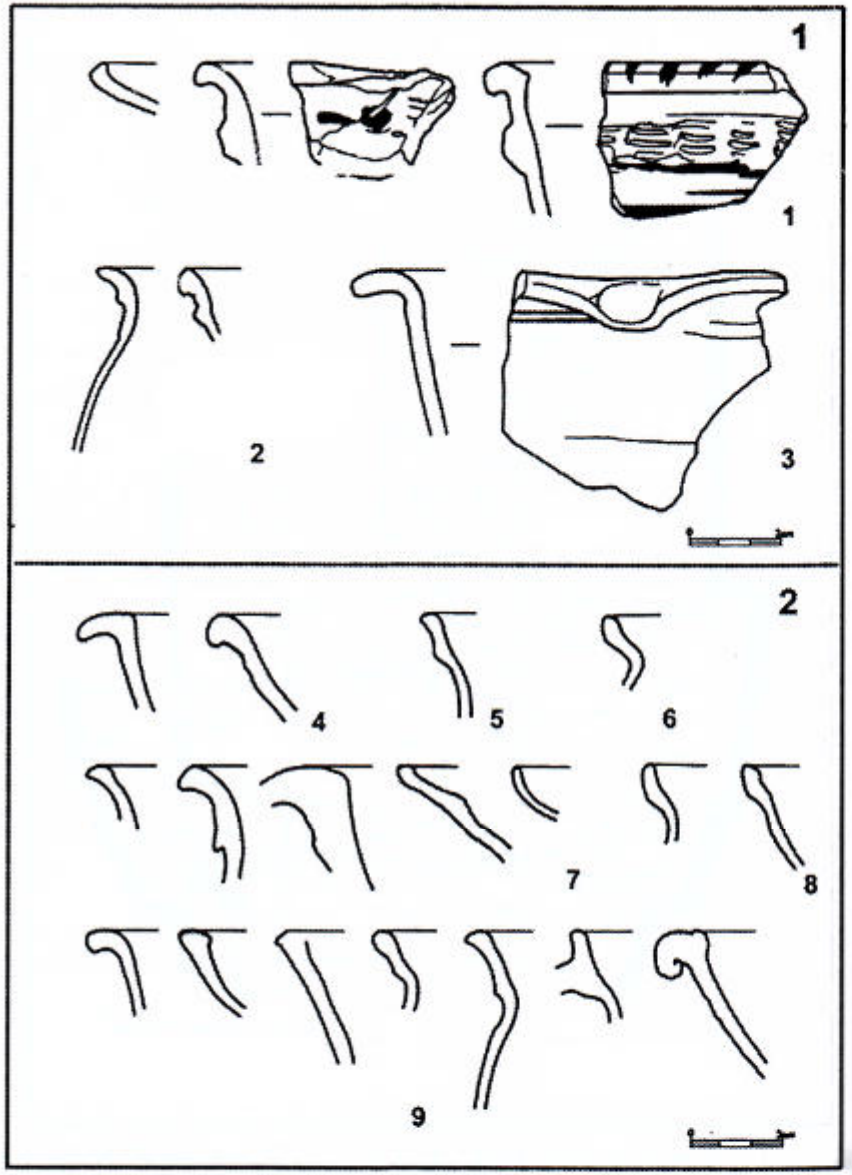

Tab. 5 – Hradec Králové, ppč. 29/1 a 29/4. Výběr keramických nálezů. Legenda viz text.
Pl. 5 – Hradec Králové, plots Nos. 29/1 and 29/4, sample of pottery finds. Descriptions in text.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

TVRZ V TROSKOVICÍCH

Martin Nechvíle – Jiří Waldhauser

1. Lokalizace

Tvrziště se nachází v západní části intravilánu obce Troskovice (okres Semily, Liberecký kraj), východně od křižovatky silnic směřujících na Borek pod Troskami a Semín, ZM 10: 03-34-09, koordináty od ZSČ/JSČ: 225/208; 227/211; 230/208; 227/206 mm, nadmořská výška okolo 348 m n. m.; popisovaná nemovitá archeologická památka leží na ppč. 122/1, 121 a tedy náleží dvěma majitelům (Tab. 1). Západní část patří obci a východní panu M. Markovi, který autory článku na lokalitu upozornil.

2. Přírodní podmínky

Sledované území se nachází ve střední části Turnovské pahorkatiny, přičemž oblast lze blíže geomorfologicky přiřadit k východní části Vyskeřské vrchoviny. Ta je charakterizována jako netektonicky porušená rozsáhlá tabulová plošina mírně se sklánějící k jihu, se stupňovitou strukturou denudačních plošin a hustou sítí kaňonovitých údolí s vývěry pramenů. Dominantami jsou vulkanické suky na vypreparovaných výplních sopouchů a žílách (Demek a kol. 1987, 557). Obec Troskovice (330-360 m n. m.) leží na úpatí (vzdálenost asi 800 m) Trosek (514 m n. m.), které sestávají ze dvou výrazných sopečných homolí („Panna" a „Baba"), horninově tvořených olivinickým nefelinitem (podrobný popis viz Prostředník – Řídkošil 1998, 37-39). Okolní geologické podloží je tvořeno koniackými kvádrovými kaolinickými pískovci s denudačními zbytky slínovců a vápnitých jílovců. Oblast náleží do pásu slabě podzolových půd (Válek 1964). Vegetační pokryv je zde rekonstruován jako biková bučina (Lazulo-Fogetum) (Neuhäuslová a kol. 2001). Území v okolí Troskovic se vyznačuje pahorkatinným mírně vlhkým klimatem, s průměrnou roční teplotou okolo 7-8 °C a průměrným ročním úhrnem srážek ve výši 600-700 mm (Mikyška a kol. 1969).

3. Popis tvrziště

Dispozičně tvrziště klasifikujeme jako kruhové, obehnané vodním příkopem (šířka max. 12 m, hloubka max. 1,7 m). Není jasné, zda materiál vytěžený při hloubení příkopu byl využit na vyhození vnějšího valu (žádné stopy se nezachovaly) či na zvýšení příkopem chráněného pahorku (tzv. motte – různé typy srov. Fehring 2000, 98-102). Příkop byl původně naplněn vodou z blízkého zavezeného rybníčku (Tab. 1). Vzhledem k rozloze vnitřní plochy (cca 130 m^2)

lze usuzovat patrně na centrální dřevěnou (roubenou nebo hrázděnou – užití kamene nenasvědčují žádné okolnosti) věžovitou stavbu obehnanou palisádou či tzv. polským plotem. Příkop byl patrně přepažen dřevěným můstkem, který mohl být v případě nebezpečí odstraněn. Hospodářský dvůr tvrze se mohl rozkládat někde v její blízkosti. S výjimkou movitých nálezů v areálu tvrziště však žádné artefakty nalezeny nebyly, a tak o možné poloze dvora nemůžeme říci nic určitého.

Typově lze toto feudální sídlo přiřadit ke skupině tvrzí s izolovanou stavbou, které byly často budovány na okraji vesnic drobnými pozemkovými vlastníky (srov. Slavík – Svoboda 1993, 97-115; kolektiv 1998, XI-XXXIII).

Nutno podotknout, že této nemovité archeologické památce hrozí ze strany obce reálné nebezpečí, jelikož dle sdělení pana M. Marka bylo v plánu příkop tvrziště zavést a tím zarovnat terén. Takto získaný prostor měl být dále využit jako hřiště či parkoviště. Díky odporu pana Marka se tak dosud nestalo. Zavezen byl zatím jen bývalý rybníček přiléhající k tvrzišti (srov. Tab. 1 – tečkovaná plocha).

4. Historie Troskovic a okolí

První písemná zmínka o vsi Troskovice pochází z let 1388-1394, kdy Čeněk z Vartemberka prodal Mikuláši z Dětenic dvůr v Chřenovách s dvojím poplužím, vsi celé Troskovice a Tachov a tři lány lesa na Hradišťku (Sedláček 1997, 66; Profous – Svoboda 1957, 384). Dále je ves zmiňována k roku 1497, kdy Zdeněk Lev z Rožmitálu prodal Janu ze Šelmberka panství Kostecké společně s několika vesnicemi včetně Tachova a Troskovic (Sedláček 1997, 70). Další zmínka se váže k roku 1559, kdy je připomínána jako zázemí hradu, který již ztratil svůj původní strategický a vojenský význam.

Mezi vsí Troskovice a hradem Trosky se vždy předpokládal pevný vztah. Dle bádání toponomastického právě název vsi je odvozen od hradu, což by svědčilo pro dřívější založení hradu nežli vsi (srov. Profous – Svoboda 1957, 384). Za zakladatele Trosek je tradičně považován Čeněk z Vartemberka (zmiňován k roku 1396). Tehdy Trosecko náleželo k vartemberskému panství Veliš. Dle dosavadních výsledků archeologického výzkumu (Prostředník – Řídkošil 1998, 37-53 s lit.) se podařilo prokázat středověké osídlení areálu Trosek již od počátku 14. století, což oživuje hypotézu o možnosti existence (dřevěného?) předchůdce zděného gotického hradu.

5. Dějiny bádání

Zdejší tvrziště úspěšně unikalo odborné pozornosti (srov. např. Sedláček 1997, 78-79) až do roku 2002, kdy na něj upozornil archeologické oddělení OMČR velmi agilní regionální badatel pan Zdeněk Fišera. Reidentifikace a povrchová prospekce na lokalitě byla autory toho článku provedena v srpnu roku 2003 (hlášení 43/03 v Muzeu Mladoboleslavska).

6. Archeologické nálezy

Movité archeologické nálezy získané při sběrech pana M. Marka a autorů článku jsou uloženy v muzeu Mladoboleslavska v Mladé Boleslavi. Soubor tvoří 13 zlomků keramiky (4 typické) z hrncovitých nádob a jeden silně zkorodovaný železný hřeb, u nějž nelze vyloučit novověké stáří (Tab. 1:1). Dle zpracování a morfologie lze keramiku rozdělit na několik skupin: **1.** Raně novověká keramika, okraj mírně vyhnutý a kyjovitý, žlutá glazura, bez makroskopického ostřiva, barva střepu šedá (Tab. 1:2-3). **2.** Vrcholně středověká keramika, atypické zlomky z těl nádob, písčité ostřivo, barva střepu šedohnědá i žlutá (Tab. 1:4). **3.** keramika tzv. hradištní tradice, okraj vytažený a mírně ovalený, hrubé písčité ostřivo, barva střepu šedá (Tab. 1:5).

6. 1 Datace

Chronologické zařazení nejstarších keramických zlomků je poměrně překvapivé. Výše popsaný okraj (3. skupina) hrncovité nádoby lze datovat jistě do 13. století (Tab. 1:5), s velkou mírou opatrnosti do jeho 1. poloviny (za konzultace při dataci děkujeme Janu Prostředníkovi), což je období nejstaršího horizontu středověkého kolonizačního osídlení v horním Pojizeří. Ostatní keramika (1. a 2. skupina) reprezentuje rámcově 14.-16. století. Nutno dodat, že pro oblast Pojizeří postrádáme podrobně rozpracovanou chronologickou sekvenci středověké keramiky, což se jistě odráží (aniž si to uvědomujeme) při jejím běžném hodnocení a dataci.

7. Sídelně historický kontext – interpretace archeologických nálezů

Na základě absence písemných pramenů nelze o existenci troskovické tvrze, na rozdíl od tvrzí v okolních vesnicích (Semín, Vyskeř, Semanova Lhota, Mladějov, Nebákov, Roveň – srov. Sedláček 1997, 76-79), říci nic určitého. Žádnou zmínku o pánu z Troskovic nenalézáme ani v soupise šlechticů (78 jmen) stojících roku 1318 proti Vokovi z Rotštena (srov. Šimák 1903, 14). Pokud přijmeme předpoklad vzniku tohoto feudálního sídla již někdy během 1. poloviny 13. století, musíme si položit otázku, kdo by ho mohl vybudovat. O pozemkové držbě v oblasti Českého ráje, konkrétně na Troskovicku nás pro období 1. poloviny 13. století dobové písemné prameny informují jen ve velmi hrubých obrysech. Podle J. V. Šimáka (1903, 8) náleželo území od Jizery na východ ke Kozákovu a ke skalnímu městu Markvartici Jaroslavu z Hruštice. V sousedství Jaroslavova území se údajně rozkládaly statky Zbislava (připomínán k letům 1223-1242), jenž se psal dle dvora Bratřice na Čáslavsku. Ten měl prý ve svém erbu lvici, a tak je počítán mezi Markvartice. Jeho potomci (páni z Polné) drželi krajinu později známou jako Kostecké panství až do počátku 14. století, kdy ji následně vlastnili Vartemberkové. Je tedy patrné, že se tvrz v Troskovicích nacha-

zela někde na okraji držav zmíněného Zbislava. Otázkou zůstává, kdo zde sídlil – sám Zbislav jistě ne. Na tuto hádanku již odpovědět nedovedeme. Snad některý v písemných pramenech nezmiňovaný Markvartic? Nebo nějaký Zbislavův klient?

Jistě není náhodou, že většina sídel, které lze zařadit (nejen) do období 1. poloviny 13. století je situována na místech strategických s dalekým rozhledem (Hruštice, Všeň). Troskovice nejsou výjimkou, zvláště uvědomíme-li si možnost využití blízkých Trosek minimálně jako místa dalekého rozhledu (již od pravěku – srov. Prostředník 2001a, 297-312; Waldhauser – Lutovský 2002, 325-350). O stavební podobě těchto sídel můžeme uvažovat na základě výsledků archeologických výzkumů v SZ Čechách (Bedřichův Světec, Vroutek). Ač se jedná o poměrně vzdálený region, podobnosti ve stavbě sídel (v Pojizeří o poznání skromnějších) i v keramické produkci jsou patrné (souhrnně Klápště 1994, 31-38, 141-159, na Obr. 80:10 (z Vroutku) – téměř identický okraj byl nalezen v Troskovicích).

Osudy tvrze v období vrcholného a pozdního středověku nedovedeme při neexistenci přímých písemných pramenů vůbec postihnout. Období jejího vybudování je s velkou mírou opatrnosti tedy kladen na základě datace keramiky do 1. poloviny 13. století (viz výše). Délku existence, možné hiáty a dobu zániku na základě dosavadních nečetných archeologických nálezů získaných sběrem určit nedovedeme. Většinu nálezů totiž tvoří atypické zlomky z těl nádob (srov. výše), které můžeme datovat jen rámcově do vrcholného středověku. Jako o možné době zániku lze uvažovat v souvislosti s obléháním blízkého hradu Trosky v neklidných letech během válek husitských či poděbradských (v letech 1424, 1440, 1467, 1469). Zánik mohla zapříčinit i ztráta významu a nepotřebnost v souvislosti s rozmachem velkých panství (Skály) v období přelomu 16. a 17. století. Otázky vzniku, zániku a přesnější stavební podoby by snad osvětlila alespoň omezená zjišťovací sondáž.

8. Závěr

Vzhledem k rozboru a dataci archeologického materiálu z troskovického tvrziště, je pravděpodobné, že sídelní aktivita ve vsi (1. polovina 13. století) předcházela vzniku hradu. Je otázka, můžeme-li nejstarší nálezy z areálu tvrziště s ním přímo spojovat. Pokud ano, jednalo by se o nejstarší horizont šlechtických sídel v horním Pojizeří. Analogie bychom mohli hledat například na lokalitách Všeň (Prostředník 2001, 141-150), Hruštice (Prostředník 2000, 13) či Nudvojovice (Klápště 1981, 291). Ostatní okolní tvrze (Semín, Semínova Lhota, Vyskeř, Mladějov, Roveň) jsou písemnými prameny zmiňovány až od 14. století (srov. Sedláček 1997, 78-79), což však nevylučuje možné vyšší stáří. Z tohoto řádu vystupuje jen ostrožná tvrz Nebákov, kde nové zpracování archeologických nálezů umožnilo posunutí jejího vzniku až k polovině 13. století (předběžně Nechvíle

2001, 151-161; celková publikace nálezů v přípravě). Otázka zániku troskovické tvrze je za současného stavu vědomostí jen obtížně řešitelná. V úvahu přichází několik neklidných let v období husitských a poděbradských válek, když byl obléhán hrad Trosky. Vyloučit nelze ani ztrátu významu a zchátrání v souvislosti s rozmachem panství Skály.

V neposlední řadě by měla být věnována pozornost zemním pracem v intravilánu obce, jelikož již v minulosti byla tímto způsobem popisovaná památka částečně narušena.

Literatura:

Demek, J. a kol. 1987: Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Praha.

Fehring, G. P. 2000: Die Archäologie des Mittelalters. Eine Einführung. Darmstadt.

Klápště, J. 1981: O počátcích města Turnova, in: Praehistorica VIII – Varia archaeologica 2, 289-293. Praha.

Klápště, J. 1994: Paměť krajiny středověkého Mostecka. Most.

kolektiv 1998: Encyklopedie českých tvrzí, I. díl A-J. Praha.

Mikyška, R. a kol. 1969: Geobotanická mapa ČSSR, list M-33-XVI Hradec Králové. Praha.

Nechvíle, M. 2001: Středověký nálezový soubor z hrádku Nebákov, okres Semily, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 151-161. Hradec Králové.

Neuhäuslová, Z. a kol. 2001: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha.

Profous, A. – Svoboda, J. 1957: Místní jména v Čechách IV. Praha.

Prostředník, J. 2000: Pravěké a středověké osídlení Turnova ve světle archeologických nálezů. Příspěvek k stavebnímu vývoji města od jeho založení do konce středověku, Z Českého ráje a Podkrkonoší 13, 7-49. Semily.

Prostředník, J. 2001: Záchranný výzkum při kabelizaci Všeně, okres Semily, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 141-150. Hradec Králové.

Prostředník, J. 2001a: Pravěké nálezy z hradu Trosky, Archeologie ve středních Čechách 5, 297-312. Praha.

Prostředník, J. – Řídkošil, T. 1998: Archeologický výzkum a geologický průzkum hradu Trosky v roce 1997, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 24, 37-53. Hradec Králové.

Sedláček, A. 1997: Hrady, zámky a tvrze království českého X. Praha.

Slavík, J. – Svoboda, L. 1993: Nástin vývoje tvrzí na Jičínsku, Z Českého ráje a Podkrkonoší 6, 97-115. Semily.

Šimák, J. V. 1903: Příběhy města Turnova nad Jizerou I. Turnov.

Válek, B. 1964: Půdy východních Čech v území mezi Krkonošemi a Česko-

moravskou vysočinou, jejich vznik a praktické využití, mapový list č. 1. Havlíčkův Brod.
Waldhauser, J. – Lutovský, M. 2002: Semín a Trosky. Problematika laténských struktur a lokalit, Archeologie ve středních Čechách 6, 325-350. Praha.

Martin Nechvíle - Jiří Waldhauser: A fortified manor at Troskovice. A circular moated site within the village of Troskovice has long been neglected by students and specialists, presumably because of its close proximity to the much-frequented castle at Trosky. The earliest pottery fragments collected here date into the first half of 13th century, but their connection with the fortification cannot be specified. If there is a link, this would be one of the earliest nobility sites in the upper part of the Jizera-river drainage, with parallels at such sites as Všeň, Hrušice or Nudvojovice. Neither the building layout of the manor, nor its subsequent development can be more closely described at this stage of research. We do not even know when and how it was deserted, the most likely time falling into the turbulent years of the Hussite (1419-1437) and George of Poděbrady period (1458-1471) when the Trosky castle was besieged. Monitoring the earth works and transfers in the village appears as an urgent necessity, as the monument has sustained damage in past years.

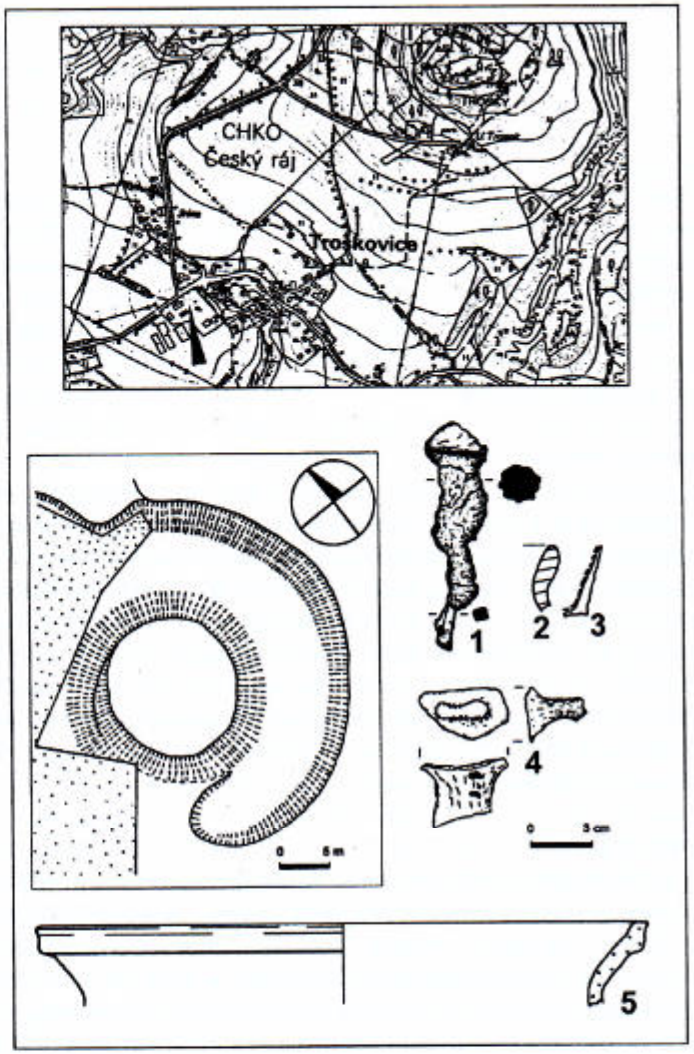

Tab. 1 – Troskovice, okr. Semily. Výsek z mapy ZM 10:03-34-09, tvrziště označeno šipkou; plánek tvrziště, narušení lokality zavezením a zástavbou vyznačeno tečkováním; 1-5: archeologické nálezy získané povrchovým sběrem.
Pl. 1 – Troskovice, district of Semily. Section from a map 1 : 10,000 ZM 03-34-09, site marked by an arrow; plan of the site, with areas disturbed by dumping rubbish and by erection of buildings stippled; 1 – 5 – find-spots of collected archaeological finds.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

ZAJÍMAVÉ NÁLEZY Z HRADU PAŘEZU

Martin Nechvíle

1. Lokalizace

Hrad Pařez se nachází cca 200 m jihozápadně od okraje obce Pařezská Lhota (okr. Jičín, Královéhradecký kraj), ZM 10: 03-34-15, koordináty od ZSČ/JSČ: 135/213; 133/219; 139/216; 140/211 mm, nadmořská výška se pohybuje v rozmezí 350-360 m n. m. Jádro hradu, jehož plošná rozloha činí asi 250 m², se rozkládá na osamělém pískovcovém bloku na severozápadním okraji Prachovských skal. V blízkosti hradu se nachází poměrně vlhký terén; povrchová voda je jímána do blízkého rybníčku.

2. Přírodní podmínky

Sledované území se nachází v oblasti Turnovské pahorkatiny, přičemž je možné lokalitu blíže geomorfologicky přiřadit k Prachovské pahorkatině. Ta je charakteristická rozčleněním původně celistvé tabulovité plošiny kaňonovitými údolími na skalní města (Demek a kol. 1987, 419). Geologické podloží je tvořeno křídovými (coniak) kvádrovými kaolinickými jílovitými pískovci (Čepek 1990). Oblast náleží do pásu podzolových a hnědých lesních půd, převážně hlinitých (kolektiv 1972, 8). Jako původní vegetační pokryv je zde rekonstruována brusinková borová doubrava (Vaccinio vitisidoeae-Quercetum, Neuhäuslová a kol. 2001). Průměrný roční úhrn srážek se pohybuje okolo 700 mm, průměrná roční teplota je cca 7° C (kolektiv 1972, 4-5).

3. Dispozice hradu

Jako staveniště byl vybrán skalní blok, který již svými přírodními vlastnostmi podstatně zvyšoval obranyschopnost hradu. Dalším obranným prvkem měla být údajně voda (srov. Wagner 1958, 22; Waldhauser – Weber 1974, 8; Durdík 2000, 422). A. Sedláček (1887, 267) píše, že hrad byl na všech stranách obklopen vodou; hráze které vodu zadržovaly byly prý již rozvezeny a jen místy se po nich zachovaly pozůstatky. Obklopení celého hradu vodou se jeví jako nereálné, nicméně nějaký systém zde existovat mohl. Například i menší vodní nádrž po vypuštění a tím rozbahnění okolního terénu může obléhatelům způsobit značné obtíže.

Skalní útvar je zhruba ve směru V-Z rozdělen mohutnou puklinou, kterou v její východní části překlenovala obvodová hradba s bránou. Právě zde se nachází i dnešní vstup. Na západě z hmoty obvodového zdiva vystupuje mohutná čtvercová věž. Původně snad byla stavitelem zamýšlena jako průjezdní, tomuto účelu však patrně nikdy nesloužila (srov. Waldhauser – Weber 1974, 8). Případné zprůjezdnění brány po visutém mostě by si mimo jiné vyžádalo neúnosné terénní úpravy, které jak průzkum prokázal, nebyly nikdy dokončeny. Hlavní část horního plateau hradu zaujal nejspíše hrázděný palác. Pro tuto formu stavby svědčí tesané draže a časté nálezy kusů mazanice. Nedílnou součástí podoby hradu byly sklepní prostory provedené formou tesaných světniček.

Důmyslné využití skalního podloží a poměrně náročné řešení zděných partií svědčí o vyšší kvalitativní úrovni, než kterou lze sledovat na lokalitách typu Čertova ruka, Staré Hrady u Příhraz, Nebákov či Klamorna. T. Durdík hradní celek hodnotí jako svéráznou kombinaci skalního hradu s objektem z kontextu hradů 14. století s čtvercovou věží, nejspíše blokových dispozic (Durdík 2000, 422).

4. Historie hradu

Historie hradu počíná někdy začátkem 70. let 14. století, kdy je v písemných pramenech zmiňován (konkrétně k roku 1372) Petr z Pařezu. Ten měl několik poddaných v Mladějově a také pátý hlas podací k tamějšímu kostelu. Dále je k roku 1403 připomínán Petrův potomek (syn?) Jan (Sedláček1887, 269). Je pravděpodobné, že za Ctibora z Pařezu (1430) hrad již nemusel existovat (viz níže). August Sedláček se však domníval, že tyto historické osoby k hradu Pařezu žádný vztah nemají a naopak se váží k Pařízku u Mladějova. To je však z hlediska dnešních poznatků jen málo pravděpodobné (srov. Fišera 1998, 112). Podle J. Pekaře (1998) se na východní hranici Kosteckého panství rozkládaly až do 15.-16. století statky drobné šlechty. Ve 14. století právě toto území prošlo dělením mezi kosteckými a velišskými Vartemberky. Dělení se týkalo Petra a Markvarta (k r. 1370) z kostecké větve a Beneše III. a Čeňka I. (k letům 1368-1372) z větve velišské. S určitou pravděpodobností lze snad onoho Vartemberka Petra považovat za zakladatele Pařezu (tyto poznatky publikoval již Waldhauser – Weber 1974, 10). Množství šlechtických sídel, jejichž pozůstatky nalézáme nejen v oblasti Českého ráje, je nepřímým důkazem mohutného rozrodu lokálních šlechtických rodů 13. a 14. století, kdy si každý syn nárokoval právo na vlastní sídlo. Když byl v roce 1318 přepaden a vězněn Vok z Rotštejna, byli jako jeho protivníci vyjmenováni snad všichni šlechtici z širšího okolí (srov. Šimák 1903, 14, pozn. 1). Mezi 78 jmenovanými byli například Markvart z Vartemberka a Kumburka, Načerat, Pakoslav, Léva, Heřman, všichni z Brady. O pánech z Pařezu zde není zmínky, a tak datace založení do 70. let 14. století je zatím (i z pohledu náročnější stavební podoby hradu) nejpravděpodobnější.

Otázka zániku není o nic méně složitá. František Šalda (1969, 90) se domníval, že hrad byl dobyt husity v roce 1424. Na základě archeologických pra-

menů (viz níže) lze poměrně jistě konstatovat, že hrad nepřežil do druhé poloviny 15. století, a tak se jeho zánik v době husitských válek jeví jako pravděpodobný. O násilném konci hradu by snad mohla nasvědčovat nalezená kamenná koule do bombardy.

5. Dějiny bádání

Hradu Pařezu se z odborného hlediska věnoval již A. Sedláček (1887, 267-269), který jej podrobně popsal a zařadil do historických souvislostí. Před rokem 1932 byl někde na hradě panem vrchním radou Wiesnerem (nebo jen nález předal?, bližší nálezové okolnosti nejsou známy) učiněn nález laténských (LT C2/D1) artefaktů – spona, skleněné korálky, mince, keramika (podrobně popsal Waldhauser – Weber 1974, 8; Waldhauser 2001, 378; týž 2002, 112-113). Nález publikoval J. Vacek (1932, 18-19). Hrad se roku 1941 rozhodli „vyklidit" členové Klubu českých turistů. Během prací bylo nalezeno poškozené keramické chrastítko (viz níže). Hned následujícího roku byl za nejasných nálezových okolností nalezen prof. J. Menclem soubor železných předmětů. Hmotnost nálezu údajně přesahuje 3 kg; obsahoval brousky, hřebíky, přezku, pláty z brnění, kovářský průbojník – může jít snad o zbytek kovářské dílny (Waldhauser 1969, 8-9). Celý soubor zatím čeká na zpracování a zhodnocení. O dalším významném nálezu nás informuje F. Šalda (1969, 90), tj. nález depotu pražských grošů Václava IV. (nález dnes nezvěstný) ve věži. Jediný řádný archeologický výzkum na hradě, konkrétně na jeho jižním úbočí provedli v roce 1972 tehdejší pracovníci Severočeského muzea v Liberci (zde nálezy uloženy) J. Waldhauser a V. Weber (1974, 8-10). Sondu 1/72 položili na konci splachového kužele za účelem získání datovacího materiálu. Nalezený soubor obsahoval vrcholně středověkou keramiku datovanou do konce 14. až první poloviny 15. století. Artefakty z doby laténské nebyly nalezeny. Koncem 70. let provedl P. Chotěbor (1981, 71-78) podrobnou povrchovou rekognoskaci hradu a vyhotovil přesný plán. V 80. a 90. letech byl na hradě nepravidelně prováděn povrchový sběr (L. Raslová (Kašpar 1992, 107); E. Ulrychová (1993, 39); J. Černý; M. Kuchařík) či kontrolní návštěvy (T. Durdík (1985) a P. Chotěbor (1984)). Stav hradu je vcelku uspokojivý, zasloužil by si však alespoň lokální konzervaci zdiva. Zejména jižní obvodová hradba nad obloukovým pasem je narušena mrazovými výlomy.

6. Archeologické nálezy

Nálezový fond z hradu Pařezu reprezentují jednak artefakty (dosud nezpracované) uložené v Regionálním muzeu a galerii v Jičíně (keramika – inv. č. 1336, 2049, 3268, 3379-3381, 3562-3589; kámen – inv. č. 387; olověný kotouček – inv. č. 2904; kostěný kotouček – inv. č. 2905), v Muzeu východních Čech v Hradci králové (keramika a železný artefakt – přír. č. 505/2001, 133/90) a z autorových sběrů na jižním úbočí hradu. Za zpřístupnění a možnost publikace nálezů děkuji paní PhDr. Evě Ulrychové (RMaG Jičín).

6.1 Keramika

Soubor obsahuje 66 zlomků, z toho 25 typických. Jedná se zejména o okraje hrnců, džbánů, zásobnic a poklic (Tab. 1:6-16, 18-29). Technologické výčnělky jsou zastoupeny zlomky páskových prožlabených uch. Z hlediska zpracování a morfologie okrajů lze keramiku rozdělit na několik skupin: **1.** Okraje šikmo vytažené či kyjovité, ostřené hrubším pískem (v profilu tečkováno), barva střepu šedá (Tab. 1:14). **2.** Okraje mírně vykloněné se středním až vysokým okružím, ostřené hrubším pískem, barva šedočerná (Tab. 1:10, 11, 13). **3.** Okraje rovně či mírně ven vytažené, ostřené jemným pískem (v profilu šrafováno), barva šedooranžová (Tab. 1:18, 21). **4.** Okraje ovalené s vnitřním prožlabením či střední okruží, jemně ostřené, barva žlutobílá (tzv. světlé zboží červeně malované; v profilu černě vybarveno; Tab. 1:7, 8, 20).

6.1.1 Keramické chrastítko

Jedním z pozoruhodných nálezů, pocházejících z vyklízecích prací Klubu českých turistů z roku 1941 (viz výše), je bezesporu keramické chrastítko (Tab. 1:3). To má formu miniaturní (zachovalá výška 5 cm, průměr podstavy 2,5 cm) baňaté nádobky u hrdla poškozené odlomením. Uvnitř je keramická kulička či kamínek. Nádobka byla vyrobena vytáčením z jemné žlutobílé hlíny (tzv. světlé zboží). Kvůli starému nalepenému inventárnímu lístečku na podstavě nelze ověřit odříznutí strunou, lze to ale na základě analogií předpokládat (srov. Klápště – Slavíček – Velímský 1976, 39). Pokud bychom chtěli nález interpretovat, musíme vstoupit do světa drobné středověké plastiky. Odhlédneme-li od plastik náboženského charakteru, máme před sebou spektrum artefaktů – koníčci (někdy s jezdcem), různá jiná zvířátka (z Mostu viz Klápště a kol. 2002, Tab. 129:4), miniaturní nádobky (srov. Klápště – Slavíček – Velímský 1976, 39) či rozmanitá chrastítka. Tyto artefakty jsou většinou interpretovány jako dětské hračky (Velímský 1992, 98; Richter 1978-1979). Společné mají zpravidla vysokou úroveň řemeslného zpracování, platí hlavně pro 13. a 1. polovinu 14. století (srov. Kypta 1997, 207 s lit.). Přesnější analogie k pařezskému nálezu zatím nebyla v regionu východních Čech nalezena (za konzultace děkuji pracovníkům MVČ v Hradci Králové a MČR v Turnově). Při archeologických výzkumech měst Děčína a Mostu byly nálezy obdobného charakteru učiněny. Jedná se o keramická chrastítka v podobě stylizované ptačí figurky, kdy baňatý korpus vybíhá ve štíhlý krk ukončený schematizovanou ptačí hlavičkou. Podstavu plastiky tvoří tři drobné výčnělky, představující nohy a ocásek (Velímský 1992, 97). Náš pařezský nález sice výčnělky na podstavě nemá, nicméně vytažení hrdélka (odlomeného) do podoby ptáčka či jiné stylizace lze předpokládat.

6.1.2 Čtyřlaločnatý knoflík pokličky

V keramických souborech mají své nezastupitelné místo i pokličky. Na Pařezu se vyskytují zejména zvonovité, ukončené strunou odříznutým knoflíkem. Právě toto držadlo se poměrně často stává místem aplikace nějaké plastické výzdoby (srov. Richter 1978-1979). Může jít o střechovité ukončení, cimbuříčko či právě vytažení čtyř laloků. Poklička z Pařezu je vyrobena z hlíny ostřené hrubším pískem (Tab. 1:4). Ve východočeském regionu není tato aplikace knoflíku příliš častá. Téměř přesnou analogii máme na moravském hradě Lelekovice (srov. Unger 1999, 99, Obr. 102:3).

6.2 Kovové artefakty

Jediný železný artefakt v našem zpracovávaném souboru reprezentuje do tvaru písmene O ohnutá tyčinka o hmotnosti 20g (Tab. 1:17). Nález pochází ze sběru M. Kuchaříka ze dne 9. 6. 1995. Jde patrně o část článku řetězu (analogie a typologie viz Krajíc 1991, 327).

6.2.1 Olověný kotouček

Další z pozoruhodných nálezů lze popsat jako olověný kotouček o průměru 31 mm a tloušťce 1 mm (Tab. 1:2). Na lícní straně je ve středu zdoben jakýmsi rytým trilobem, na nějž v 3 mm odstupu koncentricky navazuje rytá kružnice přerušená šesti oválky. Celou kompozici uzavírá dvojitá rytá kružnice o poloměru 10 mm. Rubová strana je bez výzdoby. Kotouček je patrně recentně poškozen čtyřmi okrajovými vrypy, nejspíše po upevnění na starší vertikální výstavní desku. Artefakt je také třikrát mírně deformován ohnutím (patrno na průřezu). Účel kotoučku nám uniká, snad by se mohlo jednat o nějakou vložku do jiného kovu (např. při aplikaci na konec rukojeti celokovového tesáku?). Není na něm žádný otvor, který by umožňoval třeba přišití na oděv. Lze uvažovat i o nějakém druhu hracího kamene. Ty byly však většinou vyráběny z kosti (srov. Richterová 1983, 201-223; Unger 1985, 324, Obr. 1:1-2; Klápště a kol. 2002, 132, Tab. 117:3;). Interpretace tohoto artefaktu zůstává i nadále otevřená.

6.3 Kostěný kotouček

V některých bodech podobné možnosti jako na předchozí nález lze aplikovat i na poškozený kostěný kotouček o průměru 56 mm a tloušťce 1 mm (Tab. 1:1). Ten je zhruba z jedné pětiny odlomen. Výzdoba dvojnásobnou kružnicí byla patrně ryta kružidlem zabodnutým doprostřed. Vlastní vnitřní „vějíř" byl ryt týmž nástrojem zabodávaným v konstantních vzdálenostech po obvodu vnitřní kružnice. Celá kompozice tedy tvoří tzv. vířivou rozetu uzavřenou dvojicí kružnic. Vířivá rozeta je v ikonografii zpravidla chápána jako negativní symbol v opozici k rozetě lístkové. V neposlední řadě může tato kompozice připomínat jedoucí kolo, které

bývá atributem štěstěny či personifikováním osudu (Hall 1991, 224). O funkčním užití tohoto kotoučku toho opět mnoho nevíme. I zde lze uvést méně pravděpodobnou alternativu hracího kamene. V úvahu připadá i dekorativní obložení konce sochy kuše (Durdík 1973, 344-345). Na Lelekovickém hradě byla mimo vlastního obložení sochy kuše s vodící drážkou nalezena i kostěná destička v podobě vlčí hlavy. J. Unger (1999, 120-121 s lit.) uvažoval o intarzii, snad i o dekorativní výzdobě kuše. Přiznává také, že účel mohl být i úplně jiný. V obdobné situaci jsme i s naším kotoučkem. Jako snad nejpravděpodobnější varianta by v tomto případě přicházela v úvahu intarzie nějaké dřevěné skříňky. Ovšem i zde zůstává pole pro diskusi. Snad bude někdy v budoucnu nalezen podobný artefakt v situaci, která nám ozřejmí jeho pravý účel.

6.4 Kamenné závaží

Skupinu zajímavých nálezů uzavírá plochý oválný kamenný (vápnitý slepenec?) předmět světlehnědé barvy s asymetricky umístěným vrtaným otvorem při okraji (Tab. 1:5). Artefakt nalezla 4. 5. 1990 při rekognoskaci terénu E. Ulrychová (1993, 39). Dle mého názoru se jedná o dveřní závaží, které bylo přivázáno na řemínku, který vedl přes kovovou či dřevěnou osu nad dveřním rámem až k horní hraně dveří. To znamená, že při otevření dveří se závaží zvedlo a následně svou vahou při zpětném pohybu dveře samo zavřelo. Tento důmyslný systém ale není vynálezem vrcholného středověku, analogické zařízení je doloženo mimo jiné na keltském oppidu Manching v Německu (Jacobi 1974, 244, Taf. 107:5-6).

7. Datace a interpretace

Prezentovaný soubor chronologicky zásadním způsobem nevybočuje z poznatků získaných komparací archeologických a písemných pramenů (zejména Waldhauser – Weber 1974, 8-10). Nejstarší keramickou skupinou jsou okraje šikmo vytažené a kyjovité, které se hlásí do 2. poloviny 14. století. Další dvě následující skupiny lze rámcově datovat do 14.-15. století. Skupinu tzv. světlého červeně malovaného zboží lze klást do první půle 15. století. Obdobná keramika se nalézá i na ostatních šlechtických sídlech Českého ráje, např. Trosky (Benešová – Kalferst - Prostředník 1998, 421-438; Prostředník – Řídkošil 1998, 37-53), Nebákov (Waldhauser – Weber 1973, 88-90; Nechvíle 2001, 151-161), Hrubá Skála (Prostředník 1994, 101-106) atd. Nálezy, kterým byla věnována speciální pozornost, nejsou příliš chronologicky citlivé. Hrad Pařez existoval poměrně krátkou dobu, zhruba kolem šedesáti let (cca 1370-1430), a tak je nalezený archeologický materiál velmi cenný pro dataci ostatních sídel v regionu.

8. Závěr

Hrad Pařez náleží do skupiny sídel reprezentativnějších, z čehož lze usuzovat i na vyšší hierarchický stupínek jeho majitele v rámci regionální šlechty. Jeho výjimečnost a důležitost zdůrazňuje paradoxně i brzký zánik. Výše popsané archeologické nálezy výrazně nemění dosavadní náhled na toto sídlo a jeho historické souvislosti, spíše jen dokreslují bohatost vrcholně středověké hmotné kultury, která je mnohdy omezována na nekonečnou typologii keramiky. Budoucí výzkum patrně již zásadně nepozmění časové zařazení, nicméně klasické otázky týkající se vzniku a zániku nebyly zatím dostatečně osvětleny.

Literatura:

Benešová, J. – Kalferst, J. – Prostředník, J. 1998: Archeologický výzkum severního předhradí hradu Trosky, in: Castellolgica bohemica 6, 421-438. Praha.

Čepek, L. 1990: Geologická mapa ČSSR, list Hradec Králové. Kolín.

Demek, J. a kol. 1987: Zeměpisný lexikon ČSR. Hory a nížiny. Praha.

Durdík, T. 1973: Kostěné obložení sochy kuše v českých a moravských nálezech, Archeologické rozhledy XXV, 334-345. Praha.

Durdík, T. 1985: Výzkumy v Čechách 1982-1983, 123. Praha.

Durdík, T. 2000: Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha.

Durdík, T. – Chotěbor, P. 1984: Výzkumy v Čechách 1980-1981, 86. Praha.

Fišera, Z. 1998: Rytířské sídlo Pařízek, Východočeské listy historické, č. 13-14, 111-113. Hrade Králové.

Hall, J. 1991: Slovník námětů a symbolů ve výtvarném umění. Praha.

Chotěbor, P. 1981: Povrchový průzkum skalních hradů v Českém ráji, Archaeologia historica 6, 71-78. Brno.

Jacobi, G. 1974: Werkzeug und Gerät aus dem Oppidum von Manching. Wiesbaden.

Kašpar, V. 1992: Výzkumy v Čechách 1988-1989, 107. Praha.

Klápště, J. a kol. 2002: Archeologie středověkého domu v Mostě (čp. 226), Mediaevalia Archaeologica 4. Praha – Most.

kolektiv 1972: Atlas ČSSR. Praha.

Krajíc, R. 1991: Stavební železo a uzavírací mechanismy na vrcholně středověkých lokalitách Táborska, Archaeologia historica 16, 323-344. Brno.

Kypta, J. 1997: Problematika interpretace drobných keramických koníčků s jezdcem ve 13. století, Muzejní a vlastivědná práce/Časopis společnosti přátel starožitností 4/97, 207-210. Praha.

Nechvíle, M. 2001: Středověký nálezový soubor z hrádku Nebákov, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 27, 151-161. Hradec Králové.

Neuhäuslová, Z a kol. 2001: Mapa potenciální přirozené vegetace České republiky. Praha.

Pekař, J. 1998: Kniha o Kosti. Praha.

Prostředník, J. – Řídkošil, T. 1998: Archeologický výzkum a geologický průzkum hradu Trosky v roce 1997, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 24, 37-53. Hradec Králové.

Richter, M. 1978-1979: Středověká keramika ze Sezimova Ústí, katalog stejnojmenné výstavy. Hluboká nad Vltavou.

Richterová, J. 1983: Pražské středověké hrací kostky a kameny, Archaeologica Pragensia 4, 201-223. Praha.

Sedláček, A. 1887: Hrady, zámky a tvrze království českého V. Praha.

Šalda, F. 1969: Vlastivěda Jičínska. Jičín.

Šimák, J. V. 1903: Příběhy města Turnova nad Jizerou I. Turnov.

Ulrychová, E. 1993: Archeologické akce a nálezy v letech 1990 až 1992 na Jičínsku, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 19, 36-46. Hradec Králové.

Unger, J. 1985: Hmotná kultura středověké šlechty v archeologických pramenech na Moravě, Archaeologia historica 10, 323-329. Nitra – Brno.

Unger, J. 1999: Život na lelekovickém hradě ve 14. století. Antropologická sociokulturní studie. Brno.

Vacek, J. 1932: Drobné nálezy praehistorické z Pařezu u Jičína, Věstník Musejního spolku v Litoměřicích, č. V, 18-19. Litoměřice.

Velímský, T. 1992: Drobná keramická plastika ze zaniklého středověkého města v Děčíně, in: Sborník Společnosti přátel starožitností 3, 97-103. Praha.

Wagner, J. 1958: Trosky. Praha.

Waldhauser, J. 1969: Archeologický zápisník ze Sobotecka, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky VI, č. 1, 8-9. Sobotka.

Waldhauser, J. 2001: Encyklopedie Keltů v Čechách. Praha.

Waldhauser, J. 2002: Keltové na Jizeře a v Českém ráji aneb Co víte o své keltské kapce krve? Praha – Mladá Boleslav.

Waldhauser, J. – Weber, V. 1973: Nebákov, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky X, 88-90. Sobotka.

Waldhauser, J. – Weber, V. 1974: Pařez. Hrádek na západním okraji Prachovských skal, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky XII, č. 1-2, 8-10. Sobotka.

Martin Nechvíle: Interesting finds from the Pařez castle. The Pařez castle existed roughly between the years 1370 and 1430. Neither the circumstances surrounding its erection, nor those of its extinction have been sufficiently elucidated, much as is the case of many buildings of this kind. The castle may have been founded by Petr of Pařez, perhaps member of the Kost family of the Vartemberk lordly lineage, referred to in written sources in 1372. The castle may have been destroyed in the time of the Hussite wars (in 1424?). Archaeological finds retrie-

ved from the Pařez castle possess a high chronological value in view of its limited "life period". The author publishes herewith a few exceptional finds deposited especially at the Regional Museum and Gallery at Jičín, such as a pottery rattle, two discs of which one is of bone and one of lead, as well as a door weigh of stone. Though these finds bring no new insights for understanding the site, they shed sufficient light on the variability of material culture of the high Middle Ages.

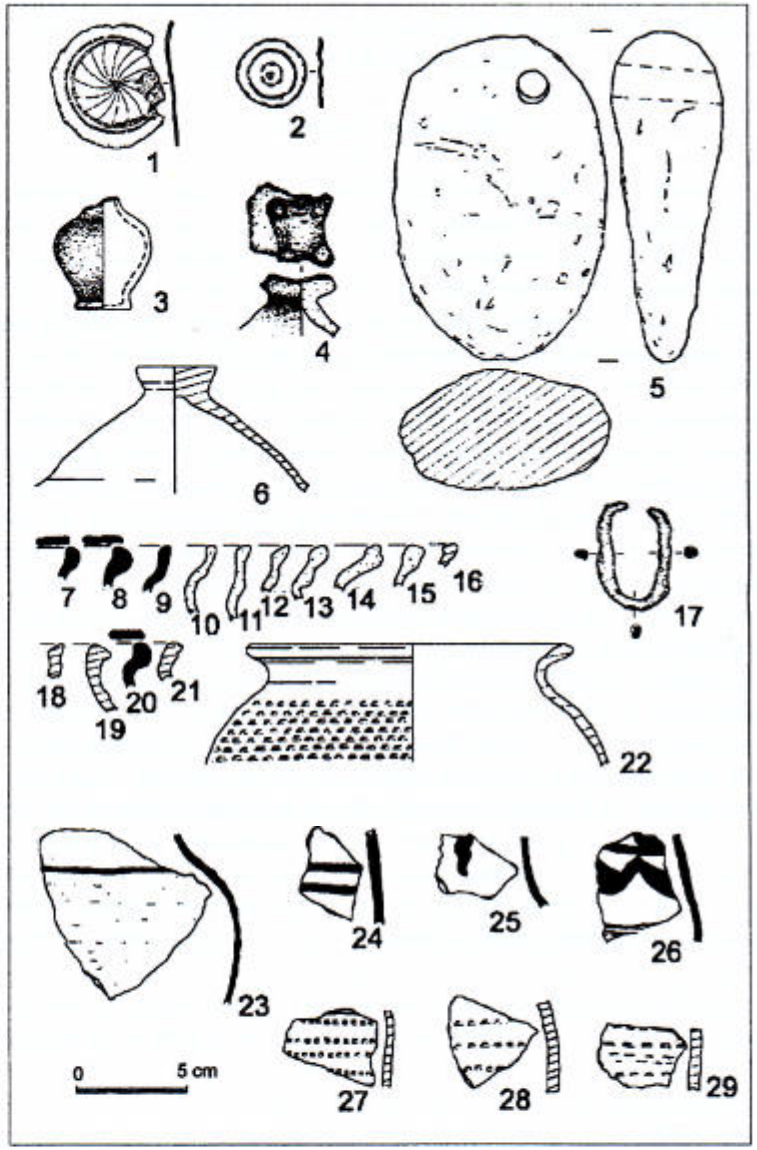

Tab. 1 – Pařez, k. ú. Pařezská Lhota, okr. Jičín. 1-29: archeologické nálezy z hradu Pařezu.
Pl. 1 – Pařez, cadastral territory of Pařezská-Lhota, district of Jičín. 1-29 – archaeological finds from the Pařez castle.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

TVRZIŠTĚ ČESKÉ LIBCHAVY, K.Ú. ČESKÉ LIBCHAVY, OKRES ÚSTÍ NAD ORLICÍ

Miroslava Cejpová

V místech dnešních Českých Libchav byl na počátku 13. století les, který v r. 1227 odkázal Kojata Hrabišic svému služebníkovi (družiníkovi) Nakašovi (CDB II, č. 303, s. 301). První zmínka o vsi České Libchavy pochází z r. 1360, kdy patřila Petrovi Hrbovi ze Žamberka, který je připomínán až do r. 1371 (Sedláček 1883, 146)[1]. Nedlouho poté se ves stala majetkem vladyků z Brandýsa, kteří již dříve drželi Německé Libchavy. Po Českých Libchavách se psal mezi lety 1397 - 1415 Jindřich, jinak z Brandýsa, který později získal i Sudslavu a psal se i po této vsi. (Sedláček 1883, 146)[2]. V letech 1440 a 1447 se připomíná Mikeš z Českých Libchav (Profous 1949, 587)[3]. Později byla Česká Libchava, podle A. Sedláčka ještě v 15. st. (1883, 146), připojena k Žampašskému panství. V roce 1543 (26.2.) si Zdeněk Žampach z Potštejna na Žampachu vložil do obnovených desek zemských v Libchavě České tvrz, dvůr poplužní, ves celou a další zboží jakožto dědictví, které „od mnoha let" držel (Sedláček 1883, 146, Profous 1949, 587[4]). To je první přímá zmínka o existenci tvrze. Tvrz České Libchavy zůstala součástí Žampašského panství do r. 1574. Tehdy prodali Karel a Čeněk bratři z Potštejna zámek Žampach, tvrz a ves Českou Libchavu s dvorem poplužním a vesnicemi příslušnými Janovi Staršímu ze Žerotína na Náměšti a Adamovi Bukovskému z Hustířan, oběma spolu (Sedláček 1883, 146)[5]. Když se noví majitelé o koupený majetek rozdělili, připadla Česká Libchava Janovi Staršímu ze Žerotína, který ji připojil k Brandýskému zboží. Později se už tvrz v písemných pramenech neuvádí, pravděpodobně po připojení k Brandýskému panství byla opuštěna a zanikla (Sedláček 1883, 146). Někteří autoři nevylučují, že vedle spojení s větším panstvím mohly mít na zánik tvrze vliv i události třicetileté války (Musil 1980, 16, Musil 1995, 22, Kolektiv 1989, 79).

Tvrz České Libchavy se nachází na ostrožně vybíhající z masivu směrem k západu v poloze zvané „Na skalce" (vlastní poloha tvrziště nesouhlasí přesně

[1] Lib. conf. I.C.10, J II. F I.
[2] Lib. conf. V. Q 20, VI. H 19, VII. E 12
[3] AČ. 1/255, AČ.15/200
[4] DZ. 250 C 16
[5] DZ. 18, D 13 - 15, 250.C 16

s místem, kde je na mapě 1:10 000 nápis „Na skalce"). Ostrožna pozvolna klesá k západu, při úpatí má zhruba obdélný tvar, na jihu je od masivu oddělena proláklinou. Na západní a severozápadní straně ji obtéká Libchavský potok. Vesnice České Libchavy leží na svazích údolí potoka západně a severozápadně od ostrožny bez jakékoliv přímé vazby na tvrz. V místě ostrožny má toto údolí průřez ve tvaru písmene U s plochým dnem a strmými svahy. Přímo proti tvrzi na opačné straně údolí leží těsně za hranou tohoto prudkého svahu původně gotický kostel z 2. poloviny 14. století (Poche 1977, 209).

V severní části ostrožny je v hořejších partiích úzká rokle (není zachycena ani v mapě 1:10 000) směřující a stoupající od západu k východu, tedy rovnoběžně s delší osou ostrožny. Rozděluje tak vrchol ostrožny na dvě rovnoběžné části, severní a jižní. Její jižní stěna je vysoká a skalnatá (opukové skály).

Stavitelé využili jižní vysoké skalnaté stěny dělící rokle a opevněné sídlo umístili nad ní (tj. na jižní části ostrožny), takže stěna rokle tvoří severní stranu tvrziště. Na západní, jižní a východní straně obklopuje pravoúhlou obdélnou disposici s delší osou ve směru západ – východ příkop široký 13 - 17 m. Příkop na západní straně nezačíná v úrovni dna strže, ale až asi v polovině výšky této stěny. Na východní straně se příkop rozšiřuje až na 28 m a ústí do rokle, jejíž dno je zde výše než na západě. Vzhledem k velké šíři a hloubce příkopu v této partii se zdá, že zde nebyl zcela nově hlouben jako na západní a jižní straně, ale využil přirozeného utváření terénu. Vně příkopu na západní a jižní straně je vyhozen val, který končí na jihovýchodním nároží, odkud se terén na východní straně dále zdvihá lehce nad výškovou úroveň povrchu vlastního tvrziště. Do boku tohoto stoupajícího svahu na západní vnější straně obvodového příkopu je zaříznuta novodobá cesta, která nemá souvislost s tvrzištěm.

Ačkoliv tvrziště leží na ostrožně mimo obec, ve vyvýšené poloze, nevyužívá ostrožnu běžným způsobem (t.j. není situováno na konec ostrožny tak, aby využilo přirozené ochrany, kterou nabízí 3 klesající boky tohoto jazykovitého útvaru, a obranné prvky soustředilo na čtvrté - přístupové straně). Pravidelné čtyřboké pravoúhlé tvrziště jednu z delších stran přiložilo k téměř rovné skalní stěně na delší straně ostrožny a zbývající strany opevnilo příkopem a valem, který je vzhledem ke konfiguraci terénu pouze na dvou stranách.

Vlastní obdélný prostor tvrziště obsahuje v jihozápadním rohu pozůstatky obdélné budovy orientované delší stěnou od západu k východu, o rozměrech horního obvodu 12 x 8 m, patrně propadlý sklepní prostor s drobnými úseky vnitřního lícového zdiva. Na dně propadliny ve tvaru mírně nepravidelného čtyřúhelníka o rozměrech 9,6 m x 4,6 m je kruhová jáma o hořejším průměru 3,6 m, zřejmě pozůstatek činnosti nějakého hledače pokladů. V severovýchodním rohu tohoto objektu vybíhá k severu mělká klesající deprese široká 5,1 m, dlouhá 2,6 m, snad pozůstatek vstupní šíje. Další stopy zástavby tvrziště nejsou čitelné.

Západní hranu vnitřního prostoru tvrziště narušuje oválná prohlubenina směřující do příkopu. Jedná se pravděpodobně o novodobé narušení tvrziště.

Severozápadně od tvrziště vznikl jeho postavením trojúhelníkovitý útvar mírně se sklánějící k jihu a západu. Na severu je chráněn stěnou rokle, na západě prudkým svahem. Nejpřístupnější je od jihu, kde je sklon svahu nejmírnější. Žádné stopy zástavby nebo opevnění zde dnes nejsou patrné, pouze v horní třetině stěny rokle 9,4 m severně od horní úrovně terénu, t.j. západně od tvrziště, se nachází malá terasa a na ní vnitřní líc opukového zdiva zhruba čtvercové stavby o stěně 2,8 m, zapuštěné pod úroveň terénu 1 m. Šířka zdiva není patrná, spáry jsou beze stop malty, která však mohla být již vyplavena, proto nelze za současného stavu vědomostí rozhodnout, zda se jednalo o zdivo kladené na sucho nebo na maltu. Její umístění s výhledem do rokle naznačuje, že se zřejmě jednalo o prvek opevnění. Je to jediný kus souvislého zdiva zachovaný v celém sledovaném prostoru, asi díky nepřístupné poloze. Uvedená stavba pravděpodobně sloužila k obraně přístupové cesty k tvrzišti. Vzhledem ke chráněné poloze této části ostrožny a přítomnosti stavby nelze vyloučit ani tu možnost, že prostor tvořil určité zázemí tvrze, tedy něco na způsob předhradí. F. Musil (1980, 16; 1995, 21) předpokládá, že předhradí se nacházelo jižně od vlastního tvrziště a od okolí bylo odděleno hlubokou průrvou, na východě uměle rozšířenou v příkop. Tento prostor je v současné době porostlý jehličnatým lesem a nejsou zde viditelné žádné stopy zástavby nebo opevnění. Také umělé rozšíření průrvy není zcela jednoznačné. Případná zástavba i opevnění však mohly mít jednoduchou konstrukci, která nezanechá viditelné terénní stopy, a proto bez archeologického výzkumu nelze tuto hypotézu potvrdit ani vyvrátit.

Na tvrzišti zatím nebyl prováděn archeologický výzkum a nálezy dosud nejsou známé ani ze sběrů, proto je při jeho datování možné vycházet pouze z historických zpráv a disposice. Vzhledem k dochovanému pozůstatku stavby v rohu pravidelné disposice se s největší pravděpodobností jednalo podle třídění L. Svobody (Kolektiv 1998, XI - XII) o tvrz s obvodovou zástavbou (plocha vnitřního tvrziště je 630 m 2), podle P. Chotěbora (1982, 359) o typ s obytnou stavbou při obvodu, bez archeologického výzkumu nelze vyloučit ani typ s důslednou obvodovou zástavbou. Pravidelné čtyřboké tvrze s obvodovou zástavbou se objevují od druhé poloviny 14. st. (Svoboda 1998, XV, XVIII - XIX, in Kolektiv 1998). Ves České Libchavy je poprvé v písemných pramenech uváděna v r. 1360 (Sedláček II/1883, 146). Na základě terénní disposice a historických pramenů lze předpokládat, že tvrz v Českých Libchavách byla postavena. zhruba v časovém období 1350 - 1420, t.j. do husitských válek. Pozůstatek stavby západně od tvrze nad přístupovou cestou nemusí být současný s tvrzí, může se jednat o mladší stavbu vzniklou po husitských válkách, na místě, které umožňuje boční palbu před tvrz.

Prameny:

Friedrich, G. (ed). 1912: Codex diplomaticus et epistolaris regni Bohemiae II (CDB). Praha.

Literatura:

Chotěbor, P. 1982: K situaci a stavební podobě vesnických feudálních sídel, in Archaeologia historica 7, 357 – 366. Brno.
Kolektiv, 1998: Encyklopedie českých tvrzí I, A - J. Praha.
Kolektiv, 1989: Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, díl VI - Východní Čechy. Praha.
Musil, F. 1980: Hrady, zámky a tvrze okresu Ústí nad Orlicí. Ústí nad Orlicí.
Musil, F. 1995: Hrady, tvrze a zámky okresu Ústí nad Orlicí. Ústí nad Orlicí.
Poche, E. a kol. 1977: Umělecké památky Čech 1 (A/J). Praha.
Profous, A. 1949: Místní jména v Čechách, díl II. CH - L. Praha.
Sedláček, A. 1883: Hrady, zámky a tvrze království českého II. Praha.

Miroslava Cejpová: A fortified manor at České-Libchavy, cadastral territory of České-Libchavy, district of Ústí-nad-Orlicí. This moated site is situated in the southern part of a spur-shaped hill divided into two parts by a narrow gorge. The southern side of this gorge is rocky and high, and has thus been exploited for the erection of a fortified manor. Its area, including the ditch and perimeter wall, is roughly oblong with a longer axis aligned W-E. Its northern limit is constituted by the gorge slope, and a ditch 13 to 17 metres wide delimits its western, southern and eastern sides. On the western side, the ditch does not issue from the gorge bottom, but from a spot at about half the height of the gorge side. The eastern branch of the ditch expands to a width of 28 metres and links up with the gorge, the bottom of which is higher here than on the western side. The considerable dimensions of the ditch in these parts of the site do not exclude that a natural ravine might have been exploited for its sinking. The western and southern sectors of the ditch are defended on the outward side by a rampart, terminating in the southeastern corner. From this spot, the ground rises gently above the altitude of the manor area along the eastern side.

The oblong inner plateau features remnants of a masonry building, probably a caved-in cellar with short segments of internal-revetment masonry courses, in the southwestern corner. The circular pit at the bottom of the caved-in area may be a modern intrusion. The northeastern corner of this feature displays a shallow depression sloping towards the north, possibly a vestige of a sunken entrance. Another oval cavity communicating with the ditch, and sunk into the western edge of the site's inner area, may also be a modern intrusion. No other traces of the original building layout are discernible.

The insertion of the manor into the hill resulted in the formation of a triangular area, mildly sloping towards the south and west, northwest of the site proper. This area shows no traces of buildings with a single exception: a small terrace, bearing a roughly square building, of which an inner revetment of a soft-limestone (opuka) masonry survives, has been sunk into the upper third of the gorge side here. Thickness of the masonry cannot be measured and its joints are presently free of mortar. The selection of the site of this structure, allowing a view of the gorge, does imply that it might have once represented one of the fortification components. The building might have belonged to the manor's hinterland.

The České-Libchavy manor's building layout was disposed along the site's perimeter. It is likely to have been erected some time between 1350 and 1420, that is, before the Hussite wars (1419-1437). The vestige of the building situated west of it above the access road need not be contemporary with the manor's building time. This structure might have seen the light of day after the Hussite wars, occupying a position from which besiegers' firearms could have hit the fortification from the side.

Tab. 1

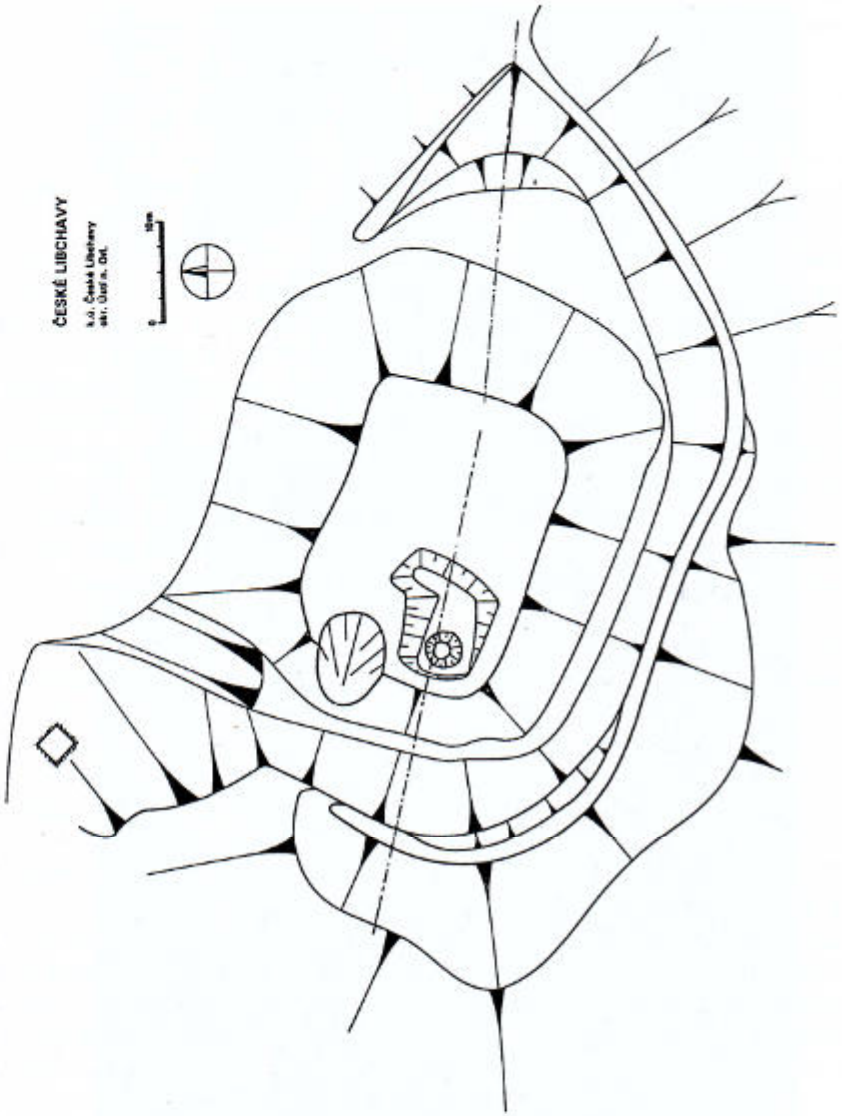

Tab. 1 – České Libchavy, půdorys tvrziště (zaměřil Cejp, P. - Cejpová, M. 1997, pomocí theodolitu Delta).

Pl. 1 – České Libchavy, ground plan of manor site, surveyed by P. Cejp and M. Cejpová in 1997, Dahlta theodolite (surveying instrument).

Tab. 2

Tab. 2 – České Libchavy. Pohled na tvrziště od východu. Foto M. Cejpová.
Pl. 2 – České Libchavy. View of the manor from the east. Photo by M. Cejpová.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

ZÁCHRANNÝ VÝZKUM V DOMĚ ČP. 14 V TURNOVĚ NA MARIÁNSKÉM NÁMĚSTÍ

Jan Prostředník

Úvod

V červnu a červenci 2002 proběhl záchranný výzkum v domě čp. 14 v Turnově na Mariánském náměstí (parc. č. 1503). Výzkum předcházel sanaci a úpravě objektu pro obývání. Náklady na záchrannou akci byly hrazeny z prostředků Programu podpory ZAV MK ČR a OMČR v Turnově.

Lokalita se nachází v jižní části Mariánského náměstí na východním okraji historického jádra města a dnešní MPZ (ZM 10 03-32-23, kordináty Z/V: 261/291 mm, nadmořská výška 260 m). První etapa výzkumu byla provedena v nepodsklepené části východního traktu domu v tzv. temné komoře (v domě žil do své smrti v roce 2001 turnovský fotograf Jaroslav Hajfler). Ostatní prostory byly podsklepené. Druhá etapa záchranné akce proběhne po demolici stavby při hloubení základových pasů.

Pro výzkum byla zvolena metoda výzkumu předstihového v prostoru, který bude bezprostředně zasažen plánovanou rekonstrukcí objektu.

Dům rozděluje ve dvě poloviny chodba, která kolmo vybíhá od uliční čáry. Západní polovina domu je podsklepena. Vzhledem k tomu, že pod základy domu probíhá občasná vodoteč, je nutné projektovanou stavbu proti vlhkosti lépe sanovat. Lokalita leží v nevýrazné pramenné pánvi. V prostoru temné komory je projektované technické zařízení. V dalších prostorách není narušení terénů plánováno.

Metoda výzkumu

V temné komoře byla položena křížová sonda o celkové ploše 6,8 m^2, (sondy A,B,C). Jednotlivé uloženiny od úrovně prkenné podlahy byly rozebírány škrabkou, podloží bylo ve všech úsecích sondy dosaženo. Mobilní movité artefakty a ekofakty byly odebírány a standardně evidovány. Po jejich laboratorním ošetření a odborném zpracování byly deponovány v archeologické sbírce Muzea Českého ráje v Turnově.

Popis nálezové situace

Při výzkumu ve východním traktu domu čp. 14 v Turnově – Mariánském náměstí došlo k odhalení složité stratigrafické situace, která čítala 50 uloženin a 3 výkopy. Jejich mocnost od stávajícího povrchu k rostlému terénu se pohybo-

vala v intervalu 0,65 až 1,88 m (průměrná mocnost vrstev – 1,1 – 1,2 m). Průběh vrstev a výplní byl po celé ploše sondy obdobný s nepatrnými lokálními odchylkami. Z chronologicko-stratigrafického hlediska bylo možné rozdělit řez sondy do 3 úrovní: Horní partie byly v úrovni 1) tvořeny uloženinami 1, 3, 8, 47, 39, 40, 48, 7. Úroveň 2) lze charakterizovat uloženinami 5, 50, 40, 8 (lokální odchylky), 11, 7, 24, 17, 20, 22, 2, 9, 37, 38, 36, 35, 14, 9, 18, 16, 15, 21. Úroveň 3) tvoří podloží a uloženiny 6, 31, 18 (odchylka), 33, 46, 44, 42.

V sondě bylo registrováno rozhraní dvou rozsáhlejších objektů. Rozhraní probíhalo v ose západ-východ středem hlavní osy sondy A. Objekt 1/02, který vstupoval do severního řezu sondy B, měl půdorys obdélníka o dochované délce 3,3 m a šířce 1, 44 m, byl zahlouben do podloží v 0,7 m od úrovně 2 (celková hloubka od povrchu 1, 22 m), dochovaná délka 3, 2 m. Objekt měl téměř ploché dno; vyplněn byl uloženinami 30, 37, 39, 38, 36, 35, 14, 6, 34, 32, 31, 18, 33. Objekt 2/02 měl také půdorys obdélníka (dle parametrů zachycených sondou) navazoval na jižní hranu objektu 1/02. Jeho délka byla limitována rozměry sondy (3,3 m), šířka se pohybovala mezi 1,4 a 1,6 m. Objekt byl zahlouben do podloží od úrovně 2 (0,89 m), celkové zahloubení od povrchu činilo 1,38 m. Dno bylo zaoblené a nepravidelně ustupovalo k západu; výplně 11, 8, 7, 12, 9, 10, 2, 13, 18, 16, 15, 21, 6.Výplně v obou objektech vykazovalo shodné parametry.

Rozbor nálezů

Keramika tvoří nejčastěji nalézaný artefakt (565 zlomků, 9,14 kg). Jedná se o zlomky, které netvořily v uloženinách žádné výrazné koncentrace. Kontexty datované keramickými nálezy činí polovinu z celkového počtu (25 kontextů).

Stošestnáct zlomků keramiky bylo možné klasifikovat dle typu nádoby (hrnce – 45, mísy – 24, pohárky - 16, poklice – 10, trojnožky 7, kachle 14). Stopadesátosm zlomků bylo glazovaných, 394 režných. K zajímavým keramickým předmětům patří figurka z bílé pálené hlíny. Jde o stojící ženskou postavu s lehce esovitým držením těla v pozdně gotickém oblečení (výška 82 mm).

K dalším artefaktů a ekofaktů z kulturních vrstev a výplní objektů náleží mazanice (92 kusů, 2,27 kg), stavební materiály (25 kusů, 3,45 kg), 129 zvířecích kostí, 28 železných hřebů a úlomků stavebního železa. 5 fragmentů připadlo na skupinu předmětů z barevných kovů, 13 zlomků náleží sklu (zlomky vitráží a duté sklo). Bezesporu velmi zajímavým se jeví značný objem strusky (29,82 kg), který byl získán zejména z výplně objektu 2/02 (13, 19) a z nadložních vrstev 7 a 22.

Datování a interpretace

Objekt 1/02 lze s největší pravděpodobností interpretovat jako relikt původní zahloubené polozemnice. Datace jejího vzniku a funkčního období je problematická, neboť se ve výplních nalezly artefakty výhradně z doby zániku

(po polovině 16. století). Starší nálezy byly registrovány jen jako ojedinělé intruze v mladších uloženinách (13. - 15. stol.). Zánik původní středověké stavby domu (dřevěné konstrukce) lze datovat do 2. poloviny 16. až počátku 17. století. Neboť dům čp. 14 (resp. 13) je zmiňován poprvé v písemných pramenech k roku 1606 (Šimák 1904, 80). Ovšem pramen nehovoří o době výstavby domu. V roce 1643 dům shořel a na spáleništi došlo k stavbě objektu nového (Šimák 1904, 80). Tato skutečnost nebyla v archeologických pramenech zachycena.

Při výzkumech od roku 1993 v historickém jádru města Turnova byla objeveno několik polozemnic, které lze datovat do období od městské lokace v 2. polovině 13. století do počátku 16. stol. (cca k r. 1538). Do počátku Turnova lze například datovat objekt nalezeny v roce 1995 při výzkumu na náměstí Českého ráje čp. 95 (Prostředník1996, 2000). Při rekonstrukci plynovodu v západní polovině náměstí byla v roce 1993 registrována i původní uliční čára domů, jež zanikly při požáru v roce 1468. Obdobná situace byla registrována i při výzkumu trafostanice v roce 1997 a při rekonstrukci inženýrských sítí na celé ploše historického náměstí v roce 1998 (Prostředník 2000). Nejmladší polozemnice, datované do počátku 16. století, byly prozkoumány při výzkumech na Havlíčkově náměstí v roce 1993 (Prostředník 1993), v Dvořákově ulici čp. 287 v roce 1998 (Prostředník 1998) a při výzkumu objektu Střelnice v Markově ulici čp. 311 v roce 2001 (Prostředník 2002).

Objekt 2/2002, který je situován jižně od obj. 1/2002, souvisí zřejmě s výrobní činností. V jeho výplni bylo nalezeno značné množství strusky. Tento výrobní odpad nebyl dosud analyzován, takže nelze rozhodnout, s kterou činností souvisí.

Závěr

Cílem výzkumu nebylo jen ověřit starší terény v interiéru domu čp 14, ale pokusit se o zjištění možných vztahů s areálem dominikánského kláštera. Dominikánský konvent u kostela Panny Marie měl vzniknout okolo poloviny 13. století, jeho založení je dáváno do souvislosti se sv. Zdislavou (+1252). V roce 1424 byl klášter dobyt a vypálen husity (Vlček-Sommer-Foltýn 1998, 679). Přestože se zkoumaný prostor domu čp. 14 nachází v bezprostředním okolí zaniklého klášteřiště, nebyly zde objeveny žádné archeologické doklady pro vzájemný vztah obou lokalit. Ojedinělé zlomky keramiky ze závěru 13. a počátku 14. století nalezené v sondě 1/02 souvisejí spíše vzhledem k lokalizaci s počátkem města Turnova než s objektem dominikánského kláštera. Nejstarším dokladem antropogenní aktivity je zlomek keramiky datovaný nejspíše do závěru starší doby železné (HD). Pochází z vrstvy 5 z promíšeného souboru. Tento nález s největší pravděpodobností souvisí se soudobým osídlením doloženým při výzkumu objektu České pojišťovny v roce 1993 (Prostředník1993, týž 2000).

Literatura:

Prostředník, J. 1993: Záchranný výzkum v Turnově na Mariánském náměstí, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 19, 68-79, Hradec Králové.

Prostředník, J. 1996: Předstihový výzkum na náměstí Českého ráje v Turnově, Zpravodaj muzea v Hradci Králové 22, 50-70. Hradec Králové.

Prostředník, J. 1998: Nálezová zpráva ze záchranného archeologického výzkumu 08/98 k.ú. Turnov (okr. Semily) - Dvořákova ul. čp. 287, parc. č. 62, Turnov.

Prostředník, J. 2000: Pravěké a středověké osídlení Turnova ve světle archeologických nálezů. Příspěvek k stavebnímu vývoji města od jeho založení do konce středověku. In: Z Českého ráje a Podkrkonoší 13, 6 – 49, Semily.

Prostředník, J. 2002: Výsledky archeologického výzkumu v Turnově- Markově ulici čp. 311. Zpravodaj muzea v Hradci Králové 28, 197-207. Hradec Králové.

Šimák, J. V. 1904: Příběhy města Turnova nad Jizerou, díl. III. Turnov.

Vlček, P. – Sommer, P. – Foltýn, D. 1998: Encyklopedie českých klášterů. Praha.

Jan Prostředník: Salvage excavations at the house No. 14 at Turnov - Mariánské-náměstí (Square of Virgin Mary). This salvagee excavation of 2002 explored building plot No. 1503 on the eastern perimeter of the historical municipal core of Turnov. In its first stage we opened the ground of the so-called black chamber, being a part of the eastern wing of the house free of cellars. The second stage will be completed after pulling down the house, in the course of sinking of the new foundations.

A cruciform exploratory sounding, 6.8 square metres in extent, was sunk into the "black chamber" floor (trenches A, B, C). Working with trowels, we managed to reach virgin soil in all of these trenches.

The stratigraphical situation that we met here was complex and consisted of 50 deposits and 3 excavations. The thickness of man-made strata varied between 0.65 and 1.88 m, with an average layer thickness of 1.1 – 1.2 m. Layers and fillings displayed more or less the same spatial homogeneity with minute local variations. We documented a seam between two major features here. Fillings of both features were very much alike, in structure as well as in dating.

Feature 1/2002, of surviving dimensions 3.3 x 1.44 x 1.22 m, may be most likely interpreted as a vestige of the original sunken-floored house. The dating of its origin is complicated by the fact that only finds from the period of the feature's final leveling (after 1550) came up in the filling strata. The wooden structure of the original medieval house probably perished at some time between 1550 and the beginning of 17th century.

Feature 2/2002, of surviving dimensions 3.3 x 1.4 - 1.6 m, situated south of feature 1/2002, probably served for some kind of production, as a quantity of slag turned up in its filling. The character of this production is difficult to determine prior to the carrying out of specialized technological analyses.

A few pottery fragments datable to the final 13th and incipient 14th century, and found in trench ˇ, attest to settlement activities linked with the foundation of the town of Turnov. The earliest testimony of human presence on this spot is an Early Iron-Age pottery sherd datable into the Hallstatt D period.

Tab. 1

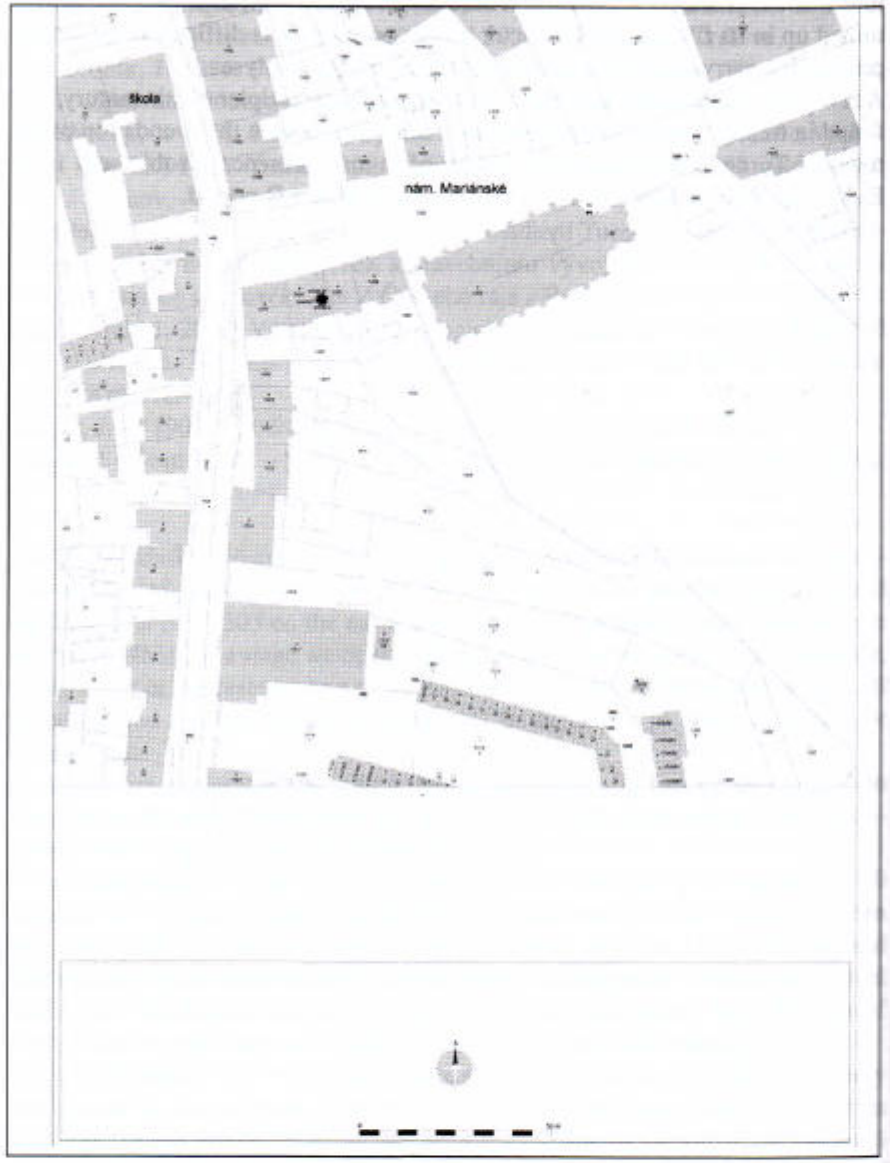

Tab. 1 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Mapa evidence nemovitostí, list Turnov 3-7/23 1:1000.
Pl. 1 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, map of the immovable-property record, leaf Turnov 3-723, 1 : 1,000.

Tab. 2

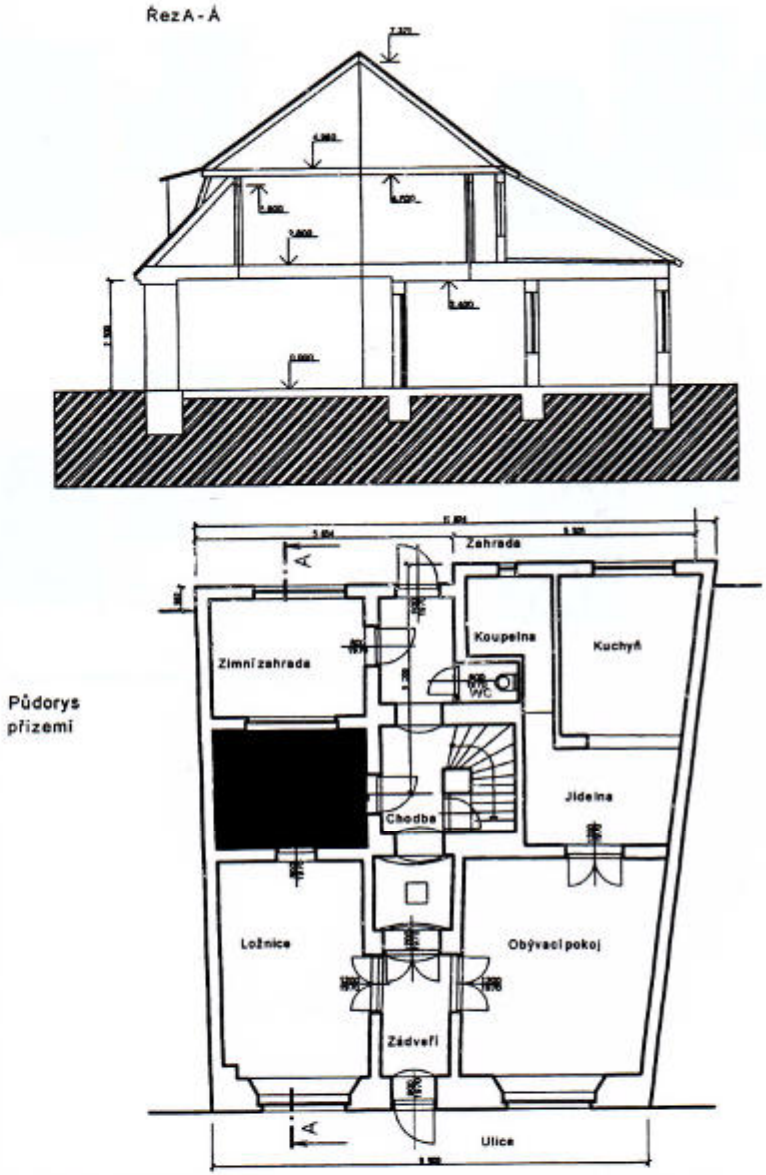

Tab. 2 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Řez a půdorys domu.
Pl. 2 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, plan of, and section through, the house.

Tab. 3

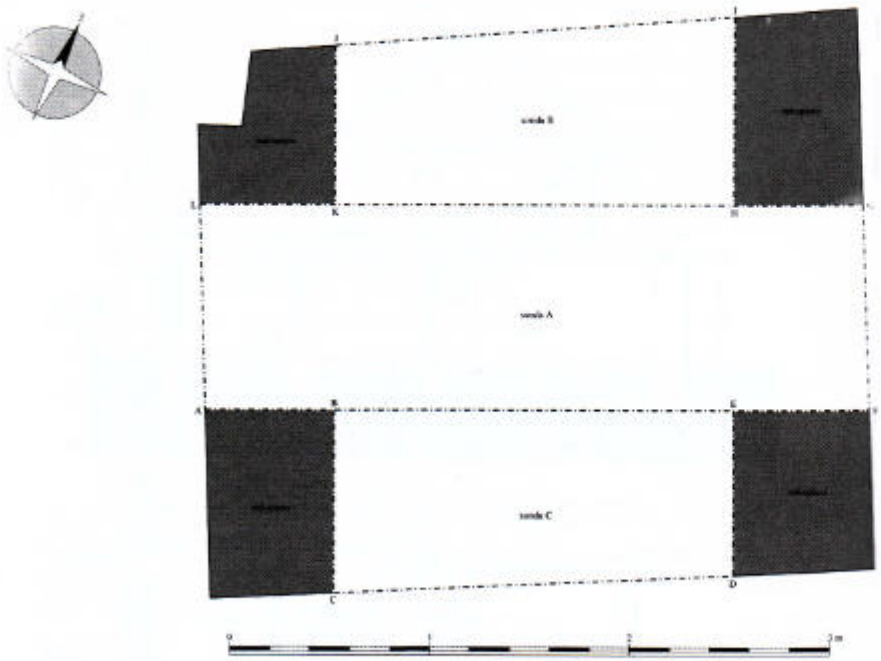

Tab. 3 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Půdorys sondy 1/2002, umístění řezů.
Pl. 3 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, plan of the sounding 1/2002, situation of the sections.

Tab. 4

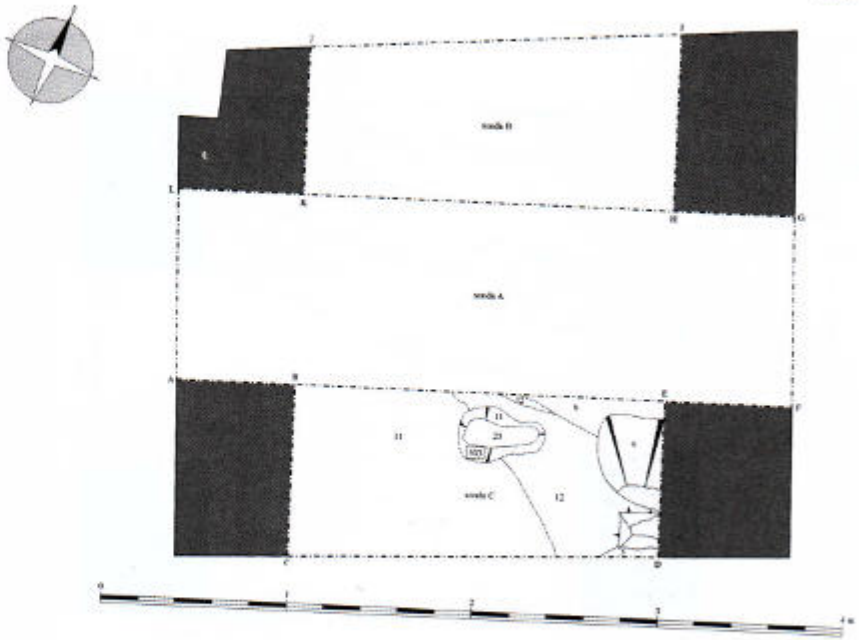

Tab. 4 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Půdorys 1 – sonda C – úroveň kontextů 5, 6, 11,, 12, 25.
Pl. 4 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, ground-plan 1 – trench C – level of contexts 5, 6, 11, 12 and 25.

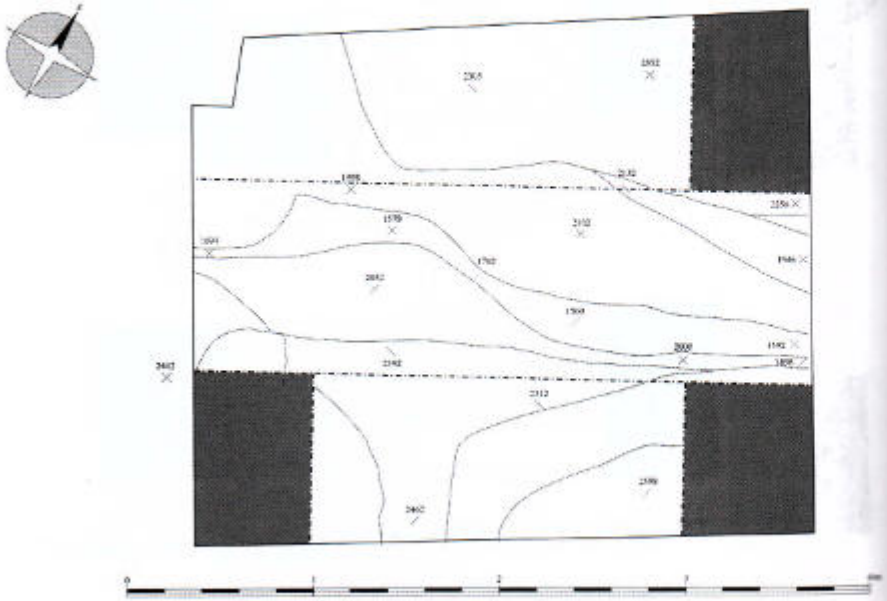

Tab. 5 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Půdorys 2 – úroveň podloží.
Pl. 5 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, ground-plan 2 – virgin-soil level.

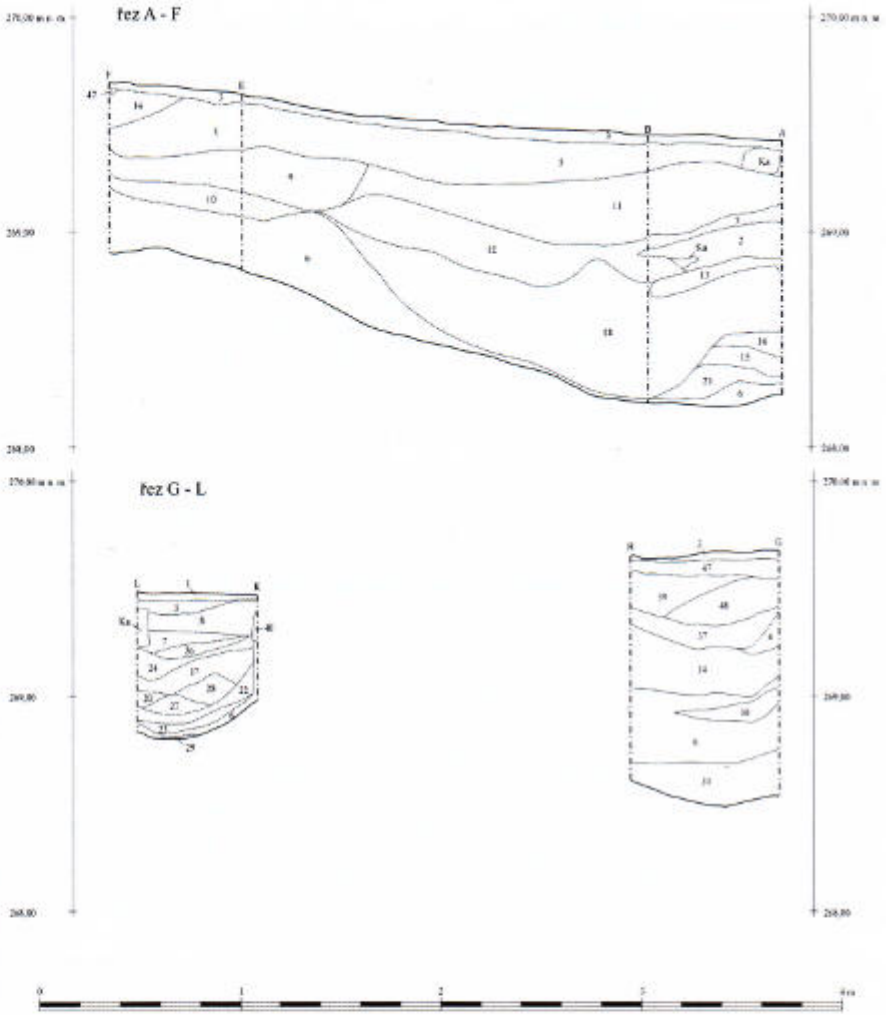

Tab. 6 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Řezy A – F, G - L.
Pl. 6 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, sections A – F, G – L.

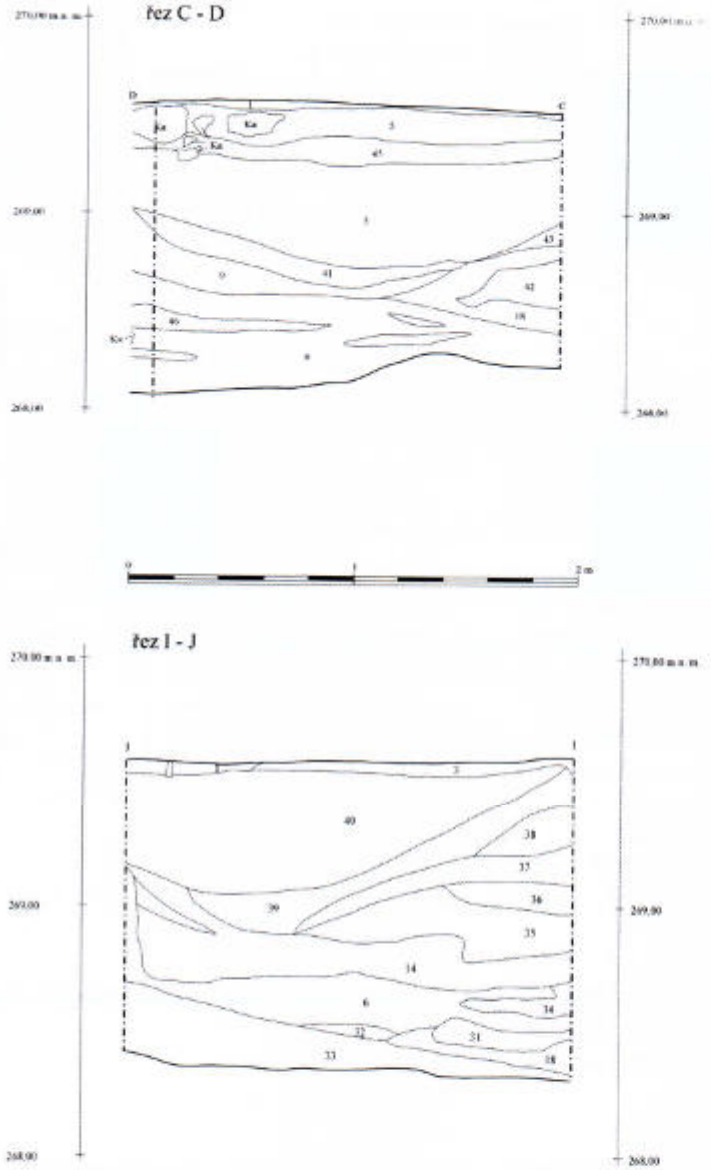

Tab. 7 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Řezy C – D, I - J.
Pl. 7 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, sections C – D, I – J.

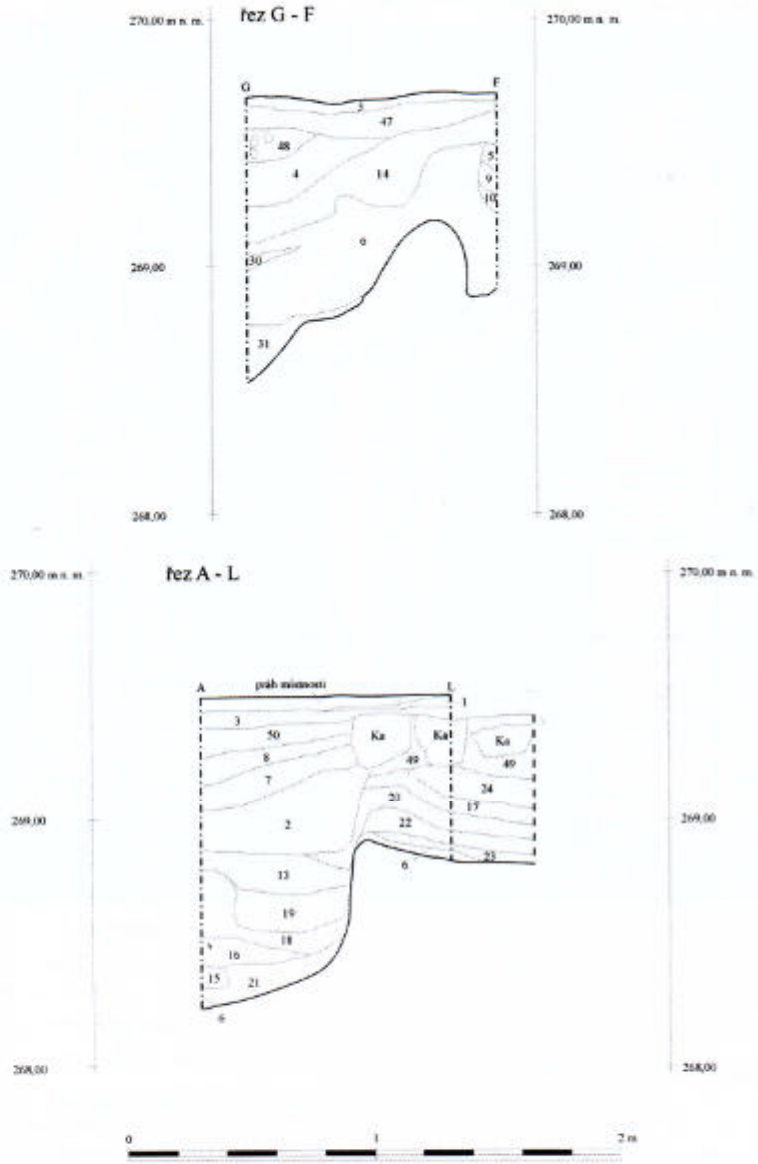

Tab. 8 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Řezy G – F, A – L.
Pl. 8 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, sections G – F, A – L.

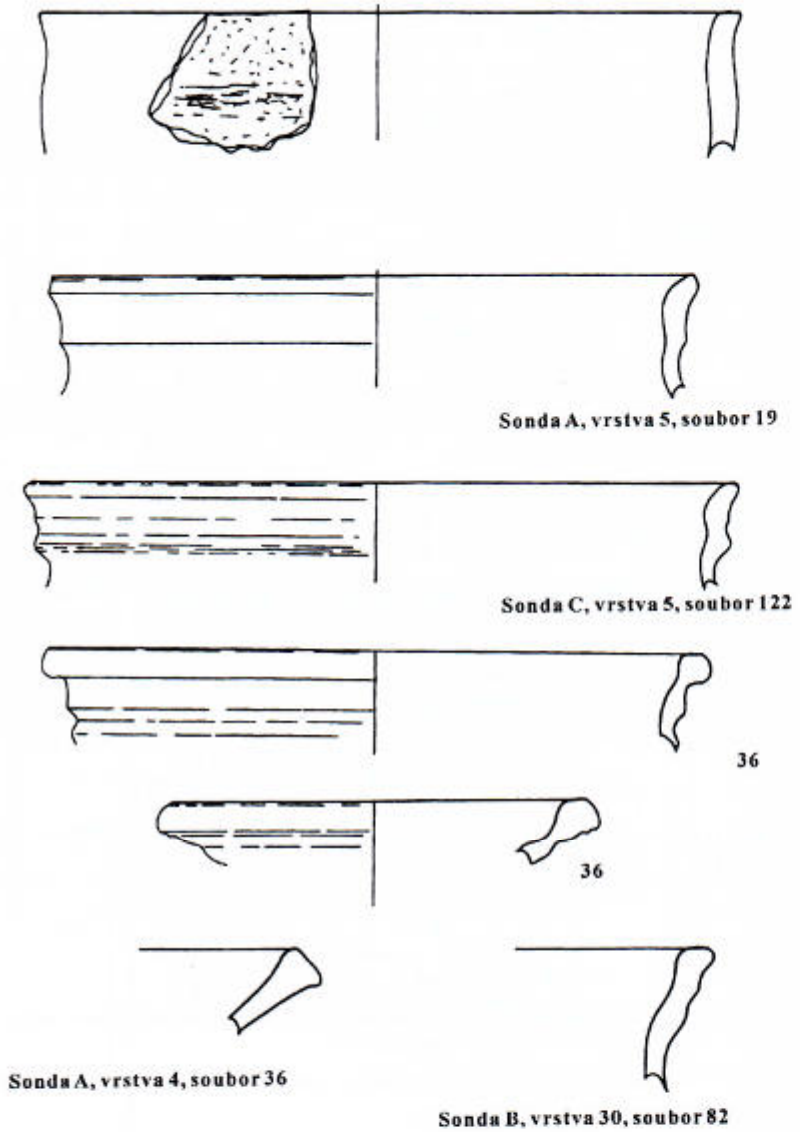

Tab. 9 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Nálezy keramiky HD, VS1, VS1/2, VS2.
Pl. 9 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, pottery finds: Hallstatt D, high Middle Ages 1, high Middle Ages 1-2, high Middle Ages 2.

Tab. 10 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Keramická panenka (16. stol.) – kresba Hana Macháčková (1:1).
Pl. 10 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, a pottery doll of the 16th century, drawing by Hana Macháčková (scale 1 : 1).

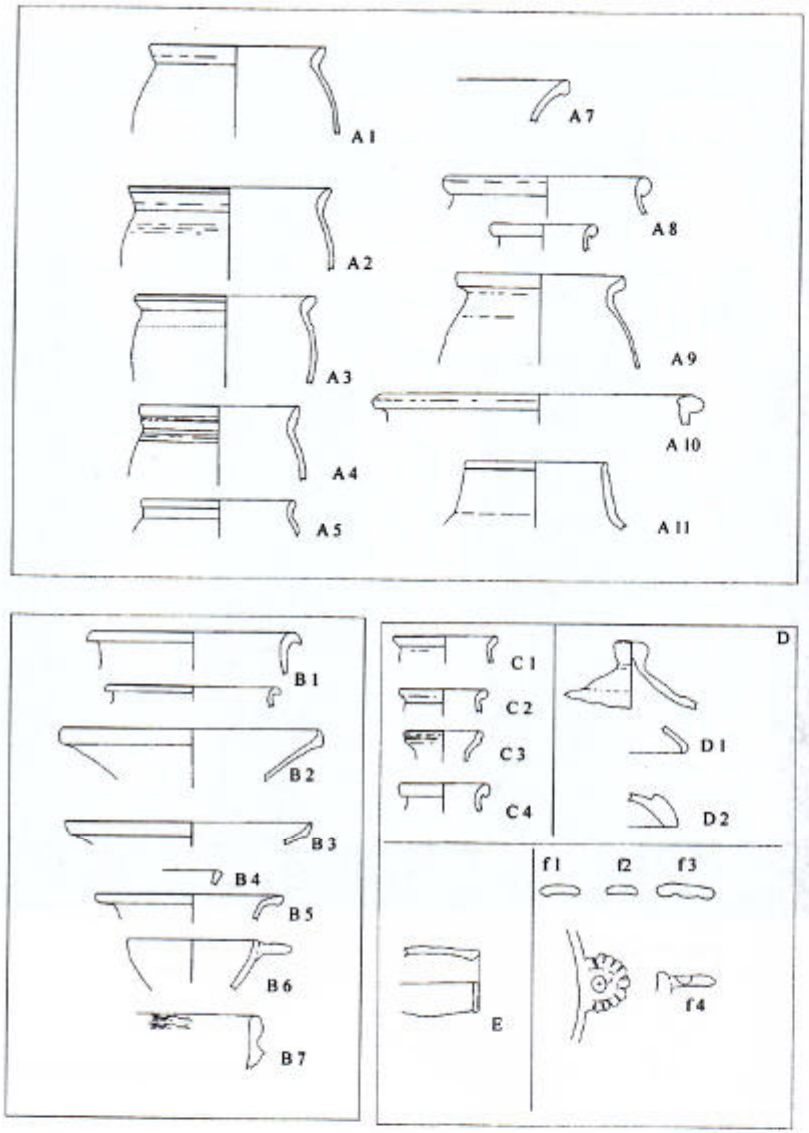

Tab. 11 – Turnov – Mariánské nám. čp. 14. Typář raně novověké keramiky: Hrnce A01 – A011, mísy B01 – B07, pohárky C01 – C04, poklice D, D01 – D02, trojnožky E, ucha f 01 - f 04.
Pl. 11 – Turnov - Mariánské-náměstí, No. 14, type series of early post-Medieval pottery: pots A01 – A011, bowls B01 – B07, cups C01 – C04, lids D, D01 – D02, tripods E, handles f 01 – f04.

SETKÁNÍ ČLENŮ VÝCHODOČESKÉ POBOČKY ČAS

Jan Prostředník

V sobotu 15. února 2003 se konala v přednáškové síni Muzea východních Čech v Hradci Králové schůzka členů východočeské pobočky ČAS. Vzhledem k velmi intenzivnímu pracovnímu vytížení jednotlivých archeologických oddělení v roce 2002 bylo toto již tradiční setkání výjimečně přesunuto až na začátek letošního roku. Jestliže v uplynulých letech byla nepsaným pravidlem většinová účast amatérských členů ostře kontrastující se smutně malým (a stále se snižujícím) počtem profesionálů, na posledním setkání bylo možné zaznamenat slibný obrat. Z přítomných 19 účastníků bylo 10 profesionálů, 3 studenti archeologie a 6 amatérů, z nichž většina aktivně spolupracuje s odbornými institucemi. Daleko bohatší a pestřejší se rovněž ukázalo spektrum přednesených referátů. Zahájení a moderování celého dopoledne se ujal jednatel Jan Prostředník, který přítomným vysvětlil důvody zpoždění schůzky a v krátkosti referoval o dosavadní i plánované činnosti ČAS (volby, ediční plán atd.). Blok odborných příspěvků započal Jiří Sigl příspěvkem o třech záchranných výzkumech: Jaroměř-Kimberly Clark (sídliště mladší fáze kultury s vypíchanou keramikou), Opatovice n. L. (osada datovaná do HC) a Čáslavky (pohřebiště lužické a slezskoplatěnické kultury). Jiří Kalferst referoval o terénních prospekcích v prostoru plánovaných dálničních sítí a rychlostních silnic (D11, úsek 1105-1107), přičemž upozornil na velkém množství známých a závažných lokalit, které budou výstavbou komunikací narušeny. Radek Bláha se věnoval výsledkům výzkumu městského opevnění v Hradci Králové. Kombinací archivních materiálů s výsledky archeologického výzkumu tak podal první jasnější a plastičtější představu o vzniku zdejších hradeb. Radko Sedláček v krátkosti upozornil na nově vzniklé archeologické oddělení muzea v Pardubicích a zběžně shrnul jeho dosavadní činnost. Zdeněk Pehal byl prvním referujícím členem amatérské sekce východočeské pobočky ČAS. Představil zajímavé výsledky své dosavadní badatelské činnosti (povrchová prospekce) v prostoru Golčův Jeníkov a okolí (raný a vrcholný středověk). Eva Ulrychová seznámila přítomné se svým nově vznikajícím seznamem zaniklých středověkých vsí na Jičínsku. Ondřej Wolf představil výsledky výzkumu středověkého sídla drobné šlechty v Mladých Bukách u Trutnova, který prováděl Ústavu historických věd PdF HK ve spolupráci s MVČ HK. Petr Hejhal ve zkratce referoval o nově navázané spolupráci mezi pobočkou společnosti ARCHAIA BRNO v Jihlavě a východočeským regionem (Havlíčkův Brod), ke které došlo v souvislosti se změnou územněsprávních celků. Milan Kuchařík představil nové

nálezy lengyelské kultury z Jaroměřic a Pavel Kracík přednesl zatím předběžné výsledky zpracování výzkumu v Obědovicích (několika fázová osada slezsko-platěnické kultury). Celý blok uzavřel Jan Prostředník příspěvkem o poslední etapě výzkumu polykulturní lokality Turnov – Maškovy zahrady (mladý paleolit, starší stupeň kultury s linearní keramikou, mladší stupeň kultury s vypíchanou keramikou, kultura se šňůrovou keramikou, kultura lužická, mladý halštat, mladší doba římská, raný středověk) dále v Turnově – Mariánském náměstí (16. stol.), v Turnově – Nudvojovicích (kostel sv. Jana Křtitele – nalezena starší fáze datovaná do poloviny 12. stol.) a na hradě Valdštejně (středověká zásobnice tesaná v pískovci). Schůzka byla ukončena ve 13 hodin.

Toto pracovní setkání mělo zcela odlišný charakter od minulých schůzek, a to nejen díky referujícím studentům archeologie a členům amatérské sekce ČASu, ale zejména díky čilé diskusi, která provázela každý příspěvek.

Zpravodaj muzea v Hradci Králové, 29, 2003

CENTRUM EXPERIMENTÁLNÍ ARCHEOLOGIE VE VŠESTARECH V ROCE 2003

Radomír Tichý

Hlavním cílem činnosti „Centra experimentální archeologie" (CEA) Všestary v roce 2003 bylo zdokonalení pedagogického programu. Byla přepracována expozice v Kabinetu experimentální archeologie (KEA) a na pozemku CEA byl dokončen halštatský rondel podle předlohy na lokalitě Kuřim u Brna.

Expozice KEA byla rozšířena o box železné konstrukce s plexisklovými stěnami a policemi. Zde byly umístěny po jednotlivých obdobích, jimž odpovídají jednotlivá patra, přenosné artefakty. Tím byla zvýšena názornost pro odlišení jednotlivých období pravěku a zároveň bylo zabráněno budoucím drobným krádežím dětských návštěvníků. Nové police s replikami keramiky jednotlivých období pravěku nadále lemují celou místnost, což koresponduje s příslušnými tabulemi. Repliky oštěpů, motyk, rycích holí a tkalcovského stavu budou v budoucnu doplněny dalšími artefakty odlišujícími jednotlivá období prehistorie. Druhou zásadní změnou je ideální model pravěké krajiny umístěný na kovovém stojanu rovněž v plexisklovém zakrytí. Model s osadami, poli, hradištěm, těžebním areálem, krajinnou dominantou a stezkami nezbytně doplňuje model pravěké vesnice na pozemku CEA. Novým prvkem je i větší obrazovka televize umožňující promítnutí procesu výstavby jednotlivých objektů CEA. Místnost KEA byla rovněž nově vymalována v tmavém odstínu lépe navozujícím atmosféru projektu. Nezaostal ovšem ani odborný program, jehož hlavním tématem bylo dobudování halštatského rondelu doplněného dubovými půlenými kmeny autentických rozměrů. Pokusy s kácením a dělením dřeva replikami kamenných, měděných, bronzových a železných nástrojů se tak dostaly do své nové fáze. Velká část kmenů totiž svým průměrem přesáhla 30 cm. Pokus bude publikován v časopise Rekonstrukce a experiment v archeologii. Charakter autentických prací měly i první opravy rekonstrukcí domů. Po 4 až 5 letech bylo nutné znovu omítnout mazanicové stěny a opravit rákosové střechy. Zatímco odborný program Centra zůstává stále v rozvoji a otevřený, zdá se, že program pedagogický dosáhl jednoho z vrcholů. Ten spočívá ve vyváženosti promítaného videoprogramu, prohlídky autentického prostředí skanzenu, možnosti vyzkoušet si osobně některé činnosti, zmíněného modelu krajiny i boxu s přenosnými artefakty.

I v roce 2003 prošlo programem „Pravěk ve škole" na tři a půl tisíce žáků a studentů. Organizační zajištění však není snadné. U početnějších výprav je nutné

skupiny rozdělit na dvě části. To si žádá dva instruktory - průvodce. Škoda jen, že jedinou institucí, která projekt finančně podporuje, je Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové.

Tab. 1

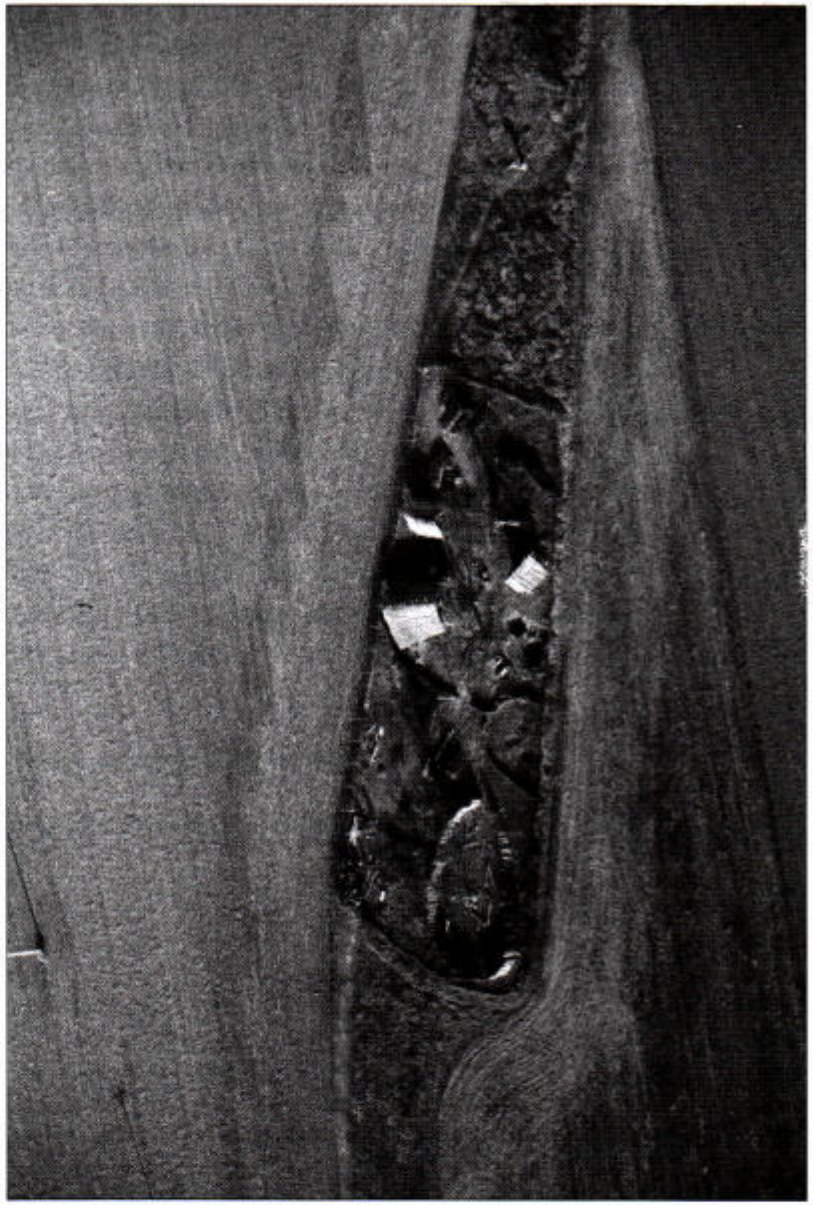

Tab. 1 – Letecký pohled na Centrum experimentální archeologie ve Všestarech

Seznam autorů:

PhDr. Martina Beková (Muzeum Orlických hor Rychnov nad Kněžnou)
Mgr. Radek Bláha (Muzeum východních Čech Hradec Králové)
Mgr. Miroslava Cejpová (Východočeské muzeum Pardubice)
Bohumír Dragoun (Muzeum Orlických hor Rychnov nad Kněžnou)
Gabriela Dreslerová (Ústav archeologie a muzeologie, MU Brno)
Mgr. Martin Hložek (Ústav archeologie a muzeologie, MU Brno)
PhDr. Jiří Kalferst (Muzeum východních Čech Hradec Králové)
Martin Nechvíle (Ústav pro pravěk a ranou dobu dějinnou, FFUK Praha)
Miroslav Novák (Ústav archeologie a muzeologie, MU Brno)
Mgr. Jean Papineschi (Muzeum východních Čech Hradec Králové)
PhDr. Jan Prostředník, PhD. (Muzeum Českého ráje Turnov)
PhDr. Jiří Sigl (Muzeum východních Čech Hradec Králové)
PhDr. Radomír Tichý, PhD. (Ústav historických věd při Universitě Hradec Král.)
PhDr. Eva Ulrychová (Okresní muzeum a galerie Jičín)
Mgr. David Vích (Základní škola a gymnázium Konice)
PhDr. Jiří Waldhauser, CSc. (Muzeum Mladá Boleslav)

Překlad do anglického jazyka:

doc. PhDr. Petr Charvát, DrSc. (Orientální ústav AV ČR Praha)

Obsah:

Eva Ulrychová: Archeologické nálezy získané pro muzeum v Jičíně v roce 2002 3
Jan Prostředník: Archeologické výzkumy Muzea Českého ráje v roce 2002 10
Martina Beková - Bohumír Dragoun: Přehled archeologických akcí muzea v Rychnově nad Kněžnou v letech 2000 až 2003 19
Martin Nechvíle: Archeologická povrchová prospekce horního Pojizeří v roce 2003 21
David Vích: Povrchová prospekce severní části Boskovické brázdy v roce 2002 30
Jiří Kalferst: Průzkum na trase dálnice D 11 v roce 2002 52
Jiří Kalferst: Databáze „Archeologická naleziště v Pardubickém kraji" 62
Jean Papineschi - Radomír Tichý: Objekt kultury s lineární keramikou z Kosic u Hradce Králové 69
Jiří Sigl: Archeologický výzkum v Jaroměři v r. 2002 73
Miroslava Cejpová – David Vích: Archeologické nálezy zjištěné při výměně sloupů vysokého napětí v úseku Česká Třebová – Choceň 79
Jean Papineschi: Záchranný výzkum v Sendražicích, okr. Hradec Králové v roce 2003 86
David Vích: Pravěké nálezy z k. ú. Jaroměřice (okr. Svitavy) ve sbírkách Městského muzea v Moravské Třebové 106
David Vích: Sídliště kultury lidu lužických popelnicových polí u Jevíčka – nad „Finsterlovou hlubinou" 114
David Vích: Zapomenuté sídliště kultury lužických popelnicových polí na Moravskotřebovsku 128
Jiří Sigl: Informace o předstihovém archeologickém výzkumu v Opatovicích n. L. v letech 2000-2002 134
Miroslav Novák: Pozdně halštatské sídliště v Neznášově, okres Náchod 142
Martin Hložek: Mikropetrografické rozbory časně laténské keramiky (kap. 6, str. 149)
Gabriela Dreslerová: Neznášov - archeozoologické vyhodnocení 183
David Vích: Pozdně hradištní nálezy na k. ú. Sedliště (okr. Svitavy) 185
Eva Ulrychová: Hradištní hromadné hroby z Běchar a Psinic, okres Jičín 193
Radek Bláha - Jean Papineschi: Archeologický výzkum v Hradci Králové, Hořické ulici v roce 2002 201
Jiří Sigl: Bronzová hlavice palcátu z Hradce Králové 213
Radek Bláha: Archeologický výzkum dolní městské hradby v Hradci Králové v roce 2002 216
Martin Nechvíle - Jiří Waldhauser: Tvrz v Troskovicích 231

Martin Nechvíle: Zajímavé nálezy z hradu Pařezu 238
Miroslava Cejpová: Tvrziště České Libchavy, k.ú. České Libchavy, okres Ústí nad Orlicí 248
Jan Prostředník: Záchranný výzkum v domě čp. 14 v Turnově na Mariánském náměstí 255
Jan Prostředník: Setkání členů východočeské pobočky ČAS 271
Radomír Tichý: Centrum experimentální archeologie ve Všestarech v roce 2003 273
Seznam autorů 277

ZPRAVODAJ MUZEA V HRADCI KRÁLOVÉ Č. 29 - 2003

Vydává: Muzeum východních Čech v Hradci Králové
ISBN 80-85031-49-3.

Odpovědný redaktor: PhDr. Jiří Sigl
Technická spolupráce: Mgr. Radek Bláha, PhDr. Jiří Kalferst
Náklad: 400 výtisků (pouze pro interní potřebu)
Hradec Králové 2003
Tisková příprava: Nakladatelství ATD Miroslav Všetečka,
U Střelnice 882, Hradec Králové, telefon: 602 167 245, e-mail: atd.hk@seznam.cz
Vytiskla tiskárna GEMI, s.r.o., Praha
Adresa redakce: Muzeum východních Čech, Eliščino nábřeží 465
500 01 Hradec Králové
Telefon: 495 518 473, 495 514 624
Fax: 495 514 843
e-mail: archeo@muzeumhk.cz, info@muzeumhk.cz;
http://www.muzeumhk.cz
Uzávěrka tohoto čísla byla: 31. srpna 2003
Uzávěrka dalšího čísla: 31. srpna 2004

Pokyny pro autory: viz Zpravodaj č. 26/2000